

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

TÂ'İB KAZAKZÂDE İBRÂHÎM MALATYAVÎ DİVANI
(İNCELEME – METİN)

İbrahim AKÇA
1330208073

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Aliye YILMAZ

ISPARTA, 2015

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	İbrahim AKÇA	
Anabilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları	
Tez Başlığı	Tâ'ib Kazâkzâde İbrâhîm Malatyavî Divanı (İnceleme-Metin)	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)		
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 20/08/2015 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için; ☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU² ile aşağıdaki kararı almıştır. ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Yrd. Doç. Dr. Aliye YILMAZ / SDÜ	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Selami TURAN / SDÜ	
Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. Melike SARIKÇIOĞLU / MUĞLA SKÜ	

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrenci, yeni tez konusu belirler.

YEMİN METNİ

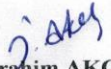

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Tâib Kazâkzâde İbrâhîm Malatyavî Divanı (İnceleme-Metin)” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

İbrahim AKÇA
21.08.2015

(AKÇA, İbrahim, Tâ'ib Kazakzâde İbrâhîm Malatyavî Divanı (İnceleme-Metin), Yüksek lisans Tezi, Isparta, 2015)

ÖZET

Türklerin İslamiyet'i kabulünden itibaren şairler, esma-i hüsnâ, tevhîd, münâcât, na't, mevlid, kırk hadis gibi dinî ve bunlarla birlikte din dışı konularda sayısız manzumeler kaleme almışlardır. Bu manzumelerin, şair ya da müellif tarafından müstakil bir eserde bir araya getirilmesiyle oluşan hacimli kitaplara da "Divan" adı verilmektedir.

Dinî-tasavvufî yönü, kaleme aldığı manzumelerinde açıkça görülebilen Tâ'ib Kazakzâde İbrâhîm Malatyavî, manzumelerini *Divan-ı Tâ'ib* adı altında toplamıştır. İncelediğimiz eserde manzumeler şekil yönünden, "*Nazım şekilleri, Vezin, Kafiye ve Redif*"; muhteva yönünden de "*Din-Tasavvuf, Rint-Zahit, Toplum ve Kültür*" ana başlıkları halinde tespit edilip, bu ana başlıklar ve alt başlıklarla ilgili özet niteliğinde bilgiler, divanda geçen örnek beyitlerle birlikte izah edilmiştir.

Eser ayrıca, Tanzimat döneminin etkisinin görülmeye başlandığı, manzum eserlerin yerine mensur eserlerin, dinî-tasavvufî konuların yerine ise Batı kaynaklı muhtevaların ön plana çıkmaya başladığı bir dönemde, Türk-İslam geleneğini sürdüren bir eser olması yönüyle de önem arz etmektedir. Ayrıca eser, Müslüman Türklerin edebî zevk ve üslûbunun ortaya konulması ve gelecek nesillere aktarılması açısından da önemli bir örnek niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam Edebiyatı, Divan, Tâ'ib Kazakzâde İbrâhîm Malatyavî, Din, Tasavvuf.

(AKÇA, İbrahim, Tâ'ib Kazakzâde İbrâhîm Malatyavî Divanı (Analysis-Text), Master's Thesis, Isparta, 2015)

ABSTRACT

Beginning from the acceptance of Islam by Turks, the poets have written numerous religious poems such as the names of God, tawhid (oneness of God), munajaat, naat (poem prising the prophet Mohammad), mawlid and forty hadith and also profane poems. The voluminous books are called "Diwan" that if these poems are collected by the author in a seperate book.

Tâ'ib Kazakzâde İbrâhîm Malatyavî whose religious-mystical sense can be clearly seen in his poems collected them under the name of *Divan-ı Tâ'ib*.

The poems in the Diwan were determined in main topics such as "Verse Type, Rhythm, Rhyme and Radif (repeated voice after the rhyme)" in terms of structure and "Religion-Mysticism, Deboner-Ascetic, Society and Culture" in terms of content. These main topics and summaries about the subheadings were interpreted with sample couplets that belong to the Diwan.

The work has a significant aspect that it is a work that conserved the Turkish Islamic tradition in a period when the effect of Tanzimat era was seen, the prose substituted for the verse, Western-originated literary contents came into prominence instead of religious-mystical contents. The work is also significant in that it reveals and transfers the literary taste and style of Muslim Turks to the posterity.

Key words: Turkish Islamic Literature, Diwan, Tâ'ib Kazakzâde İbrâhîm Malatyavî, Religion, Mysticism

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI.....	i
YEMİN METNİ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	ix
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	x
ÖNSÖZ	1
GİRİŞ.....	3

I. BÖLÜM

TÂ'İB KAZAKZÂDE İBRÂHÎM MALATYAVÎ

HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERİ

1.HAYATI	6
1.1.Doğum Tarihi	6
1.2.Doğum Yeri.....	6
1.3.Ailesi.....	7
1.4.Mahlası.....	7
1.5.Eğitimi.....	8
1.6.Mesleği.....	8
1.7.Hayatıyla İlgili Diğer Bilgiler	9
1.8.Ölümü.....	9
2.EDEBÎ KİŞİLİĞİ	10
3.ESERİ	15

II. BÖLÜM

DİVANIN İNCELENMESİ

1.ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	17
1.1. Nazım Şekilleri	18
1.1.1.Gazeller	18
1.1.2.Müstezatlar	20
1.1.3.Nazımlar	20
1.1.4.Müfredler	21
1.1.5.Tarihler	22
1.1.6.Musammatlar	22
1.2. Vezin	23
1.3. Kafiye ve Redif.....	24
2. DİL ve ANLATIM ÖZELLİKLERİ	31
2.1. Dil ve Üslup.....	31
2.2. Edebî Sanatlar	35
2.3. Atasözleri, Deyimler ve Veciz Sözler	42
3. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	45
3.1. Din ve Tasavvuf.....	45
3.1.1. Allah	45
3.1.2. Melekler.....	47
3.1.3. Kitaplar	48
3.1.4. Ayetler ve Hadisler	49
3.1.4.1. Ayetler	49
3.1.4.2. Hadisler	51
3.1.5. Peygamberler	54
3.1.5.1. Hz. Adem	54
3.1.5.2. Hz. Nûh.....	55
3.1.5.3. Hz. Süleymân	55

3.1.5.4. Hz. Eyyûb	56
3.1.5.5. Hz. İbrâhîm	57
3.1.5.6. Hz. Ya'kûb	57
3.1.5.7. Hz. Yûsuf	58
3.1.5.8. Hz. Mûsâ	59
3.1.5.9. Hz. Îsâ	59
3.1.5.10. Hz. Muhammed	60
3.1.6. Ehl-i Beyt	62
3.1.6.1. Hz. Ali	63
3.1.6.2. Hz. Hasan – Hz. Hüseyin	63
3.1.6.3. Ehl-i Beyt (Âl-i ‘Abâ)	64
3.1.7. Diğer Dinî Unsurlar	64
3.1.8. Tasavvufî Unsurlar	68
3.1.8.1. Nefs	69
3.1.8.2. Terk	70
3.1.8.3. Aşk, Sevgili, Şarap, Meclis, Sarhoş, Meyhane	71
3.1.8.4. Rint ve Zahit	74
4. TOPLUM ve KÜLTÜR	77
4.1. Tarihî ve Efsanevî Kişiler	77
4.1.1. Lokmân	77
4.1.2. Hallâc-ı Mansûr	77
4.1.3. Behrâm-ı Gûr	78
4.1.4. Rüstem-i Zâl	78
4.1.5. Nerîmân	79
4.1.6. İskender	79
4.1.7. Cem	80
4.1.8. Nemrûd	81
4.1.9. Leylâ-Mecnûn	82
4.1.10. Ferhâd-Şîrîn	83

4.2. Ülkeler, Şehirler ve Kavimler.....	83
4.2.1. Arap.....	84
4.2.2. Acem (İran).....	85
4.2.3. Âd Kavmi	86
4.2.4. Bağdat.....	86
4.2.5. Bedahşân.....	87
4.2.6. Habeş.....	88
4.2.7. Hindû	88
4.2.8. Ken‘an	89
4.2.9. Tatar	89
4.2.10. Yedi İklim (Heft-İklîm, Heft-Ekâlîm).....	90

III. BÖLÜM

ESERİN NÜSHA TANITIMI-TRANSKRİBE METODU-METİN

1. NÜSHA TANITIMI	91
2. METİN OLUŞTURULURKEN GÖZETİLEN ESASLAR	93
3. TRANSKRİPSİYONLU METİN.....	95
SONUÇ.....	364
KAYNAKÇA.....	366
ÖZ GEÇMİŞ	372

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.md.	: Adı geçen madde
a.g.t.	: Adı geçen tez
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	: İbn / Bin
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
F.	: Ferd-Müfred
G.	: Gazel
h.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
K.	: Kafiye
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Mt.	: Müstezat
N.	: Nazım
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
ss.	: Sayfa Sırası
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDK	: Türk Dil Kurumu
thk.	: Tahkik
TDVY	: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
TEV	: Türk Eğitim Vakfı
ts.	: Tarihsiz
Üni.	: Üniversitesi
v.	: Varak
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
Yay.	: Yayınevi-Yayınları
yy.	: Yüzyıl

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ķ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ, ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

ÖNSÖZ

Türk milletinin İslamiyet'i kabulüyle birlikte, sosyal, kültürel ve dinî yaşamlarında birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler, ilerleyen süreçte sanat ve edebiyatta da etkisini göstermiş; şairler, kaleme aldıkları dinî – lâ-dinî tüm eserlerde, Cenab-ı Allah, Hz. Muhammed ve kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'i başat kaynak olarak kendilerine rehber edinmişlerdir.

İslâmî yaşayış ve düşünce sisteminin tesirine giren Türk edebiyatı, kendisinden önce İslamiyet'i kabul eden, edebî bir temele sahip, klasik eserleri yazılmış, belirli bir gelişme kat etmiş Arap ve Fars edebiyatı, şair ve eserleriyle de etkileşimde bulunmaya başlamıştır. İlk zamanlarda, bu sahalardaki klasik eserlerin tercümesi ve şairler tarafından yeniden yorumlanarak yazılması şeklinde başlayan etkileşim; ilerleyen yüzyıllarda, İslam dini, Arap edebiyatı ve Fars edebiyatı temelli, millî bir edebî tarz ve üslûba ulaşılmasıyla neticelenmiştir. Ulaşılan tarz ve üslup, Türk-İslam edebiyatıyla birlikte, Halk Edebiyatı ve Divan Edebiyatı alanlarında vücut bulan eserlerde de kendisini göstermiştir.

Üzerinde çalışma yaptığımız eser, Malatyalı bir şair olan Tâ'ib Kazakzâde İbrahim Malatıyavî'ye ait bir divandır. Divanın, şairin üslûbu ve eserin muhtevası göz önünde bulundurulduğunda, dinî-tasavvufî tarzda kaleme alınmış bir eser olduğu görülmektedir.

Çalışmamız, giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde genel olarak İslamiyet etkisiyle oluşan Türk-İslam edebiyatı sahasında teşekkül eden türler ve özellikle şairlerin yazdıkları tüm manzum eserleri bir araya getirdikleri divanlar üzerinde durulmuştur. Divanların, edebiyatımızdaki önemine değinilmesinin ardından araştırmamızın konusu, metodu ve çalışılan eserin edebiyatımızdaki yeri ve önemine dair bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde, ulaşılabilen bilgiler ışığında ilk olarak şairin doğum tarihi, doğum yeri, ailesi, mahlası, eğitimi, mesleği gibi hayatıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Daha sonra, şairin etkilendiği ve kendisine örnek aldığı diğer şairler tespit edilmiş; bu şairlerin etkisinin esere nasıl yansıdığı, örnek beyitlerle birlikte verilmeye çalışılmıştır. Son olarak şairin ulaşabildiğimiz tek eseri olan *Divan*'ı hakkında bilgiler verilerek birinci bölüm sonlandırılmıştır.

İkinci bölümde, divanın şekil ve muhteva yönünden üç ana başlık altında incelenmesi yapılmıştır. Bu bölümde ilk olarak, şekil özellikleri bakımından incelemeler yapılarak şairin şiirlerinde kullandığı vezin, kafiye, redif ve nazım şekilleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra dil ve anlatım bakımından şairin dili kullanma yetisi ve üslûbu hakkında bilgiler verilmiş; gazellerinde kullandığı edebî sanatlar, atasözleri ve deyimler

tespit edilmiştir. Son olarak da “*Din ve Tasavvuf, Toplum ve Kültür*” başlıkları altında, muhteva yönünden yapılan incelemelerle ikinci bölüm tamamlanmıştır.

Çalışmamızın son bölümünde, nüsha tasnifi ve metin tenkidinde takip edilen yöntem ile ilgili hususlar açıklanarak, eserin transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Yapılan incelemeler neticesinde elde edilen bilgi ve kanaatler maddeler halinde verilmiş; faydalanılan kaynaklar ise kaynakça başlığı altında sıralanmıştır.

Çalışmanın hazırlanmasında tek bir kişinin ismi görünse de, arka planda madden ve manen desteklerini sürekli hissettiğim, teşekkür edilmesi gereken birçok isim bulunmaktadır. Öncelikle beni yetiştiren, bugünlere gelmemi sağlayan, dualarıyla her daim bana destek veren aileme sonsuz sevgi, saygı ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca bu çalışmanın ortaya çıkmasında, bana her türlü konuda yardımda bulunan, bilgisi ve tecrübesinden yararlandığım, desteğini her daim hissettiğim değerli danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Aliye YILMAZ hocam başta olmak üzere, lisans dönemimden itibaren, ilmî ve ahlaki açıdan kendisinden çok şey öğrendiğim ve öğrenmeye de devam edeceğim Sayın Doç. Dr. Selami TURAN hocama, tez savunma jürimde bulunup yaptığı yorumlarla bana yol gösteren Sayın Yrd. Doç. Dr. Melike SARIKÇIOĞLU hocama, yardımları ve yönlendirici telkinleriyle çalışmama katkıda bulunan Sayın Yrd. Doç. Dr. Melek DİKMEN hocama, çalışmamın son halini verme aşamasında değerli vaktini benim için harcayan Sayın Arş. Gör. Yıldız DEMİR’e, çalışma arkadaşlarıma, yüksek lisans sürecim boyunca muhteşem dostluğu ve yardımlarıyla sürekli yanımda olan Sayın Atila GÖKDEMİR’e en derin sevgi, saygı ve şükranlarımı sunarım.

Son olarak, ÖYP06176 – YL14 proje numarasıyla tezimi destekleyen SDÜ ÖYP Kurum-Koordinatörlüğü’ne de teşekkür ederim.

İbrahim AKÇA
Ağustos 2015
Isparta

GİRİŞ

19. Yüzyıl Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış

Türk Edebiyatı, önceki yüzyıllarda olduğu gibi 18. yüzyılda da gelişimini sürdürmüş, büyük üstatlar yetiştirmeye devam etmiştir. Dönemde yetişen önemli isimlerden ilki, İran'ın *neo-klasik* şiirini Türkçede örneği görülmemiş bir şekilde kullanıp başarıya ulaşan Şeyh Gâlib; bir diğeri ise şarkılarıyla ön plana çıkan Nedîm'dir.¹ Ancak 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başından itibaren Osmanlı devleti geri kalmışlığını kabul etmiş, bu kabul neticesinde devlet, yenileşme hareketleri için Batı'yı kendine örnek almaya, yeni arayışlar içerisine girmeye başlamıştır. Arayışlar, daha sonraki süreçte ilim, sanat ve edebiyat alanına da intikal etmiş; şair ve yazarlarda da Batıya yönelme, Batı tesiri görülmeye başlanmıştır. Bu tesirin Osmanlı kültürüne ve dolayısıyla edebiyatımıza yerleşmesinde ön plana çıkan bazı hareketler ve unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurları, şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. *Avrupalı sefirler ve sefarethaneleleri*, İstanbul alındığından beri Osmanlı topraklarında mevcuttur. Osmanlı ricali, sefarethanelelerde verilen balolara davet edilmiş; tiyatro gösterilerini seyretmişler; orada basılan kitap ve gazetelerle tanışmışlardır. Yeni tayin olunan her sefirin saraya ve devlet erkânına sunduğu armağanlar da Batılı kültürle tanışıklığı artırmıştır.
2. *Levantenler*, Osmanlı topraklarında ticaret yapmak isteyen Batılı şirket acentalarının Türk topraklarında yerleşmiş çalışanlarıdır. Bu topraklarda nesiller boyu oturur, evlenir, Türklerle dostane münasebetler kurar, Türkçe öğrenir; fakat Batılı kültürlerini yaşatmayı sürdürürler. Evlerindeki Batılı hayata Osmanlıları dâhil etmekte bir sakınca görmezler. Müslüman bir Osmanlının Avrupa tarzı Noel ve Yortu kutlaması, bale gösterisi ve salon hayatı ile ilk tanışması onlar sayesinde olur.
3. *Gayrimüslim azınlıklar*, bir yandan Türk kültürüne yakındırlar, öte yandan Avrupa kültürüne... Bilhassa Ermeni ve Rumlar, çocuklarını milliyetçi-romantik

¹ H. İbrahim Şener, Alim Yıldız, *Türk İslam Edebiyatı*, Rağbet Yay., İstanbul, 2014, s. 310.

- akımların tartışıldığı Avrupa üniversitelerinde okutur, Fransızca öğrenir, mefrutattan eğlence tarzına kadar pek çok bakımdan avrupalı bir hayat sürmeye çalışırlar. Aynı Ermeni ve Rumlar mimar, bestekâr, ressam, divan şairi ve “*aşug*” olarak Osmanlı sanatının Batılı bir çizgiye doğru ilerlemesinde önemli rol oynarlar.
4. *Misyonerler*, bilhassa Cizvit rahipleri, gittikleri yörenin dilini, kültürünü hızla kavrayıp halkla çabucak kaynaşarak yerleşirler. Capucin rahipleri “*dil oğlanları*” yetiştirerek Osmanlının söz varlığını azınlıklardan dini bütün Hristiyan gençlerine öğretirken Devlet-i Aliyye’nin dört bir yanındaki misyoner mektepleri ve gezgin misyonerler de Batı’nın din kültürünü ve dinî edebiyatını halka sevimli göstermeye çalışırlar.
 5. *Osmanlı sefirleri ve sefaretnameleri*, Türk’ün Batı ile bizzat Batılı topraklarda iletişim kurmasının ve gözlem yapıp tecrübe edinmesinin tek yoludur. Yirmisekiz Mehmet Çelebi’nin *Paris Sefaretnamesi*’nden (1720-1721); Fransa’daki ordu teşkilatı, sanayi tesisleri, ilim ocakları kadar, saray ve bahçeleri, tiyatro ve operaları, balo ve ziyafetleri, insan manzaraları da öğrenilir. Sonraları Moralı Ali Efendi’nin Fransa, Hattı Mustafa ve Ebubekir Ratib Efendilerin Viyana, Ahmet Resmi ve Ahmet Azmi Efendilerin Berlin, Derviş Mehmet Efendi’den başlayarak Petersburg sefaretlerinden gelen raporlar ise, gönderildikleri ülkenin kültürüne ait ayrıntılarla doludur.
 6. *Avrupalı sanatkârlar*, asırlar boyu Şark’a ilgi duymuşlar ve Şark’tan da ilgi görmüşlerdir. Avrupalı gezgin kumpanyalar, bilhassa İtalyan grupları sık sık İstanbul’a gelip müzik, bale, pandomima gibi, dil üzerinden anlaşmayı gerektirmeyen sanatlar sergilerler. Fatih’ten beri zaman zaman İstanbul’a gelen ressamların sayısı XVIII. asırdan itibaren hızla artar. Oryentalist ressamlar, barok eğilimli mimar, iç mimar ve peyzaj mimarları, müzisyenler, sahne sanatkârları, seyyah edipler Osmanlı topraklarına kültürlerini katarlar.
 7. *Yurt dışına gönderilen talebeler*, yurda yeni kültürel donanımlarıyla dönerler. Sultan III. Ahmet zamanında yurt dışına musiki eğitimi için gönderilen öğrenciler ve II. Mahmut’un saltanatı yıllarında askerî eğitim almaları için Avrupa’ya

yollananlar, XIX. asırda furyaya dönüşecek burslu öğrenci göçünün ilk örnekleridir.²

Yukarıda açıklamalarıyla birlikte verilen ve sayısı daha da arttırılabilecek olan etkenler neticesinde bu yüzyıl, Batı tesirindeki Türk Edebiyatı karşısında Divan edebiyatının gerilemeye başladığı dönem olarak da nitelendirilebilir. Artık eskisi gibi usta şair ve yazarlar yetişmemekte, İslâmî yaşayış ve düşünce sisteminin hâkim olduğu edebî sistem yavaş yavaş etkisini kaybetmeye başlamıştır. Ancak eskinin tekrarı gibi görülse de Enderunlu Vâsıf (v. 1824), Keçecizâde İzzet Molla (v. 1829), Âkif Paşa (v. 1845), Şeyhü'l-İslâm Ârif Hikmet (v. 1859), Leskofçalı Gâlip (v. 1864), Yenişehirli Avnî (v. 1883), Osman Nevres (v. 1876), Âdile Sultan (v. 1899) Kâzım Paşa (v. 1889), Ahmed Sûzî (v. 1830), Müştak Baba (v. 1832), Turâbî (v. 1868) gibi isimler, bu yüzyılın son ve önde gelen temsilcilerindendir.

Daha sonraki yıllarda yetişerek Tanzimat Edebiyatını temsil edecek olan Şinâsî (v. 1871), Ziya Paşa (v. 1880) ve Nâmık Kemal (v. 1888) gibi şairler ise, divan edebiyatı kültürüyle yetişen, klasik dönemin üslûbuna ve formuna aşina kişiler olmalarına rağmen, hem bu edebî alanı eski olarak nitelendirip eleştirmişler, hem de yeni bir dil geliştirme çabasında olmuşlardır. Ayrıca bu üç isim mahallîleşme akımının da etkisiyle, siyasi ideolojileri daha geniş kitlelere aktarabilmek amacıyla dilde sadeleşmeye gidilmesi fikrini benimseyerek bu konuda da gayret göstermişlerdir.³

Son olarak, bu yüzyılda tiyatro, hikâye, fıkra, makale gibi yeni türler edebiyatımızda yer almaya başlamıştır. Bunun yanında eski türleri devam ettiren Şânî-zâde Atâullah (v. 1826), Mütercim Âsım (v. 1819), Vak'anüvis Es'ad Efendi (v. 1848), Fatîn Dâvud (v. 1867), Mehmed Emin Bey (v. 1874) gibi nâsir ve müverrihler de isimleri zikredilmesi gereken önemli şahıslardır.

² M. Kayahan Özgül vd., *XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yay., Yayın No: 1430, Eskişehir, 2012, ss. 6-9.

³ Bilal Kemikli, "Türk Edebiyatının Anadolu'daki Teşekkülü ve Gelişmesi", *Türk İslam Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara, 2012, ss. 112-113.

I. BÖLÜM

TÂ'İB KAZAKZÂDE İBRÂHÎM MALATYAVÎ

HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ ve ESERİ

1. HAYATI

1.1. Doğum Tarihi

Tâ'ib Kazakzâde'nin doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Şair hakkında elde edebildiğimiz yegâne bilgileri barındıran birkaç çalışmadan biri olan Ahmet Şentürk ve Mehmet Gülseren'in çalışmasında⁴ geçen “*Doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmiyor*” ifadesi, Tâ'ib Kazakzâde'nin doğumuyla alakalı net bir bilginin bulunmadığını göstermektedir.

Bunun yanında şairin, üzerinde çalıştığımız divanını h.1250 (1834) tarihinde bitirdiği bilgisinden yola çıkarak, şairin bir divan oluşturma olgunluğuna erişme sürecini de düşündüğümüzde, 18. yüzyılın ikinci yarısında, tahmini olarak da 1770'li yıllardan sonra dünyaya geldiğini söyleyebiliriz.

1.2. Doğum Yeri

Şair, Malatya doğumludur.⁵ Doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi veremediğimiz şair, divanının dibacesinde Malatya'da dünyaya geldiğini ve divanını Sultan II. Mahmud (1808-1838) zamanında yazdığını şu şekilde belirtmiştir:

⁴ Ahmet Şentürk - Mehmet Gülseren, *Malatya'lı Şairler Antolojisi*, Dünya Matbaası, Malatya, 1990, s. 110.

⁵ Şentürk - Gülseren, *a.g.e.*, s. 110.

“...mevlūd tūlū‘ cihānımız Malatiye beldesi olub ...” “...şu kadar seneden soñra Hūdā-yı bī-zevāl olan biçūn te‘ālā Hāzretleri āb u dāne-i erzākımızı Malaṭiye derūnuna Sultān Maḥmūd Hān ‘aşırında taḫsīm idüb ānen fe-ānen iḫāmet tertīb-i dīvānçe olındıysa da...”

Dibace, v. 1b

1.3. Ailesi

Kaynaklarda, şair hakkında bilgi bulamadığımız gibi, ailesi hakkında da herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

Şairin ismi Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu’nda bulunan divanın künyesinde “**Tâ’ib Kazâk-zâde İbrâhîm Malatyavî**” olarak geçmektedir.⁶ Şairin Mahlasında geçen “**Kazâk-zâde**” ifadesi, bu isimle anılan bir aileye mensup olduğunu göstermektedir.

Divanın sonunda yazılmış olan Arapça mensur bölümdeki şu ifadeler de yine şairin Kazak asıllı bir aile olan Kazâk-zâdelere mensup olduğunu göstermektedir:

“Kad-vak‘ a ferāḡu min tesvīdi heẓihi ‘d-dīvānçe li’l-fāzlı ‘l-ālîmi ‘l-āmîl Es-seyyid El-Hāc İbrâhîm Tâ ‘ib el-mevsūm be-Ḳazâḡ-zâde ‘alâ yedi ez‘afî ‘l-‘ibād...”

v. 59 b

Yine şairle alakalı olarak elimizde bulunan birkaç çalışmadan birinde, şair ve ailesi hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

“Kazakzadelerdendir. Bu aile Malatya’nın çok eski bir ailesidir.”⁷

1.4. Mahlası

Divan şairlerinin şiirlerinde kullandıkları takma isimlere “*Mahlas*” adı verilmektedir.⁸ Şairimizin mahlası ise “Tâ’ib” ’dir. Şair bu takma ismini şiirlerinin sonunda “Tâ ‘ib, Tâ ‘ibî, Tâ ‘ibâ...” gibi şekillerde kullanmıştır.

⁶ *Tâ ‘ib Kazâk-zâde İbrâhîm Mâlâtyavî Divanı*, Milli Kütüphane, 06. Mil. Yz. A 6900, Ankara, https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=1372.

⁷ Şentürk - Gülseren, *a.g.e.*, s. 110.

⁸ Ömer Faruk Akün, “Divan Edebiyatı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 1994, c. 9, s. 394.

Örnek:

*Rağm ile pinhân iderdiñ baña râzıñ niceden
Fehm idüb ‘âlem seniñ **Tâ’ib** işin tıyuldı ya*

(G. 29/5)

*Dil-firîb câzû-yı müstesnâ içün kim **Ta’ibî**
Her Şirîn Ferhâd-veş dillere destân oldu ya*

(G. 27/5)

***Tâ’ibâ** râhına ser vir hânedânıñ ‘aşkına
Çün Muḥammed Muştafâ mihmândır âl-i ‘abâ*

(G. 26/5)

Tâ’ib, kelime manası olarak “Tövbe eden” anlamına gelmektedir.

1.5. Eğitimi

Eğitimi hakkında da yeterli bilgiye ulaşamadığımız şairin, divanındaki şiirlerinden yola çıkarak iyi bir eğitim aldığını söylemek mümkündür.

Divanındaki şiirlerinde geçen Arapça ve Farsça beyitlere bakıldığında, şairin Arapça ve Farsçayı, bu dillerde şiir yazabilecek seviyede bildiğini görmekteyiz. Malatya’lı Şairler Antolojisi isimli çalışmada da şair ve eğitimi hakkında şu bilgiler nakledilmiştir:

“İbrahim Taib’in bu divanı incelendiğinde, şiirlerinin oldukça bilgili okumuş, değerli bir şairin eserleri olduğu anlaşılıyor.”⁹

1.6. Mesleği

Şairin mesleğiyle alakalı, yapılan araştırmalar neticesinde herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Üzerinde inceleme yaptığımız divanında da şairin mesleğiyle ilgili herhangi bir bilgi görülmemiştir.

⁹ Şentürk - Gülseren, a.g.e., s. 110.

1.7. Hayatıyla İlgili Diğer Bilgiler

Şairin hayatı hakkında elde edebildiğimiz diğer bilgilerin başında, ömrünün belirli bir döneminde, yirmi sene boyunca gurbette yaşadığını görmekteyiz. Bu bilgiye divanın dibacesinden ulaşılmıştır:

“...ğurbet-güzār ve keşide-i kerem serdā gedār felek ve ‘isyān-ı bī-nihāyeye giriftār ve yigirmi sene pā-māl-i ğubār aqdām-ı dildār ve zūlf-i zencīr-i ma‘şūka berdār olarak şu kadar seneden soñra...”

Dibace, v.1b

Dini ve tasavvufi yönü olan şairin, zamanında gözlemlediği bazı olumsuzlukları şiirlerinde konu olarak işlediği görülmektedir:

*Dilberā dehr-i fenāda çeşm-i ‘ibret kılmamış
Birbirine her küseñ zerre-i muḥabbet kılmamış*

(G. 187/1)

*Resm-i insāniyeti umma şaḳın bu çarḥdan
Zāl-i dünyādan yine şefḳatle ḥürmet kılmamış*

(G. 187/2)

Yine şairin tasavvufi yönüne, hayatı boyunca sürekli Allah’ı zikrettiği bilgisine de bazı beyitleri vasıtasıyla ulaşmak mümkündür:

*‘Alleme ‘l-esmāyı ta‘līm eyledi çün ādeme
Lübbü ‘l-esmā-yı müsemma zikrimiz evrādımız*

(G. 157/2)

1.8. Ölümü

Kaynaklarda, şairin ölüm tarihiyle ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Divanını, 1834 tarihinde bitirdiğini divanının son kısmında belirten şairin vermiş olduğu bu bilgiye dayanarak vefatının 1834 yılından sonraki bir tarihte olduğu söylenebilir. Bu tarih, yine tahmini olarak 19. yüzyılın ikinci yarısı olabilir.

Ölüm tarihi hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığımız Tâ’ib Kazakzâde’nin şiirlerinden yola çıkarak ölüme bakış açısı hakkında bazı bilgilere ulaşmak mümkündür:

*Fırkat eyyâmı gelürse eyler ervâhü 'l-vedâ'
Merdimân-ı çeşmler bu lağmını silker döker*

(G. 129/3)

*Virmeyecek hâşılum vuşlat ne mümkündür baña
Tâ 'ibâ tapşurdım her vârim aldım cânımı*

(G. 325/5)

2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Oldukça bilgili, okumuş ve değerli bir şair olarak nitelendirebileceğimiz Tâ'ib Kazak-zâde, Klasik Türk Edebiyatı şairlerinin izinden giden ve şiirlerini bu tarzda kaleme alan bir edebî kişiliğe sahiptir. Divanının dibacesinde geçen ifadelerle de bakıldığında, şairin de kendi edebî şahsiyeti hakkında aynı minval üzere görüş bildirdiği görülmektedir:

“Bâ' de-zân bu hâkîr-i bî-nevâ-yı kâlerender-meşreb ve rindâne mizâc ve hâk-i pâ-yi hârâbât ve a' dâ-yı hodbînâna ser-tâc u hodbîrûşâne Sî-murg-ı 'Ankâ-sıfat ve ehl-i tekebbürânâ mağrûrî câmesini pûşide-i vicdân iderek hâter-ı hâkîrâneme huşûr eyledi ki bir dest-âviz kılub armağân-ı müştâk-ı dîdâr olan 'uşşâk-ı nev-zâda vicdâniyye ebyât ve eş'âr-ı dil-firîb reng-â-reng hûrûf-ı teheccî üzre tertîb ideyim. Nâ-gâh dâmen-i der-miyân künûz-ı bî-gâyet-i gûşâde iktizâ itdikce erķân-ı erba' ayı câmi' ya' ni taşavvufâne u dervîşâne u âşîkâne u kâlerenderâne gûnâ-gûn hışm-ı derbânîñ kahr-ı cefâ-cûlîğından ve luğf-ı 'inâyet-gû-lîğından 'âşîk-ı dil-rîşlere teber-rûken mehmâ-emken hediyye-i behiyyeyi ihdâ...”

Dibace, v.1a

Şair, rindâne, kâlerenderâne, dervîşâne ve âşîkâne bir üslupla şiirlerini kaleme almıştır. Bu şiirlerinde şair, sevgili yüzünden çektiği elemeler ve sıkıntılardan da bahsetmektedir. Ancak şair bu durumdan mustarip değildir; aksine her klasik divan edebiyatı şairi gibi sevgiliden gelen zulüm, onu daha fazla memnun etmektedir.¹⁰

Yine dibacede şair, şiirlerini yazarken kelimelere ve vezne çok dikkat ettiğini, ahenkli ve muğlak bir anlatım tarzını benimseyerek tasavvufî konularda şiirler yazdığını belirtmektedir. Yazdığı şiirlerini de “*mu'ammâ-yı mücevherât-ı vicdaniye*” olarak nitelendirmektedir:

¹⁰ İskender Pala, *Aşka Dair*, Kapı Yay., İstanbul, 2012, ss. 27-31.

“Hamdülillah ve‘l-minhü gerekir ki ba‘zı ‘uşşâk yazmağa veyâhud kıra‘atına mülâzımat ve müdâvemet eylediği vakıtte hurûfâtına şâniyen kelimâtına ve şâlişen nuķâtına ve râbî‘an mısra‘i evveline ve hâmisen mısra‘i şâniyesine ve sâdisen reh-nine ve merhûnuna işbât-ı delîl veznine mevzûnuna kemâl-i diķķatle ri‘âyet idüb zîrâ çok hûş bî-ğâye idrâk-i lâ-nihâye ve ma‘rifet-i kıyâsdan müberrâ şarf-ı envâr-ı çeşm-i dil bîzâr olmışdur. Huşûlüne kadar lâzım olduğu ri‘âyet olunub hayr du‘â ile yâd u ervâh-ı ‘uşşâk şâd u mâ‘rifetlerini müzdâd niyâz-ı ‘âcizânemdir. Derûn-ı evrâķ-ı nâ-çizde meştur-ı niķatden su‘âl-i ma‘nâda buyrulursa, nice ibhâm u nice mecâz u nice haķıķât u ba‘zı nikât ba‘zı taşavvufâne ba‘zı isti‘ârât u ba‘zı müstezât u ba‘zı müstezât-ı müşelles u ba‘zı mu‘ammâ-yı mücevherât-ı vicdaniye el-vân elvân mehmâ emken icrâ olındı.”

Dibace, v. 1b

Klasik Türk edebiyatının her döneminde ve her şairinde olduğu gibi, Tâ‘ib Kazak-zâde’nin de kendisine örnek aldığı, izinden gittiği bir divan edebiyatı şairi bulunmaktadır. Ulaşabildiğimiz bilgiler ışığında Tâ‘ib Kazak-zâde’nin, kendisine rehber edindiği, üstat olarak gördüğü şair, kendisi gibi hayatı hakkında yeterli bilgiye sahip olamadığımız¹¹, Azeri sahasının en önde gelen; sadece Azeri sahasında değil, birçok edebî sahada izlerini ve etkisini görebildiğimiz¹² Fuzûlî’dir. Bu bilgiye kaynaklık eden *Malatya’lı Şairler Antolojisi* adlı çalışmada bu durum, şu şekilde belirtilmiştir:

“Çoğu gazel biçiminde olan bu şiirlerde Fuzûlî’nin etkisi belirgin (bir şekilde)¹³ görülmektedir. Yazdığı önsözünü de Fuzûlî’ninkine benzetmek istemiştir”¹⁴

Şairin Fuzûlî’yi kendine bir rehber olarak seçmiş olduğu, verilen kaynakların haricinde divanda geçen bazı şiirlerin, Fuzûlî divanındaki şiirlere benzemesiyle de anlaşılmaktadır. Şair bazı gazellerini redif ve kafiye yönünden; bazı gazellerini de vermek

¹¹ Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İnkılâp Yay., Ankara, 2004, c. I, s. 541; Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul, 2008, c. II, s. 572; Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara, 2008, s. 153.

¹² Mengi, *a.g.e.*, s. 153.

¹³ Kaynaktan alınan cümlede parantez içerisinde belirtilen kelimeler bulunmamaktadır. Cümlelerin anlatımındaki aksaklığın giderilmesi amacıyla parantez içerisindeki kelimeler cümleye eklenmiştir.

¹⁴ Şentürk - Gülseren, *a.g.e.*, s. 110.

istediği düşünce yönünden Fuzûlî'nin etkisinde kaleme almıştır. Ayrıca her iki şairin gazellerine bakıldığında “Aşk” temasının ön planda olduğu görülmektedir. Örneğin: Fuzûlî'nin;

*Derd-i ‘aşkım def’ine zahmet çeker dâim tabîb
Şükr kim olmuş ona zahmet baña rahât tabîb*¹⁵

beytindeki şairin aşk düşüncesi, Tâ’ib Kazak-zâde’nin şiirlerinde:

*El yudum ğayrı tabîbândan ‘ilacım istemem
Bu gönül rencine hem derdime dermân işte sen*

(G. 288/4)

şeklinde, benzer bir şekilde ifade edilmiştir.

Şairin Fuzûlî etkisinde kaleme aldığı şiirlerden bazı örnekler de şunlardır:

Fuzûlî:

*Ham açıldıkça zülfünden belâ vu miñnetim artar
Bi ħamdillah ömrüm uzanır cem ‘iyyetim artar*¹⁶

Tâ’ib Kazak-zâde:

*Şiken çîn-i zülfün açıldıkca ħayli miñnetim artar
Şükür Mevlâya kim ‘ömrüm uzanur ħürmetim artar*

(G. 141/1)

Fuzûlî:

*Ezel kâtibleri uşşâk bahtın ħâre yazmışlar
Bu mazmûn ile ħaţ ol şafĥa-i ruĥsâre yazmışlar*¹⁷

Tâ’ib Kazak-zâde:

*Nigâra ‘izz-i câhîñ satırını ‘üñvâna yazmışlar
Benim bu dud-ı âhım şerĥini dîvâna yazmışlar*

(G. 142/1)

Fuzûlî:

*Teşne-i cām-ı vişâlin âb-ı ħayvân istemez
Mâ’îl-i mûr-ı ħâtın mülk-i Süleymân istemez*¹⁸

¹⁵ Abdülbâki Gölpınarlı, *Fuzûlî Divanı*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1961, s.25, G. XXXIV/1.

¹⁶ Gölpınarlı, *a.g.e.*, s.59, G. CI/1.

¹⁷ Gölpınarlı, *a.g.e.*, s.60, G. CIV/1.

Tâ'ib Kazak-zâde:

*Câm-ı la'liñ nûş idenler âb-ı hayvân istemez
Pertev-i hüsnüñ gören seyr-i gülîstân istemez*

(G. 152/1)

Tâ'ib Kazak-zâde'nin, Fuzûlî'den başka etkisinde kaldığı şairler, Rûhî-i Bağdâdî, Hâfız-ı Şîrâzî ve yine kendisi gibi Malatyalı olan şair Niyâzi-i Mısrî'dir.¹⁹ Şairin tıpkı Fuzûlî'nin şiirlerinde olduğu gibi, Rûhî-i Bağdâdî ve Niyâzi-i Mısrî'nin şiirlerinden etkilenerek yazdığı şiirler de bulunmaktadır:

Rûhî-i Bağdâdî:

*Yuf hârına dehrîñ gül ü gülzârına hem yuf
Yuf anı şatan dûna harîdârına hem yuf*²⁰

Tâ'ib Kazak-zâde:

*Yuf çarh-ı felek âfet-i devrânına hem yuf
Yuf sebze çemen-i gonçe-i handânına hem yuf*

(G. 206/1)

Niyâzi-i Mısrî:

*Zâhidâ şûret gözetme içerü gel câna bak
Vechi üzre gör ne yazmış defter-i Raḥmâna bak*²¹

Tâ'ib Kazak-zâde:

*Şun'-ı Haḫḫı görmek istersen rûḫ-ı cânâne bak
Kim tecelli eylemiş âyine-i Raḥmâne bak*

(G. 221/1)

Niyâzi-i Mısrî:

*Zât-ı Haḫḫda mahrem-i 'irfân olan añlar bizi
'İlm-i sırda baḫr-i bî-pâyân olan añlar bizi*²²

¹⁸ Gölpınarlı, a.g.e., s.68, G. CXIX/1.

¹⁹ Hasan Kavruk – Metin Özer, *Geçmişten Günümüze Malatya Şairleri*, Malatya Belediyesi Kültür Yay., Malatya, 2006, s. 651.

²⁰ Coşkun Ak, *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*, Uludağ Üni. Yay., Bursa, 2001, s. 194.

²¹ Kenan Erdoğan, *Niyâzi-i Mısrî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1998, s. 111.

²² Erdoğan, a.g.e., s.221.

Tâ'ib Kazak-zâde:

*‘Âşıkız biz tâlib-i cânân olan aîlar bizi
Kim kalender-meşrebiz rindân olan aîlar bizi*

(G. 315/1)

Şair, Farsça şiirler yazabildiğini göstermek amacıyla Hâfız-ı Şîrâzî'nin bir gazelerini kendine örnek alarak divanının 79. ve 81. gazellerini kaleme almıştır. Bu şiirler vasıtasıyla şair, hem Hâfız'ın şiirlerini okuyup, Hâfız'dan etkilendiğini, hem de Farsça bildiğini okuyucularına sunmuştur.

Hâfız-ı Şîrâzî:

*Dîn u dil bordend u kasd-i cân konend
Elğiyâs ez cevri-i hûbân elğiyâs*²³

Tâ'ib Kazak-zâde:

*El-ķiyâs ey nev-‘arûs-ı dil-rubâ
El-ķiyâs vey cevri-i hûbân el-ķiyâs*

(G. 79/4)²⁴

Ayrıca şairin yazmış olduğu 294. gazel, Nâbî'nin bir şiirine nazire olarak yazılmıştır denilebilir:

Nâbî:

*Şaķın terk-i edebden kūy-ı maķbūb-ı Hudâ'dır bu
Nazar-gāh-ı ilāhîdir maķām-ı Muştafâ'dır bu*²⁵

Tâ'ib Kazak-zâde:

*Şaķın terk-i edebden dost otağı enbiyâdır bu
Ser ü şân secdegāh-ı meşhedi çün müctebâdır bu*

(G. 294/1)

Sonuç olarak, Osmanlı Devletinin son demleri olan 19. yüzyılda yaşamış; edebî şahsiyet olarak kendisine 16. ve 17. yüzyıl şairlerini örnek alarak klasik edebiyatın altın çağları diyebileceğimiz dönemlerdeki şairler gibi şiirler kaleme alıp bir divan oluşturan

²³ Mehmet Kanar, *Hafız Divanı*, Ayrıntı Yay., İstanbul, 2011, c. 1, s. 254.

²⁴ Hâfız'ın gazeline bakıldığında “el-ğiyâs” redifi “aman!” ünlemine karşılık gelirken, Tâib'in gazellerinde geçen “el-ķiyâs” redifi bu ifadeyi karşılamamaktadır. Ancak gazellerdeki manaya bakıldığı zaman Tâib'in de aynı mana üzerine şiirlerini söylemeye çalıştığı görülmektedir.

²⁵ Ali Fuat Bilkan, *Nâbî Dîvânı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1997, c. 2, s. 952.

Tâ'ib Kazak-zâde'nin edebî kişiliğinin oluşmasında öncelikli olarak, Fuzûlî, Rûhî-i Bağdâdî, Hâfız-ı Şîrâzî, Niyâzi-i Mısırî gibi şairlerin önemli etkilerinin olduğu görülmektedir. Bu düşüncemizi, Hasan Kavruk ve Metin Özer, “*Geçmişten Günümüze Malatya Şairleri*” isimli çalışmalarında şu şekilde belirterek görüşümüze kaynaklık etmişlerdir:

“1250 H. yani 1834 yılında sağ olan Taib, Fuzûlî, Rûhî-i Bağdâdî, Niyâzi-i Mısırî'nin etkisinde kalmakla birlikte güçlü bir şairdir.”²⁶

3. ESERİ

Yaptığımız araştırmalar sonucunda Tâ'ib Kazak-zâde'ye ait olan bir divan tespit edilmiştir. Bu divan, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda “06 Mil Yz A 6900” arşiv numarasında kayıtlıdır.

Eserin ilk sayfasında, günümüz alfabesiyle, eser hakkında bilgi verme amaçlı yazılmış bazı notlar bulunmaktadır. Bu notlar, şu şekildedir:

“Tâib Dîvânı (Malatyalı)

Sene: 1250 H. – 1834 M.

(Yeryüzünde yegâne nüshadır.)

Hattat: Esseyyid Muhammed Bin Mahmud

59 Yaprak

Boyut: 14-21

Başlangıçta şair Tâib iki buçuk sayfalık bir önsöz yazmış. Hayatını, şiir görüşlerini, eserlerini yazdığı zamanı anlatıyor. (II. Mahmud'un Saltanatı Sırası, XIX. yüzyılın birinci yarısı.)

Divanın sonunda eserin yazılış tarihi 1250 (1834), şairin kim olduğu ve divanın hattatı söz konusu ediliyor.”²⁷

²⁶ Kavruk – Özer, *a.g.e.*, s. 651.

²⁷ *Tâ'ib Kazakzâde İbrahim Malatıyavî Divanı*, Milli Kütüphane Başkanlığı, Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6900, Ankara, v.1.

Eser incelendiğinde, kim tarafından yazıldığı belli olmayan bu ifadelerin doğru olduğu görülmektedir. Divanda 1 adet mensur şekilde yazılmış dibace, 312 gazel, 6 müstezad, 7 musammat, 28 nazım, 28 müfred ve bir de tarih manzumesi bulunmaktadır.

Divandaki şiirler harflerin kafiyeleşme sırasına göre alfabetik bir şekilde hazırlanmıştır. Çoğu gazellerden oluşan divanda geçen musammat ve müstezatlar, yine aynı kafiyeleşme sırası içerisinde, gazellerin arasında bulunmaktadır. Şairin “murabba” olarak nitelendirdiği iki beyitten oluşan şiirlerde de aynı kafiyeleşme sırasının gözetildiği görülmektedir. Murabbaların ardından, yine aynı alfabetik sıraya müfredler de dâhil edilmiştir. Eserin sonunda bir tarih manzumesi vardır. Farsça yazılmış bir beyitle, divanı okuyanlardan bir de Fatiha istenmiştir.

Eserin geneline bakıldığında çoğunluğu gazellerden oluşan, Klasik Divan Edebiyatı şairlerinin şiirlerinde bahsi geçen konular, dini-tasavvufi boyutta, edebî sanatlar eşliğinde ele alınarak işlenmiştir. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, başta Fuzûlî olmak üzere, Rûh-i Bağdâdî, Hâfız-ı Şîrâzî ve Niyâzi-i Mısırî gibi klasik edebiyatımızın önemli isimlerinin etkisi, Tâ'ib Kazak-zâdenin bu divanı yazmasında şaire rehberlik etmiştir.

II. BÖLÜM

DİVANIN İNCELENMESİ

1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Ta'ib Kazakzâde İbrahim Malatyavî divanının şekil, dil-anlatım ve muhteva yönünden incelenmesi sırasında, başta şairin kendine örnek aldığı edebî şahsiyetlerin divanları olan Fuzûlî Divanı²⁸, Niyâzî-i Mısrî Divanı²⁹, Nâbî Divanı³⁰, Hâfız Divanı³¹ ve Bağdatlı Rûhî Divanı³² gibi kaynaklarla; Ömer Hulûsî ve Dîvânı³³, Divan-ı Şekûrî³⁴, Sa'dî Divanı³⁵, Edhemî Divanı³⁶, Fanî Divanı³⁷, Mehmed Sıdkî Esîf Divanı³⁸, Benderli Cesârî Divanı ve Divançesi³⁹ gibi bazı akademik çalışmalardan da yararlanılarak bir inceleme taslağı hazırlanmıştır.

Şekil özellikleri bakımından inceleme esnasında, ilk olarak şairin şiirlerini hangi nazım şekilleriyle kaleme aldığı incelenecek, daha sonra bu şiirlerin yazılmasında hangi vezinlerin kullanıldığı belirtilecektir. Son olarak şairin şiirlerindeki kafiye ve redif olgusu hakkında bilgiler verilerek, divanın şekil özellikleri bakımından incelenmesi sonlandırılacaktır.

²⁸ Abdülbâki Gölpınarlı, *Fuzûlî Divanı*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1961.

²⁹ Kenan Erdoğan, *Niyâzî-i Mısrî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1998.

³⁰ Ali Fuat Bilkan, *Nâbî Dîvânı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1997, c. 1-2.

³¹ Mehmet Kanar, *Hafız Divanı*, Ayrıntı Yay., İstanbul, 2011, c. 1-2.

³² Coşkun Ak, *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*, Uludağ Üni. Yay., Bursa, 2001, c. 1-2.

³³ Mehmet Şamil Baş, *Aydınlı Bir Uşşâkî Şeyhi Ömer Hulûsî ve Dîvânı*, Okur Akademi Yay., İstanbul, 2014.

³⁴ Menekşe Gültekin, *Divan-ı Şekûrî (İnceleme-Metin-Dizin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üni., Sosyal Bilimler Ens., Türk Dili ve Edebiyatı ABD., İstanbul, 2009.

³⁵ Sema Uralçin, *Sa'dî Divanı (İnceleme-Metin-İndeks)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üni., Sosyal Bilimler Ens., Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Ankara, 2009.

³⁶ Fırat Sevinç, *Edhemî Divanı ve Tahlili*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üni., Sosyal Bilimler Ens., Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Van, 2001.

³⁷ Abdülkadir Kayhan, *Divan-ı Fanî İncelemesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üni., Sosyal Bilimler Ens., Türk Dili ve Edebiyatı ABD., İstanbul, 2005.

³⁸ Reyhan Dinç, *XVIII. yy. Divan Şairi Mehmed Sıdkî Esîf ve Divanı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üni., Sosyal Bilimler Ens., Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Ankara, 2010.

³⁹ Yasemin Akkuş, *Benderli Cesârî'nin Divanı ve Divançesi (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üni., Türkiyat Araştırmaları Ens., Türk Dili ve Edebiyatı ABD., İstanbul, 2010.

Muhteva özellikleri bakımından yapılacak olan incelemede ise, ilk olarak “**Din ve Tasavvuf**” başlığı altında “Allah, Melekler, Kitaplar, Ayetler ve Hadisler, Peygamberler, Ehl-i Beyt, Diğer Dinî Unsurlar ve Tasavvufî Unsurlar ” olmak üzere sekiz adet alt başlık ele alınıp incelenecektir.

Son olarak “**Toplum ve Kültür**” başlığı altında “Tarihi ve Efsanevi Kişiler, Ülkeler, Şehirler ve Kavimler” alt başlıklarıyla şairin bu konuları şiirlerinde nasıl kaleme aldığı tespit edilip incelenecek; divanın muhteva yönünden incelemesi sonlandırılacaktır.

1.1. Nazım Şekilleri

Başta *Kur'an, Hadis, Peygamber ve Evliya Hikâyeleri, Tasavvuf*⁴⁰ gibi kaynaklarla, bunlara yardımcı *Tarihsel, Biyografik ve Bibliyografik Kaynaklardan*⁴¹ beslenen Osmanlı dönemi edebiyatında, şairler tarafından çoğunlukla kullanılan nazım şekillerinden biri, gazeldir.⁴²

İncelemiş olduğumuz Ta'ib Kazakzâde divanında şiirlerin çoğunun gazel tarzında kaleme alındığı görülmektedir. Şair divanında, 312 adet gazel, 6 adet müstezad, 1 adet murabba, 5 adet muhammes, 1 adet müseddes, 28'er adet nazım ve müfred, 1 adet tarih olmak üzere; toplamda 8 adet farklı nazım şeklinden oluşmuş 382 tane şiire yer vermiştir.

1.1.1. Gazeller

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi divanda geçen 382 adet şiirin 312 tanesi gazel tarzında kaleme alınmış şiirlerdir. Bu gazellerin 236'sı 5, 63'ü 7, 7'si 6, 3'ü 8, 2'si 9 ve bir tanesi de 3 beyitten oluşmaktadır.

⁴⁰ Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, Akçağ Yay., Ankara, 2012, ss. 30-40.

⁴¹ Ali Yılmaz vd., *Türk-İslam Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara, 2014, ss. 18-23.

⁴² Detaylı bilgi için bkz.: Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yay., İstanbul, 2006, ss. 17-33.

Şairin kullandığı vezinler, halk edebiyatında da kullanılan ve hece ölçüsüne yakın olan vezin kalıplarıdır.⁴³ Örneğin, halk edebiyatındaki divan (Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün), semai (Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün) ve kalenderî (Mef' ülü / Mefâ' ilü / Mefâ' ilü / Fe' ülün) gibi nazım şekillerini⁴⁴, Ta'ib Kazakzâde'nin de sıklıkla kullandığını görmekteyiz.

Bu kalıpların yanı sıra şair:

“Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün”

“Müstef' ilün / Fâ' ilün / Müstef' ilün / Fâ' ilün”

“Müstef' ilâtün / Müstef' ilâtün / Müstef' ilâtün / Müstef' ilâtün”

gibi kalıplarla da şiirler kaleme almıştır.

Şair, 4, 69, 70 ve 106. gazellerini hece ölçüsüyle kaleme almıştır. Dördüncü sıradaki gazel hece ölçüsüyle gösterilse de ölçü bakımından problemlili bir gazeldir.

Ey hâl-i çîn ü hutun vey rûy-ı zülf-i semen
Sen mâhe gönül virmek sezâdır sezâdır sezâdır sezâ

(G. 4/2)⁴⁵

Yâ Rabb ki senden özge kime kılam şikâyet
Hâl-i derûnum her dem saña idem hikâyet

(G. 69/1)

Ayrıca divanda 41. ve 133. gazeller, musammat⁴⁶ gazelleridir:

Yağma dil ü cânı sen / kalmadı tende beden
Lutf eyle halk-ı hasen / olası ehl-i sevâb

(G. 41/4)

⁴³ Oğuz Yılmaz, “Hamdî Efendi’nin “Manzum Münâcât ve Arz-ı Hâcât – Manzum Esmâ-i Hüsnâ Şerhi”, (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), Isparta, 2014, s. 67.

⁴⁴ Mehmet Aça, “Halk Şiirinde Tür ve Şekil”, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Editör: M. Öcal Oğuz, Grafiker Yay., Ankara, 2004, ss. 295-296.

⁴⁵ Beytin birinci mısraı 14’lü hece ölçüsüyle yazılmışken, ikinci mısraı 18’li hece ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Ancak gazelin birinci beytine baktığımızda her iki mısraın da 18’li hece ölçüsüyle kaleme alınmış olmasından dolayı şiire “Hece ölçüsüyle yazılmıştır.” denilmiştir.

⁴⁶ *Musammat*: Türk edebiyatında, kaside ve gazel nazım şekillerinde, çoğunlukla birinci beyit dışındaki her beyitte mısra ortalarının ilk beytin sonu ile kafiyeli olmasına verilen addır. Detaylı bilgi için bkz.: İpekten, a.g.e., s.84-123; İsen vd., a.g.e., s. 235-249; İskender Pala – Filiz Kılıç, “Musammat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2006, c. 31, s. 233-235.

*Rind-i alender olan / bunlara h  zır mı olur
H  zmeti makb  l olan / onlar seherg  hlar*

(G. 133/4)

1.1.2. M  stezatlar

Gazelden t  reyen, oğunlukla aruzun “Mef  l   / Mef   l   / Mef   l   / Fe  l  n” kalıbıyla olu  turulan, her mısradan sonra, bu aruz kalıbının ilk ve son birimleri olan “Mef  l   / Fe  l  n” kalıbıyla *ziyade*⁴⁷ adı verilen ek bir dizenin eklendiği, bir uzun ve bir kısa mısra ile kurulu beyitlerden olu  an nazım   ekline *M  stezat* adı verilir.⁴⁸

  airin divanında d  rd   bir ziyadeli; ikisi iki ziyadeli olmak   zere toplam altı adet m  stezat bulunmaktadır. M  stezatlar, divanda hangi kafiyeyle yazılmı  sa, o harfle yazılan gazellerden sonra, yeni harfe gemeden   nce verilmi  tir. 28 numaralı m  stezat-
ta, bir uzun ve iki kısa mısra yazılmamı  tır:

*S  kkerde bulunmaz deheni   la  l-i   ar  bı
Kalmadı t  bı
Re  k-i ser  bı
(.....)
(.....)
(.....)*

(M. 28/4)

  airin divanındaki m  stezatlar, ba  ta da belirtildiği   zere, uzun mısralar aruzun “Mef  l   / Mef   l   / Mef   l   / Fe  l  n”; ziyade ismi verilen kısa mısralar da “Mef  l   / Fe  l  n” kalıplarıyla yazılmı  tır. Ancak bu m  stezatların bazılarında aruz kusuru bulunmaktadır.

1.1.3. Nazımlar

Eserin son kısmında, bir nazım ve bir m  fred olarak art arda bulunan toplamda 28 adet nazım bulunmaktadır. Bu nazımlara   air, her d  rtl  ğ  n ba  ında “Murabba” ifa-

⁴⁷   mer Faruk Ak  n, *Divan Edebiyatı*,   sam Yay., İstanbul, 2014, s. 95.

⁴⁸ Pala, *Divan Edebiyatı*, s. 64.

desini kullanmıştır. Bu kullanım, yazılan nazımların her birinin iki beyit, dört mısradan oluşmasından dolayıdır.

Her nazım, divanın son kısmında bir müfrediyle beraber, alfabetik sıraya göre kaleme alınmıştır.

1.1.4. Müfredler

Sözlükte, “tek, yegâne, yalnız, ayrı, eşi olmayan” gibi anlamlara gelen “ferd”; edebî manada, “*Başka beyitlerle ilgisi olmayan ve bir şiir içinde yer almayan, divanların son kısımlarında bulunan ve iki mısraı arasında kafiye bulunması şart olmayan beyit*”⁴⁹ anlamına gelmektedir. Ferdler, müfred olarak da bilinmektedir.

Bir önceki başlıkta da belirtildiği üzere her müfred bir nazımdan sonra yazılmıştır. Dolayısıyla müfredlerin sayısı da nazımların sayısı kadardır. Ferdler yazılırken çeşitli aruz kalıpları kullanılmıştır:

Devât-ı halk-ı ‘âlem şerhini yazmağa ‘âcizdir
Kemâl-i kudreti izhâr idübdür Şâni‘-i Yektâ
(Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün)

(F. 1)

Gelür olsa iderdim dil-i ib‘âş
Giden gelmez ne hâcet etme ib‘âş
(Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Fe‘ ülün)

(F. 4)

Çün buyurdu fahr-i ‘âlem bir hadîş
Her belâdan kurtulur ehl-i Şamed
(Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün)

(F. 8)

Divanda, her mısraı ayrı bir aruz kalıbıyla yazılmış bir adet ferd bulunmaktadır:

‘Aks-i ruhsârîñ tulu‘ itdiği dem
(Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün)
Gelür ‘uşşâka rûy-ı pâkiñ efrâh
(Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Fe‘ ülün)

(F. 7)

⁴⁹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yay., İstanbul, 2013, s. 151.

1.1.5. Tarihler

Şair divanın sonunda, “ḤITĀM-I EBYĀT-I TĀRİḤ-İ DĪVĀN - TĀRĪḤ-İ DĪVĀNÇE” başlığıyla kaleme alınmış olan bir şiir, bir kısa mensur yazı ve en son da bir beyitle tarih düşme yapmıştır. Mensur kısım Arapça, divanın sonundaki bir beyit de Farsçadır. Son kısımda bulunan Farsça beyitte:

*Ġarīḳ-i raḥmet-i yezdān kesī bād
Ki ḳātib rā be-fātiḥā ḳuned yād.*

ifadesiyle şair, bu divanı okuyanlardan birer Fatih taleb etmektedir.

1.1.6. Musammatlar

Musammat kelimesi, edebî manada iki farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki, “Mefâilün Mefâilün / Mefâilün Mefâilün” ya da “Müstef’ilün Müstef’ilün / Müstef’ilün Müstef’ilün” gibi, her bir mısraı eşit iki parçaya bölünerek her beyitten dört mısra çıkan gazel ve kasidelerdir. Bu şekilde her beytinden dört mısra çıkabilen gazellere “*Musammat Gazel*”, kasidelere ise “*Musammat Kaside*” adı verilir.⁵⁰

Musammat kelimesinin bir diğer manası ise, üç veya daha fazla mısralı bentlerden oluşan aynı vezinli şiirlerin nazım şekli olarak belirtilmektedir.⁵¹ Divanda *musammat* başlığı altında ele alabileceğimiz bir *murabba*, beş *muhammes* ve bir *müseddes* bulunmaktadır. *Murabba*, divandaki 107.; *muhammes*ler sırasıyla 138, 168, 254, 259 ve 270.; *müseddes* ise 310. şiirlerdir.

Divanın son kısmında bulunan ve dört mısradan oluştuğu için şairin *murabba* ismini verdiği şiirlerin her biri ise birer nazımdır. Şair mısra sayısından dolayı bu nazımlara *Murabba* başlığını atmıştır.

⁵⁰ M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi – Biçim, Ölçü, Kafiye*, Gökkuşbu Yay., İstanbul, 2013, s. 103.

⁵¹ Detaylı bilgi için bkz.: Pala – Kılıç, “*Musammat*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2006, c. 31, ss. 233-235.

1.2. Vezin

Divandaki şiirler, sekiz farklı aruz kalıbıyla kaleme alınmıştır. Farklı aruz kalıplarıyla kaleme alınan şiirlerin yanı sıra hece ölçüsüyle yazılmış dört adet gazel de bulunmaktadır. Bu gazeller sırasıyla, 4, 69, 70 ve 106. sıradaki şiirlerdir.

Divandaki şiirlerde birçok aruz hatası bulunmaktadır. Bu hataların başında hece sayıları ve kelimelerdeki eksiklik ya da fazlalıklarla, zihaf hataları gelmektedir. Mısra sonlarında yazılması gereken fakat eksik kalan kelime ya da kelime grupları, çalışmamızın “Metin” kısmında aşağıdaki örnekte de görüldüğü üzere parantez içinde belirtilmiştir:

*Dil virüb naķşı nigāra eyledim vārım tebāh
Hāşılı gitdi kararım āşinā hayfā bu şeb*

*Yüz çevirdim o gözi mekkārdan şimden gerü
Başına teller şokunsun şād olub dünyā (bu şeb)*

(G. 32/3-4)

Aruzun “Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün” kalıbıyla yazılmış olan 34 numaralı gazelin ilk beytinde de zihaf hataları görülmektedir:

*Ref’ olıcaķ māh-ı ruḥundan niķāb
Görmedi bu gözlerim o gıce ḥāb*

(G. 34/1)

Divanda geçen 378 tane şiirin 198 tanesi aruzun “Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün”; 37 tanesi “Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün”; 11 tanesi “Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün”; 6 tanesi “Fā‘ilātün Fā‘ilün Fā‘ilātün Fā‘ilün”; 69 tanesi “Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün”; 35 tanesi “Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün”; 19 tanesi “Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün”; 2 tanesi “Müstef‘ilün Fā‘ilün Müstef‘ilün Fā‘ilün”; 1 tanesi “Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün” kalıbıyla yazılmıştır.

Divanda hece ölçüsüyle yazılmış dört adet gazelle birlikte toplamda 382 adet şiir bulunmaktadır.

1.3. Kafiye ve Redif

Süslü ve gösterişli söyleyişin hâkim olduğu divan edebiyatında şairler, şiirlerinde redifle birlikte genellikle tam ve zengin kafiyeye başvurarak, şiir yazma konusundaki hünelerlerini gösterme yoluna gitmişlerdir. Ta'ib Kazakzâde'nin de kendisine örnek aldığı şairlerin etkisiyle süslü, redifli, tam ve zengin kafiyeyle şiirler kaleme aldığı görülmektedir. Şair, yazmış olduğu 382 adet şiirin sadece 7 tanesinde yarım kafiyeyle başvurmuş, geri kalan şiirlerinde ise tam ve zengin kafiye kullanmıştır.

Şairin redifle birlikte tam ve zengin kafiye kullanılarak yazdığı şiirlerinden bazıları şunlardır:

*Rehâ bulmaz gönül bir ân dam-â-dem rûz-ı hicrândan
Gözüm yaşı geçit virmez ne hikmet reşk-i bârândan*

(G. 281/1)

(-dan: Redif) (-ân: Zengin K.)

*Şakın terk-i edebden dost otağı enbiyâdır bu
Ser ü şân secdegâh-ı meşhedi çün müctebâdır bu*

(G. 294/1)

(-dır bu: Redif) (-â: Tam K.)

Şairin redif kullanmadan, ahengi sadece kafiyeyle sağladığı şiirlerdeki kafiye sesleri ve bu seslerin kaç kez kullanıldığı ise aşağıdaki tabloda detaylı olarak verilmiştir:

Sadece Kafiyeyle Yazılan Şiirler ve Kullanım Adetleri

KAFİYE	ADET	KAFİYE	ADET
-â	9	-ar	1
-âb	6	-âd	1
-b	1	-ân	2
-îb	2	-u	2

-āt	1	-ze	1
-t	3	-āh	2
-et	1	-ād	1
-aç	2	-ıķ	1
-ād	3	-āy	1
-ān	1	-āmet	1
-es	3	-end	1
-aş	2	-es	2
-aķ	1	-aş	1
-āġ	5	-ū	2
-uġ	2	-āġ	1
-af	1	-āf	1
-āķ	5	-al	1
-āl	1	-ān	1
-l	1	-āh	1

Şair redifi, sadece eklerle; bir kelimeyle; bir ek ve kelime ya da kelimelerle olmak üzere divanında kullanmıştır. Bu sınıflandırmaların aşağıdaki tablolarda detaylı bir şekilde incelemeleri yapılmıştır.

Sadece Eklerle Yapılan Redifler

REDİF	ADET	REDİF	ADET
-lar	2	-me	1
-dır	1	-dan	1
-ımız	3	-lardan	1
-iñ	1	-liğinden	1

-lığım	2	-imden	1
-ınım	1	-a	1
-m	1	-si	1
-um	1	-cığı	1
-ım	1	-ımı	1
-ı (i)	3	-ıyuz	2
-bes	1		

Bir Kelime İle Yapılan Redifler

REDİF	ADET	REDİF	ADET	REDİF	ADET	REDİF	ADET
merhabā	1	gösterir	1	vā' iz	1	yüzün	1
fedā	1	yeter	1	‘āşık	1	içeriden	1
sana	3	buyur	1	ancağ	1	seni	1
bana	3	arzular	1	‘aşğ	3	itdi	1
olsun	1	gelmez	1	eylediñ	1	eyledi	1
muhabbet	3	istemez	1	bilmediñ	2	kıyās	1
it	3	isteriz	1	yüzüñ	1	ıb‘ āş	1
el-ğıyās	2	olamaz	1	‘ārızıñ	1	iç	1
naşih	1	görmüşiz	1	degil	1	nāşih	1
küstāh	2	añlamaz	1	göñül	1	dimiş	1
ferruh	3	bulunmaz	1	olduğum	1	hāfız	1
meded	1	eylemiş	2	olmadım	1		
vardır	1	gizlemiş	1	olalum	1		
yazar	2	kalmamış	1	eyleyen	2		

Birden Fazla Kelime İle Yapılan Redifler

REDİF	ADET	REDİF	ADET
olsun dirim meşreb bu yâ	2	bile tıymâz	1
bir yana	2	yine gelmez	1
olmasun yâ Rabb	2	niye küsmüş	1
bu şeb	1	içinde gizlemiş	1
her şeb	2	ayağ basmış	1
rûz u şeb	1	benden incinmiş	1
oldı hep	1	virmiş ‘ivâz	1
umarsın ne ‘aceb	1	etmiş ğalaṭ	1
olursuñ ‘âkıbet	1	bir taraf	2
ile ülfet	1	mi yok	1
eyleyen ‘ışret	1	niçün itdiñ	1
midir bâ‘ iş	2	itmek gerek	1
itdigim midir bâ‘ iş	1	ister gönül	2
gördün mi hiç	1	mı degil	1
olsun kadeḥ	1	imişsiñ añladım	1
mi feraḥ	1	gözler gözlerim	1
dirler eṣaḥ	1	iki yüzden	3
baña senden lezîz	1	ararsañ işte ben	1
ider silker döker	1	işte sen	1
benden bilür	1	iden degildir lâkin illâ Hû	1
artar eksilmez	1	eyler beni	1
ele girmez	1	olan añlar bizi	2
eylemek olmaz	1	añlar beni	1
oldığın bilmez	1		

Bir Ek ve Bir ya da Birden Fazla Kelime İle Yapılan Redifler

REDİF	ADET	REDİF	ADET
-a fedā	2	-a beñzetmiş	1
-iñ gerekmez mi saña	1	-a kim yazmış	1
-dır baña	2	-den gelmiş	1
-yı çok gördüñ baña	1	-den incinmiş	1
-a istignā	2	-a ayak baş	1
-sın yā Muḥammed Muṣṭafā	1	-den kıl ḫalāş	1
-dır āl-i ‘abā	1	-a ‘arż	2
-dı ya	1	-dan ğaraż	1
-iñ görüb	2	-dır ğaraż	1
-dır raķīb	1	-dır ṭama‘	3
-dir şarāb	1	-a hem yūf	2
-yı unut	1	-lar şāf şāf	1
-ı unut	1	-ımız şāf şāf	1
-a ṭut	1	-a of	1
-ım ‘āķıbet	1	-ler de çok	1
-a itmez iltifāt	1	-a baķ	2
-ıma bā‘ iş	1	-iñ senin	1
-ım ‘abes	1	-ı baḫtımıñ	2
-dır mizāc	1	-ı çeşmimiñ	1
-yı geç	1	-ı göñlümüñ	1
-ı geç	1	-sı sen misiñ	1
-sı geç	1	-lenenlerden misin	1
-a güç	1	-yı neylersiñ	1
-mek ne güç	1	-den ben çekdim el	1

-ya güçdür güç	1	-ım gitme gel	1
-dır kadeh	1	-ım tizce gel	1
-dan feraḥ	1	-a başladı bülbül	1
-ım feraḥ	1	-ına sünbül	1
-ya mı ferrūḥ	1	-a gel	1
-dır nemed	2	-dan ayrılmışım	1
-dan aldı dād	1	-a ḥaddim bilmedim	1
-den de aldı dād	1	-a yokdur minnetim	1
-dir lezīz	3	-ım ağlarım	1
-den lezīz	1	-ım gel	1
-ınca bir	1	-den şor şorma sen benden	1
-lığım vardır	1	-den şorma şor benden	1
-ını silker döker	1	-dır ḥasen	1
-yı cānım pek sever	1	-sıñ yā Ḥüseyn	1
-ımı göster	1	-a düşdüm ben	1
-ımız yokdur	1	-ın eyler ārzū	1
-lığım vardır	1	-dır bu	2
-a yazmışlar	1	-yı boş қо	1
-iñ açılmış heniz	1	-yı қо	2
-ya tıyurmaz	1	-ım gitti āh	1
-ı dinlemez	1	-lar siyāh	2
-a eylerdim heves	1	-ım bu gice	1
-a neylersin heves	1	-lar beni	1
-sı bes	1	-lardan beni	1
-dır ceres	1	-iñla derim yā Rabb	1
-dır nefes	1	-a ne minnet	1
-ım unutmuş	1	-ma küstāḥ	1

-a yetiş	1	-dan lez̄iz̄	1
-y1 s̄oyletmiş	1	-a ʿarż	1
-y1 dinletmiş	1	-a mı geldin	1

2. DİL ve ANLATIM ÖZELLİKLERİ

2.1. Dil ve Üslup

18. yüzyılın ikinci yarısı ile 19. yüzyılın ilk yarısında yaşadığını düşündüğümüz şairin aldığı eğitim hakkında yeterli bir bilgiye sahip olamasak da, şiirlerinden yola çıkarak Arapça ve Farsça'ya hâkim olduğu görülmektedir. Bunun yanında şair divanında Arapça ve Farsça kelimelere sıklıkla başvurmuş; redif olarak Türkçe kelimeler kadar Arapça ve Farsça kelimeleri de kullanmıştır.

Farsça – Türkçe Beyit

‘Aşk est üftādegān ra der derūn rehnumā
Rehber olmaz ‘aşqdan özge saña yār-ı vefā

(G. 1/1)

Türkçe – Arapça Gazel

‘Āşık oldum sen mehe kim korqarım
Āh mine ‘l-ḥubb-ı ḥabībi iftirāk

Gece gündüz ḥasret-i ‘aşkıñ beni
Ḥāre ḳalbi min hicrike ‘l-iştiyāk

Almadı āsāyiş-i cāndan ḥaber
Leyte fī ḥūznike ḥālī bel ‘uşşāk

...

Tā ‘ibā raḥm eyle kerem-kānsıñ
Rabbelā tec‘el-nī ‘an ehli ‘l-nifāk

(G. 223)

Arapça – Türkçe Nazım

Āteynā bābıke yā Rabbe iftaḥ
Bi-Ḥaḳḳ-ı ‘izzetūke Rabbe iftaḥ

Sevād u vechinā unzur ileyha
Teraḥḥum ḳıl daḥiliñ Rabbe iftaḥ

(N. 6)

Hem dini-tasavvufî manada; hem de reel manada klasik edebiyatın vazgeçilmez ikilisi olan *sevgili ve âşık* ile alakalı şairin oluşturduğu, geneli Farsça olan tamlamalar, divanda büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Farsça tamlamaların yanı sıra Arapça tamlamalara da önemli ölçüde şiirlerde yer verilmiştir. Kullanılan Arapça kelimeler ve tamlamalar ise, genellikle dini-tasavvufî konuların işlendiği şiirlerde karşımıza çıkmaktadır.

Arapça ve Farsça tamlamalar dışında şair, kendi mahlasıyla da birçok tamlama kurmuştur. Bu tamlamalardan bazıları şunlardır:

Tâ'ib-i nālân (G. 24/5), tab^c-ı Tâ'ib (G. 33/5), Tâ'ib-i nâ-çâr (G. 36/5), Tâ'ib-i hûn-âb (G. 73/7), Tâ'ib-i zâr-ı zebûn (G. 79/7), Tâ'ib-i dil-rîş (G.81/6), hem-râz-ı Tâ'ib (G. 93/5), hem-râz-ı Tâ'ib ednâ (G. 103/5, 132/5, 285/7, 300/5, 313/6), Tâ'ib-i şeydâ (G. 142/5), Tâ'ib-i dil-ğaste (G. 154/5), Tâ'ib-i müstağfir (G. 173/5), Tâ'ib-i zâr (G. 182/5), Tâ'ib-i maḥbûb-ı mergûb (G. 194/5), Tâ'ib-i dīvâne (G. 250/7), Tâ'ibî rûy-ı siyeh (G. 251/7), Tâ'ib-i baḥtî kara (G. 273/7).

Şiirlerinde Arapça-Farsça kelime ve tamlamaların, Sebk-i Hindî akımının izlerinin görüldüğü şairin, aynı zamanda **ḵanda** (G. 47/2, 47/4, 50/7, 67/3), **ḵansı** (G. 123/1) **ḵanḵı** (G. 178/6), **tapşur-** (G. 1/5, 16/1, 68/5, 88/5, 108/3) gibi Türkçe arkaik kelimeleri de kullandığı da görülmektedir.

Şairin “Ben” kelimesinin yerine bazı beyitlerde “men” ifadesini de kullandığı tespit edilmiştir. Bu durum hakkında, şairin mahlasından da anlaşılabilceği üzere Kazak asıllı oluşunun; ya da kendisine örnek olarak aldığı Fuzûlî'nin etkisinin olduğu şeklinde iki farklı yorum yapılabilir.

*Kaçmazem nâvek-i müjgânına **men** oldum esîr*
Ġam deġil eylesem her vârim bir yâre fedâ

(G. 6/4)

XVI. – XVIII. yüzyıllarda Hint Felsefesi, edebî zevki ve şiirinin etkisinde kalan şairlerin oluşturduğu, kelime ve tabirlerin temel manalarının yanında, şahsi manalarla

yoğrulup anlamda kapalılık, derinlik ve soyut düşünce sisteminin ön plana çıktığı Sebk-i Hindî⁵² akımının izleri de şairin bazı gazellerinde karşımıza çıkmaktadır:

Ḳansı dūnyā u māfīhāyı tezyīn eylemiş
*Ḳansı **mīhr-i pertev-i in‘ām-ı iḥsānīfca** bir*
(G. 125/3)

Enīs-i yār-ı gār-ı nergis-i mestānem yokdur
Cihān-ārā feraḥ-beḥş u leb-i ḥāndānımız yokdur
(G. 139/1)

Ḥumār-ālūde-i nergis-i mest-i fitne-engiziñ
Nigāh-ı bī-hümālī çeşme-i mestān yazmışlar
(G. 142/3)

Gūşe-i künc-i der-i mey-kedeyi rüz şebān
Düşenüb ḥāk-i ser-ā-pā cism-i ‘üryān mı değil
(G. 253/4)

Eserdeki şiirlerde dil, ifade ve vezin kusurlarının biraz fazla olduğu da görülmektedir. Bu kusurların hem şair, hem de müstensih kaynaklı olabilme ihtimali bulunmaktadır. Şairin, bazı şiirlerde vezni yakalamak, bazı şiirlerde de manayı uygun bir şekilde ifade edebilmek amacıyla yanlış kullanımlara da başvurduğu söylenebilir. Şiirlerde görülen bazı eksiklikler, anlatım bozuklukları ve vezin kusurları, aşağıdaki örneklerde belirtilmiştir:

Bazı mısralarda kelime fazlalığı bulunmaktadır:

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün
Dem-ā-dem mest-i ḥayrān-ı ser-gerdān ser-be-şahrā-yı cünün-āsā
Ḥarābatı gezenlerden zihī rindāne kim yazmış
(G. 183/5)

Bazı mısralarda eksik kelimeler bulunmaktadır:

Ḥānmāmı terk idüb ol yāre yār olmaḵ ne (güç)
Bendesine ḳaşd iden ḥünkāra yār olmaḵ ne güç

⁵² Ali Fuat Bilkan, "Sebk-i Hindî" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2009, c. 36, s. 253-255, Cafer Mum, "Sebk-i Hindî", *Türk Edebiyatı Tarihi* 1-4, Editör: Talat Sait Salman vd., Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2006, c. 2, s. 379-390, Mengi, a.g.e., s. 198-199.

(G.90/1)

*Âşiyân-ı tûfî-i tab'ım nihâni söylerdir
Böyle pinhân olduğın esrâr için fehvâ-yı ('aşk)*

(G. 216/2)

Vezin gereği bazı kelime ve eklerin medli okunduğu yerler bulunmaktadır:

*Yanayım hem yakılayım geceler
Bize gerekmez ten ü cân rûz şeb*

(G. 37/4)

*Benim teg bu cihân halkı dil-efgâr olmasun Yâ Rab
Emel ser-riştesine hem giriftâr olmasun Yâ Rab*

(G. 36/1)

Bazı mısralarda vezin kusuru bulunmaktadır:

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

*Dökülür sîm-i gerdâna şa'sa'asından
Sanırsıñ ağzına düzmüş hezârân cevher-i lü'lü*

(G. 293/6)

Vezin gereği bazı yerlerde zihaf yapmak gerekmektedir:

Mef'ülü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ülün

*Vuşlat günini eylemiş ağyâra müyesser
Hasretde kalub eyledim nālân ile ülfet*

(G. 66/2)

Son olarak şairin bazen vezni tutturmak, bazen de kafiyei yakalamak amacıyla, Arapça kelimeleri Türkçe gibi, Türkçe kelimeleri de yine uyumu sağlamak maksadıyla yazılması gerekenden farklı şekillerde yazdığı görülmektedir:

*Pür-ziyâ pertev-fezâ kim bezme rahşândır **şemi'** (şem')*
*Meclis-ârâ şeb-be-şeb şâfî dirahşândır **şemi'** (şem')*

(G. 200/1)

*Yağdı rüşen eyledi dil tahtını tezyînle
Şâh-ı Çemşîd-i Nerimân oldu çün servet **otağ***

*Ĥāk-i pây-i devlet-i Ĥurrem nişârîndan müdām
Ĥasitânînda Ĥudâ bir lahza kılmaz **uzağ** (uzak)*

(G. 203/2-3)

2.2. Edebî Sanatlar

Şair, divanının dibacesinde, hangi edebî sanatları nasıl kullandığını şu şekilde belirtmiştir:

“Derûn-ı evrâķ-ı nâ-ķizde meştur-ı niķatden su‘âl-i ma‘nâda buyrulursa, nice ibhâm u nice mecâz u nice ĥaķîķât u ba‘zı nikât ba‘zı taşavvufâne ba‘zı isti‘ârât u ba‘zı müstezât u ba‘zı müstezât-ı müşelles...”

Dibace, v. 1b

Okuyucusuna dibacede verdiği bu bilgiyle şair, kolaylıkla anlaşılamayacak, derin manalı, muğlak bir anlatımla şiirlerini kaleme aldığını belirtmektedir.

Aldığı eğitim konusunda herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız şairin, dibacesinde direkt, şiirlerini incelediğimizde de daha detaylı bir şekilde gördüğümüz edebî sanatları kullanmadaki mahareti, kendisinin hem eğitim seviyesi, hem de zekâsını göstermede bir belge niteliğindedir. Nitekim edebî sanatlar, *zekânın dil üzerindeki tasarrufları ve işlemleri sonucunda oluşmuş*,⁵³ dili ve dil vasıtasıyla anlatılmak isteneni en güzel ve etkili bir şekilde aktarmaya yarayan vasıtalarındandır.

İnceleme yaptığımız divanda, şairin kullandığı bazı edebî sanatlar ve örnek beyitler şunlardır:

a. Hüsni Talil

Bir şeyin meydana gelişini şairane bir şekilde ifade etme sanatı⁵⁴ şair tarafından ustalıkla şiirlerde kullanılmıştır:

Çün tegâfûl ‘ilmini ta‘lim itdim dirdi o şûĥ
Ĥazreti dergâhıña geldim didim amân saña

(G. 13/3)

Ne cevher varsa ‘âlemde ‘aksi rûlarındañdır
Cihânda eyledi yâķutla mercâna istiğnâ

(G. 21/2)

b. İstiare

Kelime manası *ödünç almak* olan istiare, bir nesne ya da kavramın, herhangi bir bakımdan benzediği bir başka kavramla adlandırılmasıyla oluşan edebî sanattır. Bazı

⁵³ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 9.

⁵⁴ Coşkun, *a.g.e.*, s. 168.

kaynaklarda⁵⁵ “Eğretileme” olarak da adlandırılan istiare, kendisine benzeyen ve kendisine benzetilen öğelerin kullanımına göre genellikle *Açık*, *Kapalı* ve *Temsilî İstiare* olarak üç ana başlık altında incelenmektedir.⁵⁶ Bu üç ana başlık dışında *Müreşşah* ve *Mürekkap İstiare* türleri de bulunmaktadır.⁵⁷

Tâ’ib Kazak-zâde, şiirlerinde istiare sanatına da sıklıkla yer vermiştir:

*Bu ‘âlî-ḳadr iken ‘âlemde ey meh ṭâlibin çokdur.
Ve’lîkin tab‘-ı nâzın eyledi dünyâyâ istîgnâ*

(G. 22/2)

*Derde şalan sensin beni ey nigâr
Ḳaṭ‘ ile vir vaşlıña şâfî cevâb*

(G.34/6)

*Semt-i yâre varamam nîtsem gerek
Râhım üzre ol peri ḳurmuş duzâğ*

(G. 204/3)

c. İstifham

Genel manada, soru sorma yoluyla yapılan bir edebî sanat olan istifham, daha önceleri kendine “meânî” de yer buluyorken, ilk olarak Recâizâde Mahmud Ekrem tarafından bir edebî sanat olarak görülmüştür.⁵⁸ İstifhamla ve tecahül-i arif sanatının aynı mı yoksa farklı sanatlar olduğu konusu ise ihtilaflı bir konudur.⁵⁹ Anlatılmak istenen düşünceyi, bilmiyormuşçasına muhataba soru sorma yoluna başvuran şair, tecahül-i arif sanatına başvurmuştur diyebiliriz. Bunun yanında söze güzellik katmak amacıyla şairin okuyucusuna soru sorması ise istifham olarak belirtilmektedir.

Şairin gazellerinde kullandığı bazı istifham örnekleri de şunlardır:

*Nedir ey ‘âşık-ı dil-rîş bu ‘uzlet tekkegâhında
Ferâgat eyle Tâ’ib dest-yâr ola saña Mevlâ*

(G. 5/5)

*Terkin urduk dilberin yârîñ gerekmez mi saña
Ey dilâ lâ‘l-i şeker-bârîñ gerekmez mi saña*

(G. 11/1)

⁵⁵ Mustafa İsen vd., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara, 2014, s. 280.

⁵⁶ İsen vd., s. 280; İskender Pala, *Divan Edebiyatı*, Kapı Yay., İstanbul, 2013, s. 137-138.

⁵⁷ Detaylı bilgi için bkz.: Coşkun, a.g.e., s. 71-75.

⁵⁸ İsen vd., a.g.e., s. 293.

⁵⁹ Detaylı bilgi için bkz.: Coşkun, a.g.e, s. 197-198; İsen vd., s.293.

Nola ‘aqlım gitse başımdan idüb pervāz saña
Mā’ilim kim niceden ey mäh-ı şive-endāz saña

(G. 19/1)

d. *Teşbih*

Sözü daha etkili kılmak amacıyla *erkân-ı teşbih*⁶⁰ adı verilen ögeler vasıtasıyla kurulan, aralarında belirli yönlerle ilgi bulunan iki şeyden, güçsüz olanı daha üstün olana benzetme şeklinde yapılan edebî sanata *Teşbih* adı verilir. Ta’ib Kazakzâde de, her klasik edebiyat şairi gibi şiiirlerinde teşbihe sıkça yer vermiştir:

Mağdem-i pâkin gözetdim hicr-keş Ya’kûb-veş
Vaşl-ı ıyd oldı müyesser şâh-ı Ken’ân merhabâ

(G. 2/3)

Kays-veş hârâ-yı sengistânı otağ eyledim
Dimediñ hayf ol saç-ı Leylâyı çok gördün baña

(G. 20/4)

Baykuş gibi bekledim vîrâne-yi gün gün
İstedim rûz-şeb külbe-i ahzân ile ülfet

(G. 66/3)

Pâk tıynet gevher âğuş şadef-i lü’lü’ mişâl
Çeşm düşman görmemiş zîr-i niķâb ister gönül

(G. 243/2)

e. *Telmih*

Herkesçe biline bir olay, konu, şahıs ya da inanca işaret etmek amacıyla yapılan edebî sanata *Telmih* adı verilir. Şair, peygamberler ve kıssaları başta olmak üzere, yaşayan önemli şahsiyetler ve önemli olaylara telmih vasıtasıyla göndermede bulunmuştur.

Gözlerim kandan berü kan dökmede şevķiñle hem
Güyâ Rüstem-i Zâl görünür mişl-i Nerîmân merhabâ

(G. 2/2)

Mağdem-i pâkin gözetdim hicr-keş Ya’kûb-veş
Vaşl-ı ıyd oldı müyesser şâh-ı Ken’ân merhabâ

(G.2/3)

Dil-firîb cāzû-yı müstesnâ için kim Ta’ibî
Her Şirîn Ferhād-veş dillere destân oldı yâ

(G. 27/5)

‘Aşık ol bir gülruha her kâmet-i bālâyı ko

⁶⁰ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yay., Ankara, 2005, s. 406.

Virme hercāya gönül Mecnūn-şifat Leylā'yı ko

(G. 300/1)

f. *Teşhis*

İnsan dışındaki canlı ve cansız tüm varlıkları bir insan kişiliğinde göstererek, bu varlıkları insana benzetme şeklinde yapılan edebî sanata *Teşhis* adı verilir. Şair, bu edebî sanata da şiirlerinde yer vermiştir.

‘Ālem-i dünyā u mā-fihāyı tezyīn etmede
Hüs-n-i envārīñ hele mäh-i dıraşşandır bana

(G. 12/2)

g. *Tezat*

Şair şiirlerinde tezat sanatından da faydalanmıştır. Aşağıdaki beyitlerde yer alan “*derd-dermân, merd-küstâh, rûz-şeb, hasret-visal, küfür-iman*” gibi kelime ve fiilleri bu edebî sanata örnek olatak gösterebiliriz:

Yüregim parelerin itlerine nezr ittim
*Şerha şerha çigerim **derdine dermāna** fedā*

(G. 3/2)

*Tecerrüd ‘āleminde **merd** olanlar görünür Tā ‘ibā*
*Olar ‘ulvī-şifatla rev-nümâdır şûretā **küstâh***

(G. 102/5)

*El-қыās hicr-i firāvān **rûz-şeb***
El-қыās lebleri gül-i nār el-қыās

(G. 81/3)

*Nedir **hasret** çeker bülbül-i nālān*
***Vişāliyle** gül-i gül-zāra ferruh*

(G. 105/3)

Bağladı zünnāra bil Tā ‘ibā her meyhānede
***Küfür** zülf-i yār ile her dem-be-dem **īmān** yazar*

(G. 130/5)

h. *Tenasüp*

Edebiyatta anlam güzelliği ve bütünlüğü oluşturmak için birbiriyle ilişkili ve uyumlu kavramları bir arada kullanma sanatına *Tenasüp* adı verilir.⁶¹ Tenasüp sanatı, teşbih, istiare ve leffüneşir gibi edebî sanatları da zaman zaman içerisinde barındırmaktadır. Şair, bu edebî sanata şiirlerinde bolca yer vermiştir.

⁶¹ Coşkun, a.g.e., s. 143.

Nedir asret eker b lb l-i n l n
Viş liyle g l-i g l-z ra ferru

(G. 105/3)

Yuf add-i nih l  met-i ‘ar‘ rlara her dem
Yuf z lf-i semen d de-i  hl sına hem yuf

(G. 207/3)

i. M balaa

Anlatılmak istenen d   ncenin etkisini g  lendirmek amacıyla bir  eyi ya olamayacağı gibi anlatmak, ya da olduğundan fazla veya eksik g sterme  eklinde yapılan edeb  sanata M balaa denir.

Divan  airleri i in m balaa sanatı,  iir yazmada azla vazge ilemeyecek unsurlar arasında g sterilmektedir. Bu konuyu Ag h Sırrı Levend,  u  ekilde  zetlemi tir:

“Divan  airleri, m balaaya  ok fazla kıymet vermi lerdir. O kadar ki hatta bu vadede had tayin etmek asla bahis mevzuu olamaz. ( grak)⁶² hatta (gul v)⁶³ ve (ifrat) mertebesine varan her t rl  m balaaya bu hususta cevaz vardır”.⁶⁴

 airimizin de kendisine  rnek aldığı divan  airlerinin etkisinde m balağalı anlatıma  iirlerinde sıklıkla yer verdiğini s ylemek m mk nd r:

Yanub yakıldığım her  eb id b g zya ını seyl- b
 n  ‘a kıyla ten c mle ciger biry nlığım vardır

(G. 127/2)

D k b g z y  ını Ceyh n-ve    Seyh n  atre  at
Meh-i ‘a kı nda her dem h k ile yeks nlığım vardır

(G. 127/6)

j. Tekrir

 air aynı kelimelerin tekrarı vasıtasıyla da bazı  iirlerinde ahengi sağlamı tır:

Did r-ı ‘i ve gerek  iy dır  iy dır  iy dır  iy 
Ru s ra dirsem env r rev dır rev dır rev dır rev 

(G. 4/1)

⁶²  grak: Akla uygun fakat g reneğe uygun olmayan m balağalardır.

⁶³ Gul v: Akla da g reneğe de uygun olmayan m balağalara denir.

⁶⁴ Ag h Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı (Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar)*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1984, s. 481.

*Renc ü zaḥmet **bir yaña** hicr-i firāvān **bir yaña**
Yār-ı fırqat **bir yaña** endūh-ı devrān **bir yaña***

(G. 24/1)

*El amān pāyınā geldim dīdim ey ṣāh **meded**
Kılma red vaşlūnā atme derde hem-rāh **meded**
Hāşılım renc-i firāvān ile kūtāh **meded**
Meded ey ‘āleme imdād iden Allāh **meded***

(M. 107/1)

k. *İrsâl-i Mesel*

Okuyucuyu, aktarılmak istenen düşünceye inandırmak ve anlamın zihinde daha kolay bir şekilde yer edinmesini sağlamak amacıyla, ifadeyi bir atasözü ya da atasözü değerinde bir örnekle destekleyerek yapılan edebî sanata verilen isimdir. Alınan sözler, sadece Türkçe değil; Arapça, Farsça bir atasözü ya da bilinen bir söz de olabilir.⁶⁵

Ta’ib Kazakzâde’nin gazellerinde de İrsâl-i Mesel örneklerine rastlanılmıştır:

*Çek nebâtı bî-baḥta eyle nazar dîr ehl-i dil
Hiç kim **köksüz olan tutmaz binâ** dirler eṣaḥ*

(G. 100/2)

*Meşeldir **dem uran meyl-i muḥabbetden güzere etmez**
Velî bu kemter-i ‘âciziñ incitir cefâlardan*

(G. 285/5)

l. *Nidâ*

Sözü olduğundan daha doğal ve etkileyici hale getirebilmek amacıyla hitap etme şeklinde yapılan edebî sanata *Nidâ* denir. Divan şairleri mahlaslarının sonuna “ey” manasına gelen Farsça “-â” ekini getirerek kendilerine hitap ederler.⁶⁶

Ta’ib Kazakzâde nidâ sanatını, hem “ey” kelimesiyle; hem de yukarıda bahsedildiği üzere Farsça “-â” ekiyle şiirlerinde kullanmıştır:

*Meskenet tutdı ser-i zülfünde gönüm bağlanub
Ḥāk-pāy olmaḡ nedir yanında **ey** ḥūrî-liḡā*

(G. 1/2)

*Ḥūn-ı çeşmin aḡıdub seyl-âb-ı rizān itmesün
Tâ’ibâ ehl-i niyâz olsun dirim meşreb bu yâ*

(G. 7/5)

⁶⁵ Dilçin, a.g.e., s. 464.

⁶⁶ Coşkun, a.g.e., s. 208.

m. *Tecâhül-i Ârif*

Nükte amacıyla bilinen bir konu ya da durumu bilmezlikten gelerek yapılan bir edebî sanattır. Tecâhül-i ârifle istifham, her ne kadar benzer nitelikler taşıyor olsa da her biri başlı başına iki ayrı edebî sanattır. Ancak bu iki edebî sanat arasında bir etkileşimin olduğu da göz ardı edilmemelidir.⁶⁷

Şair aşağıda verilen örneklerde Tecâhül-i Ârif sanatını kullanmıştır:

*‘Aceb hûn-ı cigerde âh-ı sūzân artar eksilmez
Niçün her laḫza laḫza dâğ-ı hicrân artar eksilmez*

(G.148/1)

*Tâ’ibâ niçün kılsıñ zâr-ı feryâdı füzûn
Tâlib-i didâr-ı yârîñ ‘âşıqânı sen misin*

(G. 235/7)

n. *Tâ’riz*

Sözlük manası, “Dokundurma, dokunaklı söz söyleme, taş atma, taşlama.”⁶⁸ olan Tâ’riz, bir kişiyi ya da durumu alaya almak, iğnelemek amacıyla söylenenin gerçek veya mecazi manasının dışında, tam tersini kastederek yapılan edebî sanattır.

Şair, 197. gazelde bu sanatı kullanmıştır:

*Beni kôrķutma dūzaḫdan beri ey ser-te-ser vâ’iz
Cehennemden henüz gelmiş gibi virdiñ haber vâ’iz*

(G.197/1)

o. *İktibas*

Eski belâgatçilerin, âyet ve hadislerden yapılan alıntı olarak tanımlayarak sınırlandırdığı iktibas, âyet ve hadislere ek olarak, başkasına ait bir ifadenin, kısmen veya tamamen anlatılmak istenilen düşünce içerisinde kullanılmasıyla yapılan bir edebî sanattır.⁶⁹

⁶⁷ Detaylı bilgi için bkz.: Dilçin, *a.g.e.*, s.441, Coşkun, *a.g.e.*, s. 199.

⁶⁸ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2007, s. 1034.

⁶⁹ Coşkun, *a.g.e.*, s. 177.

Ta'ib Kazakzâde'nin şiirlerinde kullandığı iktibaslara bakıldığında ise, onun da eski belâgatçıların düşünce sistemiyle hareket ettiğini; yani genellikle âyet ve hadisler vasıtasıyla iktibas sanatını kullandığını görmekteyiz:

***Kün fe-kān**ın mazharı eşyāya sārīdır belī
Şerhā şerha tan eviniñ bağını silker döker*

(G. 129/2)

*Çün buyurdu fahr-i 'ālem bir **hadīs**
Her belādan kıtılır ehl-i Şamed*

(F. 8)

2.3. Atasözleri, Deyimler ve Veciz Sözler

Klasik dönem şairleri, hem daha kolay akılda kalabilmesi, hem de vermek istedikleri düşünceyi daha etkili bir hale getirebilmek maksadıyla, atasözleri, deyimler ve özlü sözlere şiirlerinde sıkça yer vermişlerdir.

Şairimizin divanındaki şiirleri incelendiğinde, şiirlerini kaleme alırken atasözlerine, deyimlere ve bazı beyitlerde kendine has sözlere rastlamak mümkündür. Kullanım sıklığına göre bir sıralama yapmak gerekirse, şair en fazla deyimlere, daha sonra atasözlerine ve en az da kendine has birkaç söze şiirlerinde yer vermiştir.

a. Atasözleri

Allahtan umut kesilmez.

*Mā-takaddümden meşeldir söylenür Tā'ib hemīn
Kesme ümidin umurun Halik-i Gaffāra tut*

(G. 60/5)

Temelsiz bina olmaz.

*Çek nebâtı bî-bahta eyle nazar dîr ehl-i dil
Hiç kim **köksüz olan tutmaz binā dirler** eşah*

(G. 100/2)

b. Deyimler

Aklı başından gitmek

*Nola '**aklım gitse başımdan** idüb pervāz saña
Mā'ilim kim niceden ey māl-ı şive-endāz saña*

(G. 19/1)

Bağrına taş basmak

***Bağrıma taş başayım** hicrin ile ey nigār
Bağ ile şahrâ benim meskenim saña cevâb*

(G. 38/4)

Bin beter olmak

*Ey meh-i nağş-ı nigār giryân olursuñ ‘âkıbet
Sende neden **biñ beter nālân** olursuñ ‘âkıbet*

(G. 63/1)

Dillere destan olmak

*Dil-firîb cāzû-yı müstesnâ içün kim Ta ‘ibî
Her Şirîn Ferhâd-veş **dillere destân** oldı yâ*

(G. 27/5)

Dünyadan el çekmek

*Ey dil efkâr-ı deni **dünyâdan el çek** sen hemân
Keşf-râz itme şağın bu zâr-ı nālânı unût*

(G. 56/2)

Gönül vermek

*Ey hâl-i çîn ü huten vey rûy-ı zülf-i semen
Sen mâhe **göñül vermek** sezâdır sezâdır sezâdır sezâ*

(G. 4/2)

Gözyaşı sel olmak

*Firâk-ı yâr ile **gözyaşını sey-lâb** itdirme
Sirişk-i dideler kim rîz ü bârân olmasun (Yâ Rabb)*

(G. 31/2)

Hâk ile yeksân olmak

*Bu Tâ ‘ib **hâk ile yeksân** dem-a-dem râygân ey yâr
Hevâ-yı nefse tabşurma âniñ ‘aşkıñı müzdâd it*

(G. 68/5)

Hazır cevap olmak

*‘Âşık-ı dil-mürdeniñ hâl-i derûnun bir nefes
Şormağa **hazır-cevâb** olsun dirim meşreb bu yâ*

(G. 8/4)

Kılı kırk yarmak

*Dür-i meknûndur seniñ şöyle faşîh kim sözüñ
Bir kılı kırk yarmada eylemiş şâhib-kemâl*

(G. 251/4)

c. Veciz Sözlər

Mürg-i dil ‘aksine taḥṣīl-i kemāl it Tā’ib

Kuş dili bilmeyen âdem de Süleymân olamaz

(G. 155/5)

Ğusl etmekle ṭāhir-i ebdān olamaz

Olsaydı meger pāk olur māhī ile baṭ

(F. 16)

3. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

3.1. Din ve Tasavvuf

İslamiyet'in kabulünden sonra edebiyatımıza kaynaklık eden “*Kur'ân-ı Kerim, Hadis-i Şerifler, Peygamberimizin Hayatı ve Mucizeleri, Diğer Peygamberlerin Kıssaları, Evliya Menkıbeleri...*” gibi unsurlara çoğu divan edebiyatı şairinin eserlerinde rastlamak mümkündür. Ta'ib Kazakzâde divanının da 19. yüzyılda yazılmış bir eser olmasına rağmen, hem şairin etkilendiği diğer şairler bakımından; hem de şiirlerindeki muhtevanın tahlili neticesinde, bu geleneği⁷⁰ sürdürdüğü görülmektedir.

Dinî-tasavvufî açıdan incelemeye çalıştığımız Ta'ib Kazakzâde divanında “*Allah, Melekler, Kitaplar, Ayetler ve Hadisler, Peygamberler, Diğer Dinî Şahıslar, Diğer Dinî Unsurlar ve Tasavvufî Unsurlar*” olmak üzere sekiz alt başlık tespit edilmiş olup, bu başlıklarla alakalı divanda geçen beyitler, konu başlığı altında örnek olarak verilmiştir.

3.1.1. Allah

Divan, dinî tasavvufî yönü olan bir eser olması cihetiyle, içerisinde Allah ile alakalı çokça şiir, ifade ve Allah'ın isimlerini barındırmaktadır. Samimi bir Müslüman olarak ifade edebileceğimiz şair, Allah'ı İslam dinine uygun bir şekilde tasavvur etmekte ve her fırsatta ona olan kulluk vazifemizi yerine getirmemiz gerektiğini söylemektedir. Aynı zamanda bütün mevcudatın onun vasıtasıyla gerçekleştiğini, onun kudretinin her şeye yeteceğini şiirlerinde belirtmektedir.

Şair divanın dibacesinde, Allah'ı över ve ona hamd ü senâ ile eserine başladığını belirtir:

“Sipās-ı bî-kıyās bî-çün te‘ālā hāzretlerine mahşûş oldığı bî-şek ve bu hākīr-i pür-kuşûr ol zāt-ı kādīm olan zî-şāna hāmd ü şenāya kemāl-i istiḥkākı olduğu der-kār E‘ûzü billahi lâ yükellifu’llāhü nefsen illā vüs‘ahā fehvāsınca kudret-i ‘ācizānem...”

⁷⁰ Amil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler*, Ankara, 1983, s. 153.

Şairin O'na yalvarışı içtendir. Divanda bulunan bazı gazellerde de bu yalvarışını görmek mümkündür:

*Ser-i kūyuñda naqd ü cānın Tā 'ib kılub efnā
Kerem kıl yakma nāra chl-i sūzān olmasun Yā Rab*

(G. 31/5)

*Kerem kıl genc-i ğaybıñda nihāyetsiz hazīneñ var
Degil mi kemteriñ Tā 'ib-i nā-çār olmasun Yā Rab*

(G. 36/5)

Yukarıda verilen örnek beyitlerde de görüldüğü üzere şair Rabbinden kendisine kerem kılmasını, günahlarını bağışlamasını talep etmektedir. Münâcât tarzında kaleme alınmış olan bu iki gazelin haricinde şair, O'na olan kulluk borcumuzu nasıl yerine getirmemiz; ibadetlerimizi yapma hususunda ne kadar titiz davranmamız gerektiği hususunda bir de müseddes kaleme almıştır. Bu müseddeste geçen,

*Ġāfil ne yatarsıñ uyan vaqt-i seher-ğāh
Vaktinde olan hāceti maqbūl ider Allah*

nakaratıyla da şair, ibadetlerini eda etmeyenleri “Gafil” olarak nitelendirmiş; Allah’a olan kulluk borcumuzu ona ibadet ederek ödememiz gerektiğini ifade etmiştir.

Divandaki 221. gazelin tamamında ise “*Raḥmān, Yezdān, Sübhān, Sulṭān, Ġufrān*” isim ve sıfatlarıyla Allah zikredilmiştir. Bu gazelin haricinde divanın birçok yerinde, Arapça, Farsça, Türkçe ya da bu üç dilin değişik şekillerde birleşimiyle oluşturulmuş tamlamalar vasıtasıyla da Allah zikredilmiştir. Bahsi geçen isim ve sıfatlara, “*Ḳudret-i Yezdān, Cenāb-ı Kibriyā, Ḥaliḳ-i Ġaffār, Sübhān, Ġufrān, Bī-çün...*” gibi örnekler verilebilir.

Ayrıca divanda Allah'ın özellikleri, kulların ona karşı yapması gereken vazifeler gibi konular gazellerde şu şekilde işlenmiştir:

Takdirin yalnızca Allah'tan olması

*Bilür Tā 'ib ta'aḳkul eylemez taḳdīr-i Sübhānı
Muḳadder zerre her taḳdīr-i Yezdān oldıgın bilmez*

(G. 151/7)

İnsanı dört unsurdan yaratması

*Çâr ‘unşur Kudret-i Yezdân ile bünyâdımız
Bir mürekkeke şahş-ı mazhâr oldu âdem adımız*

(G. 157/1)

İsimlerinin zikredilmesi gerektiği

*‘Alleme ‘l-esmâyı ta‘lîm eyledi çün âdeme
Lübbü ‘l-esmâ-yı müsemmâ zikrimiz evrâdımız*

(G. 157/2)

Divanda bu isim ve sıfatlarla ilgili pek çok taksim ve tasnif yapılmıştır. Bu taksim ve tasnif ise asıl itibarıyla kelam gibi ilim dallarının kapsamına girmektedir. Bu yüzden eserde geçen Allah ile ilgili konu ve kavramların, isim ve sıfatların aktarılması hususunda verilen örnekler ve bilgilerin yeterli olacağı kanısındayız.

3.1.2. Melekler

Dinî-tasavvufî türdeki eserlerde meleklerle de yer verilmektedir. *Bu tür teliflerde, daha çok dört büyük melek olan Cebrâil (Ruhu’l-Kuds), Mikâil, İsrâfîl, Azrâil (Meleku’l-Mevt), mukarreb melekler, kirâmen kâtibin melekleri, münker-nekir melekleri, cennet ve cehennem bekçisi olan melekler gibi İslâmî literatürde adları sıkça geçen meleklerin isimleri bulunmaktadır.*⁷¹

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed’in (s.a.s.) ayağının toprağına yüz sürmüş olan melekler,⁷² gerçek anlamının yanında, insanlardaki güzel huy, hal ve hareketlere karşılık gelecek şekilde mecazi manada da bu tür eserlerde geçmektedir.

Çalışmamızda, meleklerin isimleri hiçbir şekilde geçmemiş olmasına rağmen “melek” kelimesi birçok şiirde görülmektedir. Sevgilide bulunan özellikler gazellerde işlenirken, genellikle “melek” ifadesiyle özdeşleştirilerek sunulmuştur.

*Ey hüsn-i melek sen beni hayrân niçün itdiñ
Yar olmaz idiñ didemi cüyân niçün itdiñ*

(G. 224/1)

*Güyâ nâ-maḥrem yanında ‘âşık-ı bî-çâreye
Bir mu‘ammâ eyledi Tâ’ib melek-sîmâ yüzün*

(G. 277/7)

⁷¹ Yılmaz, a.g.t., s. 97.

⁷² Gültekin, a.g.t., s. 32.

*Eger bî-gâne resmin öğredirseñ ol **melek-huya**
Ba'îd itmeme ki dil-mürğin cüdâ hem bir kadem nâşîh*

(G. 99/3)

3.1.3. Kitaplar

Dinî kaynaklardan beslenen edebî eserler, *dinî metinleri açıklamayı ve öğretmeyi amaçlayan ve dini duyguları, tecrübeleri aktarmak için bir vasıta olarak kullanılan edebî eserler olmak üzere iki koldan gelişimini sürdürmüştür.*⁷³

Her ne kadar bir tevhid, münâcât, na't ya da bir esmâ-i hüsnâ gibi din merkezli edebî türlerde olduğu kadar birinci derecede kaynaklık⁷⁴ etmese de, divanlarda da kutsal kitapların, ayetlerin ve bunlarla bağlantılı olan hadislerin, İslamiyet'le yoğrulmuş bir edebiyat coğrafyasında önemli derecede etkisinin bulunduğu yadsınamaz bir gerçektir. Eserlerde Kuran, ayet ya da hadisler, *kah metin, kah remiz yoluyla anılıp, şiirin muhatabına bir mesaj verme amacıyla vezne dökülmüştür.*⁷⁵

İncelediğimiz divanın iki yerinde kitaplarla alakalı beyitler tespit edilmiştir. Bunlardan ilkinde “Dört Kitap” ifadesi geçmektedir. İkincisinde ise “Furkan” kelimesiyle Kur'an-ı Kerim kastedilmiştir.

*Teselli eylemez kimse be-Tâ'ib renc-i vicdâna
Seniñ derdiñden 'âcizdir dem-â-dem **dört kitâb** her şeb*

(G. 35/5)

*El-ḥabîşât fermûde Hudâ **Furkânda** ey Tâ'ib
Saña lâzım degil herkes 'amelince nolur mebhâş*

(G. 80/5)

⁷³ Bilal Kemikli, “Din-Edebiyat İlişkisi”, *Türk İslam Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara, 2012, s. 11.

⁷⁴ T. S. Eliot, *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, çev.: Sevim Kantarcıoğlu, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 95-103.

⁷⁵ Pala, *Aşına Güzeller*, Ötüken Neşriyat, Ankara, 1999, s. 244.

3.1.4. Ayetler ve Hadisler

3.1.4.1. Ayetler

Kelime manası olarak ayet, Hakk'ın zat ve isimlerinin mazharları, Allah'ın varlığının ve kudretinin nişanesi şeklinde özetlenebilir.⁷⁶ Şair divanında çok fazla sayıda olmamakla birlikte, ayetlerden iktibaslar vasıtasıyla telmih yapmıştır. Divanda, surelerde geçen ayetlerin yanında surelere telmihen yapılan isimlendirmeler de tespit edilmiştir.

Dibacede Bakara suresinden yapılan “لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا” iktibasla şair, Allah'ın hiç kimseye kaldıramayacağından fazlasını yüklemeyeceği düşüncesinden de ilham alarak bu divanı yazmaya başladığını muhatabına bildirmiştir.

“E'üzü billahi **lâ yükellifu'llāhü nefsen illā vūs' ahā** fehvāsınca kudret-i 'ācizānem zebān-ı âhiresimle evrād ü ezkār ve şenā-yı hāķirānem...”

Dibace v. 1b.

Yine dibacede geçen, Mülk suresi 26. ayet ve Ahkâf suresi 23. ayette karşımıza çıkan “الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ” iktibasıyla şair, ilmin sadece Allah katında bir kıymetinin olduğunu okuyucularına aktararak, eserinin yazılmasındaki en büyük gücün kendisine Allah tarafından verildiğini belirtmiştir.

“...filan mahalde olduğu ma'lûmumuz olmadığı ecilden “**el'-ilm-i 'indallāh**” muķtezāsınca zāt-ı vācibe'l-vücūd hāk-i ġām-ālûdemizi...”

Dibace v. 2a.

Şiirlere bakıldığında ise her şeyin Allah'ın emriyle olup Allah'ın emriyle sonlanacağı düşüncesini dile getiren, yine Bakara suresi 117. ayette geçen “كُنْ فَيَكُونُ” iktibasını şair divanının, bir yerinde sadece “Kün”; diğer dört yerinde ise “Kün fe-kân” şeklinde beş ayrı beyitte kullanmıştır.

⁷⁶ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yay., İstanbul, 2012, s. 54.

*Kim değil ‘ārız cihāna menba‘ı zāt-ı kadīm
Kūn hıtābından nice ezmān aḳdemdir şarāb*

(G. 50/3)

*Kūn fe-kānıñ maḥzenindendir kamu eşyā hemīn
Vaḥdete var çün görinen gözleri saḥḥāre (tut)*

(G. 60/2)

*Kūn fe-kān mazharınā kim düşen Tā’ib’e şor
Cümle enfās dimedi vardır şehā senden lezīz*

(G. 118/2)

Divanın 177. gazelinin ilk beytinde ve 261. gazelinin dördüncü beytinde geçen “قَابَ قَوْسَيْنِ” (iki mızrak boyu) iktibasıyla da şair, Allah’ın Hz. Peygamber’i zor zamanında teselli edip, katına yükselterek cemalini görme şerefine nail ettiği, birçok nimetle nimetlendirdiği Mi’rac hadisesine de telmih yapmıştır.

*Tedelli kâbe kavseyn içre kim esrār gizlenmiş
Nigārıñ nergis-i mestinde pür-envār gizlenmiş*

(G. 177/1)

*Ben bilürim ne imiş ḥaṭṭ-ı ruḥunda yazılan
Kâbe kavseyn içre ol nā-dān-ı esrār olmadım*

(G. 261/4)

Ayetlerden yapılan bu iktibasların yanında şair, Fatiha suresini de “seb‘ü’l-meşānī” (Namazda tekrar edilen yedi ayet) şeklinde bir beyitte kullanmıştır.

*Eger seb‘ü’l-meşānīde ḥaber aldım didikse yār
El’ān dimez idin bilmez zih-i zībāya güçdür güç*

(G. 92/4)

3.1.4.2. Hadisler

İslam dininin başlıca kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'den sonra gelen,⁷⁷ etimolojik olarak Arapça “tahdîs” (تحديث) mastarından isim olan hadîs (حديث) kelimesi, “haber verme, anlatılan, haber verilen husus, haber, söz” anlamlarına gelmektedir ve çoğulu ehâdîs (احاديث) şeklindedir.⁷⁸

Şair divanındaki üç gazelde hadislerden iktibas yapmıştır. Bu hadislerin ilki, “Ben bir gizli hazine idim. Bilinmeyi istedim ve mahlûkatı yarattım.” şeklinde özetlenebilecek olan, sahihliği konusunda ihtilafın bulunduğu; ancak edebiyatımızda birçok şair tarafından kullanılmış olan bir hadistir.

*Küntü kenzi⁷⁹ maḥzeni bî-şeksin ey nûr-ı başar.
Ol biḥâr-ı ma‘rifet deryâ-yı mücevherdir baña*

(G. 18/3)

Bu beyitle ve hadiste geçen mevzuyla alakalı, Emine Yeniterzi şu açıklamayı yapmıştır:

“...Cenâb-ı Hak, âlemleri yaratmadan önce sadece ilmî zatiyyede biliş ile tecelli etmiş, daha sonra bilinmeyi isteyerek Nûr-ı Muhammedî'den bütün mahlûkatı ve varlıkların en şerefli olan insanı yaratmıştır. Dolayısıyla Allah'ın bu gizli hazinesinin sırları ve manası Hz. Peygamber'le beyan edilmiştir. İlm-i zâtiyyeden doğan bu tezahüre, Hz. Muhammed bir delildir.”⁸⁰

İkinci gazelde ise, “Eğer sen (Muhammed) olmasaydın, felekler âlemini yaratmazdım.” manasını taşıyan, “لولاك لولاك ما خلقت الأفلاك” kutsî hadisi şair tarafından kullanılmıştır. Allah bu hadiste, dünya âlemini yaratmasının yegâne sebebinin Hz. Muham-

⁷⁷ Abdülkadir Karahan, *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 1991, s. 3, Karahan, “Kırk Hadis”, *DİA*, Ankara, 2002, c. XXV, S. 470-473.

⁷⁸ İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mûkerrem b. Ali el-Ensârî, *Lisânü'l-Arab*, Dâru Sadır, Beyrut, t.y., c. II, s. 131.

⁷⁹ Hadisin tam metni *فأحببت أن أعرف ، فخلقت خلقا ، فعرفتهم بي فعرفوني* şeklindedir. Anlamı ise “Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim. Mahlûkatı da bilinmek için yarattım. Böylece onlara kendimi tanıttım. Onlar da beni tanıyıp bildiler.” Aclûnî, İbn Teymiye'den nakille bu sözün Hz. Peygamber'in hadislerinden olmadığını, senedinin sahih mi yoksa zayıf mı olduğunun bilinmediğini zikretmektedir. Ayrıca bu görüşün Zerkeşî, İbn Hacer ve Suyûtî tarafından da desteklendiğini ifade etmektedir. Aclûnî, İsmâil b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlû'l-İlbâs amme'stehera mine'l-Ehâdîs alê Elsineti'n-Nês*, II. s.132, Mektebetü'l-Kutsiyye, Kahire, h.1351.

⁸⁰ Emine Yeniterzi, *Türk Edebiyatında Na'ıtlar*, TDVY, Ankara, 1993, s. 151-152.

med olduğunu belirtmiş: Peygamber efendimizin ne denli yüce bir şahsiyet olduğunu, bu hadis vasıtasıyla Müslüman âlemine bildirmiştir.

Şair, bu hadisten yaptığı iktibasla yukarıda bahsi geçen konuya yirmi beşinci gazelde şu şekilde değinmiştir:

*Nāzil oldı ḥaqqıñā **levlāke levlāk**⁸¹ ey Habīb
Server-i āl-i ‘abāsın Yā Muḥammed Muṣṭafā*

(G. 25/5)

Divanda geçen son hadis iktibaslı beyitte ise “*Göz açıp kapayınca kadar.*” manasına gelen “**Ṭarfetü’l-‘ayn**” ifadesi konu edilmiştir. Bu hadisin tam manası, “*Allah’ım! Senin rahmetini umuyorum. Beni nefsimle **göz açıp kapayana kadar** dahi baş başa bırakma! Benim halimi ve durumumu (manevi hayatımı) düzelt. Senden başka ilah yoktur.*” şeklindedir. Şair bu ifadeyi hadisteki manasıyla değil, sadece kelime grubu olarak beyitte kullanmıştır.

***Ṭarfetü’l-‘ayn**⁸² mekş-i istiḳrārımız ma‘dūm iken
Derd-i bağın gösterüb ṭūfī-zebân aîlâr beni*

(G. 318/2)

Şair, hadislerden doğrudan yaptığı iktibasların yanı sıra divanın son kısmında bulunan müfredlerin birinde, anlatmak istediği düşüncüyü bahsi geçen hadisin ne manaya geldiğini açıklayarak okuyucuya aktarmıştır:

*Çün buyurdı fahr-i ‘âlem bir ḥadiṣ
Her belâdan **kurtulur ehl-i Şamed**⁸³*

(F. 8)

⁸¹ Hadisin tam metni **لولاك لولاك ما خلقت الأفلاك** şeklindedir. Anlamı da “*Eğer sen olmasaydın (Habibim), sen olmasaydın, felekler âlemini yaratmazdım.*” Aclûnî bu sözün Sağânî tarafından mevzu olduğunu bildirmiştir. Ancak bu sözün hadis olmasa da manasının doğru olduğunu da eklemiştir. Aclûnî, *a.g.e.*, II, s.164.

⁸² Müslim, İbnu’l-Haccâc en-Nîsâburî, *Câmiu’s-Sahîh*, Kitabu’l-İman, 84, 2. Baskı, thk. Halîl b. Me’mûn Şeyhâ, Dâru’l-Marife, Beyrût, 2007. Hadiste geçen bu lafız, “*Göz açıp kapayınca kadar.*” anlamına gelmektedir. Aynı ifade bir başka hadiste **قال رسول الله صلى الله عليه وسلم- « اللهم رحمتك أرجو فلا تكلني إلى نفسي طرفة عين وأصلح لي شأني كله لا إله إلا أنت** şeklinde geçmektedir. Manası: *Rasulullah (sav) şöyle buyurdu: Allah’ım! Senin rahmetini umuyorum. Beni nefsimle **göz açıp kapayana kadar** dahi baş başa bırakma! Benim halimi ve durumumu (manevi hayatım)düzelt. Senden başka ilah yoktur.* Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş’as es-Sicistânî, *Sünen*, Edep, 111, 2. Baskı, thk. Ebû Ubeyde Hasan Âl Selmân, Riyâd: Mektebetü’l-Meârif, t.y.

Mana itibarıyla, “Kim benim veli kuluma (Ehl-i Samed) düşmanlık ederse, ben ona harp ilan ederim. Kulum bana kendisine farz kıldığım ibadetlerden daha sevimlisi ile yaklaşamaz. Kulum bana nafilelerle yaklaştırmaya devam eder, ta ki ben onu severim. Ben onu sevdiğim zaman onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Benden bir şey isterse muhakkak ben ona istediği şeyi veririm. Benden günahlar için sığınma talep ederse, ben onu günahlara karşı korurum” şeklinde açıklamasının yapıldığı hadisi şair “Her belâdan kurtulur ehl-i Şamed” mısraıyla özetlemiştir.

Son olarak şair, peygamber efendimizin sözlerini “*dizilmiş değerli inci*” manasına gelen “*Dürr-i meknûn*” ifadesiyle nitelemiştir.

*Dürr-i meknûndur seniñ şöyle faşîh kim sözüñ
Bir kıtlı kırk yarmada eylemiş şâhib-kemâl*

(G. 251/4)

⁸³ Hadisin tam metni حدثني محمد بن عثمان بن كرامة حدثنا خالد بن مخلد حدثنا سليمان بن بلال حدثني شريك بن عبد الله بن أبي نمر عن عطاء عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الله قال من عادى لي وليا فقد آذنته بالحرب وما تقرب إلي عبدي بشيء أحب إلي مما افترضت عليه وما يزال عبدي يتقرب إلي بالنوافل حتى أحبه فإذا أحببته كنت سمعه الذي يسمع به وبصره الذي يبصر به ويده التي يبطش بها ورجله التي يمشي بها وإن سألني فأعطيته ولئن استعاني لأعني. Manası: “Kim benim veli kuluma (Ehl-i Samed) düşmanlık ederse, ben ona harp ilan ederim. Kulum bana kendisine farz kıldığım ibadetlerden daha sevimlisi ile yaklaşamaz. Kulum bana nafilelerle yaklaştırmaya devam eder, ta ki ben onu severim. Ben onu sevdiğim zaman onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Benden bir şey isterse muhakkak ben ona istediği şeyi veririm. Benden günahlar için sığınma talep ederse, ben onu günahlara karşı korurum.” Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm İbni'l-Muğîre el-Cu'fî, *el-Câmiu's-Sahih*, Rikak, 38, I-IX, thk. Muhammed Zühayr b. Nâsir en-Nâsir, Dâru Tavkîn-Necât, Medîne, h.1311.

3.1.5. Peygamberler

Allah’u Teâlâ, dünya âlemine imtihan için yolladığı insanlığa teselli kaynağı ve yol azığı olması için Peygamberlerin kıssalarını anlatmıştır. Kur’an-ı Kerim’in birçok suresinde de, bazen tafsilatlı, bazen de genel olarak bu kıssalara değinilmiştir.⁸⁴ Divan edebiyatında da şairler, anlatmak istedikleri düşünceyi daha etkili kılabilmek amacıyla bu kıssalara sıklıkla başvurmuşlardır.⁸⁵

Çalışmamıza konu olan eserde, Hz. Âdem, Hz. Nûh, Hz. Süleymân, Hz. Eyyûb, Hz. İbrâhîm, Hz. Ya’kûb, Hz. Yûsuf, Hz. Mûsâ, Hz. Îsâ, Hz. Muhammed isimlerine ve bu peygamberlerin kıssalarına yer verilmiştir. Bu anlatımlar, daha çok telmih yoluyla yapılmış hatırlatmalar şeklindedir.

3.1.5.1. Hz. Adem

Allah ilk insan olarak Hz. Âdem’i yeryüzünde kendisine halife kılmış,⁸⁶ oradaki eşyaların isimlerini öğretmiş⁸⁷ ve meleklerin ona secde etmesini emretmiştir. Ancak şeytan bundan yüz çevirmiş⁸⁸ ve Allah’a isyan etmiştir. Allah daha sonra Hz. Âdem’le eşi Hz. Havva’yı cennetine yerleştirerek, yasak meyve harici cennette dilediklerini yiyip içebileceklerini; yasak ağacın meyvesini yemeleri halinde de zalimlerden olacaklarını belirtmiştir.⁸⁹ Şeytan Hz. Âdem ile Hz. Havva’nın yasak ağacın meyvesinden yemelerine neden olmuş; Allah da onları cennetinden çıkarmıştır.⁹⁰ Daha sonra yeryüzünün ayrı ayrı yerlerine sürgün edilen Hz. Âdem ile Hz. Havva, Hz. Âdem’i Allah’a yalvarması ve tövbesiyle, tekrardan affolunmuştur.⁹¹

⁸⁴ İmam Hâfız İbn Kesir, *Târihü’l-Enbiyâ (Peygamberler Tarihi)*, çev.: Mahmud Varhan, Polen Yay., İstanbul, 2011, s. 5.

⁸⁵ Edebiyatımızda peygamberler ile ilgili telmih ve kıssalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Ömür Ceylan, *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, Kapı Yay., İstanbul, 2007, s. 372-387.

⁸⁶ Bakara, 2/30.

⁸⁷ Bakara, 2/31.

⁸⁸ Bakara, 2/34.

⁸⁹ Bakara, 2/35.

⁹⁰ Bakara, 2/36.

⁹¹ Bakara, 2/37.

Başta Hz. Muhammed olmak üzere eşref-i mahlûkat olan insanın ortaya çıkışında başlıca vasıta olarak gösterilen⁹² Hz. Âdem ve kıssaları edebiyatımızda da sıklıkla işlenen konular arasındadır.

İncelediğimiz eserde, Hz. Âdem’le ilgili olarak dört unsurdan yaratılmış olması⁹³ ve adımızın ondan gelmesi, şair tarafından işlenmiştir.

*Çār ‘unşur Kudret-i Yezdân ile bünyādımız
Bir mürekkekb şahş-ı mazhâr oldı **âdem** adımız*

(G. 157/1)

3.1.5.2. Hz. Nûh

Allah, Kur’an-ı Kerim’in birçok yerinde (*İsra, Mü’minûn, Furkân, Meryem, Yûnus, Hûd, Enbiyâ*...) Nûh aleyhisselam’ın kıssasını, onun kavminin durumunu, küfürleri sebebiyle tufan ile onlara nasıl azap ettiğini ve Nûh ile ashabını gemide nasıl kurtardığını anlatmıştır.⁹⁴

Şair, yaşadığı hadiseleri Nûh peygamberin yaşadığı hadiselerle kıyaslayarak, kendi başına gelenlerin daha kötü durumlar olduğunu belirtmiştir.

*Gelmemişdir **Hazreti Nûh**’un serine kim gelen
Andan efzûndur gelen bu başıma **tûfân** baña*

(G. 15/2)

3.1.5.3. Hz. Süleymân

Kur’an’da ismi geçen ve kıssaları anlatılan peygamberlerden biri de Hz. Süleymân’dır. Hz. Süleymân ile ilgili kıssalar *Bakara, Nîsâ, Enfâl, Enbiyâ, Neml, Sebe, Sâd* gibi sûrelerin ayetlerinde bulunmaktadır. Bu ayetlerde onun peygamber ve sultan oluşu, sadece insanların değil, cinlerin ve hayvanların da emrine verilmiş olması, karınca, hüdhüd kuşu, İfrit adlı cin ve Belkıs’la olan kıssası gibi konulara yer verilmiştir.

⁹² Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s. 7.

⁹³ Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Marifetnâme*, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2003, c. 2, s. 425-429.

⁹⁴ İmam Hâfız İbn Kesir, *a.g.e.*, s. 174.

Edebiyatımızda Hz. Süleymân, yukarıda bahsi geçen konuların yanında, mülkü ve müh-rüyle de işlenmiştir.

Çalışmamızda şair, Hz. Süleymân'ın mührü, mülkü ve karıncayla olan kıssasını şiirlerinde kullanmıştır.

Sîne-i mecrûhuña ur dâğ-ber-dâg ekleme
*Mışl-i Eyyûb derd-çek **mülk-i Süleymânı** unut*

(G. 56/4)

Şâd olur ebkem ise bir kez içen Tâ'ibâ hele
*Şad-hezârân dil bilür **mîhr-i Süleymândır** kadeh*

(G. 94/5)

Sezâ-vârı degilse redd kıлма levh-i dilden hem
*Nedir **mûr-ı zâ'ifî** armağanı kim **Süleymâna***

(G. 309/2)

3.1.5.4. Hz. Eyyûb

Dinî ve tarihi şahsiyetinin yanı sıra, çektiği sıkıntılara karşı Allah'a olan bağlılığından ve şükründen taviz vermeyen; sabır denince akla ilk gelen peygamber, hiç şüphesiz Hz Eyyûb aleyhisselamdır. Hz. Eyyûb, bütün malı mülkü elinden gitmesine rağmen şükreden, hastalanıp bedeninde yaralar çıkan, yaraları daha sonra kurtlanan; bütün bu sıkıntılara rağmen sabredip ibadetine devam eden ve en sonunda Allah tarafından şifâ bulup eski sağlığına, malına mülküne tekrardan kavuşan bir peygamberdir.⁹⁵

Çalışmamıza konu olan eserde ise, Hz. Eyyûb ile özdeşleşen, “dert-yara-sabır” üçlüsü, gazellerde telmih yoluyla işlenmiştir.

Sîne-i mecrûhuña ur dağ-ber-dag ekleme
***Mışl-i Eyyûb derd-çek** mülk-i Süleymânı unut*

(G. 56/4)

Peygamber hasım-ı Eyyûb kılan kısmet nice demler
*Yiyûb **kurd zağm-nâk** iden degildir lâkin illâ Hû*

(G. 297/4)

⁹⁵ Ahmet Cevdet Paşa, *Kısas-ı Enbiya ve Tevârih-i Hulefâ*, Çelik Yay., İstanbul, 2011, s. 17.

3.1.5.5. Hz. İbrâhîm

Peygamber efendimizin atası olan Hz. İbrahim, yıldızlara tapan Babil halkına peygamber olarak gönderilmiş ve ona yirmi sayfa indirilmiştir. Hz. İbrahim, kavmini Allah'ın birliğine davet etmeye başlayınca, Babil hükümdarı Nemrud ile yaptığı münazaralar⁹⁶ sonrasında ateşe atılmıştır. Ancak, Allah İbrahim'i saklamış ve ateş İbrahim'i yakmamıştır.⁹⁷ Bu mucizeyi gören Babil halkının bir kısmı da bu vesileyle onun davet ettiği dine ve Allaha inanmışlardır.

İncelediğimiz eserde de şair, peygamber efendimizin Hz. İbrahim'in soyundan geldiğini ve Hz. İbrahim'in Nemrud tarafından ateşe atılmasını gazellerinde konu olarak işlemiştir.

*Nesl-i İbrâhîm Halîlullahdır ma'nâ velî
Cedd-i şâh-ı Kerbelâsın Yâ Muhammed Muşafâ*

(G. 25/6)

*Ateş-i Nemrûd maḥbûb-ı Halîlullah kim
Mihr-i şevk ile anıñ yerin gülzâr eyleyen*

(G. 276/2)

3.1.5.6. Hz. Ya'kûb

Hz. Ya'kûb, İbrahim peygamberin torunu ve İshak peygamberin oğludur. Babası İshak peygamber vefat ettikten sonra Kenan ilinde kalıp yerine geçmiş ve Allah da ona peygamberlik vermiştir. Oğulları içinde, aynı anneden doğan Yûsuf ve Bünyamin, onun gözünde ayrı bir değere sahiptir.

Gördüğü bir rüyada ay, güneş ve yıldızların kendisine secde ettiğini babasına anlatan Hz. Yûsuf, babası Hz. Ya'kûb'un ona verdiği tavsiyelere uymamış; baba-oğlun ayrılığı ve elem dolu yıllar bu şekilde başlamıştır.⁹⁸ Kardeşlerinin Yûsuf'u kurt kapıp

⁹⁶ İmam Hâfız İbn Kesir, *a.g.e.*, s. 262-265.

⁹⁷ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s. 10.

⁹⁸ Hz. Ya'kûb ve oğlu Yûsuf'un kıssaları hakkında detaylı bilgi için bkz.: Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s. 11-17. - Osman Yıldız, *Yûsuf u Zeliḥâ (Destân-ıYûsuf) Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler*, Akçağ Yay., Ankara, 2008.

öldüğünü babalarına söylemeleri sonrası, oğlunun acısıyla her gün gözyaşı dökerek Hz. Yûsuf'un yolunu gözleyen Hz. Ya'kûb en sonunda gözlerinden de olmuştur.⁹⁹

İncelediğimiz eserde, Hz. Ya'kûb'un oğlu Yûsuf'un yolunu gözlemesi hadisesiyle şair, kendi bekleyişini ilişkilendirmiştir.

*Mağdem-i pâkin gözetdim hicr-keş Ya'kûb-veş
Vaşl-ı ıyd oldı müyesser şâh-ı Ken'ân merhabâ*

(G. 2/3)

*Ḥazret-i Ya'kûbı gör Yûsuf için eyledi zâr
Vâdî-i seyr hemân mühre-i Ken'ân'a fedâ*

(G. 3/4)

3.1.5.7. Hz. Yûsuf

Çocukken gördüğü rüya, babası Hz. Ya'kûb ve Züleyha ile yaşadığı hadiseler, zindanlara atılması, Mısır'a sultan olması, yaşadığı Kenan ili ve güzelliğiyle ön plana çıkan Hz. Yûsuf, Kur'ân'da da en güzel kıssaya¹⁰⁰ konu olan peygamberdir.¹⁰¹ Edebiyatımızda ise çoğunlukla güzelliğiyle, yaşadığı Kenan iliyle, Züleyha ve babası Hz. Ya'kûb ile birlikte ismi anılan Hz. Yûsuf, birçok klasik edebiyat şairimize şiirlerinde ilham kaynağı olmuştur.

Çoğu klasik edebiyat şairi gibi Ta'ib Kazakzâde de gazellerinde Hz. Yûsuf ile ilgili kıssaları kullanmıştır. Divanda tespit edilen gazellerde Kenan ili ve babası Hz. Ya'kûb'la arasındaki özlem konu olarak işlenmiştir.

*Ḥazret-i Ya'kûbı gör Yûsuf için eyledi zâr
Vâdî-i seyr hemân mühre-i Ken'ân'a fedâ*

(G. 3/4)

*Bir gün olur mı vişale ireyim Ya'kûb-veş
Ḥaṭıra geldikçe bu Yûsuf-zamânım ağlarım*

(G. 268/4)

⁹⁹ "Onlarda yüz çevirdi ve "Vah! Yûsuf'a vah!" dedi ve üzüntüden iki gözüne ak düştü. O artık acısını içinde saklıyordu." Yûsuf, 84.

¹⁰⁰ Yûsuf, 12/3.

¹⁰¹ İmam Hâfız İbn Kesir, *a.g.e.*, s. 354-400.

3.1.5.8. Hz. Mûsâ

Şiddet ve kudret sıfatının üstün olduğu Hz. Mûsâ¹⁰², Allah'ın Tevrat'ta tebliğle vazifelendirdiği, kendi adıyla anılan Musevilik dininin kurucusu olan büyük peygamberdir. Onun peygamberliği, Allah tarafından özel bir konuşma ile bildirilir ve bu bildirişte araya melek girmez. Bu yüzden Mûsâ'ya ""Kelimullah" denir.¹⁰³ Mûsâ peygamber, "Kelimullah" vasfının yanında asası, yedd-i beyza hadisesi ve Firavun'u suda boğdurmasıyla da bilinir. Edebiyatımızda bahsi geçen bu kıssalarla birlikte Hz. Mûsâ'ya sıklıkla telmih yapılmıştır.

İncelediğimiz eserde ise Hz. Mûsâ, "Kelimullah" vasfı ve asasıyla birlikte ele alınmıştır.

*Resûl-ı Hâzret-i Bîcûn kim Mûsâ kelimullah
Mübârek dest-i pâkinde zeh-i 'aşâyı söyletmiş*

(G.180/3)

3.1.5.9. Hz. Îsâ

Hz. Îsâ, Allah'ın Cebrail vasıtasıyla üflediği nefesle, Meryem'den babasız olarak dünyaya gelen İsrailoğullarının son peygamberidir. Onunla ilgili bilgiler ve kıssalar başta Meryem suresi olmak üzere¹⁰⁴ Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde geçmektedir.¹⁰⁵

Cebrail'in Meryem'e üflediği ruh olması, daha bebekken konuşması, neye dokunsa ona can vermesi, ölüleri diriltmesi, körlerin gözünü açması, çamurdan kuşlar yapıp onları uçurması ve su üzerinde yürüebilmesi gibi mucizeler gösteren Hz. Îsâ, edebiyatımızda birçok yönleriyle ele alınır.¹⁰⁶

Ayrıca Hz. Îsâ, Meryem'in ona gebe kalışı, doğumu esnasında yaşanan olağanüstü haller, peygamberlik mucizeleri, elle dokunması ve nefesiyle körleri gördürüp

¹⁰² Mehmet Özçelik, *Âşık Deli Hâzım*, Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası Yay., Isparta, 1999, s. 38.

¹⁰³ Emine Dalkılıç Gültekin, *Âşık Edebiyatında Peygamber Kıssaları*, Fakülte Kitabevi Yay., Isparta, 2010, s. 183.

¹⁰⁴ Meryem, 19/16 vd.

¹⁰⁵ Meryem/16-34, Bakara/84, Nisâ/156-159, Mâide/109-120...

¹⁰⁶ Edebiyatımızda Hz. Îsâ hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Seydi Kiraz, "Türk İslam Edebiyatında Hz. Îsâ", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üni. SBE, Sivas, 2013; Abdülhakim Koçin, "Divan Şiirinde Hz. Îsâ", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sakarya, 2009, S. 19, ss. 69-104.

hastaları iyi etmesi gibi birçok yönlerden eski şiirimizde çeşitli hayal ve sembollerle konu olmuştur.¹⁰⁷

Çalışmamızda Hz. İsâ, nefesiyle hastalara şifa vermesi ve ölüleri diriltmesi gibi mucizelerle ele alınıp 11. gazelde telmih yoluyla dile getirilmiştir.

*Ol peri pişe-cefânî kurb-ı vaşfindan şakın
Nefh-i İsâ mişl güftârî gerekmez mi saña*

(G. 11/6)

3.1.5.10. Hz. Muhammed

Edebiyatımızda Hz. Muhammed, çok kıymetli bir yere ve öneme sahiptir. Nitekim Türk İslam edebiyatının üç kategorisinden birini, Hz. Muhammed'i konu edinen edebî türler oluşturmaktadır. Bu edebî türün kendi içerisinde daha farklı ve ayrıntılı kollara ayrılıp gelişim gösterdiği de görülmektedir. Na't, mevlid, hilye, siyer, mi'râciyye, esmâ-i nebî gibi türler, bu başlık altında ele alınan ve incelenen türlerden bazılarıdır.

Türk İslam edebiyatı çerçevesi içerisinde ele alınan edebî türlerin yanı sıra, Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra kaleme alınan diğer edebî türlere baktığımızda da dinin ön planda olduğunu görmek mümkündür. Bu tür eserlerde şair, Allah'ın adıyla eserine başlar. Daha sonra gelen manzumeler ise, tevhid ve münâcât tarzında kaleme alınmış olan şiirlerdir. Allah'ın adını, onun birliğini, ona yalvarışını ve niyazını dile getiren şair için, hiyerarşik düzen içerisinde eserinin başındaki bir diğer tür ise peygamberi konu edinen na'tlardır. Nesirde ise yazar, eserine besmele, hamdele ve salvele ile başlar. Nesirdeki bu düzen içerisinde bulunan salvele kısmı ise manzum eserlerdeki na'tlara karşılık gelmektedir.

İncelediğimiz divanda da şair, eserinin dibacesinde önce Allah'ı zikreder, ardından söz peygamber efendimize gelir, bu silsile peygamber efendimizin ardından ashabına, evlatlarına ve Kerbelâ şehitlerine kadar devam eder:

“Sipās-ı bî-kıyās Bî-çün te'ālâ hâzretlerine mahşûş olduğu bî-şek ve bu haķîr-i pür-kuşûr ol zât-ı kadîm olan zî-şâna hamd ü şenâya.....”

Dibace, v. 1.b.

¹⁰⁷ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s. 235-236.

“...olsun ki maḥbûb-ı Hudâ ve şefî‘-i rûz-ı cezâ a‘na be-**Hâzret-i Muḥammed el-Muştafâ** ve üftâdegâne reh-nümâdır ve hezârân selâm **âl-i-aşhâb ve evlâd-ı muṭah-herâtlarına** ḥadden birûn ve devâzdeh-i **ümem-i sâlife** ve çehârdeh-i ma‘sum-ı pâkân ve **heftâd dü şehidân Kerbelâ ḥâzretlerine** olsun.”

Dibace, v. 1.b.

Eserin dinî-tasavvufî boyutta kaleme alınmış bir divan olduğu düşüncesinden hareketle şairin gazellerinde anlattığı, kapısında köle olduğu, aşkıyla yandığı, ondan ayrı kalmanın ne denli zor olduğunu belirttiği, onun kendisi için ne kadar önemli bir şahsiyet olduğunu her defasında dile getirdiği “sevgili” motifinin, çoğunlukla Hz. Muhammed ile bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Hz. Muhammed Kur’ân’da da belirtildiği gibi “âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir.”¹⁰⁸, bu âlem de onun yüzü suyu hürmetine yaratılmıştır. Bu yüzden doğrudan Hz. Muhammed ile ilgili edebî türlerin haricinde, İslamî coğrafyada yazılmış diğer edebî eserlerde her ne kadar beşer olan sevgili anlatılıyor gibi görünse de şairin bu sevgiden kastı genellikle peygamber efendimize duyulan sevgidir. Anlatılmak istenen sevgili de yine Hz. Muhammed’dir.

Bu açıklamalar dâhilinde şairin divanında geçen 25. ve 54. gazeli, na’t tarzında kaleme alınmış bir gazel olarak nitelendirilebilir:

*Çünkü maḥbûb-ı ḥudâsın Yâ Muḥammed Muştafâ
Öyle kim bir mehlikâsın Yâ Muḥammed Muştafâ*

*Hem senin ‘aşkıñla mevcûd eyledi Rabbü’l-enâm
Kâ’inât-ı dil-rubâsın Yâ Muḥammed Muştafâ*

*Tâ’ibî senden şefâ‘at isteyüb itdi ricâ
İbn-i ‘amâ murtażâsın Yâ Muḥammed Muştafâ*

(G. 25/1-2-7)

*Ey meh-i nev-res leb-i rūḥuñ baña âb-ı ḥayat
Zikr-i la’liñden seniñ ser-mest olur çün kâ’inât*

*Şeş cihânıñ serverisiñ bilmişim ‘ayne’l-yakîn
Dem-be-dem kılsın ‘aceb mi şad-hezârân mu‘cizât*

¹⁰⁸ Enbiyâ, 21/107.

*‘Aks-i ruḥsārīñdan oldu ins ü cin bâhir hemîn
Ebruvânîñ lâm-elif veçhin zülâl-i beyyînât*

*Hem ḥabîb-i ḥālîk Yezdân-ı ‘âlemsin kadîm
Virür ez-cümle Cenâb-ı Kibriyâ her dem necât*

*Bunca mevcudâta ib‘âş oldıġıñ rahmet için
Râḥmetellil-‘âlemin fermûde bî-çün-ı zevât*

*Şânıña lâyıķ şefâ‘at ümmet-i mücrimlere
Kim ola dīvân-ı maḥşer her iki yevmü ‘l-‘arât*

(G. 54/ 1-2-3-4-5-6)

*Tâ ‘ibâ rāḥına ser vir ḥānedānîñ ‘aşķına
Çün Muḥammed Muştafâ mihmândır âl-i ‘abâ*

(G. 26/5)

Yine yukarıdaki açıklamalarda da belirtildiġi üzere, “habîb, şah, meh, mehlikâ, padişah, sultan...” gibi ünvanlarla gazellerde bahsi geçen “Sevgili” motifi de ilk bakışta beşer olan sevgili gibi görünmesine rağmen, kastedilen peygamber efendimizdir.

*Ḥāk-pāyîñda mukim ser-defteri ‘uşşâķ olub
İlticāmız rûz-şeb şefkat mürüvvet şâh saña*

(G. 17/3)

*Yüz karasıyla gelüb dergâha Tâ ‘ib yüz süre
Ḥāk-ı aķdamıñda ser-defter durur ehl-i ‘uşât*

(G. 54/7)

3.1.6. Ehl-i Beyt

Divanda, pek sık görülmemekle birlikte bazı dinî şahısların ismi zikredilerek onlara ve yaşadıkları bazı hadiselerle de telmih yapılmıştır. Bunların ilki Hz. Ali’dir. Eserde dört halifeden sadece Hz. Ali’nin ismi zikredilmiştir. Dört halifenin ardından, ehl-i beytten Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin bazı gazellerde ismi zikredilen diġer dinî şahıslardır. Hatta divanın 279. gazeli Hz. Hüseyin rediflidir. Ayrıca “Ehl-i Beyt (Âl-i ‘Abâ)” ifadesi de bazı gazellerde geçmektedir.

3.1.6.1. Hz. Ali

Hz. Ali, Hz. Muhammed'in amcası Ebû Talib'in oğludur.¹⁰⁹ Resulullah'ın damadı, cennetle müjdelenen on sahabeden (Aşere-i Mübeşşere) biri ve dört büyük halifenin (Hulefâ-i Râşidîn) dördüncüsüdür.¹¹⁰ Divanda Hz. Ali, şairin murabba' diye isimlendirdiği nazımların on birincisinde geçmektedir ve şair Hz. Ali'nin kulu olduğunu bu nazımda ifade etmiştir.

*Yüz sürüb hâkine tapşurmuş olduk özümüz
Ol 'Aliyye'l-Murtażânî bende-i fermânıyız*

(N. 11/2)

3.1.6.2. Hz. Hasan – Hz. Hüseyin

Hicretin üçüncü yılında Medine'de doğdu, lakabı Müctebâ'dır.¹¹¹ Hz. Hasan, Hz. Ali'nin büyük oğlu, peygamber efendimizin torunu, İslam halifelerinin beşinci, on iki imamın da ikincisidir. 46 yaşında vefat eden Hz. Hasan yüzünün peygamber efendimize çok benziyor olmasıyla da bilinmektedir.

Divanda Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ile birlikte on birinci nazmın ferdinde anılmaktadır. Şair bu beyitte Hz. Hasan'ın peygamber efendimize ne kadar çok benzediğini dile getirmiş; hem Hz. Hasan'a hem de Hz. Hüseyin'e kurban olduğunu dile getirmiştir.

*Nûr-ı 'aynı Habîbullah zât-ı zû 'l-'atâ
Şeh Hüseyinle Hasan bizler ânî kurbânıyız*

(F. 11)

Hz. Hüseyin ise, Hz. Ali'nin bir diğer oğlu, on iki imamın üçüncüsü, ehl-i beytin beşincisi olarak bilinmektedir. 628 yılında dünyaya gelen Hz. Hüseyin, Yezid tarafından yanındaki 72 kişiyle birlikte Kerbela'da şehit edilmiştir.

¹⁰⁹ Edebiyatımızda Hz. Ali hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Meliha Darıkaya, “*Türk-İslam Edebiyatında Hz. Ali*”, (Basılmamış Doktora Tezi) Marmara Üni., SBE, İstanbul, 2002; Ömer Faruk Beyceoğlu, “*Halk Kitaplarında Hz. Ali*” (Basılmamış Lisans Tezi), Ankara Üni., DTCF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı ABD, Ankara, 1986.

¹¹⁰ Siraceddin Önlüler, *Ehl-i Beyt İmamları*, Semerkand Yay., İstanbul, 2011, s. 11.

¹¹¹ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s. 195.

Ta'ib Kazakzâde, divanının 279. gazelinde Hz. Hüseyin'i konu edinmiş, gazeldeki redifî de şair “yâ Hüseyin” şeklinde kaleme almıştır.

*Nûr-ı ‘ayneyn-i Ḥabîb-i Muştafâsîn yâ Ḥüseyin
Hem enîs-i şâh-ı kevneyn müctebâsîn yâ Ḥüseyin*

*Bunca mevcudâta rahmet-i nâz ile mürsel olan
Mahrem-i zî-ḳadir maḥbûb-ı Hudâsîn yâ Ḥüseyin*

(G. 279/1-2)

3.1.6.3. Ehl-i Beyt (Âl-i ‘Abâ)

Kelime manası olarak Ehl-i Beyt, peygamber efendimizin ev halkına verilen isimdir. Kendisi, damadı Hz. Ali, kızı Hz. Fatıma ve torunları Hasan ile Hüseyin'den oluşmaktadır. Divanda ehl-i beyt ile birlikte, “abâ altına alınanlar” manasına gelen (Bazen aynı anlama gelmek üzere “*Ehl-i Kisâ*” ve “*Pençten-i âl-i abâ*” ifadelerinin de kullanıldığı görülmektedir.) âl-i aba ifadesi de şair tarafından kullanılmıştır.

*Hem severler seveni sevmezler anlar sevmeyen
Ehl-i beyti sevmeyen düşmândır âl-i ‘abâ*

(G. 26/4)

*Ehl-i beytiñ Tâ ‘ibâ olsak düşvârdır saña
Eylemek mümkün degil ism-i müsemmâdır ḥasen*

(G. 278/5)

3.1.7. Diğer Dinî Unsurlar

Ta'ib Kazakzâde, gerek etkilendiği şairler ve gerek kendi edebî şahsiyeti bakımından incelendiğinde, dinî-tasavvufî yönü ağır basan ve bu unsurları şiirlerinde çoğunlukla kullanan bir şair olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden muhteva tahlili sırasında ele aldığımız ana başlıkların haricinde “Diğer Dini Unsurlar” adıyla bir başlık daha açılmasını uygun bulduk. Bu başlık altında da tespit edebildiğimiz “*Elest Bezmi, Ahiret, Cennet, Cehennem, Mahşer, Kâbe, Cami, Mescit, İman, Secde, Kible, Tevhîd Zekât, Gusûl, Hicret, Mi’rac, Şefa’at, Ledün, Kerbela, Şehâdet-Şehitlik*” konularını, divanda geçen örnek beyitleriyle birlikte vermeye çalıştık.

a. Elest Bezmi

Seyr iden **ḳālū belānıñ** na‘rā-yı gül-bāngını
Per açub pervāne-veş şīt-ı ḥabābı dīñlemez

(G.162/2)

b. Ahiret

‘Ālem-i dūnyā u **mā-fihāy**ı tezyīn etmede
Ḥüsn-i envārıñ hele mäh-i dıraḥşandır bana

(G. 12/2)

Virmedi dünya vü **mā-fihāda** aślā şādılık
Tā’ibā dīdemden ağan vire al ḳanım feraḥ

(G. 97/5)

c. Cennet

Menba‘ı ravz-ı riyāzıyle **behiştin** Tā’ib
Virdi hem zāhır u bāṭın zehī ḥübāne fedā

(G. 3/5)

Yüz ḳarasıyla künüz-ı ma‘şiyet leb-rizdir
Bendenize gālibā **cennet** ba‘īd dūzaḥ ḳarīb

(G. 46/6)

Dile gelmez atlas u dībā-yı zībā ḳayd olub
Ḥulle-i şāfī **behiştān**-ı mu‘allā mıdır nemed

(G. 110/3)

d. Cehennem

Beni ḳorḳutma **dūzāḥ** āteşinden dem-be-dem nāşıḥ
Ki baş eydim āña ben tā ezelden maḥremim nāşıḥ

(G. 99/1)

Beni ḳorḳutma **dūzaḥdan** beri ey ser-te-ser vā‘iz
Cehennemden henüz gelmiş gibi virdiñ ḥaber vā‘iz

(G197/1)

e. Maḥşer

Şāniña lāyık şefā‘at ümmet-i mücrimlere
Kim ola dīvān-ı **maḥşer** her iki yevmü ‘l-‘arāt

(G. 54/6)

f. Kâbe

Seniñ ḥāl-i zenaḥdānıñ gören üftādeler virdi
Ḳılar cebire-i **K‘abe** zihī ‘ulyāya istiğnā

(G. 22/3)

*Derd-i ruḥsārında yārīñ ḥāl-i Hindū mı lezīz
Ka‘betü’l-‘uṣṣāk olan miḥrāb-ı ebrū mı lezīz*

(G. 117/1)

g. Cāmi

*Muṣaffā eylemekle yüziñi imzāladırñ bil
Velekin başñ aṣağı idüb cāmi‘de hiç tırma*

(G.307/3)

h. Mescid

*Döndürüb yüz mäh-rūdan mescid ü miḥrāb riya
Bağlanub zünnāra bil meyl-i ğinā itmek gerek*

(G. 229/2)

i. İman

*Secdegāh-ı ‘āşıkānñ Tā’ibā kavseyndir
Tāq-ı miḥrāb-ı ḥaḳīḳī dīnımız imānımız*

(G.156/7)

*Tā’ibī imān-ı ikrār eylemiştir bī-riyā
Zübde-i şāh-ı şehidān-ı Kerbelāsñ yā Hüseyñ*

(G.279/7)

j. Secde

*Secdeye vardı kamū ‘ālem katı
Gözlerinden münkaṭı‘ olmaz dumū‘*

(N. 18)

*Secde-i zāhirde ma‘şūm hem bī-bāklar
Kim kıyām ile ku‘ūdı zār olan añlar bizi*

(G. 316/4)

k. Kible

*Ṭavāf-ı mihr ile ma‘niden eyle Tā’ib her an
Maṭāf-ı rūhiyānı kiblegāh-ı evliyādır bu*

(G. 294/5)

l. Tevhîd

*Hicr-i vaşlı birleyüb tevhîde irmekden murād
Baḥş-i vaḥdāniyeti sābit-bekā itmek gerek*

(G. 229/4)

m. Zekât

*‘Āşık-ı dil-ḥasteler umar zekāt-ı hüsnīñi
Çün revā görmez misiñ kemterleriñ hem ala bāc*

(G. 83/3)

n. Gusül

Ğusl etmekle *tâhir-i ebdân* olamaz
Olsaydı meger *pâk* olur *mâhî* ile bat

(F. 16)

o. Hicret

Bir huzûr ile güzâr itmedi gönlüm Tâ'ibâ
*Bilmedim kâşâne-i dünyâda **hicret** mi feraḥ*

(G. 98/5)

p. Mi'rac

*Secdegâh-ı 'âşıkânîñ Tâ'ibâ **ḳavseyndir***
Ṭâḳ-ı mihrâb-ı ḥaḳîḳî dînîmîz îmânımız

(G. 156/7)

Ben bilürim ne imiş ḥaṭṭ-ı ruḥunda yazılan
*Ḳâbe **ḳavseyn** içre ol nâ-dân-ı esrâr olmadım*

(G. 261/4)

r. Şefa'at

*Tâ'ibî senden **şefâ'at** isteyüb itdi ricâ*
İbn-i 'amâ murtażâsın Yâ Muḥammed Muştafâ

(G. 25/7)

s. İlm-i Ledün

*Tâ'ibî sen söyleme çünki **ledündür** bu söziñ*
Ḳâl ile olmaz kelâm nuṭṭ itmemekdir sevâb

(G. 51/5)

*Kişver-i 'ilmi **ledünnî** maḫhar-ı dürdâne ol*
Menbâ'-ı mihr-i vefâdan sâkin-i meyḥâne ol
Hiç kim fehîm itmesün Tâ'ib gel dīvâne ol
Ġayra dil virme dilâ āgâh ol sen sözi kes
Dem-be-dem fikr eyledim Allah bes bâḳî heves

(G. 168/4) (Muhammes)

t. Kerbela

Nesl-i İbrâhîm Ḥalîlullahdır ma'nâ velî
*Cedd-i şâh-ı **Kerbelâsın** Yâ Muḥammed Muştafâ*

(G. 25/6)

u. Şehadet-Şehitlik

Tâ'ibî îmân-ı iḳrâr eylemişdir bî-riyâ
***Zübde-i şâh-ı şehidân-ı** Kerbelâsın yâ Hüseyin*

(G. 279/7)

3.1.8. Tasavvufî Unsurlar

Tasavvuf, Müslümanlığın ortaya çıkışından iki yüzyıl sonra Arabistan, İran ve Horasan'da iyice belirmeye başlayan, daha sonra, kökü İslamiyet'e ve şeriate bağlı olarak İslam dünyasını da saran bir inanç, fikir sistemi ve yaşama tarzıdır.¹¹² Bu yaşam tarzını, Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmak için yapılması gereken tahalluki boyutu ve bu tahalluk sonucu elde edilecek hal, hareket ve davranışlar neticesinde kazanılacak olan tahakkuki boyut olarak nitelendirmek mümkündür.¹¹³ Bu boyutlar ve ulaşılan makamlar sayesinde de kişi, Hakk'a ulaşmış olacaktır.

Bu çalışmadaki amacımız, tasavvuf tarihinden ziyade, tasavvufun ve tasavvufî terimlerin şair tarafından divanda nasıl kullanıldığı ve tasavvufun eserde ne sıklıkla işlendiğini belirtmektir. Eserde yer alan bu unsurları ve açılımlarını tek tek incelemek ise daha detaylı ve kapsamlı bir çalışma gerektirmektedir. Çünkü tasavvufî dil, mecazların kullanıldığı, sembolizme¹¹⁴ sıkça yer verildiği, metaforlarla¹¹⁵ farklı bir hayal dünyasının yansıtıldığı, kapsamı çok geniş olan bir dildir.¹¹⁶ Bu yüzden, eserde sıklıkla geçen tasavvufî terimlerden ve tasavvufla edebiyatta, diğerlerine nazaran daha önemli olan kavramlardan örnekler vermekle yetineceğiz.

Divanının tasavvuf etkisinde kaleme alınmış bir eser olduğunu, onun dibacesinde geçen şu ifadelerden anlıyoruz:

“Nā-gāh dāmen-i der-miyān künūz-ı bī-gāyet-i gūşāde iktizā itdikce erḡān-ı erba‘ayī cāmī‘ ya‘nī **taşavvufāne u dervişāne u ‘āşıkāne u ḡalenderāne** gūnā-gūn hışm-ı der bānīñ ḡahr-ı cefā-cūlīgından ve...”

Dibace, v. 1.b

Eserin tasavvufî boyutta kaleme alındığının diğer göstergelerini aşağıda verilen alt başlıklarda incelemek mümkündür.

¹¹² Ahmet Kabaklı, *Tasavvuf Tarikat Edebiyat*, TEV Yay., İstanbul, 2008, s. 9.

¹¹³ Tahalluk ve tahakkuk boyutları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Erol Güngör, *İslam Tasavvufunun Meseleleri*, Ötüken Yay., İstanbul, 1982-87; Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatler Tarihi*, Dergah Yay., İstanbul, 2006; Hasan Kamil Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatler*, Ensar Yay., İstanbul, 2010.

¹¹⁴ Mahmud Erol Kılıç, *Sûfî ve Şiir-Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, İnsan Yay., İstanbul, 2012, ss. 93-102.

¹¹⁵ Tasavvuf düşüncesinde metaforik anlatım ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Ahmet Ögke, *Vâhib-i Ümmî'den Niyâzî-i Mısri'ye Türk Tasavvuf Düşüncesinde Metaforik Anlatım*, Ahenk Yay., Van, 2005.

¹¹⁶ Yılmaz, *a.g.t.*, s. 117.

3.1.8.1. Nefs

Tasavvufta üzerinde durulması gereken ve edebiyatımızda da sıklıkla karşılaştığımız kavramlardan biri “*Nefs*” kavramıdır. Lugatta bir şeyin nefsi demek, o şeyin varlığı, kendisi demektir. Sûfilere göre ise nefs, kulun kötü ve illetli vasıflarıyla yerilen, kurtulmak için çaba sarfedilen huy ve davranışlarıdır. Bu huy ve davranışlardan kurtulabilmek maksadıyla ise tasavvufî eğitimin kademeleri¹¹⁷ inşa edilmiştir. Genellikle “Atvâr-ı seb’a” (Yedi Mertebe) olarak adlandırılan bu kademeler,¹¹⁸ sırasıyla şunlardır:

a. *Nefs-i Emmâre*

Kötü ve günah olan işlerin yapılmasını emreden nefis. Allah’ın yasakladığı fiilleri yapmamakla ve emredileni yapmakla yenilir.

b. *Nefs-i Levvâme*

İşlenen kötülük sebebiyle pişmanlık duyup, tövbe eden, özür dileyen nefis.

c. *Nefs-i Mülhimme*

İlhama ve keşfe mazhar olan, neyin iyi ve sevap, neyin kötü ve günah olduğunu bilen ve ona göre hareket eden, vicdanının sesini duyup dinleyen nefis.

d. *Nefs-i Mutmainne*

İmanda, hata yapmayacak derecede kötülüklerden uzaklaşmış olan nefis.

e. *Nefs-i Râziyye*

Kendi ferdî iradesinden vazgeçen, kaza ve kaderin her nevi tecellisi karşısında mutlak olarak rıza durumunu muhafaza eden, kısacası Allah’tan her şekilde râzı olan nefis.

f. *Nefs-i Marziyye*

Allah’ın kendisinden razı olduğu nefis. Bu makamda Allah râzı, kul ise marzî’dir.

¹¹⁷ Kara, *a.g.e.*, s. 164.

¹¹⁸ Ahmet Ögke vd., *Tasavvuf El Kitabı*, Editör: Kadir Özköse, Grafiker Yay., Ankara, 2014, ss. 343-361.

g. *Nefs-i Kâile (Nefs-i Sâfiyye, Nefs-i Zekiyye)*

Kötülüklerden tamamen arınmış olan, insanları irşâd mevkiine yükselen, kâmil, temiz ve saf nefis.¹¹⁹

İncelediğimiz eserde şair, Efkâr-ı Seb’a adı verilen bu mertebelerin kat edilebilmesi için nefsin terk edilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Bu Tâ’ib hâkîle yeksân dem-a-dem râygân ey yâr
***Hevâ-yı nefse** tabşurma ânîñ ‘aşkıñı müzdâd it*

(G. 68/5)

Görmedim bu zînete kim bildim bu göründüm bunca dem
***Yüz çevir qahr eyle nefse** her qurî da‘vâyı geç*

(G. 86/3)

Nağş-ı ruḥ-ı yâr ol / fikr-i tezekkürle bin
*Qılmadı bu **nefs-i ḥar** / zîrâ çok günâhlar*

(G. 133/3)

3.1.8.2. Terk

Kelime manası “bırakmak” olan “terk” ifadesi, tasavvufî manada karşımıza “Terk-i Dünya, Terk-i Ukbâ, Terk-i Hestî ve Terk-i terk” olmak üzere dört farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır.¹²⁰ Şair bahsi geçen bu “terk” ifadesini, divanında sıklıkla kullanmıştır:

***Terk-i terk eyle** gönül bu evc-î istiğnâyı geç*
Virme her nâdâna dil âzâde ol dünyâyı geç

(G. 86/1)

Derviş olmağdan maqsad terk-i zîbâdır ğaraż
***Terk-i uḥrâ terk-i esbâb-ı tevellâdır** ğaraż*

(G. 194/1)

*Çâr **terk ile** olan mevşûf-ı dervîşân olur*
*Qılmayan **terk-i sivâyı** ḥubb-ı eşyâdır ğaraż*

(G. 194/2)

Ṭâlib-i didâr-ı yar terk-i fenâ itmek gerek
***Terk-i ülfet** külfeti **terk-i sivâ** itmek gerek*

(G. 229/1)

¹¹⁹ Necmüddin Kübra, *Tasavvufî Hayat*, çev.: Mustafa Kara, Dergâh Yay., İstanbul, 1996, s. 186.

¹²⁰ Uludağ, *a.g.e.*, ss. 353-354.

3.1.8.3. Aşk, Sevgili, Şarap, Meclis, Sarhoş, Meyhane

Tasavvufi metinlerde *aşk, sevgili, şarap, meclis, sarhoş, meyhane* gibi terimlere sıklıkla rastlanmaktadır. Ancak bu terimler asıl manalarının dışında tasavvufla yoğrulmuş edebî eserlerde birer sembol olarak karşımıza çıkar. Örneğin:

Büyük Sevgili: Her şeyin gayesi ve aslı olan Allah'tır.

Sâki: Onun sevgisini, talip olanlara usulünce sunan mürşit.

Kadeh: Mürşidin sunduğu, Tanrı ilminin kabı ve kalıbı.

Şarap: O manaların özüdür.

Meyhâne: O Tanrı içkisinin sunulduğu yer, dergâh, tekkedir.

Meclis: Allah için yapılan zikir ve ibadetler.

Sarhoş: Mürşidin verdiği mana ile kendinden geçen derviş.

Sarhoşluk(Mestlik): İlahi aşk ile kendinden geçiş.

Zevk (Neşe): Ona yaklaşmadan ve ulaşmadan duyulan yoğun duygu halidir.¹²¹

Tasavvuftaki mecazi aşk, güzelden güzelliğe, fertten cemiyete, mazhardan zâhire, kuldân Hakk'a, başka bir deyimle kesretten vahdete giden bir sıra takip eder.¹²² Mecnûn'a Leylâ ile kavuştukları sırada,

Benim Leylâm sen değilsin.

Yunus Emre'ye,

*Dört kitabın mânâsın okudum hâsıl ettim
Aşka gelecek gördüm bir uzun heceymiş*

ve Mevlânâ'ya,

“Aşk geldi, damarımda, derimde kan kesildi; beni kendimden aldı ve sevgiliyle doldurdu.”

dedirten aşk, ilahî aşktır.¹²³ İlahi aşkı ve bu aşktan duyduğu zevki şair, hem aşk temasıyla hem de kesrette vahdeti bulma ifadesiyle şiirlerinde işlemiştir:

¹²¹ Kabaklı, *Tasavvuf Tarikat Edebiyatı*, s. 13.

¹²² Ezel Erverdi, Mustafa Kutlu, İsmail Kara, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*(Devirler-İsimler-Eserler-Terimler)1-8, Dergah Yay., İstanbul, 1980, c. 1, s. 200.

*Bağlama zerrîn kemer olursa bil dehr-i fenâ
Sûz-ı ‘aşkıñla yanub serindeki sevdâyı (geç)*

(G. 86/2)

*Şimdi buldum rahatı kām almağa yokdur heves
Cem‘-i cāmî‘ eyledim keşretde buldum vahdeti*

(G. 324/3)

Tasavvufî manada “Mürşid-i Kâmil, Pîr-i Tarîkat” olarak karşımıza çıkan Sâki,¹²⁴ Allah sevgisini, talip olanlara sunan şahıs olarak bilinmektedir. Divanlarda geçen sâki ifadesi ise, şairlerin edebî kişiliğiyle doğru orantılı olarak gerçek ya da mecazi manada kullanılmış olabilir. Dinî-tasavvufî yönü ağır basan Ta’ib’in divanına baktığımızda ise, şiirlerde geçen bu ifadenin genellikle tasavvufî manada kullanıldığını söylemek mümkündür.

*Gel ey sâkî getir çün cām ferruḥ
Kılalım nûş seher-i hengām ferruḥ*

(G. 104/1)

*Getür sâkî mey-i gülgünü ki nûş eylesün cānān
Kurulsun bezm-ger ülfetler olsun şaf-be-şaf mestān*

(G. 280/1)

Farsça “Meygede”den gelen, Türkçede karşılığını “Meyhâne” olarak bulan kelimenin tasavvufî manası, “Tekke, dergâh, kulun aşk ve şevkle Rabb’ine münâcât mahalli, kâmil mürşidin kalbi...” şeklindedir. Şair, bu ifadeyi “meyhâne, tekke ve dergâh”¹²⁵ şekillerinde, gazellerinde sıklıkla kullanmıştır.

*Çek ayağın ol der-i meyhânede dök kanlu yaş
Mest ü hayrân-ı ser-âpâ olma ‘uşşâka sezâ*

(G. 1/3)

*Nedir ey ‘âşık-ı dil-rîş bu ‘uzlet tekkegâhında
Ferâgat eyle Tâ’ib dest-yâr ola saña Mevlâ*

(G. 5/5)

*Der-i dergâha yüz sürsün gubârı-ı pây-mâl iden
Olub ehl-i nezâket hâş u ‘âmı cümle yârâna*

(G. 309/3)

¹²³ Özçelik, a.g.e., s. 47.

¹²⁴ Rıdvan Canım, “Sâkinâme” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2009, c. 36, ss. 13-14.

¹²⁵ “Meyhâne, Sâki, Şarap, Sarhoş, Kadeh...” vb. kelimelerin tasavvufî manaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Kaplan Üstüner, *Divan Şiirinde Tasavvuf*, Birleşik Yay., Ankara, 2007.

Meyhânede, sâkiler tarafından sunulan içki manasına gelen “*Şarap*” kelimesi de, tasavvufî boyutta karşımıza “*İlahi Aşk*” olarak çıkmaktadır. Vuslata ermek isteyen der-vişler, dergâhtaki içki meclisinde, sâkinin elinden içtikleri şarap sayesinde mest olup en sevgiliyle olabilmek için terk-i dünyâ ederler. Şair de, şiirlerinde şarap kelimesine sık-lıkla başvurmuş; iki tane gazelinde de bu kelimeyi redif olarak kullanmıştır.

Gel bağa nur-sı fidân / bezmimize ol revân
*Nûş idelim bir zemân / hem-dem **bezm-i şarâb***

(G. 41/2)

*Nûş idiñ ‘uşşâklar bu tâc-ı Edhemdir **şarâb***
*Semâ ideñ Behrâm-ı Gurdı Zâl u Rüstemdir **şarâb***

(G. 49/1)

*Şanma zâhid eyleyen ser-mest-i sersemdir **şarâb***
*Gâh olur ehl-i şafâya yâr-ı hemdemdir **şarâb***

(G. 50/1)

Tasavvufta önemli bir yeri bulunan bir diğer kelime ise “*Vuslat*” kelimesidir. Temel olarak, “*Ulaşma, yetişme, maksada ve murada erme.*” manalarına gelen; tasav-vufî manada ise “*Mücadele ve riyazet yoluyla nefsin öldürülmesi ve kalbi, beşerî istek ve duygulardan temizleyerek Allah’a ulaşmak; yani tasavvufî hâl ve makamlardan ge-çerek “Fenafillah” (Allah’ın varlığı içinde yok olmak.) mertebesine ulaşmak.*” olarak özetleyebileceğimiz bu kelime, mutasavvıfların dâr-ı mihnet olarak nitelendirdiği bu dünya hayatından kurtulup, Allah ile birlikte olmalarıyla neticelenen manevi durumdur. Beşer olan sevgiliden ziyade, şiirlerinde kullandığı sevgili motifiyle Allah’ı kasteden Ta’ib Kazakzâde de vuslata ermek isteyen mutasavvıflarla aynı duygu ve düşünceleri paylaşarak şiirlerinde bunun için dua ve niyazda bulunmaktadır.

***Vuşlat** günini eylemiş âgyâra müyesser*
Hasretde qalub eyledim nâlân ile ülfet

(G. 66/2)

*Virmeyecek hâşılım **vuşlat** ne mümkündür baña*
Tâ’ibâ şabşurdım her varım aldım canımı

(G. 325/5)

Son olarak sâlikin, Allah'ın kendisine kâfi olduğuna inanarak, Allah'tan başkasına ihtiyaç duymaması ve tenezzül etmemesi anlamına gelen “İstiğna”¹²⁶ terimi de tasavvufî manada edebî eserlerimizde sıklıkla geçmektedir. İncelediğimiz eserde iki gazel “İstiğna” redifiyle yazılmıştır.

İder gül-ruhların şāhā gül-i ḥandāna istiğnā
Dehānında leb-i l'aliñ kılar dürdāne istiğnā

(G. 21/1)

Cemāliñ göz, kime baksañ ider bedr aya istiğnā
Şu‘ā-yı naḳş-ı rûyuñ âfitāb-ārāya istiğnā

(G. 22/1)

3.1.8.4 Rint ve Zahit

Gerek divan şiirinde, gerek İslamî Türk edebiyatı dâhilinde kaleme alınmış eserlerde sıklıkla işlenen bir diğer konu da “Rint ve Zâhit” çatışmalarıdır. Bu çatışmalar, genellikle tatlı sert bir havada süregelmiştir. Ancak bu iki tipin boğaz boğaza geldiği¹²⁷ durumlar da edebiyat araştırmacıları tarafından ifade edilmiştir.

Dinî manada baktığımızda rint, kâmil ve olgun kişi olarak nitelendirilmektedir. Birçoklarının sürekli peşinde koştukları mal, şöhret mevkii gibi şeyleri umursamaz ve din karşısında hoşgörücü; yaşayış ve geçim kaidelerine ise boş verici bir tutum içerisindedir. Yaşayış tarzında riya ve yalana yer yoktur. Hikmete ve hakikate düşkün olması hasebiyle çoğunlukla bir tekkeye mensubiyeti vardır. Gerçek dindar olmakla beraber “melamî” havalıdır; gösterişe, görünüşe önem vermemektedir.¹²⁸

Edebî manada ise divan şairleri, genellikle kendilerini rint olarak görmektedirler. Şairler, şahsen nasıl bir yaşayışa sahip olurlarsa olsunlar, daima dünya lezzetlerinden uzak bulunarak, maddeye kıymet vermez görünmek¹²⁹ isterler. Bu konuyu Agâh Sırrı Levend şu şekilde dile getirmiştir:

“Ağzına bir katre içki koymayanların bile, zaman zaman meyhâneden, şaraptan ve sâkiden bahsetmeleri de, yalnız bazı hakikatleri tasavvufî remizlerle ifade etmek istemelerinden değil, belki rint ve derbeder görünmek arzusuna uymalarındandır.”

¹²⁶ Uludağ, *a.g.e.*, s. 192.

¹²⁷ Levend, *a.g.e.*, s. 558.

¹²⁸ Ahmet Kabaklı, *Divan Edebiyatı*, TEV Yay., İstanbul, 2011, s. 391.

¹²⁹ Levend, *a.g.e.*, s. 558.

Yani divan şairleri nasıl bir yaşayışa sahip olurlarsa olsunlar, daima rint-meşrep bir karakterde kendilerini göstermek istemişlerdir. Bu yüzden edebî manadaki rint karakteriyle, dinî boyuttaki rint arasında zaman zaman farklılıklar görüldüğü; yaşayış tarzı olarak rindâne bir hayat sürmemesine rağmen bazı divan şairlerini şiirlerinde bu tarzda bir imaja büründüğü söylenebilir.

Konu başlığımızın bir diğer karakteri olan zâhit ise, kelime manası olarak, dünyaya rağbet etmeyen, dünyadan yüz çeviren, el etek çeken, kendini bütünüyle ahirete ve Hakk'a veren, mala, mülke, makama, şöhrete değer vermeyen, dünya ile ahiret arasında tercih yapmak gerektiği zaman ağırlığını daima ahiretten yana koyan¹³⁰ şahıs olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak edebiyattaki zâhit kavramıyla yukarıda verilen zâhit kavramı arasında çok açık bir şekilde farklılıkların bulunduğu görülmektedir.

Çünkü edebî manada zâhit, ham sofunun hüviyetindedir. Dinî konularda anlayışı kıt, her işin ancak dış kabuğunda kalabilen, derinlere inmesini beceremeyen, ilim ve imanı dış görünüşüyle anlayan, bunu da ısrarla başkalarına anlatan ve durmadan öğütler verip topluma düzen verdiklerini zanneden, imandan hiçbir zaman hakikate ulaşamamış ve samimiyetsiz kişiler olarak nitelendirilirler.¹³¹ Rintlerin gözünden ise zâhitler, tek emelleri cennete kavuşmak olan, gerçek güzellikleri göremeyen, başkalarını sıkıp, rahatsız eden, ellerinden teşbihleri eksik olmamasına rağmen riyâkar olan karakterler şeklinde görülmektedirler. Kısacası zâhit, tavizsiz, tenkit eden, görünüşte dindar kişiyi temsil eden¹³² bir tiptir. Bu yüzden şairler, zâhidin karşısında her zaman Allah aşkıyla yanan rintleri daha üstün görmektedirler.¹³³

Şairimiz Ta'ib Kazakzâde de rint-meşrep bir şahıs olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunda hem etkiliendiği şairlerin başında gelen Fuzûlî'nin; hem de dünya ve edebiyata bakış açısının önemi büyüktür. Şair eserinin dibacesinde bu konuya şu şekilde açıklık getirmiştir:

¹³⁰ Uludağ, *a.g.e.*, s. 54.

¹³¹ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s. 488.

¹³² Ahmet Atilla Şentürk, *Klasik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Sûfî yahut Zâhit Hakkında*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1996, s. 9.

¹³³ Rint ve Zâhit kavramlarının şiirlerimizde nasıl ele alındığını, örnek beyitler ve açıklamalarıyla birlikte incelemek için bkz.: Ahmet Talât Onay, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü (Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı)*, Haz.: Cemal Kurnaz, Berikan Yay., Ankara, 2013.

“Bā‘ de-zān bu ḥaḳīr-i bī-nevā-yı **ḳalender-meşreb ve rindāne mizāc** ve ḥāḳ-i pāy-i ḥarābāt ve a‘ dā-yı ḥodbināna ser-tāc u ḥod-fürüşāne...”

Dibace, v. 1.b

Şiirlerinde zâhîde karşı olumsuz bir tavır takınan şair, onu gafil olarak nitelendirmekte; kendine rint süsü veren bu olumsuz ve zararlı tipe karşı aşağılayıcı bir tutum sergilemektedir.

*Bizi ṭa‘n eyleme **zâhid** bu teşvişden mebhāş
Cihānîñ ‘aybını görmek için mi ṭal‘atîñ mebhāş*

(G. 80/1)

*Ne yüzden ḳaşd idersîñ **zâhid-i ğāfil** baña küstāḥ
Diyüb naḳd-i derūnim vārîñı ḳıldın hebā küstāḥ*

(G. 102/1)

*Nice bir varṭa-i dünyā ile berbād olalum
Yûri ey zâhid-i ḥod-bîn biraz ābād olalum*

(G. 263/1)

*Beni **rindāne** şeklinde görüp ṭa‘n itme ey **zâhid**
Ki **rindler** ḥālîni ehl-i fenādan şorma şor benden*

(G. 274/3)

Rint ve Zâhit kavramları, incelediğimiz divanın birçok beytinde karşımıza çıkmaktadır. Her bir beytin ele alınıp incelenerek açıklamasının yapılması, daha geniş kapsamlı bir çalışmayı gerektireceğinden, bu konuyla alakalı yukarıda verilen bilgilerin ve örnek beyitlerin yeterli olacağı kanısındayız. Zira her divan şairinin eser ya da eserlerinde sıklıkla karşımıza çıkan bu iki kavram, edebî sahada üzerinde birçok çalışma yapılmış, geniş kapsamlı bir konudur. Bu konuyla alakalı incelediğimiz eserde de gerek örnek olarak verilecek beyit sayısı, gerek şairin bu kavramları işleyişi, apayrı bir çalışmayı gerektirmektedir.

4. TOPLUM ve KÜLTÜR

4.1. Tarihî ve Efsanevî Kişiler

4.1.1. Lokmân

Lokmân, efsanevi bir şahsiyettir. Kur'an'da Lokman suresinin 12. ayetinde hikmet sahibi bir kişi olarak adı geçen bu şahsın, Hızır'dan sonra en uzun ömür süren kişi olduğu söylenmektedir. Bütün bitkilerin özünü bilen ve bu bitki özlerinden ölümsüzlük ilacını arayan Lokmân,¹³⁴ İslamiyetten önceki efsanelerde kimi zaman şair, kimi zaman tarihi bir şahsiyet, büyük bir devlet adamı ya da hekim olarak tanıtılmıştır.

Ta'ib, gazellerinde Lokmân'ın hekimlik yönünü ön plana çıkarmış; sevgilinin lal dudakları zehirli dahi olsa, o dudakların kendisine ölümsüzlük iksirini sunan bir panzehir olduğunu dile getirmiştir.

*Zehr-i kâtil olsa her bir kimseye la'î-i lebin
Panzehiri kudret-i Yezdân-ı **Loḳmāndır** bana*

(G. 12/4)

***Loḳmāna** aḫızım ne revā eyleye edvā
Gülfām-ı lebiñ eylese dermān içeriden*

(G. 284/3)

4.1.2. Hallâc-ı Mansûr

Hallâc-ı Mansûr'un asıl ismi Hüseyin, künyesi ise Ebû Megsî'dir. Abbâsî Halifesi Muktedir zamanında şeriate uymayan sözlerinden ve özellikle "Ene'l-Hakk" demesinden dolayı 300/921 senesinde fakihlerin fetvası ve Muktedir'in veziri Ebû Hamid'in

¹³⁴ Agâh Sırrı Levend, Kenan Akyüz, vd., *Türk Ansiklopedisi 1-33*, MEB Yay., İstanbul, c. 23, s. 67.

emriyle ilk önce bin değnek vurulmuş, ardından elleri ve kollarını kesilmiş ve son olarak idam edilmiştir.¹³⁵

Şair kendini, “Ene’l Hakk” dediği için idam edilen bu mutasavvıfa benzetmektedir. Hallâc-ı Mansûr, darağacında can verirken, Ta’ib de sevdiğinin saçının zülfünde canını teslim etmiştir.

*Beni **Manşûr-şîfat** zülf-i perişânına yar
Kılsa ber-dâr-ı elemle çekerim âh resenim*

(G. 260/5)

*Ṭurre-i şeb-rengini gösterdigi dem ‘âşîka
Manşûr-âsâ zülf-i zencirine ber-dâr eyleyen*

(G. 276/3)

4.1.3. Behrâm-ı Gûr

Cesaret, adalet ve kahramanlıklarıyla anılan Behrâm, Sâsâniyân sülalesinden Yezdgird’in oğlu ve Gûr lakabıyla özdeşleşmiş olan padişaktır. Yaban eşeği anlamına gelen *gûr* kelimesi, sürekli yaban eşeği avlamakla vaktini geçiren Behrâm’a sıfat olarak verilmiştir.¹³⁶

İncelediğimiz eserde Behrâm-ı Gûr, sadece bir gazelde Rüstem ile birlikte zikredilmiştir.

*Nûş idiñ ‘uşşâklar bu tâc-ı Edhemdir şarâb
Semâ ideñ **Behrâm-ı Gurdı** Zâl u Rüstemdir şarâb*

(G. 49/1)

4.1.4. Rüstem-i Zâl

Rüstem-i Dâstân, Rüstem-i Zâl, Pûr-ı Zâl, Tehemtem, Heft-hân-ı Acem gibi sıfatlarla anılan Rüstem, edebiyatımızda kahramanlık, acı, kuvvet ve yenilmezlik sembolü olarak anılmaktadır.¹³⁷ Genç yaşlarda birçok olağanüstü başarılar göstermiş olan Rüstem’in m.ö. IV. yüzyılda Keykavus zamanında yaşadığı sanılmaktadır.

¹³⁵ Onay, *a.g.e.*, s. 285.

¹³⁶ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s. 63.

¹³⁷ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s. 382.

Hayatı boyunca yaşadığı sıradışı olaylarla¹³⁸ edebî eserlerimizde sıklıkla karşımıza çıkan Rüstem karakteri, Ta'ib divanında genellikle mertlik, yiğitlik gibi unsurlarla birlikte ele alınmıştır.

*Gözlerim kıandan berü kıan dökmede şevkiñle hem
Güyâ **Rüstem-i Zâl** görünür mişl-i Nerîmân merhabâ*

(G. 2/2)

*Derd-keşlikde mişâliñ var mı dehr içre seniñ
Gezme gâfil **Rüstem-âsâ** zâtını merdâne it*

(G. 61/2)

4.1.5. Nerîmân

Şehnâme’de adı geçen ünlü kahramanlardan olan Nerîmân, Sam’ın babası, Zâl’in dedesi, Rüstem’in de atasıdır. Firdevsî eserinde¹³⁹ zaman zaman Rüstem’i “Nerîmân’ın soyundan.” diyerek övmeye başlar ve böylece onun yiğitliğine de atıflarda bulunur.¹⁴⁰

İncelediğimiz eserde Nerîmân, çoğunlukla kendi soyundan gelen Rüstem ile birlikte anılmış; yiğitlik konusunda Rüstem’in yanında atası Nerîmân’a da telmih yapılmıştır.

*Gözlerim kıandan berü kıan dökmede şevkiñle hem
Güyâ **Rüstem-i Zâl** görünür mişl-i Nerîmân merhabâ*

(G. 2/2)

*Kanķı Daķķāk u **Nerîmân**-ı ser-efrâz-ı cihân
Kānķı bir ‘ālî himem ķāk ile yeksân eylemiş*

(G. 178/6)

4.1.6. İskender

Eski kültürümüzün, dinler tarihi, tefsir, edebiyat, tasavvuf gibi hemen hemen bütün alanlarına girmiş, tarihî-efsânevî bir şahsiyet olan İskender; İslam tarihinde

¹³⁸ “Rüstem-i Zâl” hakkında daha detaylı bilgi için bkz.: Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar Şahıslar Mitolojisi*, Akçağ Yay., Ankara, 2000, ss. 247-258.

¹³⁹ Firdevsî, *Şehnâme*, Çev.: Necati Lugal, MEB Yay., İstanbul, 1994.

¹⁴⁰ Tökel, *a.g.e.*, ss. 240-242.

Kur'an'da kısası anlatılan, peygamber olup olmadığı hususunda ihtilafların bulunduğu Zü'l-Karneyn, Yunan tarihinde ismi zikredilen Büyük İskender (Alexander The Great) ve bunların karıştırılmasıyla meydana gelmiş, âb-ı hayat arayan İskender olmak üzere üç farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır.¹⁴¹

Edebiyatımızdaki İskender ise Kur'an'da ismi geçen Zü'l-Karneyn ile Makedonyalı Büyük İskender'in bir karışımı şeklindedir. Bu iki şahsın birbirine karışmasındaki temel etken ise Büyük İskender'in Asya Seferi sırasındaki İran'ı fethidir. Bu fetih sonrası birbirinden ayırt edilemeyen bu iki karakter, dinî-edebî eserlerimizde kimi zaman Zü'l-Karneyn olarak, kimi zaman da Büyük İskender olarak karşımıza çıkmaktadır.

İncelediğimiz eserde geçen İskender, İran hükümdarı Dârâ¹⁴² ile birlikte beyitlerde geçmesinden dolayı Yunan tarihinde ismi anılan Büyük İskender'dir. Şair gazellelerinde İskender ile birlikte Dârâ'nı ismini de zikrederek bahsi geçen İskender'in hangi İskender olduğunu açık bir şekilde belirtmiştir. Ayrıca şair, Dârâ'nın yanı sıra Nerîmân ismini de İskender ile birlikte bazı gazellerinde ele almıştır.

*Ey felek bir mâh-ı şeb-ârâyı çok gördün baña
Güyâ kim **İskender ü Dârâyı** çok gördün bana*

(G. 20/1)

*‘Âşık-ı şürîdeler pâ-bestedür şür-ı dil
Şâh-ı İskender gibi ‘âşkın **Nerîmân** gösterir*

(G. 135/3)

4.1.7. Cem

İran'da ilk hüküm süren Pişdâdiyân sülalesinin dördüncü ve en büyük hükümdarıdır. Asıl ismi Cem olmasına rağmen bazı eserlerde Cemşîd olarak karşımıza çıkan bu şahsın ismine, “*Işık*” manasına gelen “*Şit*” kelimesi sonradan eklenmiştir.¹⁴³ Bu ifadenin eklenmesi hadisesini Agâh Sırrı Levend şu şekilde özetlemiştir:

“Cem bir gün Azerbaycan memleketine gidip birkaç gün kalmış. Yüksek bir yerde mücevherle süslü bir taht kurdurmuş; kendi de başına mücevher taç giyip tahta

¹⁴¹ Tökel, *a.g.e.*, ss. 187-208.

¹⁴² Tökel, *a.g.e.*, ss. 150-156.

¹⁴³ Levend, *a.g.e.*, ss. 156-157.

oturmuş. Güneş doğup ta ziyası taç ve tahtına isabet edince öyle bir parlaklık hâsıl olmuş ki, görenler hayran olmuşlar ve bundan dolayı ismine “Şit” kelimesini ekleyerek Cemşit demişler.”

Şarabın mucidi olarak bilinen Cem, edebiyatımıza da bu yönüyle girmiştir.¹⁴⁴

145

Edebiyatımızda genellikle “*bezm, meclis, sâkî, kadeh, câm...*” gibi kelimelerle birlikte ismi anılan Cem, incelediğimiz eserde de aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır.

*Kişver-i dil mülkini tezyîn ider ol pâk-i tâb
Câm-ı Cem pâyine gelmez özge seyrândır kadeh*

(G. 94/4)

*Husrev-i Dârâ-yı İskender nedir ‘uşşâka câh
Câm-ı Cemşîd heft-i kişver-i Nerimân istemez*

(G. 152/6)

4.1.8. Nemrûd

Nemrûd, Hz. İbrahim döneminde yaşayan ve tanrılık iddiasında bulunan Bâbil kralıdır. Edebî eserlerde, Hz. İbrahim’i ateşe attırması, tanrıyı göstermek amacıyla göklere çıkmak için bir kule yaptırması ve bir sivrisinek tarafından beyni kemirilerek öldürülmesi gibi hadiselerle anılmaktadır.

İncelediğimiz eserde, Nemrûd’un Hz. İbrahim’i ateşe attırması; ateşin gülistan olup İbrahim’i yakmaması hadisesi işlenmiştir.

¹⁴⁴ Şarabın icadı ile alakalı anlatılagelen efsane ise şu şekildedir: “Cemşîd bir gün altın tahtına oturmuş, ok yarışmalarını seyrederken boynuna yılan dolanmış bir kuşun uçtuğunu görür. Kuşa dokunmamak şartıyla yılanı vurmalarını okçularına emreder. Canı kurtulan kuş, biraz sonra Cemşîd’in tahtı önüne gelir ve kimsenin bilmediği taneli bir salkımı minnetarlık hediyesi şahın önüne bırakıp gider. Cemşîd bu taneleri yere ektirir, üzüm asması biter ve meyve verir. Üzümü bir küpe aıkar, ağzını kapatırlar ve orada unutulurlar. Hükümdar bir gün hatırlar, isterir ve tadına bakar ki fazla kekre... Bunu zehir zanneder ve düşmanlara verilmek üzere saklanmasını emreder. Cemşîd’in pek sevgili ve çok güzel bir cariyesi varmış. Bu kız şiddetli baş ağrıları çekermiş. Bir gün artık yaşamaktan usanarak intihar etmeye karar verir ve küpteki zehir!den bardak bardak içer. Üstüne bir gariplik çöker, sızar ve rahatlar. Kendine geldiği zaman, ağrı ve sızılarının geçtiğini hayretle görür. Vakayı işiterek çok sevinen Cemşîd, üzüm suyundan olan şaraba “şâhdârû” (baş ilaç) adını verir. O günden beri üzümünden bolca şarap çeker ve içip eğlenirlermiş.”; Kabaklı, *Divan Edebiyatı*, ss. 409-410.

*Ateş-i Nemrūd maḥbûb-ı Ḥalîlullah kim
Mihr-i şevk ile ânî yerin gûlzâr eyleyen*

(G. 276/2)

4.1.9. Leylâ-Mecnûn

Asıl adı Kays-ı Âmirî olan Mecnûn, Leylâ'nın âşığıdır. Edebiyatımızda âşık ve mâşuk timsali denince akla ilk gelen isimlerden olan bu ikili ile ilgili Arap, Acem ve Türk edebiyatında sayısız hikâyeler yazılmıştır. Hikâyelerin geneline bakıldığında ise, sevdiğine kavuşamayan âşığın (Kays) kendini çöllere vurması, aklını yitirmesi, daha sonra da beşere duyulan sevgiden ilahi aşka kavuşmayla neticelenen bir olay örgüsünden bahsetmek mümkündür. Yani Mecnûn zahirde Leylâ'ya olan aşkının, gerçekte Allah aşkı olduğunu Leylâ'ya kavuştuğu an anlamıştır.

İncelediğimiz eserde şair, birkaç yerde “Mecnûn” kelimesiyle birlikte, âşığın asıl adı olan Kays'ı da kullanmış; beyitlerde Mecnûn'un ismini “aşk, âşık, Leylâ, sahra, dîvâne,” gibi kelimelerle birlikte ele almıştır. Bir beyitte de şair, Mecnûn'un Leylâ'ya kavuşmasından sonra aradığı aşkın Leylâ'ya duyduğu aşktan ziyade Allah'a duyduğu aşk olduğunu anlayıp Leylâ'yı bırakmasını işlemiştir.

*Kays-veş ḥārâ-yı sengistânı oṭağ eyledim
Dimediñ hayf ol saç-ı Leylâyı çok gördüñ baña*

(G. 20/4)

*Mecnûn-sıfât kuh ile şahrâ-nişîn oldum
Gördüñ mi baña neyledi ol leyl-i muḥabbet*

(G. 59/3)

*‘Âşık ol bir gülruḥa her ḳamet-i bālâyı ḳo
Virme hercâyâ gönül Mecnûn-sıfât Leylâ'yı ḳo*

(G. 300/1)

4.1.10. Ferhâd-Şîrîn

Edebiyatımızda Leylâ ve Mecnûn gibi aşk denilince akla gelen bir diğer ikili ise Ferhâd ile Şîrîn'dir. Mecnûn'un Leylâ ile başlayan ve sonunda ilahi aşka dönüşen serüveni, Ferhâd ile Şîrîn'de daha çok beşere duyulan sevgi olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁴⁶

Ta'ib divanında Ferhâd ile Şîrîn, dillere destan olan aşklarıyla ve Ferhâd'ın Şîrîn içi dağı delmesi gibi hadiselerle birlikte anılmıştır.

*Dil-firîb cāzû-yı müstesnâ için kim Ta'ibî
Her **Şîrîn Ferhâd-veş dillere destân oldu** ya*

(G. 27/5)

*Gelür şîrîn baña seng-i melâmet dilemesi Tâ'ibâ
Budur **Ferhâd-veş seng-i siyahı kırmada üstâd***

(G. 108/7)

4.2. Ülkeler, Şehirler ve Kavimler

Kaynakları, malzemesi ve muhtevası yönünden büyük bir zenginliğe sahip olan Türk-İslam edebiyatı, şiirlerde konu edilen coğrafya bakımından da aynı şekilde zenginlik ve çeşitliliğe sahiptir. Bu zenginlik ve çeşitliliğin oluşmasında üç temel etkenden bahsetmek mümkündür. Bunların ilki ve en önemlisi, Türklerin İslamiyet'i kabul etmesidir. Zira Türkler, İslamlaşmayla birlikte, estetik formları oluşmuş ve klasik eserleri

¹⁴⁶ Ferhâd ve Şîrîn'in hikâyesini şu şekilde özetlemek mümkündür: “Erkek evlat bırakmadan ölen bir hükümdarın yerine geçen Mihîn Bânû adlı kraliçenin Şîrîn adlı çok güzel bir kız kardeşi vardır. Mihîn Bânû, Şîrîn'e bir köşk yaptırır ve köşkü Bizhat isimli bir ressama süsletir. Bu süsleme işlemi sırasında Bizhat'a oğlu Ferhâd yardım etmektedir ve Ferhâd Şîrîn'i görünce ona âşık olur. Mihîn Bânû, şehrin dışında akan nehrin köşkün önünden geçirilmesini ister. Ferhâd bu işi üstlenir ve köşk ile nehrin arasındaki dağı delmeye başlar. Bu sırada Hüzmüz adlı bir padişah, Ferhâd ile Şîrîn'in aşkını duyar ve Şîrîn'i Ferhâd'a almak için Mihîn Bânû ile savaşa girer. Fakat bu sefer, Hüzmüz'ün oğlu Hüsrev de Şîrîn'e âşık olur. Ferhâd dağı delmeye çalışırken, Hüsrev'in dadısı Ferhâd'ı ortadan kaldırmak için Ferhâd'a Şîrîn'in öldüğünü söyler. Şîrîn'in ölüm haberini alan Ferhâd, elindeki külüngü teessüründen kendi beynine vurarak intihar eder. Bunu duyan Şîrîn, Ferhâd'ın naşına kapanıp ağlarken, Ferhâd'ın belindeki hançeri görür; çekip kendi kalbine saplar ve Ferhâd'ın naşı üzerinde can verir.”; Abdülbâki Gölpınarlı, *Yûnus Emre Dîvanı*, Altın Kitaplar Yay., İstanbul, 1979, s. 481.

yazılmış bir edebî havza olan, Arap edebiyatı havzasına dahil olmuşlardır.¹⁴⁷ İkinci olarak İranlı şair ve yazarların da Arap-İslam edebiyatından yararlandığını düşündüğümüzde, Türk-İslam edebiyatının İslamiyet’le birlikte bir diğer etkileşim içerisinde olduğu edebî havzanın İran edebiyatı havzası olduğu söylenebilir. Üç kıtada hüküm sürüp birçok ülke ve şehirle dinî, siyasî, ticarî ve kültürel yönden bağ kuran Osmanlı Devleti de, bu zenginlik ve çeşitliliğe kaynak teşkil eden üçüncü önemli etken olarak gösterilebilir.

Kısaca özetlemek gerekirse, başta İslamiyet ve Arap edebiyatı, daha sonra İran edebiyatı ve son olarak Osmanlı Devleti sayesinde oluşan etkileşimler, Türk-İslam coğrafyasında kaleme alınan -dinî - lâ-dinî- edebî eserlerimizde büyük bir ölçüde etkisini göstermiştir.

Bu etkileşim neticesinde edebî eserlerimizin büyük bir çoğunluğunda ülke, şehir ve kavim isimleri, özellikleriyle birlikte sıklıkla zikredilmiştir. İncelediğimiz eserde de, bazı ülke, şehir ve kavim isimleri tespit edilmiş olup, yapılan tespitler, açıklamaları ve örnek beyitleriyle birlikte alt başlıklar halinde verilmiştir.

4.2.1. Arap

İslamiyet öncesi Eski Türk medeniyetlerinde sosyal ilimler, fikir, felsefe, tıp, biyoloji, matematik... vb. alanlarda herhangi bir ilmî çalışma, eser ya da kitap bulunmaktaki; İslam medeniyeti çağlarındaki Türk edebiyatının klasiklerini de eski Arap, bilhassa İran üstâdları oluşturmaktadır.¹⁴⁸ Bu açıdan, Cahiliye devri ya da İslamiyet öncesi Arap edebiyatı; ilk İslâmî devir edebiyatı (İlk dört halife ve Emevîler Devri); Abbâsiler ve Endülüs Emevîleri Devri edebiyatı olmak üzere üç safhaya¹⁴⁹ ayırabileceğimiz Arap Edebiyatı, Türk-İslam edebiyatı açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Birbirleri üzerinde tesiri bulunan Arap, İran ve Türk edebiyatının ortak konulardan beslenmeleri de gayet tabii bir durumdur. İslamiyet çatısı altında toplanan bu milletlerin edebî sahadaki ortak paydalarını ise Cenâb-ı Allah, Hz. Peygamber ve Kur’ân-ı Kerîm oluşturmaktadır. Şairlerin şiirlerinde af dilediği, cemâlini görmek istediği,

¹⁴⁷ Yılmaz vd., *a.g.e.*, s. 16.

¹⁴⁸ Nihad Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB Yay., İstanbul, 1998, c. 1, s. 127.

¹⁴⁹ Adem Apak, *Anahatlarıyla İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü*, Ensar Yay., İstanbul, 2012, s. 185.

O’ndan başkasına gerek olmadığını dile getirdiği¹⁵⁰ “sevgili” motifi, Cenâb-ı Allah’ı; şefaât talep ettiği, kapısında köle olduğu, şehrinin-köyünün tozuna yüz sürmeyi istediği “sevgili” motifi de genellikle Hz. Peygamber’i işaret etmektedir ve bu iki sevgilinin vasıtasıyla oluşan Kur’ân-ı Kerim, bu üç edebî sahanın en temel kaynağıdır.

İncelediğimiz divanda Arap kelimesi, iki gazelde geçmektedir. Gazellerin ilkinde Arap neslinden geldiği belirtilen bir köy-kabile şâhının, şairin gönlünü yağmaladığı; diğer gazelde ise o Arap neslinden gelen sevgilinin sesiyle, şairin aklının başından gittiği dile getirilmektedir. Bahsi geçen gazellerdeki “*şeh, nesl-i Arap, ceyş-i Arab*” ifadeleriyle anlatılmak istenen ise Hz. Peygamberdir.

*Gönlümü yağmaya kılandır benim
Bir şeh-i kūyının o nesl-i ‘Arab*

(G. 39/3)

*‘Āşıkın ‘aklın başından çāk idüb ceyş-i ‘Arab
‘Ārızı devrinde yārîñ hâl-i Hindûlar siyah*

(G. 304/2)

4.2.2. Acem (İran)

Eski dönemlerden beri kullanılan, *Kadîm Fârisî* ve *Orta Fârisî* ismiyle anılan belli başlı iki lisan devresine sahip, İslamiyet’ten önceki dönemlerden gelen müvâzî bir edebiyatı bulunan bir diğer saha ise “Acem(İran)” sahasıdır.¹⁵¹ Kelime manası olarak Acem, “Arap olmayan” anlamında kullanılmakla beraber, genellikle İran ve İranlılar için kullanılan bir isimdir.

“Acem” ifadesi, incelediğimiz divanda periden doğmuş olan, Allah’ın sevgilisi, selvi boylu, nazik huylu gibi anlamlara gelen güzellik ifadeleriyle birlikte, tek bir beyitte kullanılmıştır. Burada kastedilen sevgilinin, şairin tasavvufî yanını da göz önüne aldığımızda yine Hz. Peygamber olduğunu söyleyebiliriz.

*Ḳadd-i ‘ar‘ar ḳameti servi şehi nâzik edā
Sen peri-zād-ı ‘Acem ferzend-i cānān merḥabā*

(G. 2/4)

¹⁵⁰ Faruk Kadri Timurtaş, *Yunus Emre Divânı*, Kapı Yay., İstanbul, 2012, s. 225, G. 294.

¹⁵¹ Banarlı, *a.g.e.*, c. 1, s. 131.

4.2.3. Âd Kavmi

Âd Kavmi, Kur'an'da geçen ve Nuh kavmi gibi Allah'ın gazabına uğrayarak yok olan eski bir Arap kabilesidir. Kavmin atası olan Âd, Nuh'un torunlarından Avs'ın oğludur. Avs'ın babası İrem, onun babası da Nuh'un oğlu Sam'dır.¹⁵² Âd kavminin yaşadığı coğrafi bölge, birçok tarihçi ve müfessire göre Yemen'dir. Bu kavim Yemen'de Umman ile Hadramut arasındaki bölgede yaşamıştır ki Kur'an-ı Kerim'de de Hz. Hud'un Ahkaf bölgesinde yaşayan bir kavme peygamber olarak gönderildiği anlatılmaktadır. Bu kavimle ilgili bilgiler, genellikle Kur'an'a dayanmakta,¹⁵³ ayrıntılar ise daha çok tefsirlerde¹⁵⁴ bulunmaktadır.

İncelediğimiz eserde Âd kavmi, Kur'an-ı Kerim'in Fussilet suresi 15. ayetine telmih yapılarak bir beyitte konu edilmiştir. Bu ayetin meali ve şairin meal vasıtasıyla yazdığı beyit şu şekildedir:

“Âd (kavmi)ne gelince: Onlar yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve “Kuvvetçe bizden daha güçlü kimmiş!” dediler. Onlar kend ilerini yaratan Allah'ı - ki o, bunlardan pek kuvvetlidir.- hiç düşünmediler mi? Onlar bizim mucizelerimizi bilerek inkâr ediyorlardı”

*Sen misiñ ‘âlemlerin varını ğarat eyledin
Bâd-veş hâne harâb itdiñ **mişâl-i kavm-i Âd***

(G. 112/4)

4.2.4. Bağdat

Irak'ın en büyük şehri ve başkenti olan Bağdat¹⁵⁵, klasik şiirde pek çok özelliğiyle ele alınır. Şehrin diğer isimleri Dârü's-Selâm, Medînetü's-Selâm ve Behîşt-âbâd'dır. Cennete benzetilen şehrin adına dair bir etimoloji; “bâğ-dâd” yani “Allah ver-

¹⁵² Celal Kırca, “Âd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2006, c. 1, s. 334.

¹⁵³ Fussilet, 41/16; Necm, 53/50; Fecr, 89/6-7; Ahkâf, 46/21; Kamer, 54/19.

¹⁵⁴ Âd kavmiyle alakalı tefsir kaynaklarından daha detaylı bilgi için bkz.: Taberî, *Câmi'u'l-Beyân* (Nşr.: Mahmud Muhammed Şâkir - Ahmed Muhammed Şâkir), Kahire, 1960-70, c. VIII, s. 217, Beyrut, ts., c. XXVI, s. 22-23; Zemahşerî, *El-Keşşaf*, Kahire, 1387/1968, c. IV, s. 34

¹⁵⁵ Bağdat hakkında daha detaylı bilgi için bkz.: Mehmet Fuad Köprülü, *İslam Medeniyeti Tarihi*, Alfa Yay., İstanbul, 2014, ss. 60-82.

gisi, lütfedilmiş bahçe” anlamındadır. Şehir ayrıca, İmâm-ı A’zam, Ebû Hanîfe ve Abdülkâdir Geylânî gibi birçok velinin türbesini barındırdığı ve uzaktan şehre gelirken önce bu türbelerin görülmesi sebebiyle “Burc-ı Evliyâ” ismiyle de anılmaktadır.¹⁵⁶

Divanda tek bir yerde geçen Bağdat ifadesi, şairin gözyaşlarından dolayı şehrin sel baskınına maruz kalması şeklinde mübalağalı anlatımla birlikte kullanılmıştır.

*Eşk-i bârânım her kim göreceğ rahme gelür
Virdi **Bağdâd**ı sele âb-ı revânım bu gece*

(G. 303/4)

4.2.5. Bedahşân

Afganistan’ın kuzeydoğusunda Tacikistan, Çin ve Pakistan’a komşu bölgede, merkezi Feyz-âbâd olan eyalettir. “Bedahş” ya da “Bedahşân” şeklinde iki farklı isimle anılan şehir, yakutun en değerli ve en parlak kırmızı cinsi olan la’lin çıkarıldığı yerdir. Bilindiği üzere “la’l” edebiyatımızda sevgilinin dudağıyla ilişkilendirilmiştir. Bu yüzden şairler “la’l” ifadesiyle birlikte “Bedahşân” kelimesini de sık sık gazellerinde kullanmışlardır.¹⁵⁷

Şair Ta’ib’in de divanında “Bedahşân” kelimesini “La’l” ile birlikte, sevgilinin dudağına teşbih yaparak kullandığını görmekteyiz:

*Şormağa liyâkat mi kalur ‘âşıka ayâ
Kılmış **lebini la’l-i Bedahşân** iki yüzden*

(G. 282/2)

*Nûş iden **la’lîñ şarâbîñ** mest-i hayrândır belî
‘Âşıka her cur‘asın **la’l-i Bedahşâna** mi geldîñ*

(F. 22)

¹⁵⁶ Emine Yeniterzi, “Klasik Türk Şiirinde Ülke ve Şehirlerin Meşhur Özellikleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 15, ty. ss. 306-308.

¹⁵⁷ Kabaklı, *Divan Edebiyatı*, s. 409.

4.2.6. Habeş

Günümüzdeki adı Etiyopya olan Habeşistan, Afrika'nın doğusunda ve Yemen'in karşı kıyısında bulunmaktadır. Burada yaşayan halk, klasik edebiyatta genellikle esir ve köle olmaları nedeniyle ele alınmıştır. Bunun yanında, gecenin rengi, sevgilinin kara renkli zülfü ve beni de Habeş olarak nitelenmektedir.¹⁵⁸

Şair divanında “Habeş” kelimesini “Köle” manasında kullanmıştır.

*Dâne dâne leşker-i mişl **Habeş-vâri** hemân
Görmedi ‘uşşâklar ol hâl-i Hindûdan feraḥ*

(G. 95/4)

4.2.7. Hindû

Edebiyatımızda sık kullanıldığını gördüğümüz bu kelime, temel manada Hindistan ahalisini anlatmaktadır. Ancak kelime, temel manasının yanında, sevgilinin beni, saçları, kirpikleri, zülüfleri, gözleri gibi unsurlarla birlikte, gecenin rengi ve hırsızlarla dahi ilişkilendirilmiştir.¹⁵⁹

İncelediğimiz eserde şair, “Hindû” kelimesiyle birlikte sevgilinin saç, beni ve kirpikleri gibi unsurları ilişkilendirerek sevgiliye ait güzellik unsurlarıyla bu kelime arasında teşbih yapmıştır.

*Serâsime gezüb bağrım ḥûn iden nedir Yâ Hû
Nazar-gâha münâsib **hâl u haṭṭ Hindû** mıdır bâ‘iş*

(G. 75/2)

*Arzû-yı **leşker-i Hindûlerinden** bir nefes
Ol **siyeh zülfün** istişmâmına düşmek ne güç*

(G. 91/2)

*Yağmaya viren naḳd-i gönül mülkini cânâna
Kim **hâl-i siyeh fülül-i Hindû** yine gelmez*

(G. 164/3)

¹⁵⁸ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s. 178.

¹⁵⁹ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s. 209.

4.2.8. Ken'an

Hz. Yakup'un memleketi olan Ken'an, Filistin'de Sayda, Sur dolayları ile Suriye'nin bir bölümünü içine alır. Nuh peygamberin oğullarından veya torunlarından olan "Ken'an" adına izafeten bu ismi almıştır.¹⁶⁰

Hz. Yûsuf ve babası Yâ'kûb ile özdeşleşen Ken'an ili, aşığın sıkıntı ve hasret çektiği mekân olarak geçmektedir.¹⁶¹ Hz. Yâ'kûb'un oğlu Yûsuf'u bekleyişi, farklı bekleyişler için benzetilen olarak kullanılmıştır ve edebiyatımızda "Pîr-i Ken'ân" ile Hz. Yakup, "Mâh-ı Ken'ân ve Şâh-ı Ken'an" ile de Hz. Yusuf kastedilmektedir.

İncelediğimiz eserde şair, hasret ve ayrılığı dile getirirken "Hz. Yâ'kûb, Hz. Yûsuf ve Ken'an" üçlemesine sıkça başvurmuştur.

*Mağdem-i pâkin gözetdim hicr-keş Ya'kûb-veş
Vaşl-ı ıyd oldı müyesser şâh-ı Ken'ân merhabâ*

(G. 2/3)

*Hasretde koma 'ıyd-ı vişâliñ kerem yle
Ya'kûb-şıfat Yûsuf-ı Ken'ânımı göster*

(G. 134/2)

4.2.9. Tatar

Daha çok misk ile birlikte anılan "Tatar" kelimesi, edebiyatımızda nâfe-i tatar, misk-i tatar, âhû-yı tatar gibi tamlamalarla kullanılmaktadır. Aynı zamanda kelime mecazen "zâlim, gaddar, merhametsiz" gibi anlamlara da gelmektedir. Bu yüzden kelime, sevgilinin aşığa acı veren, sinesinde yaralar açan gamzesi, kirpikleri ve saçlarıyla da özdeşleşmiştir.

İncelediğimiz eserde de şair, "Tatar" kelimesiyle birlikte sevgilinin gamzesini aynı beyitte kullanmış; hatta sevgili yerine "*Felek Meşrepli Tatar*" ifadesiyle, sevgiliye yâr olmanın ne denli güç olduğunu dile getirmiştir.

¹⁶⁰ Yeniterzi, *a.g.m.*, s. 319.

¹⁶¹ Mehmet Ünal, *Ali Geylânî'nin "Kitâb-ı Lü'lü'ül-Meknûn ve Leylî vü Mecnûn" Adlı Eserinin Tahlili ve Tercümesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), SDÜ, SBE, Isparta, 2014, s. 202.

‘Ömrümi günāh eyledi ol **ġamzesi Tatar**
Hem vārımı tārāc
Dağ üzre urub dāğ-ı sitem sīneme tekrar
Loqmāna ‘ilāc

(Mt. 84/1)

Ben şanurdum sehl imiş vaşlına irmek dünyāda
Yoḥsa ol **meşreb-felek Tatar**a yar olmak ne güç

(G. 90/4)

4.2.10. Yedi İklim (Heft-İklīm, Heft-Ekâlīm)

İslam coğrafyasına göre yeryüzünün hayat olan dörtte birlik bölümü ve Ekvator çizgisinden Kuzey Kutbu’na doğru uzanan yedi bölgesinin¹⁶² kastedildiği “Yedi İklim” anlayışı¹⁶³, edebiyatımızda genellikle mübalağa amacıyla kullanılan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Terimin bu kullanım haricinde, İskender’in yedi iklim (İran merkez olmak üzere, Arabistan, Afrika, Roma, Türk, Hind ve Çin toprakları.) dışında kalan ve âb-ı hayât aramak için gittiği zulumât adı verilen bölgeyle birlikte gazellere konu olduğu da görülmektedir.

Şair divanında, anlatımı daha etkili hale getirmek için mübalağa sanatına başvurmuş; bu beyitlerde “Heft-i Ekâlīm” ve “Heft-i Semâ” tamlamalarına da yer vermiştir.

Ser çeker **heft-i semāya** dūd-ı bağırim geceler
Rüz şeb artar zeh-i āh u fiğānı bahtımıñ

(G. 231/2)

Tā’ibā gelse ne ġam ol dilber-i ġarrā için
Başına **heft-i ekâlīm** olsa dünyālar siyāh

(G. 302/5)

¹⁶² Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s. 201.

¹⁶³ Murat Ağarı, İslam Coğrafyacılarında Yedi İklim Anlayışı, *AÜİFD* 47, S. 2, Ankara, 2006, ss. 195-214.

III. BÖLÜM

ESERİN NÜSHA TANITIMI-TRANSKRİBE METODU-METİN

1. NÜSHA TANITIMI

Kütüphane kataloglarında yaptığımız araştırmalar sonucunda Tâ'ib Kazakzâde İbrahim Malatyavî'nin "*Divan-ı Tâ'ib*" adlı eserinin tek nüshasına ulaşabildik. Bu yüzden transkribe ettiğimiz metni bir başka nüsha ile karşılaştırmak suretiyle kritik etme imkânımız olmamıştır. Ulaşabildiğimiz tek nüsha "06 Mil Yz A 6900" arşiv numarasına kayıtlı olup, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda bulunmaktadır.

Özellikleri

Boyut (Dış-İç): 212x134-165x85 mm.

Yaprak : 59

Satır : 21

Yazı Türü : Talik

Kağıt Türü : Öküz başı filigranlı

Notlar

Söz başları ve şiir araları duracaklar kırmızıdır. Kırmızı karton kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. 1 dibace, 312 gazel, 4 müstezat, 5 muhammes, 1 müseddes, 29 kıta, 29 müfred, 7 beyit vardır.

Çalışmamızda, eserin özellikleri ile ilgili bilgilerin doğru olduğu teyit edilmiştir. Ancak eserin içeriği hakkında verilen bilgiler, 1 adet mensur şekilde yazılmış dibace, 312 gazel, 6 müstezad, 7 musammat, 28 kıta, 28 müfred ve bir de tarih manzumesi şeklinde tespit edilmiştir.

Eserin sonunda istinsah tarihi h. 1250, m. 1833-34; müstensihin ise "*Es-seyyid Muhammed bin Mahmūd eş-şehr bi Kâtib-zâde*" olduğu bilgileri verilmiştir. Elde edilen

bilgilere göre eser, araştırmacı şair Abdullah Öztemiz HACİTAHİROĞLU'ndan alın-
mıştır.¹⁶⁴

Başı (2b):

‘ Ařk est üftādegān-ra der derūn rehnumā
Rehber olmaz ‘ aşkdan özge saña yār-ı vefā

Sonu (59a):

Ġarīķ-i raĥmet-i yezdān kesī bād
Ki ķātib rā be-fātiĥā ķuned yād.

¹⁶⁴ https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=1372# (Erişim Tarihi: 15.08.2014)

2. METİN OLUŞTURULURKEN GÖZETİLEN ESASLAR

1. Divandaki şiirler harflerin kafiyeleniş sırasına göre alfabetik bir şekilde hazırlanmıştır. Çoğu aruz ölçüsüyle yazılan şiirlerde ilk mısradan önce şiirin vezni belirtilmiştir.
2. Çalışmamızın inceleme kısmında verdiğimiz örnek şiirlerin daha kolay bulunabilmesi amacıyla her şiir ve şiirdeki beyitler sırasıyla numaralandırılmıştır. Ayrıca örnek olarak verilen beyitlerin, eser içerisinde daha rahat bulunabilmesi için, alınan beytin sonuna gazel ve beyit numarası da eklenmiştir.
3. Şiirlerde geçen ayet ve hadis iktibasları, italik olarak verilmiştir. Tespit edilen iktibaslar, “Ayetler ve Hadisler ” başlığı altında daha detaylı bir şekilde açıklanmıştır.
4. Metinde bazı kelimeler yanlış yazılmış; bazı kelime ve beyitlerin de eksik olduğu tespit edilmiştir. Yanlış yazılan kelimeler, vezin, anlam ve üslup dikkate alınarak tamir edilmeye çalışılmış; eksik olan kelimeler parantez içinde (ben), (bak) şeklinde; eksik olan beyitler ise (.....) şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca divanda bir adet tamamlanmamış gazel bulunmaktadır. Bu gazel de metin kısmında dipnotla belirtilmiştir.
5. Eserde yer alan Farsça edat ve ön ekleriyle yapım eki fonksiyonundaki Farsça ekler, eklendikleri kelimelerden kısa çizgi ile “-” ayrılmıştır.
6. Arapça ve Farsça kelimelerdeki med harfleri şu şekilde gösterilmiştir: Ā: ā ع: ī و: ū.
7. Allah lafzı ve bazı kelimeler muzafun ileyh olduğu durumlarda apostrof (‘) ile ayrılmıştır: yükellifu’llāh, Muhammedü’l-Muştafā, Raḥmete’l-lil ‘ālemīn kelimelerinde olduğu gibi.
8. Farsça kelime ve eklerdeki vâv-ı ma’dûleler (~) işaretiyle gösterilmiştir: ḥ’āb gibi.
9. Aşk veya ışık şeklinde iki farklı şekilde okunabilen kelimelerde bu okunuşlardan bir tanesi tercih edilmiş ve metnin tamamında aynı şekilde okunmuştur.

10. Metinde, gerek mürekkep lekesi ve gerek silinme nedeniyle okunamayan kelimeler bulunmaktadır. Bu kelimeler metin içerisinde şeklinde belirtilmiştir.
11. Eser XIX. yüzyıla ait bir eser olduğu için ekler, günümüzdeki düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre yazılmıştır. Ancak metinde özellikle seslerle belirtilmiş olan kelimelere herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır.
12. Türkçe olup da “b” harfiyle biten kelimeler, günümüzdeki şekli olan “p” harfine çevrilmeden eski şekliyle belirtilmiştir: idüb, bilüb, kılub kelimelerinde olduğu gibi.
13. İki ünsüzün yan yana gelmesiyle oluşan ünsüz uyumu özelliği de, yine günümüz Türkçesindeki şekliyle değil, eserdeki orijinal haliyle belirtilmiştir: gözetdim, felekde kelimelerinde olduğu gibi.
14. “Ver-, et-” gibi fiillerde de, yine günümüz Türkçesi yazım kuralları değil; kelimelerin eserdeki orijinal halleri esas alınarak “vir-, it-” şekilleri kullanılmıştır.
15. Eserdeki özel isimlerin ilk harfi büyük harfle yazılmıştır. Ancak özel isimden sonra gelen ekler apostrofla ayrılmamıştır.

3. TRANSKRİPSİYONLU METİN

1b

NİDÂ-İ MEBHÛŞ-İ DİBÂÇE

Bismillâhırrahmanırrahîm

Sipâs-ı bî-kıyâs Bî-çün te‘âlâ hâzretlerine mahşûş olduğu bî-şek ve bu hâķîr-i pür-ķuşûr ol zât-ı kadîm olan zî-şâna hâmd ü şenâya kemâl-i istiḥkâķı olduğu der-kâr E‘ûzû billahi lâ yûkellifu’llâhü nefsen illâ vüs‘ahâ fehvâsınca ķudret-i ‘âcizânem zebân-ı âḥiresimle evrâd ü ezķâr ve şenâ-yı hâķîrânem ma‘lûm ve hezârân şalavât-ı şerîf fahr-i kâ’inât ‘aleyhi ekmeli’t-taḥiyyât hâzretlerine kemâl-i ta‘zîm ve ḥadden birûn olsun ki maḥbûb-ı Hudâ ve şefî‘-i rûz-ı cezâ a‘na be-Hâzret-i Muḥammedü’l-Muṣṭafâ ve üftâdegâna reh-nümâdır ve hezârân selâm âl-i-aşhâb u evlâd-ı muṭahherâtlarına ḥadden birûn ve düvâzdeh-i ümem-i sâlîfe ve ṇehârdeh-i ma‘sum-ı pākân ve heftâd dü şehidân Kerbelâ hâzretlerine olsun.

Bâ‘de-zân bu hâķîr-i bî-nevâ-yı ķalender-meşreb ve rindâne-mizâc ve hâķ-i pây-i ḥarâbât ve a‘dâ-yı ḥod-bînâna ser-tâc u ḥod-fürüşâne Sî-murg-ı ‘Anķâ-şîfat ve ehl-i tekebbürânâ mağrûrî câmesini pûşîde-i vicdân iderek ḥaṭr-ı hâķîrâneme ḥuṭûr eyledi ki bir dest-âviz ķılub armağân-ı müştâķ-ı dîdâr olan ‘uşşâķ-ı nev-zâda vicdaniyye ebyât u eş‘âr-ı dil-firîb reng-â-reng ḥurûf-ı teheccî üzre tertîb ideyim.

Nâ-gâh dâmen-i der-miyân künûz-ı bî-gâyet-i güşâde iķtizâ itdikce erķân-ı erba‘ayî câmi‘ ya‘ni taşavvufâne vü dervişâne vü ‘âşîķâne vü ķalenderâne gûnâ-gûn ḥuşm-ı der-bânîñ ķahr-ı cefâ-cûlğından ve luṭf-ı ‘inâyet-gû-lğından ‘âşîķ-ı dil-rîşlere teberrûkeñ mehmâ-emken hediye-i behiyyeyi ihdâ ba‘dehu lâzım geldi ki kışşâ ma‘lûm vaṭân-ı aşliyyeyi nümâyân bir rivâyet çâr‘anâşır rivâyet-i uhṛâda rahm-ı mâder ve bir rivâyet ‘ademden yine ‘ademe rücû‘ ve’l-ḥâlet-ü ḥâziḥî (2a) mevlûd ṭulû‘ cihânımız Malatiye beldesi olub ḥîn-i şabâvetimizde ğurbet-gûzâr ve keşide-i kerem serdâ gedâr felek ve ‘isyân-ı bî-nihâyeye giriftâr ve yigirmi sene pâ-mâl-i ğubâr aķdâm-

1 dildār ve zülf-i zencir-i ma‘şūka ber-dār olarak şu kadar seneden soñra Hudā-yı bî-zevāl olan biçün te‘ālā Hazretleri āb u dāne-i erzākımızı Malaṭiye derūnuna Sultān Maḥmūd Han ‘aşrında taḫsīm idüb ānen fe-ānen iḳāmet tertīb-i dīvānçe olındıysa da ṭıynet-i ḡam-ālūdemiz filan mahalde oldığı ma‘lūmumuz olmadığı ecilden “el‘-‘ilm-i ‘indallāh” muḳtezāsınca zāt-ı vācibü’l-vücūd ḡam-ālūdemizi pençe-i ferişteh ḡanğı maḥalleden aḥd eyleyüb ve ḡanğı maḥalle şaffet-i astār-ı bürünüb ol cāy-ı ber ḡārāra andan melce-i māvāmıza ḡüsn-i mu‘amele ile ve dīdār-ı ‘aḡīmü’ş-şāna nāzır ve şarāb-ı cemāl ile ‘āşıka ālūde-i sekrān olmamız mercū-yı ḡaḡīrānem ve sāye-i livā-yı ‘aleyhi’s-selātu ve’s-salam düvāzdeh imāmān ve ḡehārdeh ma‘şūm-ı pākān ve heftād dū şehīdānıñ himmet-i ‘āliyeleriyle sene biñ ikiyüz elli senesi muḡarrem ḡurresinde ḡitām-ı dīvānçe naşīb olındı. Ḥamdülillah ve‘l-minḡu gerekdir ki ba‘zı ‘uşşāḡ yazmaḡa veyāhud ḡıra’atına mülāzemet ve müdāvemet eylediḡi vaḡitde hurūfātına şāniyen ke-limātına ve şālişen nuḡātına ve rābi‘an mısra-i evveline ve ḡāmisen mısra-i şāniyesine ve sādisen rehnine ve merḡūnuna işbāt-ı delīl veznine mevzūnuna kemāl-i diḡḡatleri ri‘āyet idüb zīrā ḡok ḡuş bī-ḡāye idrāk-i lā-nihāye ve ma‘rifet-i ḡıyāsdan müberrā şarf-ı envār-ı ḡeşm-i dil bīzār olmışdur. Ḥuşūlüne ḡadar lāzım oldığı ri‘āyet olunub ḡayr du‘ā ile yād u ervāḡ-ı ‘uşşāḡ şād u mā‘rifetlerini müzdād niyāz-ı ‘ācizānemdir. Derūn-ı evrāḡ-ı nā-ḡızde meşṭur-ı niḡatden su‘āl-i ma‘nāda buyrulursa, nice ibḡām u nice mecāz u nice ḡaḡīḡāt u ba‘zı nikāt ba‘zı taşavvufāne ba‘zı isti‘ārāt u ba‘zı müstezāt u ba‘zı müstezāt-ı müşelles u ba‘zı mu‘ammā-yı mücevherāt-ı vicdaniye elvān elvān mehmā emken icrā olındı. Ola ki mülāzemet u müdavemet mübeşşeret iden iḡvān-ı ‘āşıḡān-ı üftādegān, dām-ı zencir-i ḡīsūya bi’z-zarūr nefsinı ilḡā-yı ḡiriftār ve düḡār olan biḡāreler ba‘zı elfāzlar ile ba‘zı luḡatlar ile, ba‘zı naşihatler ile mütenaşşıḡ (2a) kesb-i ma‘rifetullah ve kesb-i ma‘rifet-i ḡabībullah ve meyl-i muḡabbet-i ma‘şūḡ ve ‘aşḡ-ı ilahīyeye ‘āşıḡ olub farḡ-ı farkullah ve sırr-ı cem‘ u’l-cem‘a vaşl eyleye Mevlā. Hasbināllāḡu Te‘ālā ve kefā.

EZ KÂFİYE-İ HARF-İ ELİF DER İBTİDÂ

2b

Bede'tu bismillahi fî-dîvân-ı Tâ'ib

1

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 'Aşk est üftâdegân-ra der derûn rehnumâ¹
Rehber olmaz 'aşqdan özge saña yâr-ı vefâ
- 2 Meskenet tutdı ser-i zülfünde gönlüm bağlanub
Hâk-pây olmak nedir yanında ey hürî-liķâ
- 3 Çek ayağın ol der-i meyhânede dök kanlu yaş
Mest ü hayrân-ı ser-â-pâ olma 'uşşâķa sezâ
- 4 Kim esîr-i dâm-ı hicriñe düşen olmaz denî
Dâğ-ı ser-gerdân olur kim ehl-i fakr olan gedâ
- 5 Tâ'ibî zünnâra tabşurdı gönül mir'atını
Bağladı dil zevrağın olmadı küfri zahidâ

2

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Ey haţt-ı müşgîn ser-i zülf-i perişân merhabâ
Vey şeb-i bî-mülket-i İran-ı hûbân merhabâ

¹ Düşkünlerin (âşıkların) gönlünde yol gösteren aşktır.

- 2 Gözlerim kıandan berü kıan dökmede şevkıñle hem
Güyâ Rüstem-i Zāl görünür mişl-i Nerimān merhabā
- 3 Mağdem-i pākin gözetdim hier-keş Ya‘ kıub-veş
Vaşl-ı ıyd oldu müyesser şāh-ı Ken‘ ān merhabā
- 4 Kādd-i ‘ ar‘ ar kıāmeti serv-i sehi nāzik edā
Sen perī-zād-ı ‘ Acem ferzend-i cānān merhabā
- 5 Söz kııldık Tā‘ibiñ derd-i derūnıñ āhla
El-amān yandım eliñden çeşm-i mestān merhabā

3

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Kııldım aḥvāl-i dili ol ser-i cānāna fedā
Çeşm-i pür-ḥūnumı her nergis-i mestāna fedā
- 2 Yüregim pārelerin itlerine nezr ittim
Şerḥa şerḥa çigerim derdine dermāna fedā
- 3a**
- 3 Gözlerim nūrunı bezl eyledim ey yār-ı vefā
Ser-te-ser ‘ ālem-i dünyāyı tutan ḥāna fedā
- 4 Ḥazret-i Ya‘ kûbı gör Yūsuf için eyledi zār
Vādī-i seyr hemān mühre-i Ken‘ ān’a fedā

- 5 Menba‘ ı ravz-ı riyāzıyle behiştin Tā‘ib
Virdi hem zāhir u bāṭın zehī ḥübāna fedā

4

9+9 = 18’li hece ölçüsü

- 1 Didār-ı ‘işve gerek ziyādır ziyādır ziyādır ziyā
Ruḥsāra dirsem envār revādır revādır revādır revā
- 2 Ey ḥāl-i çin ü ḥuten vey rūy-ı zülf-i semen
Sen māha gönül virmek sezādır sezādır sezādır sezā
- 3 Dildāra bağlandı çün dil ü cān rüz-ı ezel
Dersin tutmayan andan cüdādır cüdādır cüdādır cüdā
- 4 Meyl itme bu kevne kim şebāt yokdurur ānın
Bākī değil cihān kim fenādır fenādır fenādır fenā
- 5 Tā‘ib ḥaz̄er kıl şakın yaklaşma hemān ‘aşka
Hergiz düşen kurtulmaz belādır belādır belādır belā

5

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Dilā bir meclis olduk yār-i ġarrā ile çün tenhā
Muḥabbet bezmini germiyyet itdik ey ḳadd-i bālā
- 2 Z̄erāfetle süḥen-dān-ı ‘āşikānı cem‘ idüb bir bir
Nağme-ḥān bülbul-i şūrīdeler-veş oldılar güyā

3 Derûn-ı sînesinde her birinin derd-i miẓmârı
Urunca sâz-ı ‘ aşkıñ zâhir oldu nâ‘ ralar peydâ.

4 Bu rütbe-i kemter-i üftâdegâne cevri-i nâz ile
Sirişk-i çeşm-i hûn-âbı aķar seylân-ı bî-pervâ

5 Nedir ey ‘ aşık-ı dil-rîş bu ‘ uzlet tekkegâhında
Ferâgat eyle Tâ’ib dest-yâr ola saña Mevlâ

6

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1 Eyledim vârimı ol pîşe cefākâra fedâ
‘ Ömrümi naķd ü cânı gül-i ruhsâra fedâ

2 Virmedim hûn-ı dili mihir dünyaya bedel
Ser-i sermâye-yi kıldım reh-i dildâra fedâ

3 Virmeden ķalmadı her seglerine pârelerim
Yine der-bânı olan her ite biñ pâre fedâ

4 Kaçmazam nâvek-i müjgânına men oldum esîr
Ėam değil eylesem her vârim bir yâra fedâ

5 Saklaşam ‘ ayb-ı gül-i Tâ’ibâ cân-ı ‘ azîz

3b

Armağan eyleyim ol şûh-ı sitem-kâra fedâ.

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bir peri-rû ser-firâz olsun dirim meşreb bu yâ
 'Āşık içre dil-nüvâz olsun dirim meşreb bu yâ.
- 2 Hod-fürûş-ı bî-rahm nâ-dân mürâyî olmasun
 Kıadr-dan pür-şîve-nâz olsun dirim meşreb bu yâ
- 3 Per açub pervâz ağıyâr meclisinde devr olub
 Mişl-i 'anķā şahbâz olsun dirim meşreb bu yâ
- 4 Olmasun meşreb-felek her dem cihânda ol nigâr
 Lütf-i ihsânı dirâz olsun dirim meşreb bu yâ
- 5 Hûn-ı çeşmin akıdub seyl-âb-ı rîzân itmesün
 Tâ'ibâ ehl-i niyâz olsun dirim meşreb bu yâ

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Yâr cemâli âfîtâb olsun dirim meşreb bu yâ
 Vech-i pâki lü'lü-i nâb olsun dirim meşreb bu yâ
- 2 Hiç bakılmaz dilberiñ etvâr-ı eşkâline hem
 Bence bir âlî-cenâb olsun dirim meşreb bu yâ
- 3 Câm-ı gül-günü tutub destinde ibrâm-ı füzûn
 Eyleyüb ehl-i ħarâb olsun dirim meşreb bu yâ

- 4 ‘Āşık-ı dil-mürdeniñ hāl-i derūnun bir nefes
Şormağa hâzır-cevâb olsun dirim meşreb bu yâ
- 5 Yâr ola yâver ola ‘irfân arasında müdâm
Tâ’ibâ ref‘-i hicâb olsun dirim meşreb bu yâ

9

Meḥ’ülü / Mefā’îlü / Mefā’îlü / Fe’ülün

- 1 Güş eylemedi hāl-i dil dilber-i ğarrâ
Nüş eylemedi ‘arz eyledim cām-ı muşaffâ
- 2 Rencîde ider bendesine bilmem o cânım
Hışm ile nazar kıldı baña yâr ser-â-pâ
- 3 ‘Āşıkda mecâl koymadı o gözleri âhû
Cevr ile cefâ eyledi çün bizlere hayfâ
- 4 Hicr ile zebûn cism-i zârın nâle dem-â-dem
Âh oldu metâ‘ım benim ey şûh-ı dil-ârâ
- 5 Tâ’ib kuluña eyle kerem lâ‘l-i lebinden
Fırkatte koma vaşlını kıl bendeñe yâr

10

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

- 1 Taş gönlüm nâ‘rası âfâka şaldı mübtelâ
Derd-i âhım göklere ser çekdi oldu ber-hevâ

- 2 Nāvek-i müjgān kıldı raḡne raḡne bāğrımı
Ol ruḡ-ı mehveş sitemler maḡzen-i cevri ü cefā

4a

- 3 Bir yüzi mehpāre şad-çāk itdi ḡalbim şīşesin
‘Ārızında şest pür peykān ruḡsār-ı zībā
- 4 Dağı dağ üzre ḡadengi sineme urdı dögün
Kār kılmaz öyle zaḡm açdı ṡabibān dil-rubā
- 5 Āh u efgān ile yandırdı vücūdum mülkini
Böyle bir ālūde cevri pīşe-kār-ı bī-vefā
- 6 Zālīm-i bī-dāddır ṡulm-ü ḡaḡāret itmede
‘Āşıkı nā-behreye böyle revā değıl ezā
- 7 Keşti-yi deryā-yı ‘aşḡdan olma dūr mehcūr hem
Bād-bān-ı zevraḡı destinden atma Tā’ibā

11

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Terkin urduk dilberin yāriñ gerekmez mi saña
Ey dilā lā‘l-i şeker-bāriñ gerekmez mi saña
- 2 Dağıdub bād-ı şabā esdikçe zülfüñ tārını
Dil-rubā zülfi ser-i tārın gerekmez mi saña

- 3 Ol gözi fitneye virme mäh-ı hüsnünden nişân
‘ Ālem-ārā naḳş-ı ruḥsārîñ gerekmez mi saña
- 4 Āh idüb dökme ciger-i çeşminde eşk-i alını
Kān olan dü-çeşm-i bīmārîñ gerekmez mi saña
- 5 Dāmeniñ virme ele her dem uyanık maḥrem ol
‘ İşve-ger bu nāz-reftārîñ gerekmez mi saña
- 6 Ol peri pîşe-cefānîñ kurb-ı vaşfindan şaḳın
Nefḥ-i İsā mişl güftārîñ gerekmez mi saña
- 7 Āb-ı rûyun nice bir seyl-i firāvān eylediñ
Tā ’ibā çün ṭavr-ı eṭvārın gerekmez mi saña

12

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

- 1 Ey perî mäh-i zülālîñ āb-ı ḥayvāndır bana
Gün yüzünden reşḥa ’i la’ li dūr-efşāndır bana
- 2 ‘ Ālem-i dünyā u mäh-fihāyı tezyîñ etmede
Hüsn-i envārîñ hele mäh-i dıraşşāndır bana
- 3 Hāk-i aḳdāmîñ seniñ dü-çeşme tütüyādır hemîñ
Sāye-i sevdañ yine her bār iḥsāndır baña
- 4 Zehr-i ḳātil olsa her bir kimseye la’ l-i lebin
Panzehiri ḳudret-i Yezdān-ı Loḳmandır bana

- 5 Tā'ibā dil-ḥastesin dehr-i felekde ğam yime
Ol sitemi yār cevri gül-i gülistandır bana

13

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey sürağ-ı 'ālemiñ mecbürdür insān saña
Cümle mevcūdāt zāhir oldılar yeksān saña

4b

- 2 Fitne-engīzi firīb-endāzısıñ şāh-ı güzīn
Lāzım oldu ben gedāyā eyleye imān saña
- 3 Çün tegāfūl 'ilmini ta' līm itdim dirdi o şūḥ
Ḥazreti dergāhıña geldim didim amān saña
- 4 Bendeñi ḥāk-i deriñden bir nefes kılma cüdā
Menba' ı cūd-ı seḥā kılmış 'aṭā Yezdān saña
- 5 Kār-kesem pā'-i-māl olmak kemālim mūr-veş
Tā'ibā itme ḥüzn gülḥan baña gülşen saña

14

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 'Aks-i ruḥsārıñ yetişmez bakmağa dilber baña
La' l-i nābın ḳatresi ey yār kevşerdir baña

- 2 Seyrlik bulmaz lebiñden dil-i teşne-gānlar
Nūş idince tūṭī-i ṭab‘ ım olur şeker baña
- 3 ‘ Ārızıñ alın görüb oldum esir-i lā-‘ ilāc
Virdi her nazarda bir şāhid-i enver baña
- 4 Düşmemek mümkün degil çāh-ı zenaḥdānıñ gören
Kim görüb düşdi derūn içre nice micmer baña
- 5 Va‘ d-i vaşlıñ kıldığı ḥāṭırā geldi Tā’ibā
‘ Ahdine ḥalf itmedi şāh-ı cihān-server baña

15

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Virmedi yüz dünyāda göstermedi devrān baña
Ḥoş gelür itsem dem-ā-dem rūz şeb nālān baña
- 2 Gelmemişdir Ḥazreti Nūh’un serine kim gelen
Andan efzūndur gelen bu başıma tūfān baña
- 3 Neyledi ol dilber-i ğarrayı görseñ bunca dem
Cismime odlar yağan ğīsū-yı müşk-efşān baña
- 4 Çıkdı āfāka eninim dest-i kahrından anıñ
Urdı her gün nāvek-i tīġiyle yüz peykān baña
- 5 Ḥāke dökmem mi revān idüb seyl-i eşk āmeli
Olmazam mı söyleseñ cānım saña kurbān baña

6 Nā-tüvān oldum tenimde kalmadı zerre mecāl
Gel fu'ād derdime kıl bāri bir dermān baña

7 Ey ecel tīri yetiše Tā'ib ağlar dād ider
İrmedim maḳsūdıma raḥm itmedi sulṭān baña

16

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Meyl tapşurdım gönülden ey gül-i ruḥsār saña
Ben miyim dil tabşuran dehr-i denīde yār saña

2 Kim ikilikden geçüb fehmi eyledi çün remz-i dil
Cümle mevcūdāt zāhir mācid ü esrār saña

5a

3 Ğam degil āyīn-i maḥbūb-ı 'aceb kılmak ta' b
Yāraşur çekmek cefālıklar baña dīdār saña

4 Veh düzülse nāvek-i tīg-i ḥadengi bāğrıma
Söylemez idi zebānım gelmesün āzār saña

5 Hem kemāliyle nigāh itse münāsib mi degil
Ser-te-ser Tā'ib reh-i 'āşkıında ḥidmetkār saña

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Virmedi yüz dünyada göstermedi devrân baña
Hoş gelür itsem dem-â-dem rûz şeb nālân baña
- 2 Ğam-keşânım nice müddetdir bütün ey mâh baña
Çekdigim hâdden füzûn şubh u mesâ biñ âh baña
- 3 Hâk-i pâyiñde mukîm ser-defteri 'uşşâk olub
İlticâmız rûz şeb şefkat mürüvvet şâh saña
- 4 Ben kim bir ednâ hakîrim bakma 'işyânım görüb
Başñ için lûtf ile ihsân kıl hem-râh saña
- 5 Ğayra dil virmem seniñ mihriñle haşr olsam gerek
Dîn ile dünyâyı virdim 'aşk ile billâh saña
- 6 Sen virirseñ naqd ü cânıñ hayf itme Tâ'ibâ
Çün 'ağ eyler ser-â-pâ ecrini Allah saña

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey kamer tal'at lebiñ kâd-ı mükedderdir baña
Menba' -ı kudsi ruhuñ şâfî münevverdir baña
- 2 Sûret-i ağıbara bakmam nitekim görsem yüzüñ
Vaḥdet ile zâhir ü bâtın muşavverdir baña

- 3 Küntü kenz²iñ maḥzeni bī-şeksin ey nūr-ı başar.
Ol biḥār-ı ma‘ rifet deryā-yı mücevherdir baña
- 4 Gizlemiş gīsūlarıñ Hindūlarıñdan yok nişān
Çīn-i zūlfün tār-ı berber çün mu‘ atṭardır baña
- 5 Varsa dehr-i felekde Tā’ibā şeb-būy-teg
Būy-ı enfās-ı ruḥıñ ‘aksi mu‘ anberdir baña

19

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Nola ‘aqlım gitse başımdan idüb pervāz saña
Mā’ilim kim niceden ey mäh-ı şive-endāz saña
- 2 Aldı vārım ihtiyārım oldı ‘ālemde hebā
Ḥāşılım gitdi gönülden yār-ı bī-enbāz saña
- 3 Cilve-gerlik hem kirişme nāz ‘işve-engīz iken
Ögredüb dürlü nezāket ğamze-yi ğammāz saña
- 4 Fitne-āmīz-i cihānsın veh ne cādūsun belī
Yaraşur her ne kılarısañ şanıña şahbāz saña

5b

- 5 Raḥne raḥne sīnesin sūrāḥ sūrāḥ eyledin
Reng u reng itseñ ezā Tā’ibine elbet ezā saña

² Ben bir gizli hazine idim, bilinmek istedim, mahlûkatı yarattım.

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey felek bir mäh-ı şeb-ārâyı çok gördün baña
Güya kim İskender ü Dārâyı çok gördün baña
- 2 Yârsız kıalsam cihānda hoş mu olur hâtırın
Bî-mürüvvet nâz u bî-hemtâyı çok gördün baña
- 3 Var şarıl günde hezārān dil-firîbe öyle kim
Kanasın çeşmiñ yüzi bedr ayı çok gördün baña
- 4 Kays-veş hārā-yı sengistānı otağ eyledim
Dimediñ hayf ol saç-ı Leylâyı çok gördün baña
- 5 Kalmadı meylim sivallahdan be-Tā'ib rûz şeb
Hamdülillāh dünyā vü 'uqbâyı çok gördün baña

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 İder gül-ruhların şāha gül-i handāna istignā
Dehānında leb-i la' lîñ kılar dürdāne istignā
- 2 Ne cevher varsa 'ālemde 'aksi rûlarındañdır
Cihānda eyledi yâkutla mercāna istignā
- 3 Zülāl-i hoş-güvārın 'arz gönlüme irem itdi
Gözümden dökülen dü-kaṭre-i bārāna istignā

- 4 Seniñ gül-reng-i ruhsārıñ ‘aceb zībā-yı ‘āfetdür
Kılar çarḥ üzre cevır iden meh-i tábāna istiğnā
- 5 Bu bir müstağnī-meşreb Tā’ibī hüzn eyleme eyler
Degil saña yalıñız ser-te-ser merdāne istiğnā

22

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

- 1 Cemāliñ göz, kime baksañ ider bedr aya istiğnā
Şu‘ā-yı naḳş-ı rüyuñ āfitāb-ārāyā istiğnā
- 2 Bu ‘ālī-ḳadr iken ‘ālemde ey meh ṭālibin çokdur
Ve’līkin tab‘-ı nāzıñ eyledi dünyāya istiğnā
- 3 Seniñ ḥāl-i zenaḥdānıñ gören üftādelir virdi
Kılar cebire-i K‘abe zehī‘ ulyāya istiğnā
- 4 Mürāyī ḥod-fürüşā çün tekebbür gömlegin giymek
Yaḳışmaz mı saña kim eylesiñ ā‘lāyā istiğnā
- 5 Tevāzū ehli bir zār-ı zebūna bāş eger Tā’ib
Meges-veş ḳadr-i dūna eylemez ednāya istiğnā

23

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Āh u feryād bir yaña derd-i meşakḳat bir yaña
Zār u giryān bir yaña hicrān u firḳat bir yaña

6a

- 2 Bir yaña olsun felekde zevk-i şohbet yar ile
Zaḥm-ı sîne bir yaña efgân-ı mihnet bir yaña
- 3 Bir yaña gösterse bir yüz bir yaña eyler ḥased
Bir yaña bağlar yolum gitmeye fırsat bir yaña
- 4 Bir yaña ekdâr-ı âlâm bir yaña ḥayrân-ı mest
Bir yaña renc-i gönül virmede zaḥmet bir yaña
- 5 Bir yaña gūyâ hezârân bir yaña ḥûn-ı ciger
Bir yaña Tâ'ibe reh virmedi ruḥşat bir yaña

24

Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün

- 1 Renc ü zaḥmet bir yaña hicr-i firâvân bir yaña
Yâr-ı firḳat bir yaña endûh-ı devrân bir yaña
- 2 Ḥûn-feşânlık bir yaña ey mâh-ı nev ḥadden füzûn
Nâr-ı mihnet bir yaña sinemde sūzân bir yaña
- 3 Bir yaña etmiş 'ilâc derdimin her pâresin
Nâle-i ser-mest bir yaña ah ile efgân bir yaña
- 4 Bezm olinsa bir yaña ehl-i muḥabbet cem' olub
Bî-mürüvvet bir yaña şâhib-i irfân bir yaña

- 5 Bir yaña kân-ı kerem şaf olsa bir yaña zelîl
Pür meşakkât bir yaña Tâ'ib-i nâlân bir yaña

25

Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün

- 1 Çünkü maḥbûb-ı ḥudâsın Yâ Muḥammed Muştafâ
Öyle kim bir mehlikâsın Yâ Muḥammed Muştafâ
- 2 Hem senin 'aşkıñla mevcûd eyledi Rabbü'l-enâm
Kâ'inât-ı dil-rubâsın Yâ Muḥammed Muştafâ
- 3 Raḥmete'l-lil 'âlemîn fermûde şanıña Ḥudâ
Gümrahâne reh-nümâsın Yâ Muḥammed Muştafâ
- 4 Fıtratıñ ins ü beşerden itmemiş ḥallâk-ı ḥalk
Bî-hemâl-ı bî-riyâsın Yâ Muḥammed Muştafâ
- 5 Nâzil oldu ḥaqqıña levlâke levlâk³ ey Habîb
Server-i âl-i 'abâsın Yâ Muḥammed Muştafâ
- 6 Nesl-i İbrâhîm Ḥalîlullahdır ma' nâ velî
Cedd-i şâh-ı Kerbelâsın Yâ Muḥammed Muştafâ
- 7 Tâ'ibî senden şefâ' at isteyüb itdi ricâ
İbn-i 'amâ murtażâsın Yâ Muḥammed Muştafâ

³ Sen olmasaydın, yeri göğü yaratmazdım.

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün (Fa' lün)

1 Zāhidā ḥor bakmağıl sultāndır āl-i ' abā
Bel ḥabīb-i Ḥalīk-ı Yezdāndır āl-i ' abā.

2 Gerçi şüretde görünür aḥḳar dehr-i fenā
Līk ma' nide sırr-ı burhāndır āl-i ' abā

6b

3 Nūr-ı ' aynini olan menkūş-ı ' arşın ser-te-ser
Kim olar cānın virür ḳurbāndır āl-i ' abā

4 Hem severler seveni sevmezler ānlar sevmeyen
Ehl-i beyti sevmeyen düşmāndır āl-i ' abā

5 Tā'ibā rāhına ser vir ḥānedānıñ ' aşḳına
Çün Muḥammed Muştafā mihmāndır āl-i ' abā

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Dest-i cevriñden felek bu gözlerim ḳan oldu yā
Çın-i zülfüñ gibi her ḥālīm perişān oldu yā

2 Çün merāmıñ ḥāşıl eyledin derün-ı sīnede
Sen şafā kesb eyle ben dīvāne nālān oldu yā

- 3 Hoş gelür saña nihāyetsiz hıtānım ah ile
Müsterih ol bendeler çāk-i girībān oldu yā
- 4 Boynum egri eşigiñde zār-ı feryād bunca dem
Ahla rûz şebān vāh şad-hezārān oldu yā
- 5 Dil-firīb cāzû-yı müstesnā içün kim Ta'ibī
Her Şirīn Ferhād-veş dillere destān oldu yā

28

(Müstezat)

Mef'ûlû / Mefā'îlû / Mefā'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Yārab nice bir eyleyelim dehr ile da'vā
Ey tuṭī-i gūyā
Vey zūlf-i semen-sā
Bir dāma düşübdür ne 'aceb bu dil-i şeydā
Gīsû-yı muṭarrā
Gör dilber-i ğarrā
- 2 Āşufte ider bendesini o leb-i gül-nār
Ol ğamzesi Tātār
Dü-çeşm de bīmār
Yağmaya virüb eylemede hālimi efnā
Ol serv-i dü bālā
Gitti ser-ā-pā

3 Öldürmek imiş kaçdı meger āfet-i devrān

Ol māh-ı dırahşān

Ol hāl-i Bedahşān

Üftādesini bir gece şol nergis-i şehlā

Ol kamet-i tūbā

Ol ruḥleri lālā

4 Sükkerde bulunmaz deheniñ la‘l-i şarābı

Qalmadı tābı

Reşk-i serābı

(.....)

(.....)

(.....)

5 Tā‘ib kuluña gāhice ḥüsn-i nazār eyle

Āhından ḥazer eyle

Andan güzer eyle

Biñ pāreleriñ ḥāke düşürme ser-i sevdā

Kıl luṭf ‘aṭā

Ey ğani Mevlā

29

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1 Ğam ne lāzım dilber-i ra‘nāyı gönlüm buldı yā

Ğam-keşānlıqdan beri olub merāmım oldı yā

7a

2 Şād idüb dil mülkini āġūşa bend itdim ānı

Sen görüb bu ḥalleri naḳş-ı cemāliñ şoldı yā

- 3 Hāmdülillah gözlerim gördi sarāyım oldıgıñ
Eşk-i seyl-ābıñ hele kan ile ey dil tıldı yā
- 4 Andan izinsiz bugün hem-dem idim yar ile ben
Ol raķīb hıss eyleyüb şācın şaķalın yoldı yā
- 5 Rağm ile pinhān iderdiñ baña rāzıñ niceden
Fehm idüb ‘ālem seniñ Tā’ib işin tıyuldı yā

30

(Müstezat)

Mef’ulü / Mefā’ilü / Mefā’ilü / Fe’ulün

- 1 Bülbul ne figān eylediñ ötme seher olsun
Ey dil-i şeydā
Minkār-ı gülün şubha vişal ber-eşer olsun
Esdikce şabā
- 2 Ol gınceleri çāk-ı girībān-ı edeble
Güyā ki sebeble
Feyz-i ezeli Hāķķ yetirüb nev-şamer olsun
Bu bāğda hüveydā
- 3 ‘Āşık ne çeker zelzele-i bāğ-ı vücūdda
Ol seyr u derdde
Maħbūb görünmez gözine ger ķamer olsun
Ger mişl-i ‘anķā

4 Ṭāḳat mi ḳalur kim ten-i nā-ḳārede bilmem

Dir bezmine gelmem

Hasretle geçer ‘ömr firāvān-ger olsun

Bir ‘āşık-ı yektā

5 Ṭā'ib saña dil vireli ḥayli zamān oldı

Bu gözleri toldı

Qanlı yaşla Dicle vü cerr ü kemer olsun

Ḥākle bir mā

EZ KĀFĪYE-İ ĤARFÜ'L-BĀ'

31

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Ġarīb 'uṣṣāka hep zār ile giryān olmasun Yā Rab
Akan dü-çeşm-i giryān dem-be-dem kan olmasun Yā Rab
- 2 Fırāk-ı yar ile gözyaşını seyl-āb itdirme
Sirişk-i dīdeler kim rīz ü bārān olmasun (Yā Rab)
- 3 Esīr-i dām-ı ġurbet kūşesinde sākin olmuşken
Ĥalāş olmaz cefādan bāri hicrān olmasun Yā Rab

7b

- 4 Mükedderlikle 'ömr-i nā-tüvān olub bükülmüş hem
Miyān-ı serv-i kadd-i cāy-ı nīrān olmasun Yā Rab
- 5 Ser-i kūyuñda naqd ü cānın Tā'ib kılub efnā
Kerem kıl yakma nāra ehl-i sūzān olmasun Yā Rab

32

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün

- 1 Āhīr öldürmek midir āyā beni sevdā bu şeb
Her derdim şad-hezār kıldı yine ferdā bu şeb

- 2 Raḥne raḥne yaralar s̄inemde olmuşdur bütün
Kalmadı kan olmadık bağrımda cā asla bu şeb
- 3 Dil virüb naḳşı nigāra eyledim vārım tebāh
Hāşılı gitdi qarārım āşinā ḥayfā bu şeb
- 4 Yüz çevirdim o gözi mekkārdan şimden gerü
Başına teller şoḳunsun şād olub dünyā (bu şeb)
- 5 Tā'ibā nitmek gerek çün emr-i Bārī böyledir
Çekme ğam āzade ol ey tūṭī-i gūyā bu şeb

33

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Ḥudāyā ḥasb-i ḥālim derd-i miḥnet oldı çün her şeb
Düşürdüm gönlimi ğam baḥrına oldum zebūn her şeb
- 2 Giriftār-ı cefā vü cevır olur āzāde olmazdan
Benim baḥt-ı siyāhımdan bu sırdır ser-nigūn her şeb
- 3 Yıķıldı tāḳ-ı eyvānı ser-ā-ser ḳalb-i maḥzūnum
Şehen-şāhı anıñ bekler virān-ı bī-sütūn her şeb
- 4 Yazıldı mā-teḳaddümden bu naḳş-ı evrāḳı zāta
Şıfāt-ı çarḫ-ı gerdün döner başımda gūn her şeb
- 5 Tūtubdur dest-i nā-pākinde ğuşşa cāmını zenpir
Ne çāre ṭāb'-ı Tā'ib nūş ider bil dūn ü gūn her şeb

- 1 Ref olıcaķ mäh-ı ruḥundan niķāb
Görmedi bu gözlerim o gece ḥ'āb
- 2 Şaldım o dem bahr-i ğama zevraķı
Bir meh-i nev-rese itdim intisāb
- 3 'Ömrümi yagmaya kılandır benim
Kāmet-i 'ar'ar yüzi mişl-i āfitāb
- 4 Ḥayf baña ḥasret-i gül-ruḥa ben
Oldum esir eyledim ḥālim ḥarāb
- 5 Nuṭṭdan düşdüm leb-i la'liñ görüb
Tākatim kalmadı olub ğarķ-ı āb
- 6 Derde şalan sensin beni ey nigār
Kaṭ' ile vir vaşlıña şāfī cevāb
- 8a**
- 7 Hicriñi mümkün degildir çekmeye Tā'ibī
Tā'ibī olmak mıdır ehl-i 'azāb

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Göñül ser-geştedir yārā mişāl-i āsiyāb her şeb
Akar dü-çeşmlerden kanlu kanlu kaçre-āb her şeb
- 2 Bulunmaz derdimin dermānı hergiz dehr-i kec-revde
Yanar kâşāne-i qalbim olur biryān kebāb her şeb
- 3 Dil-i bī-‘ār göñlüm āşinā olmaz her ‘ālāya
Olur kendü gibi ednāya zīr-i pā türāb her şeb
- 4 Serin indirmez ol ḥod-bīn-i ‘ālem şahs-ı bed-ḥāha
Fedā eyler revānın ehl-i cāy-ı ‘araf-tāb her şeb
- 5 Teselli eylemez kimse be-Tā’ib renc-i vicdāna
Seniñ derdiñden ‘ācizdir dem-ā-dem dört kitāb her şeb

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Benim-teg bu cihān ḥalkı dil-efgār olmasun Yā Rab
Emel ser-riştesine hem giriftār olmasun Yā Rab
- 2 Hele oldu olacaḳ baña olsun olmasun kimse
Esirge dil virilen yār-ı ḡaddār olmasun Yā Rab

- 3 Cefā vü cev̄ mu‘ tād olmayana yār-ı gārrāyla
Gönül virdüğimiz cānān bed-kār olmasun Yā Rab
- 4 Teğāfūl dersini ezber idenlerden ba‘ id eyle
Tecāhül̄den sebak almıṣa mekkār olmasun Yā Rab
- 5 Kerem kı̄l genc-i ğaybıñda nihāyetsiz ḥazīneñ vār
Degil mi kemteriñ Tā’ib-i nā-çār olmasun Yā Rab

37

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Āh u feryād nāle efgān rūz u ṣeb
Derd-i ḥasret dīde giryān rūz u ṣeb
- 2 Fırķat odı düşdi derūn-ı dile
Yandı gönül oldı sūzān rūz u ṣeb
- 3 Nideyim ben neyleyeyim vah ile
Zār ile bu gözlerim ḳan rūz u ṣeb
- 4 Yanayım hem yaķılayım geceler
Bize gerekmez ten ü cān rūz u ṣeb
- 5 Tā’ibī aĝlar gözi ḥūn-āb ile
El-amān ez-dest-i ḥūbān rūz u ṣeb

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Beklemeden bayğu-teg kalmadı cismimde tāb
Biñ yıķılanı ta' mīr eyledim cānım ħarāb

8b

- 2 Besledim bir nev-fıdan koymadı bende şekīb
Boyunu göstermedi ol yüzi 'ālī cenāb
- 3 Başıma geldi neler derdiñe düşeli ben
Bā' işi nedir 'aceb cigerim kıldı kebāb
- 4 Bağrıma taş başayım hicriñ ile ey nigār
Bağ ile şahrā benim meskenim saña cevāb
- 5 Bak yüregim kanına Tā'ib eyle nazār
Bağt-ı siyehdir ezel sen kılasın kām-yāb

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ben de seniñ mā'iliñim çün aceb
Rāhıña giden gedā çekmez ta' b
- 2 'Aşķıñ odı ev yapıbdır göñlime
Yanmağa bilmem nedir āyā sebeb

- 3 Gönlümi yağmaya kılandır benim
Bir şeh-i kūyının o nesl-i ‘ Arab
- 4 Ol yüzi envār Ḥakka gitdi dil
Zā’ il olmaz mihr ānıñ zāt-ı necīb
- 5 Tā’ ibiñ vārın alan ‘ ırk-ı nejād
Böyle bir şāhib-himem ‘ ālī neseb

40

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

- 1 Dilberā ған oldı gönlüm ğonce-i ḥandānıñ görüb
Dökdi ğamlar dideler la’ l-i dūr-efşanıñ görüb
- 2 Sīnesin çāk eylemek mümkün degil mi ‘ aşıķa
Pāre pāre eylese kākül-i perişānıñ görüb
- 3 Başına yağmazam odla dutuşan didārıñ olan
Ey gül-i bağ-ı irem ruḥsār-ı elvānıñ görüb
- 4 Dāğ-ı hicrānıñla sūzān eyleyen dil-zevraķın
Bād-bānın yele virmez mi zenaḥdānın görüb
- 5 Tā’ ibi şalmaz mı dil қа’ rı bihār-ı ‘ aşķa kim
Çeşm-i mestānıñ ile bu tır-ı müjgānıñ görüb

Fā' ilātün / Fā' ilün – Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey ruḥ-ı şāfī gül-āb / kıl ref' yüzün cenāb
Göreyim envār-ı Hāk / mişl-i güneş mäh-tāb
- 2 Gel bağa nev-res fidān / bezmimize ol revān
Nüş idelim bir zemān / hem-dem bezm-i şarāb

9a

- 3 Çün gözi fitne cihān / ḳadd-i sehī nev-civān
Yakdı beni el-amān / sūziş-i hicrū't-tehāb
- 4 Yaḳma dil ü cānı sen / ḳalmadı tende beden
Luḳ eyle ḫalk-ı hasen / olasın ehl-i sevāb
- 5 Meclīs-i 'irfāna gel / pīr olub rindāne gel
Tā'ibī dīvāne gel / vir dostā şāfī cevāb

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Nev-resā cān u göñül oldı esīr ḫālīñ görüb
Dāma düşdi rūḫlarıñ şerḫinde pür ālīñ görüb
- 2 Varını ḡarāt u yağma eyledi dil mülkini
Kuḫl-ı Işfahāna beñzer seyf-i hilālīñ görüb

- 3 Mest-i medhūş kılıbdır cām-ı la‘ liñ dil-rubā
Teşne-dil kandı lebinden la‘ l-i zülālīñ görüb
- 4 Dağıdub ‘ aqlım perīşān eyledi zülfün gibi
Gülfem içre şāf olan incū-yı lālīñ görüb
- 5 Nūr-ı zāt-ı şu‘ le-i ruḥsār-ı nābīñ Tā’ibā
Öyle bī-tāb oldu cān envār-ı cemālīñ görüb

43

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Düşdi gönül mülkine çün ıztırāb
Nergīs-i çeşmi beni kıldı ḥarāb
- 2 Bir şūḥuñ meftūn-ı ser-gerdānıyım
Böyle bir ehl-i ḳader ‘ālī-cenāb
- 3 Yandı bütün kişver-i cān-ı ‘azīz
Ser-te-ser dil ḥānesi oldu kebāb
- 4 Rişte-i dil bendine peyvendedir
Zülf-i seri gül ‘izārı yār-ı nāb
- 5 Geceler şevḳiñle aḥter şaymadan
Gelmedi hiçbir nefsi dü-çeşme h‘āb
- 6 Ey büt-i nāzik-edā-yı dil-firīb
Eyle kerem vaşlıña şāfī cevāb

- 7 Derd-mendiñ Tâ'ibe eyle nazâr
Rûz-ı ferdâ olmasun ħâlî ħarâb

44

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

9b

- 1 Atma ġamzeñ oqını yâr dil perişân oldı hep
Ehl-i diller zümresi çün dide giryân oldı hep
- 2 Göz gözdür yüreğimde yaralar ħadden füzün
Sîne-i mecrûhum üzre şâf-ı peykân oldı hep
- 3 Dağlar urdun derûnum içre ey meh-liķâ
Rişte-i çeşmim ser-â-pâ zâr-ı nâlân oldı hep
- 4 İntizârında koyub dil mülkini kıldıñ ħarâb
Zâl u Rüstem ser-te-ser kim vâlih ü ħayrân oldı hep
- 5 Nâle vü feryâd(ıñ)la Tâ'ib gözleri ħun-âb olub
Sûz-ı aşkıñla senin çâk-ı giryân oldı hep

45

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Bî-edebden ey gönül iz'ân umarsın ne 'aceb
Her denîden remz ile ihsân umarsın ne 'aceb

- 2 Pāk ıynet gevher-i nev-zād-ı yektā olmayan
Seng-i hārāden zeh-i mercān umarsın ne ‘aceb
- 3 Baḥr-ı ‘aşka şalimīn zevrak-ı dili bir nefes
Öyle bī-reşk-i çeşmden giryān umarsın ne ‘aceb.
- 4 Ben seni bir ‘ārif-i dāne şanurdum çün dilā
Nā-şināsan kadrden ‘irfān umarsın ne ‘aceb
- 5 Tā’ibā sen olmadın deryā-yı ‘aşka mübtelā
Yanmağa pervāne dil-i sūzān umarsın ne ‘aceb

46

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Bulmadım geşt eyledim ‘ālemde bir ḥāzık ṭabīb
Bilmeye bu remzi gönlüm āşināyı pür idüb
- 2 Bağbānda hezārān nağme-ḥānım rūz şeb
Gün-be-gün kılsam ser-ā-pā mişl-i gūyā ‘andelīb
- 3 Mey ile maḥbūb ile germiyyet olsa hiç ne ğam
Dil-i enīs ü yār-ı ḥūb-rūyan meclis-i ḥabīb
- 4 Kılma ḥasret kişver-i endūha kıl ‘ıyd-ı vişāl
Derd-mend-i kemteriñe rūz-ı ‘ıyd eyle naşīb
- 5 Hem kalender-meşrebim ey pāk gevher çün ‘ıyān
Merḥametle biñ ‘ināyet ḥāk-sārıñdır ğarīb

6 Yüz karasıyla künûz-ı ma‘ siyet leb-rîzdir
Bendenize ğālibā cennet ba‘ id dūzaḥ qarīb

7 Tā’ibā kim maḥv-ı ma‘ siyet olur degül maḥāl
Ḥaḥ ‘ ināyet kıldığı dem kimseye gelmez ‘ acīb

47

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 Bezmi germ itdi bugün şādān-ı ḥandāndır raḳīb
Nice demlerdir meh-i ruḥsāra yārāndır raḳīb

10a

2 ‘ Āşıķım diyü nıgeh-bānlıĝ ider her kıanda kim
Gördüĝi sa‘ at gözi mekkārā nālānındır raḳīb

3 Ḥāk-i dergāhında ḳul olur serāy-ı zevķde
Būs ider pāy-ı ğubārın aña yeksāndır raḳīb

4 Ḥorde-bīndir ol kıadar dikkat ider ḥüb-rūlara
Kıanda bulsa bir şanem ser-mest ü ḥayrāndır raḳīb

5 Tā’ibā gözden nihāndır kim eşer yok geceler
Korķarım ki ğālibā ol yāre miḥmāndır raḳīb

48

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

1 Raḥm kııl yāriñ yanında alma dāmānım raḳīb
Zaḥm urub bu sīneme artırma hicrānım rakīb

- 2 Bir nefes ārām idem dirdim enīs olub aña
Görmediñ lāyık baña seyl eylediñ kanım raķīb
- 3 Nātüvān itdiñ beni aldın necātım kalmadı
Güyā biñ yıl sıtma tutmuş gibi dermānım rakīb
- 4 İstemezsin bir güzīn rüyım tebessüm eylesün
Ġālībā yoķdur ki senden özge düşmānım raķīb
- 5 Dād elinden dād ider feryād ider Tā'ib yanar
Ĥāşılı' ömrüm geçerdı kesd-i āmālim raķīb

49

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Nüş idiñ 'uşşâķlar bu tād-ı Edhemdir şarāb
Semā ideñ Behrām-ı Gurdı Zāl u Rüstemdir şarāb
- 2 Kimse bilmez sırrını mazhar olan bilür anı
'Aşķdan bī-behreye çün rāz-ı mübhemdir şarāb
- 3 Geçmez içen nüş ider bilmez olur ķadrin hemān
İçmege şāyeste ü enseb-i gülfemdir şarāb
- 4 Zāhidā 'ilm-i ezel cāmın sen nüş itmediñ
Ṭa' n u teşni' eyleme kim zāt-ı zemzemdir şarāb
- 5 Tā'ibā rāz-ı derūnuñ ģabs-i vicdān eyle hem
Eylemek vācib bize ey sırr-ı müktemdir şarāb

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Şanma zâhid eyleyen ser-mest-i sersemdir şarâb
Gâh olur ehl-i şafâya yâr-ı hem-demdir şarâb
- 2 Âb-ı engûr şûretâ ehl-i fenâ şanur anı
Sîne-i mecrûha bî-şek şâfî merhemdir şarâb
- 3 Kim degil 'ârız cihâna menba' ı zât-ı kadîm
Kün⁴ hîţâbından nice ezmân aqdemdir şarâb
- 4 Görme zâhid ħor nazarla saykal-ı 'uşşakdır
Belki mirât-ı dile baĥş-ı mûkerremdir şarâb

10b

- 5 Maĥzen-i mihr-i muĥabbet eylemiş 'âşıqlara
Yaraşur şânına ta' zîm kim mu' azzamdir şarâb
- 6 Öyle bir pâkîze-i Ĥüdâdır çün şanem
Şad-hezârân taĥt-ı dilde ref'-i pür-ġamdır şarâb
- 7 Tâ'ibâ nûş eylediñ câm-ı şabûh-ı tâ ezel
Lâ-cerem her kıande ol saña mihrimdir şarâb

⁴ O evreni ve yeryüzünü yoktan yaratandır. O bir işin olmasına karar verirse “*ol*” der; o da hemen oluverir. Bakara, 2 /117.

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 Bir māha virdim göñül rūhları mişl-i āfitāb
Pâyına gelmez anıñ yek mûyına biñ mäh-tāb
- 2 Tā ser-efrāz-ı cihānın bu hākini būs itmede
Öyle kim şāhib-i kemāl hüsn-i hem 'āli-cenāb
- 3 Halk olalı kâ'ināta gelmemiş böyle fidan
'Ālem-ārādır henüz çün meḥzen-i ehl-i hicāb
- 4 Gün yüzini kim gören 'aqlını ḡarāt eyledi
Aşlı yok nesli anıñ hem çün virilmez bir cevāb
- 5 Tā'ibī sen söyleme çünki ledündür bu söziñ
Kāl ile olmaz kelām nuṭṭ itmemekdir sevāb

(Müstezat)

Mef'ūlū / Mefā'īlū / Mefā'īlū / Fe'ūlūn

- 1 Ol āfet-i devrāna göñül gitdi bugün yā
Ey ruhları mehtāb
Vey lebleri şehd-āb
Hem çin ü şiken zūlf bürümiş yüzi ammā
Gūyā ki āfitāb
Şāf misl-i şehāb

2 Göstermedi hiç bendesine rūy-ı münevver

Şabır qarārım

Aldı nigārım

Aşub cihān cümle çünin perde ser-ā-pā

Dutmağla hicāb

Gül renge niķāb

3 Ayā benim ol kaşları tuğrâyı görenler

Melce' -i dil-rîşi

Dil-ḥāh-revîşi

Müşteri midir aḥter-i nāzikter-i yāra

Melce' me'ab

Gevher-i nā-yāb

4 Üftādeleriñ olmaz imiş nām-ı nişānı

Tā'ib gözün hem aç

Bul derde 'ilāc

Gözyaşını tā eyleyü gör gel dime ḥayfā

Kendüñi 'araķ-āb

Dü-çeşmim seyl-āb

53

(Müstezat)

Mef'ūlū / Mefā'īlū / Mefā'īlū / Fe'ūlūn

1 Yā Rab nice bir dağdağ-i dehr ile devrān

Qalmadı şekīb

Hem-rāz olalum geşt oluben virmedi devrān

Sırdāş ḥabīb

11a

- 2 Hicrân-ı elemin göñül çâresi yokdur
Zahmet çokdur
Derdime devâ isteyüben gel eyle dermân
Sensin ki tabîb
- 3 Cengine düşürme bizi ağıyara yâr itme
Kim kalma cüdâ
Sen baña meyl eylediğin sezmeye bir can
Duymaya rakîb
- 4 Nâ-çar ser-efrâz-ı denî dünya-yı dünem
Hem-râz zîrin
Muhtâcdır hâk-i ğubârın ile yeksân
Olmuşdur ğarîb
- 5 Vaşlını murâd eyleyeli çekmedeyim zâr
Tâ'ibe kerem kııl
Olmağ dil-i 'ıyd-ı vişâliñe ki kurbân
Hakk ide naşîb

EZ KÂFİYE-İ HARFÜ'T-TÂ'

54

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Ey meh-i nev-res leb-i rûhuñ baña âb-ı hayât
Zıkr-i la' liñden seniñ ser-mest olur çün kâ'inât
- 2 Şeş cihâtıñ serverisiñ bilmişim 'ayne'l-yakîn
Dem-be-dem kılsın 'aceb mi şad-hezârân mu'cizât
- 3 'Aks-i ruhsârıñdan oldu ins ü cin bâhir hemîn
Ebruvânıñ lâm-elif vechin zülâl-i beyyinât
- 4 Hem habîb-i hâlık-ı Yezdân-ı 'âlemsin kadîm
Virür ez-cümle Cenâb-ı Kibriyâ her dem necât
- 5 Bunca mevcudâta ib'âş oldıgıñ rahmet içün
Râhmete'l-lil-'âlemin fermûde Bî-çün zevât
- 6 Şânıña lâyıķ şefâ'at ümmet-i mücrimlere
Kim ola dîvân-ı maşşer her iki yevmü'l-'arât
- 7 Yüz karasıyla gelüb dergâha Tâ'ib yüz süre
Hâk-ı aqdamıñda ser-defter durur ehl-i 'uşât

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey esîr-i ğam ne lâzım fıkır-i dünyâyı unut
Düşme teşvîşe dem-â-dem 'ıyş-ı ferdâyı unut
- 2 Geç ser-i zülfündeki yâriñ hayâlin rûz u şeb
Kıl nazar kendiñe mirât eyle dâ' vâyı unut

11b

- 3 İtme dil mülkin yaġmâ ' aşkıñ üzre muğdem ol
Nâ-ğaleflerde müberrâ kahr-ı â' dâyı unut
- 4 Şadr-ı bālâyı gözetme pây-mâl it özüñi
Hâk-sâr ol mülk-i İskender ü Dārâyı unut
- 5 Tâ 'ibâ ârâyiş-i dünyâ döne bir nefes
Faqr ile fahr-i fenâ ol zîb-i dünyâyı unut

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Göz yumub dehr-i felekden fıkır-i sāmânı unut
Yüz çevir her nâ-ğalefden luğf-u ihsânı unut
- 2 Ey dil efkâr-ı denî dünyâdan el çek sen hemân
Keşf-râz itme şağın bu zâr-ı nâlânı unut

- 3 Giy melāmet hırkasın āzāde ol şāha bu dem
Dīdelerden dökerken rūyuña al kanı unut
- 4 Sīne-i mecrūhuña ur dāğ-ber-dāğ ekleme
Meşel-i Eyyūb derd-çek mülk-i Süleymānı unut
- 5 Tā'ibā naqş-ı nigārın rengine aldanma kim
‘Ālemin arzū-keş-i zülf-i perişanı unut

57

Mef' ūlū / Mefā' ilū / Mefā' ilū / Fe' ūlūn

- 1 Yā Rab nice bir bende-i kemterdeki hālet
Āzürde kılub koymadı bu tende liyāqat
- 2 ‘Aksine midir baht-ı siyāhım benim her gāh
Şirāzeledi ‘ömrümi ol hicr-i melāmet
- 3 Kadem ham idüb yay-ı dü ebrūsı kemendim
Hicrāna düşürdi beni o kenz-i nedāmet
- 4 Āzāde kılar mı ‘acabā baht-ı mihenden
Üftādesini ğamze-i hūn-h'ār-ı kesāfet
- 5 Tā'ib kıluna etmedi bir nīm tebessüm
Gülfemlerini açmadı dehrīde faşāhat

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Yâ Rab ne cefâdır baña hicrân-ı muḥabbet
Oldum ne 'aceb zâr ile sekrân-ı muḥabbet
- 2 Bezmîne varub cân u seri eyledim ihdâ
Nûş eyleyeli câmını devrân-ı muḥabbet
- 3 Ğârât idecek vârinı emlâkını cânân
Şanma ki kılar derdiñe dermân-ı muḥabbet
- 4 Mihrine düşen rûz-ı leyâl terk-i ḥ'âb eyler
Teniñ oldı cihân başıma el'ân-ı muḥabbet
- 5 Faḥr eyle hiç Tâ'ibe her yâr-ı vefâya
Tenhâ mı kalur saña bu meydân-ı muḥabbet

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

12a

- 1 Yâ Rab ki yine düşdi bu dem meyl-i muḥabbet
İtdim yâre ben 'aşk ile çün ḥayli muḥabbet
- 2 Yandım rûz şeb hicr-i firâvânına yâriñ
Çağırdım aña ah ile vâ-veyl-i muḥabbet

- 3 Mecnūn-sıfat kūh ile şahrā-niṣīn oldum
Gördüñ mi baña neyledi ol leyl-i muḥabbet
- 4 Görmesem anı nīm nefes bāğ-ı cihānda
Meskenim olur çāh ile bu veyl-i muḥabbet
- 5 Tā'ib saña o gözleri āfet neler eyler
Zann itdi hemān bendeki tufeyl-i muḥabbet

60

Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' ilūn

- 1 Ey peri şūret dil-i bīmāre ki bir yāre tūt
Geç ikilik perdesinden bir meh-i ruḥsāre tūt
- 2 Kūn fe-kān⁵ıñ maḥzenindendir kamu eşyā hemīn
Vaḥdete var çün görinen gözleri saḥḥāre (tūt)
- 3 Varlığın vir rāhına serden gecüb her dem-be-dem
Ḥākine yüzler sürüb kim özüñi dildāre tūt
- 4 Bağlama bil fānī dünyānıñ zeh-i cānānına
Fāş-ı rüsvā olmadan zāt-ı sırrın şettāre (tūt)
- 5 Mā-taḥaddümden meşeldir söylenür Tā'ib hemīn
Kesme ümīdiñ umūruñ Ḥalıḳ-i Ğaffāra tūt

⁵ O evreni ve yeryüzünü yoktan yaratandır. O bir işin olmasına karar verirse “*ol*” der; o da hemen oluverir. Bakara, 2 /117

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 Ey göñül terk-i fenā ol meskeniñ meyḥāne it
Olma āzād bir nefes çabuk limān-ı ḡamḥāne it
- 2 Derd-keşlikde mişāliñ var mı dehr içre seniñ
Gezme ḡāfil Rüstem-āsā zātını merdāne it
- 3 Büte-i mihr-i muḥabbetde kāl ol şāfī zülāl
Rāh-i tecrīdden cüdā düşme diliñ dūrdāne it
- 4 Giy melāmet hırkasın çāk-ı girībān eyle hem
Bekle şahrālar özüñ Mecnūn-veş dīvāne it
- 5 Can vir yoluna Tā'ib çekme yārdan bir qādem
Zümre-i 'uşşāk içinde kendiñi yek-dāne it

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 Āh kim zār-ı zebūn olur cenānım 'āqibet
Zülf-i çīni tār-u-mār eyler çü cānım 'āqibet
- 2 Şimdi nev-res nev-fıdan ehl-i keremdir sevdiğim
Dağ urur bu sīneme kaç-ı kemānım 'āqibet
- 3 Neyledim dir ben saña ey mäh-ı nev küsdüñ baña
Fāş olur her vechinle rāz-ı nihānım 'āqibet

12b

- 4 Niçün efkār ile urdī bağrım üzre yaralar
Şeh levendim iki kat eyler miyānım ‘āķibet
- 5 Göz yumar gördükde ona Tā’ibī ol dil-figār
Artırır derdim yine ğonce fidanım ‘āķibet

63

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Ey meh-i naķş-ı nigār giryān olursuñ ‘āķibet
Sende neden biñ beter nālān olursuñ ‘āķibet
- 2 Şimdilik bir nev-civān şāķib zamānsıñ sevdigim
Bir gün ola zār-ı ser-gerdān olursuñ ‘āķibet
- 3 Neyledim netdim saña ben diyesin ey meh-cebīn
Kıldığıñ cevre hemān pişmān olursuñ ‘āķibet
- 4 Ref‘ olub nūr-ı ilāhi māh-ı hüsnüñden seniñ
Fāş-ı rüsvā ‘āleme destān olursuñ ‘āķibet
- 5 Sen ki zānn itme dil-i nā-şād hürrem eylerim
Sīnesi Tā’ib gibi sūzān olursuñ ‘āķibet

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Kâr itdi ğamı cānıma ey yār-ı muḥabbet
‘Ömrüm tebāh eyledi āzār-ı muḥabbet
- 2 Göstermedi bir rûz-ı feraḥ belki o zālīm
Yağmaya virüb gönlümi tekrar-ı muḥabbet
- 3 Peymānemize gerçi ḳaviyyüz ezeliden
Ḥulf eylemeyüz eyleriz iḳrār-ı muḥabbet
- 4 Anıñla sebāt eyledi bu zāhir ü bāṭın
Ḥaddim ne benim eyleyim inkār-ı muḥabbet
- 5 Zülfi siyehi gizle çün ebr içeri māhı
Naḳşın göricek eyledi bir dār-ı muḥabbet
- 6 Ğārāt kılan vārımı naḳd-i dil ü cānı
Yandırdı bütün şemme-i cimār-ı muḥabbet
- 7 Yā Rab ne ola Tā’ibe in‘ām-ı kerem eyle
Ḳurtara dil zevraḳı bīdār-ı muḥabbet

Fā'îlātün / Fā'îlātün / Fā'îlātün / Fā'îlün

- 1 Ol peri-rūyun gibi nālāna etmez iltifāt
Şerḫa şerha sīnesi sūzāna etmez iltifāt

- 2 Kenz-i ‘işve ma‘deni luşf u kerem gördüm bugün
 Şan döker dü dide-i giryāna etmez iltifāt
- 3 Baş açık yalın ayak durdum dīvānına anıñ
 Şem‘a-veş yanan dil-i büryāna etmez iltifāt
- 4 Karşusunda bağlayub el pençe demdir bī-karar
 Olmuş iken yüregi al kana etmez iltifāt

13a

- 5 Malını hem vārını şabşurmuş iken Tā’ibā
 Aña şalmış ‘ömrini řurbān etmez iltifāt

66

Mef‘ülü / Mefā‘ilü / Mefā‘ilü / Fe‘ülün

- 1 Yā Rab nice bu dide-i giryān ile ülfet
 Şalmış hem çeşmimiz al şan ile ülfet
- 2 Vuşlat günini eylemiş aęyāra müyesser
 Şasretde şalub eyledim nālān ile ülfet
- 3 Baykuş gibi bekledim vīrāneyi gün gün
 İstedim rūz řeb külbe-i ařzen ile ülfet
- 4 Rařm eyle baña sen ki kerem-kānsın ey yār
 Lāyık mı degil eylesem iřsān ile ülfet

- 5 Tâ'ib saña dil vireli hayli zamân oldı
Ağlatma anı etmesün hicrân ile ülfet

67

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

- 1 Şehâ serv-i semenlerle dil-i virânemiz şâd it
Bizi derd-i elemelerden n'olur sulţânım âzâd it
- 2 Ayağlar altına virme ser-i zülfüne bend eyle
Cefâdan el çeküb bir dem vefâ resmini mu' tād (it)
- 3 Seniñle kıldığım 'ahd-i emânlar subh bezminde
'Aceb kânde kalubdur lütfuñ ile anı gel yâd it
- 4 Sevindir gel beni pây-mâl kılma mür-veş câna
Has ve hâşaka bakma bu yıkılmış gönli âbâd it
- 5 Sezâdır hem münâsib hâk-i dergâhına it Tâ'ib
Kerem kıl ey efendim gel gürühı sege uz' âd it

68

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

- 1 Hudâya bâb-ı lütfuñ keşf kıl bu bendeñi şâd it
Esirge ser-nigün itme reh-i 'aşkıñda üstâd it
- 2 Açılsun gonce-i baht-ı ümîd-i nahl-ber virsün
Tüvânâ-yı cihân-ârâyı sengistâna Ferhâd (it)

- 3 Raķīb-i nā-sezāya virme fırsat dehr-i dūnuñda
Ana kendiden azlem zālīm-i ġaddār-ı cellād it
- 4 ‘Adū-yı bed-fi‘ālīñ femlerin açma kılub ebkem
Hakķımdır ehl-i ‘uşşāķa idüb pāy-māl ber-bād it
- 5 Bu Tā’ib hāk ile yeksān dem-ā-dem rāygān ey yār
Hevā-yı nefse tabşurma anıñ ‘aşķını müzdād it

69

7+7=14’lü hece ölçüsü

- 1 Yā Rab ki senden özge kime kılam şikāyet
Hāl-i derūnum her dem saña idem hikāyet

13b

- 2 Kimse bilmez hālimi fi‘limi aķvālīmi
Rūz şeb ‘isyān-ı ķamu eyledüğim ķabaķat
- 3 Bağrıma ķurmuş felek tır ü kemān içre hem
Eylemiş sīnem nişan atar kılar cerāķat
- 4 Bir dem içre kılmaz beni şād cevri mu‘tād eylemiş
Gördüm andan nice dem kerrāt ile nedāmet
- 5 Giryān ider dem-be-dem başıma odlar yaķar
Sūziş-i dilimle ben olmadayım melāmet

- 6 Şormadı hâlim gelüb derd-i derûnum benim
Neyledi görseñ baña rûz-leyâl ihânet
- 7 Tâ'ib saña bağladı dil resenin ey nigâr
Koyma bu ğam-hâñede göster cây-ı selâmet

70

7+7=14 lü hece ölçüsü

- 1 Yâ Rab medet kerem kıl vaşlñ ile tamâm et
‘Ömrüm hebâ olmadan fetḥ it bâb-ı leṭâfet
- 2 Çün kenz-i lütf sende hem cürm-i ḥaṭâ bende
Raḥat kalmadı tende ey şâhib-i kerâmet
- 3 Âzâde olmadı cân rencîdedir peykân
Müşṭâk saña ins ü cân ey menba‘-ı inâyet
- 4 Ğarḳ oldum nice müddet in‘ âmiña bî-‘ aded
Kılmadım şükr ü minnet çün bizde kim nedâmet
- 5 Tâ'ib virdi dil saña olsa cihân bir yaña
Olsam bir nefes cüdâ senden olur kıyâmet

71

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

- 1 Dilâ sen şanma ki ser-mest ü sarḥoş eyleyen ‘işret
Özün yağma kılan bî-ḥod-ı bî-hoş eyleyen ‘işret

- 2 Seniñ hāk-i kudūmuñdur beni pür-derd iden ancak
Değildir ehbur-i gönümde hem-cüş eyleyen ‘işret
- 3 Zülāl-i lebleriñdir bendeñi hayrān kılan ammā
Ser-i kūyında boyna bağılu medhūş eyleyen ‘işret
- 4 Kūyında hāşılım gam leşkerin şāf eylerim bir bir
Mey-i meyhāne bilme cāna hāmūş eyleyen ‘işret
- 5 Fu‘ad-ı teng-i vāsi‘ eyler elbet Tā’ibī nūş it
Günahkār olmaz ey dil cām-ı zer-nūş eyleyen ‘işret

72

(Müstezat)

Mef‘ūlū / Mefā‘īlū / Mefā‘īlū / Fe‘ūlūn

- 1 Yā Rab nice bir derd-i dilim renc-i firāvān
Ne çekmege tākāt
Geçmedi bu şeb her nefesim giryesiz bir an
Kalmadı liyākāt

14a

- 2 Göstermedi hiç dest-i kerem itmedi ol yār
Dü ğamzesi Tatar.
Hicr ile çürütdi beni ser-defter-i hūbān
Çīn-i zūlf-i nedāmet

- 3 Ğam-ı hicrine dü-çar olalı gülmedi yüzüm
 Kān dökmede gözüm
- Eşkim бүrüdi yeryüzünü eyledi cevlān
 Kim eyle ‘ināyet
- 4 Ağlayu gezüb dūr eylerim ben de cihānı
 Gül-rūh-ı ḥubānı
- Yağmaya virür mülk-i vücūdum hele yārān
 Bil andaki ḫālet
- 5 Tā’ib şakın ol ḥāk-i ḳademinden ayırma
 Kendiñni darılma
- Düş pâyine yalvarı gör kim it ehl-i fenā kim
 Tā rūz-ı ḳiyāmet

DER ẖARFÜ'S-ŞĀ'

73

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Nedir bu gizlü gizlü ah ile efgānıma bā'is
Nedir bu kaçre kaçre çeşme-i giryānıma bā'is
- 2 Nedir bu karañū gecede her şeb döker kim yaşlar
Nedir bu zār zār giryē-i nālānıma bā'is
- 3 Nedir bu sendeki girişmeler bu şīveler cānā
Nedir bu bendeki od sīne-i sūzānıma bā'is
- 4 Nedir bu āh vāh deldi bağrımı fuzūlī yer yer
Nedir bu hāneden hāşıl olan hicrānıma bā'is
- 5 Nedir bu kara kar yağdı benim başıma her şeb
Nedir bu rīze rīze dīde-i bārānıma bā'is
- 6 Nedir bu şerha şerha yüregim itleriñe pay pay
Nedir bu nār-ı firkatle ciger biryānıma bā'is
- 7 Nedir bu Tā'ibī hūn-āb-ı hasretle kıla deryā
Nedir bu şubh u şām gözden akan al kanıma bā'is

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Nedir bu ğonce-i ğulfem nedir her nazıña bā'is̱
Nedir bu mürġ-i ' anḳa-veş nedir pervāzıña bā'is̱
- 2 Nedir bu çāk çāk itmek dil-i ' uşşāk-ı maḥzūnuñ
Nedir bu zār-ı ser-gerdān nedir bā'is̱
- 3 Nedir bu dil-firīb-endāz olubdur ṭab' -ı pākizeñ
Nedir bu bendeñe raġmın nedir ġammāzıña bā'is̱
- 4 Nedir bu ṭābir-i şahāne-āsā kılmada ṭayrān
Nedir bu evc-i istiġnā nedir şehbāzıña bā'is̱
- 5 Nedir bu ḳanlu ḳanlu gözlerinden seyl ider Tā'ib
Nedir bu virmeyen fırsat nedir avazıña bā'is̱

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

14b

- 1 Hezāran āh-ı giryān oldıġıma bu mıdır bā'is̱
Ser-ā-pā ' aḳlımı yaġmaya dü-ebrū mıdır bā'is̱
- 2 Serāsime gezüb baġrım ḥūn iden nedir Yā Hū
Nazar-ġāha münāsib ḥāl u ḥaṭṭ-ı Hindū mıdır bā'is̱

- 3 Ne fitne-sāz-gerdir ‘ārız-ı ğonce felek-meşreb
Gönül şaydına āmir ğamze-i cadu mıdır bā’ış
- 4 Bu deñlü pāy-māl olmaĝa ‘arz-ı niyāz itdim
Meger şahā perişān halka-i ğisū mıdır bā’ış
- 5 Günah-kār olma ‘ayb olmaz gedāyān şah-ı fedāyan
Tā’ib olmuşken olsun cürmümüziñ bu mudur bā’ış

76

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

- 1 Yār seni taht-ı dile şah ittigim midir ‘abeş
Saña ben bir demde biñ āh ittigim midir ‘abeş
- 2 Merdüm-i çeşmim seniñ bezmiñde kadeh-kār idüb
Sāĝar-ı zerrin-i hem-rāh ittigim midir ‘abeş
- 3 Gel ‘abeş zann itme feryād-ı enīnim geceler
Tā bu deñlü nāle her geh ittigim midir ‘abeş
- 4 Yaĝa yırtık baş yalın geşt ü güzār
Meskenim ka’r-ı belā çāh ittigim midir ‘abeş
- 5 Terk-i nāmūs terk-i ğayret terk-i dünyā eyleyüb
Terk-i dāra devleti cāh ittigim midir ‘abeş

- 6 Yele virdim Tā'ibā 'ömrüm geçirdim niceden
Cümle varım hayf-ı günāh ittigim midir 'abeş

77

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Yār kıldığım saña çün zār-ı nālānım 'abeş
Deme kim bu gece gündüz āh-ı efğānım 'abeş
- 2 Gitdi 'ömr-i nāzeninim şerm ifşā eyledim
Hāşılı gözden çıkan her kaçre-i bārānım 'abeş
- 3 Ey ne cāzūsun ki atdıñ bağıma tığ-i cefā
Yok mı inşāf sende rızān eylediñ kanım ('abeş)
- 4 Raḥm kıl ey ḥūb u müstesnā teraḥḥum eyle kim
Olmaya ḥūn-āb-ı seyl-āb çeşm-i giryānım 'abeş
- 5 İzırārı yandığım yakıldığım oldu hebā
Değmedi bir ḥabbeye zār-ı firāvānım 'abeş
- 6 Vaşl-ı 'abdiñ kıl naşīb ey menba'-ı luṭf u 'aṭā
Olmasun bu çekdüğim her dāğ-ı hicrānım 'abeş
- 7 Tā'ibā canıñ hebā it rāhına serden geçüb
Kim revā görmez ola meskān-ı āḥzanım 'abes

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

15a

- 1 Benim bu āhıma her dem kemān ebrū mıdır bā'is̱
Cihānīñ fitnesi dü-çeşm-i āhū mıdır bā'is̱
- 2 Dü-zülf-i müşğ-sā-yı hālka-i cān almağa yoḥsā
Perişān turreler avize-i gīsū mıdır bā'is̱
- 3 Ser-i kūyında ol mūy-ı mufahḥam çün nedür bilmem
Beni pāy-māl iden çün dāne-i Hindū mıdır (bā'is̱)
- 4 Ser-ā-ser rūz şeb āh-ı firāvān itmege cānā
Esīr-i dil-fikārā ğamze-i cāzū mıdır bā'is̱
- 5 Niceden Tā'ib dökersin gözlerinden kanlu yaşlar kim
Senin yoḥsa bu deñlü zārīña dil-cū mıdır bā'is̱

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün

- 1 El-kıyās ey zinde-i cān el-kıyās̱
El-kıyās̱ vey güfte-i cān el-kıyās̱
- 2 El-kıyās̱ ey bülbul-i bāğ-ı bahār
El-kıyās̱ vey zār-ı nālān el-kıyās̱

- 3 El-ķıyās ey revnaķ-ı naķş-ı nigār
El-ķıyās vey der-i gūyān el-ķıyās
- 4 El-ķıyās ey nev-‘ arūs-ı dil-rubā
El-ķıyās vey cevri-i ħūbān el-ķıyās
- 5 El-ķıyās ey ‘ andelīb-i ħoş-nidā
El-ķıyās vey dīde-i giryān el-ķıyās
- 6 El-ķıyās ey nāzenīn-i dil-firīb
El-ķıyās vey baħr-i tuġyān el-ķıyās
- 7 El-ķıyās ey Tā’ibī zār-ı zebūn
El-ķıyās vey dest-i yārān el-ķıyās

80

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Bizi Ƨa‘n eyleme zāhid bu teşvīşden mebhāş
Cihānīñ ‘aybını görmek içün mi Ƨal‘atīñ meb‘aş
- 2 Yüri kendü özün iħlāşa rabƧ-ı Ƨalbiñ eyle pāk
Ne lāzım olmayan pāk-i güher‘ırƧ-ı nejād aħbaş
- 3 Birer nā-dānı cūhhāle idersiñ ħod-furūşluklar
Biri maķbūl peygamber degildir heb olan muħdeş

- 4 Murā'ī ḥaḳ-şinās olmaz güzār it merd-i da'vādan
Eliñ boş kendiñ āvāre ḳalursıñ bī-'amel maḥbeş
- 5 El-ḥabīṣāt fermūde Ḥudā Furḳānda ey Tā'ib
Saña lâzım degil herkes 'amelince nolur mebhāş

81

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 El-ḳıyāş ṭālib-i dīdār el-ḳıyāş
El-ḳıyāş ḥāhiş-i ruḥsār el-ḳıyāş

15b

- 2 El-ḳıyāş derd-i muḥabbetten müdām
El-ḳıyāş ez-çeşm-i bīmār el-ḳıyāş
- 3 El-ḳıyāş hicr-i firāvān rüz-şeb
El-ḳıyāş lebleri gül-i nār el-ḳıyāş
- 4 El-ḳıyāş bu mihnet ü endūhdan
El-ḳıyāş hicrān-ı dildār el-ḳıyāş
- 5 El-ḳıyāş bir ḡonce-i nā-behrden
El-ḳıyāş oldum dil-efkār el-ḳıyāş
- 6 El-ḳıyāş Tā'ib-i dil-rīş dem-be-dem
El-ḳıyāş ez dest-i ḡaddār el-ḳıyāş

EZ ẸĀFİYE-İ ĤARFÜ'L-CİM

82

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bārgāhı ĥayme-i kübrā-yı ĥaḍrādır mizāc
Manẓar-ı ' ayn-ı ilāhi dürr-i minādır mizāc
- 2 Zātı içün naḳşına reng-i ' imāret eyledi
.....dest-i ḳudretle muḥāyādır mizāc
- 3 Kenz-i mahfī ma' ni-i hikmetle memlūdur hemīn
Naḳd-ger bilür ne gevher dürr-i yektādır mizāc
- 4 Ma' den-i ' ilm-i ḥaḳāyık ānda pinhāndır velī
Vāḳıf olmaz hiç kes dārına ma' nādır mizāc
- 5 Bir nefesde iltibās eyler hezārān cāmeler
Tā 'ibā sırr-ı nihān dürr-i yektādır mizāc

83

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Eyleme Yā Rāb denī dünyāda dü-çeşmim aç
Kale-i şevḳiñle olsun mest-i dil bulsun revāc
- 2 Maḥrem-i ' aşḳıñ giriftarı olan ' uşşāḳlar
Hüsrev-āsā kim başına ḳanā' at eylesün tāc

- 3 ‘Āşık-ı dil-ḥasteler umar zekāt-ı hüsnîni
Çün revā görmez misiñ kemterleriñ hem ala bāc
- 4 Kerem ü serdine tahammül mi gelür çarhıñ hele
Ey gönül yazuk saña alub başıñ bi yana kaç
- 5 Zīnet-i ārāyiş-i dünyāya tıyulmaz merām
Tā’ibā aldanma şaķın merd-veş çeşmiñi aç

84

(Müstezat)

Mef’ülü / Mefā’îlü / Mefā’îlü / Fe’ülün

- 1 ‘Ömrümi günāh eyledi ol ğamzesi Tatar
Hem vārımı tārāc
Dağ üzre urub dağ-ı sitem sīneme tekrār
Loķmāna ‘ilāc
- 2 Virmedi zehr-i derd-i dile itmedi dermān
Kılmadı merhem

16a

- Vuşlat günini eylemedi ‘āşıkā iş’ār
Ol veche sirāc
- 3 Nālān iderek ḥāşılı bu dār-ı fenāda
İtdi piyāde
Hün-āb kōmadı hele işār
Eyledi iḥrāc

- 4 Āyā nice bir cev̄r-i sitem bārın̄ı yārīñ
Fırķat-i nārın
Çekmeye müdām bende ne tākāt qalur ey yār
Sen virme revāc

- 5 Ey mürğ-i göñül virme ser-i zülfünî yâda
Nûş ideğör bâde
Her gördigine bağlama bel olma heves-kâr
Tâ'ib göziñ aç

85

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Çārḥ-ı gerdūñ içre sen yār-ı vefā gördün mi hiç
Bendesine raḥm ider bir şāḥib-liḳa gördün mi hiç
- 2 Görmedim seniñ sitemden ğayrı ‘ālemde müdām
Toğrı söyle dil-rübā-yı āşinā gördün mi hiç
- 3 Sen mürüvvet-ķānsın deyip düşüb akdāmıña
Yaraña merhem urır şefķat-nümā gördün mi (hiç)
- 4 Dest-i cevrimden ḥarāb olduñ diyü dil mülkini
Eyleyüb ta‘mīr dil-i luṭfuñ revā gördün mi hiç
- 5 Ḥāk-pāyinde esīr olmuş iken Tā’ib n’ola
Şād-mend olsun diyü vaşlūñ sezā gördüñmi hiç

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 Terk-i terk eyle gönül bu evc-i istignâyı geç
Virme her nādāna dil āzāde ol dünyâyı geç
- 2 Bağlama zerrīn kemer olursa bil dehr-i fenā
Sūz-ı 'aşkıñla yanub serindeki sevdâyı (geç)
- 3 Görmedim bu zīnete kim bildim bu göründüm bunca dem
Yüz çevir kahr eyle nefse her kırı da'vâyı geç
- 4 Terkin urmazsıñ felâketler kılar hadden füzūn
'Âkil iseñ başına sen alma ol gavgayı geç
- 5 Tā'ibā serden geçe 'uşşâklara can virmeye
Tâlib olma zîr ü bālāsına şadr-ı 'ālâyı geç

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 Gerdiş-i fānī cihānıñ günbed-i devvārı geç
'Iyş-ı hem-zevķ-i şafası sākī-i ağıyarı geç

16b

- 2 Bulmadım kişver iklim çār-kūşe-i cevlan idüb
Buldum ol meşreb felek dehr-i denī ol bī-'ārı geç

- 3 Görmedim ‘ömrüm içinde bu felekden kām alan
Kām geç nākām geç ibrām geç esrārı geç
- 4 Şad-hezār ‘uşşākı seyr itdüm elinden dād ider
Cümlesi ider şikāyet dilber-i ğaddārı geç
- 5 Tā’ibā ‘ahd-i şadākat ‘arż ol dūn-ı velī
Dīni geç dünyāsı geç inkārla ikrār geç

88

Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilātün / Fā’ ilün

- 1 Ey dilā bu dehr-i dūnuñ dilber-i ğarrāsı geç
Bilmedi ki yār geç aġyār geç zībāsı geç
- 2 Dönmedi fevk-i murādım özler çün devr-i felek
Zevraķı mihr-i muḥabbet kāse-i mināsı geç
- 3 Ol müzeyyen görünen mār-ı münakkaşdır hemān
Virme dil-ārām kıılma zīr geç bālāsı geç
- 4 Dürlü dürlü renk ider aldanma reng-i būyına
Ehl-i diller virdi fetvā zīnet-i dibāsı geç
- 5 Tā’ibā zünnāra ṭabşur mihriñi merdāne baş
Bağlama bel şūrete inanma her ‘anķāsı geç

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Āh kim derde ' ilāc itmek ṭābībā yara güç
Eylemek taḫrīr-i derūnuñ rāzını dildāra güç
- 2 Hāl ü şānım bir nefes ' arz eylesem sulṭānıma
Vah ne bī-' ārsıñ diyü gelmez mi ol ḥünkāra güç
- 3 Pāyına düşsem ğubārın çeşm-i tūtiyā eylesem
Hışma gelmez mi yıḳub dil taḥtını biñ pāre (güç)
- 4 Dīde-i ḥūn-bārıma kılsa nazar bir rahm idüb
Hiç virmez saña ey serv-i revān bir pāre (güç)
- 5 Taşa benzer yüregi luṭf eylemez kılsam ricā
Sengden minnet geçirmek kılcı yok o yāre güç
- 6 Yüz biñ ağla şad-hezār āh enīn it bī-ḥesāb
Eylemek te'sīr ne deñlü bu ruḥ-ı mekkāre güç
- 7 Tā'ibā şal zevraḳı ' ömrüñ sefinesin hemān
İḥtilāf itmek o cāzū-yı ğamzesi ğaddāre güç

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Hānmānı terk idüb ol yāre yār olmak ne (güç)
Bendesine ḳaşd iden ḥünkāra yār olmak ne güç

- 2 Dehr-i dūnūñ miḥnet-i endūhını çekmek kolay
Ol adūvv-i bed-liḳā aḡyāra yār olmak ne güç

17a

- 3 Merḥametden nā-ümīd olmaz gönül ister vefā
Göz göre kanım için mekkāre yār olmak ne güç
- 4 Ben şanurdum sehl imiş vaşlına irmek dünyāda
Yohsa ol meşreb-felek Tatara yār olmak ne güç
- 5 Bunca nāle bunca girye bunca Tā'ib ah ile
Bu şīve-engīz ḡonce-i ruḥsāra yār olmak ne güç

91

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 Pençe-i rahm-i yāriñ dāmına düşmek ne güç
Nīm-nigāhın baḡş ile in'āmına düşmek ne güç
- 2 Ārzū-yı leşker-i Hindūlarından bir nefes
Ol siyeh zūlfün istişmāmına düşmek ne güç
- 3 Hem-nişīn ol aḡyār ile olmağa şabr itmez gönül
Ḳa' r-ı ekdārına hem ālāmına düşmek ne güç
- 4 Bir tevessül eylegil yāre diyüb itmek ricā
Señ raḳībiñ meyl idüb aḳdāmına düşmek ne güç

- 5 Tâ'ibâ naqş-ı dil-ārāya virüb dil mülkini
Cümle vārı terk idüb endāmına düşmek ne güç

92

Mefā'îlün / Mefā'îlün / Mefā'îlün / Mefā'îlün

- 1 Dilâ irmek o derd-i ğonce-i lālāya güçdür güç
Dıraht-ı nāzenīni ser-i ser-bālāya güçdür güç
- 2 Semāda seb' a-yı seyyāreyi bulmağdadır āsān
Vişāl olmak hümā-yı evc-i istiğnāya güçdür (güç)
- 3 Diseñ her vārımı ğarāt idem bir rüyını görsem
Görünmez her denī' dünyāya nā-bināya güçdür güç
- 4 Eger seb' ü'l-meşānide⁶ haber aldım didikse yār
El'ān dimez idin bilmez zih-i zībāya güçdür (güç)
- 5 Muhaşşıl maḥv olursun zāhir ü bāṭın hele Tâ'ibā
Yoğ ise eylemek çün kırbet-i Mevlāya güçdür güç

⁶ Tekrarlanan yedi ayet. Kur'ân'ın ilk sûresi olan Fâtihâ sûresi.

EZ KÂFİYE-İ HARFÜ'L-HÂ

93

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Sâkıyâ şun mey pey-â-pey kim nifağ olsun kadeh
Çün gürüh-ı 'âşıkâ vaşla sürağ olsun kadeh
- 2 Nüş idelim cām-ı minādan olub bî-hüş teg
Devr iden meclîsde cānā şeb-çerāğ olsun (kadeh)
- 3 Çeşme-i nābına ki görmesün rakîbîñ rûz şeb
Ol adūden gün be gün efzūn ırağ olsun (kadeh)

17b

- 4 Öyle bî-bahta müyesser itmesün Rabbü'l-enām
Bitmesün dest-i dil andan ırağ olsun kadeh
- 5 Ehl-i derdin hem-demi hem-rāz-ı Tâ'ibdir velî
Saykal-ı 'uşşāk-ı dil her demde şağ olsun kadeh

94

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Ehl-i 'aşka gör ne minā-yı dıraşşandır kadeh
Menba' -ı şevk oldığı zāhir nümāyandır kadeh

- 2 Bilmedi rāh-ı hāqīkāt olmayan nā-dānlar
Bildiler erbāb-ı ‘uṣṣākın zī-ṣānıdır ḳadeḥ
- 3 Leblerinden ḳanmadı nūṣ eyleyüb bī-baḥtlar
Teṣne-i dil üftāde ḳandı cām-ı cānāndır ḳadeḥ
- 4 Kışver-i dil mülkini tezyīn ider ol pāk-i tāb
Cām-ı Cem pāyine gelmez özge seyrāndır ḳadeḥ
- 5 Şād olur ebkem ise bir kez içen Tā’ib(ā) hele
Şad-hezārān dil bilür mihr-i Süleymāndır ḳadeḥ

95

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Var mıdır cāna virür her rüy-ı dil-cūdan feraḥ
Mürde dil iḥyā ider dü-çeşm-i āhūdan feraḥ
- 2 Cān bağışlar ‘ömrini müzdād-ābā eyler ol
Gelmemiş dünyāya manzūr-ı ḥam ebrūdan feraḥ
- 3 Görmemiştir ‘āşıkān lezzāt-ı dehr-i dūnde
Şefḳat ile bir nazar ḳıldıkda meh-rūdan feraḥ
- 4 Dāne dāne leşker-i mişl-i Ḥabeş-vāri hemān
Görmedi ‘uṣṣāḳlar ol ḥāl-i Hindūdan feraḥ

- 5 Tā'ibā kec-rev felekde bulmadıñ andan füzün
Rişte-i dil-bend olan her tār-ı gīsūdan feraḥ

96

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bu felek dehr-i denīde virmedi cāna feraḥ
Ġam-keşān itdi dil-zārı siyeh-kāra feraḥ
- 2 Baḥr-ı nā-fercāmına dūş eyledi dil zevraḥın
Zerre deñlü görmedi lāyık bu ednāya feraḥ
- 3 Nice yıllar yaşlanub ġamḥānede nūş eyledim
Virmedi ḥayretten özge kāse-i mīna feraḥ
- 4 Bir müferriḥ kūşe-i vīrānede yandım bugün
Sanki ervāḥ-ı fu'āda eyledi ihdā feraḥ
- 5 Tā'ibā dilberler cevrenden aşla olma dūr
Cevr-i yār elbet gelür 'uşşāḳa bī-pervā feraḥ

97

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

18a

- 1 Yār-ı ġārı hem-demim zār ile giryānım feraḥ
Ol sitem-i ġamzeden her kār-ı nālānım feraḥ

- 2 Ye's-i mātēm çekdiğim dest-i felekden her gece
Bezmimizde olmadı bir gece mihmānım feraḥ
- 3 Rīze rīze döker kim bağırim ezüb seyl-āb veş
Hoş gelür dökdükce kaçre kaçre bārānım feraḥ
- 4 Ateş-i 'aşkıım ne mümkün olma teskin-i kabūl
Olmasaydı hem-nişīn dil-i aḥzānım feraḥ
- 5 Virmedi dünyā vü mā-fihāda aşla şādlık
Tā'ibā dīdemden akan vire al kanım feraḥ

98

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey dil-engīz-i dil-ārā zevk-i 'ışret mi feraḥ
Yohsa bu dehr-i denīde terk-i ülfet mi feraḥ
- 2 Şādlikdan yu elin hem kes ümīdīñ çarḥdan
Böyle āzād-ı cihān ālām-ı külfet mi feraḥ
- 3 Bezm-ger olmak mıdır cem' iyyeti ḥātır idüb
Cevr-i girdāba nişīmān taḥt-ı kudret mi feraḥ
- 4 Dağıdub ğam-leşkerin her yana sāde dil olub
Bir mücerred mār-veş tecrīd-i nefret mi feraḥ
- 5 Bir ḥuẓūr ile güzār itmedi gönlüm Tā'ibā
Bilmedim kāşāne-i dünyāda hicret mi feraḥ

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Beni k̄or̄kutma düzāḥ ateşinden dem-be-dem nāşıḥ
Ki baş eydim aña ben tā ezelden maḥremim nāşıḥ
- 2 Sevād-ı küfr-i zülfin boynuma bend eyledim her şeb
Ayırmam göñlümi andan olursa şad şanem nāşıḥ
- 3 Eger bī-gāne resmin öğredirseñ ol melek-ḥūyā
Ba'īd itm̄em ki dil-murgın cüdā hem bir k̄adem nāşıḥ
- 4 Alur ders-i derūnum teşne-i dillerden gūzār eyler
Baña lāzım degil şimden gerü kim istemem nāşıḥ
- 5 Bu deñlü cidd ü sa'y itme gezüb çün merd-i da'vāda
Oğumuş ḥāce-i aşkdan bu Tā'ib kim-be-kim nāşıḥ

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

- 1 Bī-nesebden ey göñül olmaz vefā dirler eşaḥ
Tārsız her cengden çıkmaz şadā dirler eşaḥ
- 2 Çek nebātı bī-baḥta eyle nazar dir ehl-i dil
Hiç kim köksüz olan tutmaz binā dirler eşaḥ

- 3 Kenz-i ‘aşkıñ maḥremi ālūde sūzān olmamış
Yār-ı ser-servi mişāl olur dilā dirler eşaḥ

18b

- 4 Kerem serdinden ḥaberdār olmayan dehriñ yine
Lā-cerem ol bī-nevā ehl-i cefā dirler eşaḥ
- 5 Büt-i mihr-i muḥabbetde olan Tā’ibā gibi
Puḥte mağz ender ḥaḳīḳat pür-vefā dirler eşaḥ

EZ KÂFİYE-İ DER HARFÜ'L-Ğİ'

101

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Gel ey zāhid teraḥum birle raḥm it bir gümān güstāḥ
Dime ḥüsn-i naẓar kıl ḥālīme zışt-i zebān güstāḥ
- 2 Ne mazhārsın dil-i ' uşşāka bilmezsın nedir sırrı
Tehī zann eyleme bir aḥḳarı kim cāvidān güstāḥ
- 3 Yamanlık resmin üstād kıılma ' āşıḳa zinhār
Olar faḥr-i fenādır kim cihāndā rāykān güstāḥ
- 4 Yanub meyl-i muḥabbet şem' ine pervāne-veş ol kim
Ki zīrā olmasun ṭāb-ı şerīfīn her zaman güstāḥ
- 5 Naşihat kār kıalmaz Tā'ibā ehl-i ḥased merde
Degil yaḥşi yamāndır ellerinden el-amān güstāḥ

102

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Ne yüzden ḳaşd idersīn zāhid-i ğāfıl baña güstāḥ
Diyüb naḳd-i derūnum vārīnı kıldın hebā güstāḥ
- 2 Seniñ her reng taḳşīrīn görüb setr eyleriz biz kim
Niçün seng-i belāyı başıma itdiñ revā güstāḥ

- 3 Atarsıñ dem-be-dem bu s̄ine-i mecrūhuma oqlar
Ne dirsiñ bağırmıñ ƙan oldıǵına bī-riyā gūstāh
- 4 Benim teg mazlumuñ āhı firāqından hāzer ƙıl kim
Yaqışmaz zann ile yıķmak dil olsa āşinā gūstāh
- 5 Tecerrüd ‘āleminde merd olanlar görünür Tā’ibā
Olar ‘ulvī-şıfatla rev-nümādır şūretā küstāh

103

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Dilā vech-i münīriñ ‘āşıkı yektāya mı ferruḥ
Görinür her nazarda bülbül-i şeydāya mı ferruḥ
- 2 Mübārek tal‘at-ı rüyuñ seyr iden ser-mestdir
Zehī burc-ı sa‘ādet kevkeb-i kübrāya mı ferruḥ
- 3 Meger tūṭī-şıfat gūyā ne dil mürGINE mi yoḥsa
Gelür ‘uşşākā nā-fercām-ı bī-pervāya mı ferruḥ
- 4 Ta‘aḳḳul eylemez ehl-i nazār cāna görür ma‘kūs
Meḳādir fark iden dil-rīş-i bī-hemtāya mı (ferruḥ)

19a

- 5 Seniñ ḥāk-i ƙudūmuñ ‘āşıķa burc-ı sa‘ādetdür
Mücerred dehrde bu Tā’ib-i ednāya mı ferruḥ

Mefā'îlün / Mefā'îlün / Mefā'il

- 1 Gel ey sākî getür çün cām-ı ferruḥ
Kılalım nūş seher-i hengām ferrūḥ
- 2 Sa'ir olsun dem-ā-dem bezm-ārā
Bu erkān-ı muḥabbet kām-ı ferruḥ
- 3 Mesā āsāyiş-i derd-i dil olsa
Gürūh-ı 'āşika en'āmı ferruḥ
- 4 Şabūḥî çün şürāḥî kim şebine
Ḥumār-ı nez'ider ālāmı ferruḥ
- 5 İlāhi dergāh-ı ḥākiñe Tā'ibā
Gelübdür kıl kerem encāmı ferruḥ

Mefā'îlün / Mefā'îlün / Mefā'il

- 1 Gel ey bād-ı şabā hoş yāra ferruḥ
Getür ḥayr-ı ḥaber dildāra ferruḥ
- 2 Açılmaz mürğ-i dil renc ü miḥenden
Elim tut itmeḡil āvāre ferruḥ
- 3 Nedir ḥasret çeker bülbul-i nālān
Vişāliyle gül-i gül-zāra ferruḥ

- 4 Anı āzāde kı̇l ṫul-i emelden
Dem-ā-dem vuşlat-ı ḣünkāra ferruḥ
- 5 Nice ezmān u müddet Tā'ibā anlar
Sa'īd it naḥsdan bī-çāre ferruḥ

106

7+6=13'lü hece ölçüsü

- 1 Ey dilber-i gül-īzār sende cemāl ferrūḥ
Pür eylemiş zamīriñ Ḥudā kemāl ferruḥ
- 2 Bir serv-i sanevberdir ḳametiñ ey meh-liḳā
Ṫubā-yı behişt-āsā ḳaddiñ nihāl ferruḥ
- 3 Gelmez revīşīñ dile hem ṭal'at 'arızıñ
Çeşm ile ebruvānīñ olmuş hilāl ferruḥ
- 4 'İşve-engīz-i cihānsın bir kerem-i kānsīñ
'Adliñe yoḳ nihāyet çoḳdur ḥıśāl ferruḥ
- 5 Gelir cihāna Tā'ib yüz ḳara günahkār
İtmedi saña lāyık yoḳdur a'māl ferruḥ

EZ ẸĀFİYE-İ DER-ĤARFÜ 'D- DĀL

107

(Murabba)

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

19b

- 1 El amān pāyınā geldim didim ey şāh meded
Ẹılma red vaşlınā atma derde hem-rāh meded
Ĥāşılım renc-i firāvān ile kūtāh meded
Meded ey ' āleme imdād iden Allah meded
- 2 ' Ömrümi naķş Ẹılub dīdemi Ceyhūn itme
Pāre pāre ciğerim Ẹanını Seyhūn itme
Ağladub bende-i bīçāreyi maḥzūn itme
Meded ey ' āleme imdād iden Allah meded
- 3 Mürğ-i dil-i mā' il olub virdi saña naķd-i cānı
Hicr-i ikdār-ı felek oldu gönül mihmānı
Ẹalmadı ağlamadan hiç Tā'ibiñ dermānı
Meded ey ' āleme imdād idene Allah meded
- 4 Çeşmimiñ yaşını ārām-ı cihān eylemediñ
Ĥūn idüb bağrımı āzād-ı fiğān eylemediñ
Yār-ı ' aşķı būs-ı mūnis-i cān eylemediñ
Meded ey ' āleme imdād iden Allah meded

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Ḥudāya ḳalb-i maḥzunı teraḥḥum birle ḳıl ābād
Dili şūrīde-i ḡamdan efendim eylegil āzād
- 2 Hidāyet rāhını izhār-ı en'ām eyle 'uṣṣāḳa
Şırāt-ı müstaḳīm-i şer'ı pākiñe ḳılub irşād
- 3 Denī dūnyāyā ṭabşurma göñül mirātını şāf it
Benim fikrim senin zikriñi eylesün her dem mu'tād
- 4 'Ināyet kenzine maḥrem idüb mehcūr yaranı
Görem cānı ser-efrāz-ı cihānım bendeñe i' bād
- 5 Mükedder ḫatırımdasın ref' idüb āsānı vaşl eyle
Vişāl devlet-i sāyınla bulsun olmasun nā-şād
- 6 Ḥayāl-i naḳş-ı rūyuñ rengini seyr ideli cānı
Aḳar yaşum işim zār ile nālān ah ile feryād
- 7 Gelür şirin baña seng-i melāmet dilemesi Tā'ibā
Budur Ferhād-veş seng-i siyāhı ḳırmada üstād

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Yıkıdı gönül mülkini ırq-ı nejād
Bendesini kılmadı ğamdan āzād
- 2 Gece gündüz ağlayub zār zār
Raḥme gelüb luṭf ile itmedi şād

20a

- 3 Āhım odına felege ser çeküb
Almadı hiç dehr-i denīde murād
- 4 Hā' b-ı ecel çeşmimizden bir nefes
Kılub maḥzūnum ider her demde yād
- 5 Virmez o meh Tā' ibā bir dem amān
Āşık-ı dil-rīşe olmaz hiç dad

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Zāhidā bil cāme-i zerrin mücellā mıdır nemed
Pür-münakkaş kūy-ı yār zebān kemḥā mıdır nemed
- 2 Faḳre faḥr idüb giyer Cem ḥırqa-i peşmīneyi
Gönlüm görmez kere maḳbūl-ı en' āmdır nemed

- 3 Dile gelmez atlas u dībā-yı zībā kayd olub
Hulle-i şāfī behiştān-ı mu‘ allā mıdır nemed
- 4 Gerçi ‘ayn-ı ‘āşıkā memdūḥ-ı mergūbdur velī
Çeşmim nā-binālara ma‘ zūr nā-tāmdır nemed
- 5 Tā’ibā sincāb-ı Semmūrı ne lāzımdır saña
Şal-ı köhne zīnet-i libas-ı bayramdır nemed

111

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Ey dilā firūz-ı cihān ḥurrem fezādır nemed
Cāme-i faḥr-i fenā hem ḳadr-i ‘ulyādır nemed
- 2 Bilmedi nādān-ı me’yūsān-ı fazlın bir nefes
Kibri kiñi ref‘ ider ‘ālī hümāyadır nemed
- 3 Maḥzen-i ālām-ı izmārı ser-ā-ser nitekim
Pāk cevher ḳudret-i yektā-yı zībādır nemed
- 4 Kim peyamber eyledi pūr-nūş-ı cism-i pākın
Sūr ne dībā-yı müzeyyen ḥāş eşfādır nemed
- 5 Tā’ibā yelek getür atlās-ı kemhādan yine
Faḥr u faḥr it dehrde vālā-yı kimyādır nemed

- 1 Ey kemān-ebrū dil-ārā görme kim bendeñi yād
Nim nigāhıñla ġarīb üftādeñe raħm eyle şād
- 2 Vey daħi meh-pāre sīnem şerħa şerħa kılmagıl
Olmasun mecrūħ zāmīr-i ' āşıkanıñ eziyād
- 3 Degmedik yer kalmadı müjgān okundan sīneme
Çeşmimiz ālūde-i ħūn oldu çün kıl i' timād
- 4 Sen misiñ ' ālemlerin vārını ġarat eyledin
Bād-veş ħāne ħarāb itdiñ mişāl-i ħavm-i ' Ād
- 5 Nām-ı şānın maħv ile yaqdıñ ħavırdıñ eyle bir
Koymadıñ bir taş yıkdın bilürsin resm-i ād

20b

- 6 Vaşl-ı ' ıydıñ kıl müyesser gam-kār it cigeriñ
Nā-murād olmadan evvel olsa cāna bir murād
- 7 ' Ālim-i şālişi geşt idüb zūhūra geldi yā
Almadı bu Tā'ibi dehriñde bir dem zerre dād

- 1 Mürg-i dil-ārām idüb vech-i cināndan aldı dād
Kenz-i ' işve ol ħadd-i servi revāndan aldı dād

- 2 Almadı dehr-i denīde oldı rüsvā-yı cihān
Cilve-ger bu şive-i kaç-ı kemāndan aldı dād
- 3 Görmedi dehr-i felekde şūret-i zāhirde hiç
Menbā‘ -ı lütf-ı ‘ atā genc-i nihāndan aldı dād
- 4 ‘ Ālem-ārā zīnet-i dünyâyı şatdı bir pula
Hamdülillah dem-be-dem āfet-i zamāndan aldı dād
- 5 Tā ‘ibī zevk-i şıganiñ terkin urdı tā ezel
Şunda bir āhū-nigāh şāhib-zamāndan aldı dād

114

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Bu gönül mürğ-i zeh-i cināneden aldı dād
Dil hezārān dīde-i mestāneden aldı dād
- 2 Şādlıqdan göz yumub nā-şādlığa bende oldı cān
Kat‘ ile ümīd pür-gamhāneden de aldı dād
- 3 Meskenet tutdı ser-i kūy-ı dilārā büm teg
Ser-nigūn-ı zār ile vīrāneden de aldı (dād)
- 4 Nüş idüb sürh-i zülālī mest-i hayrāndır gönül
Kāse-i leb-riz olan peymāneden de aldı dād
- 5 Şanma ey hūri-sirişt sūzāna yārı görmemiş
Nāle-i feryād ile pervāneden de aldı dād

- 6 Olmadan rind-i alander-meşreb olmuşdur fu'ād
‘Ālem-i fānīde her rindāneden de aldı dād
- 7 Ğayrı Tā'ib almadı dād özge ‘aşğdan hiç kim
Ĥamdülillah ĥāne-i meyĥāneden de aldı dād

115

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün

- 1 Olmadı rencīdeden ĥālī fu'ād
Geçdi ‘ömrüm dehrde ğamdan āzād
- 2 Ĥāşılı kām itmedi göñül müdām
Almadı kec-rev felekden bir murād
- 3 ‘Āleme ĥālim nümāyāndır benim
Cevr ü sitem virmedi zerrece dād
- 4 Koymadı öz ĥālīme ol aşı yāy
Bend eyledi kılmadı bir demde şād

21a

- 5 Tā'ibiñ ağlar özi rūz-ı şebān
Ĥāk-i derinden cüdā eyleme yād

EZ KÂFİYE-İ DER-HARFÜ 'Z-ZÂL

116

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Ey esîri oldığım cânan baña senden lezîz
Gelmedi kec-rev felek yârân baña senden lezîz
- 2 Çün lezâyîz görünür şûretde eşyâ-yı cihân
Virmedi bir dem necât devrân baña senden (lezîz)
- 3 Vey bihâr-ı ma' rifet kenz-i haqîkat bî-nişân
Kimse kılmaz derdime dermân baña senden lezîz
- 4 Göz yumub ârâyîş-i dünyâdan el çek şöyle kim
Kendi 'ömrüm gülmedi ihsân baña senden lezîz
- 5 Her ne eşyâyı tefâhür cem idüb Tâ'ib görüb
Olmadı fahr idecek cânân baña senden lezîz

117

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Derd-i ruhsârında yâriñ hâl-i Hindû mı lezîz
Ka' betü 'l- uşşâk olan mihrâb-ı ebrû mı lezîz
- 2 Şorsalar üftâdeler la' l-i lebinden ol mehiñ
Tağılan eṭrâfına her târ-ı gîsû mı lezîz

- 3 Turre-i fettānını gördüñ göñül ğam yime kim
Fitne-engīz-i cihān dü-çeşm-i āhū mı lezīz
- 4 Göz kamaşūr bakmağa vech-i nigāra bir nefes
Toğrı söyle serv-i nāz kıadd-i dil-cū mı lezīz
- 5 Tā'ibā gördüñ cihānıñ nice pür 'işretlerin
Bunca 'işretgāhda maḥbūb meh-rū mı lezīz

118

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Nūr ise baĝ-ı cinān gelmez baña senden lezīz
Görmedim dünyāda bir şefkat-nümā senden lezīz
- 2 Geşt idüb 'ālemleri kıldım temāşā bunca dem
Bulmadım şāḥib-kerem ehl-i vefā senden lezīz
- 3 Mest olur şems ü kamer vechin şu'āsın kim görüb
Ḥaḳḳa budur gelmez dile rif'at nümā senden lezīz
- 4 Şordılar āfāk-ı eşyāya lezāyīzden ḥaber
Didi anlar görmedeñ bir meh-liḳā senden lezīz
- 5 Kün fe-kān mazḥārınā kim düşen Tā'ib'e şor
Cümle enfās dimedi vardır şehā senden lezīz

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey fūrūğ-ı lehce-i mäh-ı münevverdir lezîz
Yasemen gönül perişân mu' anberdir lezîz

21b

- 2 Hāme-i kudretle taşvîr eylemiş hallâk-ı ezel
Ma' den-i ' ilm-i haqîkâtle muşavverdir lezîz
- 3 Bir muraşsa' taca kimyâ-yı cihân-ârâ-yı ' aşk
Eyledim taḥkîk-i ' aşk mihr-i mücevherdir lezîz
- 4 Pāk-i ıynet ḥāk-i ' izzet birle âlûde vücûd
Māye-i luḫf-ı ināyetle mu' anberdir lezîz
- 5 Tā'ibâ gülmez baña zevk-i denî dünyâ hele
Hoş gelür yanmak baña şevkle mücemmerdir lezîz

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Öyle fehmi itdim der-i dünyâda sevdâdır lezîz
Terk-i ülfetle bu ' âlemden müberrâdır lezîz
- 2 Nitekim germiyyet-i meclîs-ger olmak ḥûn muḥâl
Taşradan bî-gâne-veş yârâna ma' nâdır (lezîz)

- 3 Dil-i şafâ kesb eylemez ma‘ şûk-ı seyrü ’n-nâsdan
Böyle bir nâdide maḥbûb-ı yektâdır lezîz
- 4 Çün geziyye-i müzeyyen dilber-i ‘ âlî-cenâb
‘ Âlem-ârâ naḡş-ı dil-cûyı mu‘ allâdır lezîz
- 5 Tâ ’ibâ şorsañ gerek yâriñ lebinden cur‘ anıñ
Ġalibâ kevşer-mişâl envâr-ı kübrâdır lezîz

121

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1 ‘ Arız-ı devrinde yâriñ ḡaṭṭ-ı gül-bûdur lezîz
Şaf şaf ender düzülmüş ḡâl-i Hindûdır lezîz
- 2 Tağılan gerdân-ı kâfûr üstüne dest rûyda
Her nazarda ‘ âşıka kimyâ-yı kesbûdur lezîz
- 3 Serv-i ḡadd-i nâzik edâ reftâr-ı ‘ işve sâz-ger
Böyle bir ‘ âlî nigâh dü-çeşm-i âhûdur lezîz
- 4 Lezzet-i dünyâya dil Tâ ’ibâ ki virdiñ ne ġam
Ġüyâ bildiñ şerh-i ruḡsâr üzre cādûdır lezîz

122

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1 Nâz u istignâ vü cevriñ şehd ü şekkerden lezîz
Gelmedi ey dil-rübâ ḡandı mükerrerden lezîz

- 2 Zevk-i vařlıñ bende-i ser-mest ü ser-gerdān idüb
Fehm kıldım baña la‘ liñ geldi kevşerden leziz
- 3 Āh ateşi her ne deñlü sīnemi kıldıysa çāk
Neş’e buldı bu göñül ol āh-ı aħkerden leziz
- 4 Rū-be-rū pehlū-be-pehlū hem-niřini olsa yār
Kılca gelmez çeřmime zūlf-i mu‘ anberden leziz
- 5 Tā’ibā gördüñ kamu ‘ālemde ni‘ met saña kıyās
Hiç ni‘ met görmediñ dīdār-ı dilberden leziz

EZ KÂFİYE-İ DER-ḤARFÜ'R-RÂ

123

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

22a

- 1 K̇ansı dilber rûy-ı ḥandânıñca bir
 K̇ansı der la' l-i draḥşanıñca bir
- 2 K̇ansı ra' nâ-yı leb-i gülnârda
 K̇ansı âfet mâh-ı raḥşanıñça bir
- 3 K̇ansı bir ' âlî-himem şâhib-kerem
 K̇ansı bir en' âm-ı iḥsânıñca bir
- 4 K̇ansı gül-i çâk-ı girîbân eyleyen
 K̇ansı bülbül âh-ı efgâniñca bir
- 5 K̇ansı beñzer leşker-i Tatarıña
 K̇ansı tutmuş şaf-ı gerdânınca bir
- 6 K̇ansı naḳş-ı ârâm dil-cû-yı güzîñ
 K̇ansı meh-rûy-ı dıraḥşanıñca bir
- 7 K̇ansı aḡlar dâd ider rûz şebân
 K̇ansı Tâ'ib dîde-i giryanıñca bir

- 1 Ey hümā-yı evc-i ' izzet mähı raḥşānıñca bir
Görmedim dehr-i denīde rūy-ı ḥandānıñca bir
- 2 Kim nihāl-i yāsemīn serv-i revāndır çün ḳaddiñ
Naz ile refṭār ider serv-i ḥırāmānıñca bir
- 3 Göz ḳamaşur bir güzīn vechin temāşā ḳılsalar
Gelmemiş envār-ı ḥüsn-i mäh tābānıñca bir
- 4 Tağıdub bād-ı şabā bir ruḥsāra ṭökmüş nice tār
Var mıdır ayā seniñ zülfi perişānıñca bir
- 5 Ḳaṭre ḳaṭre ḥün-ı dilden ākıdub seyl-āb-veş
Tā'ibā çün ḳan döker çeşm-i giryānıñca bir

- 1 Ḳansı ḥün ālūde bağr-ı çeşmim giryānıñca bir
Ḳansı dil-riṣ-i cihān ol mest-i ḥayrānıñca bir
- 2 Ḳansı deryā-yı ' ademden güher-pākı nedir
Ḳansı iḥrāc eyler ayā ' ilm-i ' irfānıñca bir
- 3 Ḳansı dünyā vü mā-fīḥāyı tezyīn eylemiş
Ḳansı mihr-i pertev-i in'ām-ı iḥsānıñca bir

- 4 Ȳansı re'ı-y-i hükm-i taqđırinde keşf eyler dehān
Ȳansı nuṭқа zehre-dār 'ālemdе fermānıñca bir
- 5 Ȳansı olmuş ḥāk-i dergāhında yeksān dem-be-dem
Tā'ib-āsā rūz-ı 'ıydıñ içre kırbānıñca bir

126

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

22b

- 1 Serimde nāzeninler řevķ-i zevķi her zaman vārdır
Degil zāhir dīl-i ġam-ġinim içre bī-niřān vardır
- 2 Görölmez řüretā sūz-ı derūnum pür olub miġmār
Tesettür 'āřıķa vācibter oldu rāygān vardır
- 3 Mükedder la' l-i ālūde olubdur maḥzen-i ālām
Bu pinhān nūkte-i dehr semmesinde biñ 'ayan vardır
- 4 Ne lāzım keřf-rāz itmek kılūb-ı maḥfī-ġāhīde
Hezārān kılub 'āřıķda nice sırr-ı vardır
- 5 Te'essür ile tā levīm-i kıa' rına dü-ķār olub Tā'ib
Bunuñ zeylinde ehl-i derde dermān peykān vardır

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Ser-i kūyunda yārin hoş nice hayrānlığım vardır
Düşüb çāh-ı zenaḥdānına ser-gerdānlığım vardır
- 2 Yanub yakıldığım her şeb idüb gözyaşını seyl-āb
Anıñ 'aşkıyla ten cümle ciger biryānlığım vardır
- 3 Baş açık yalın ayak ser be şahrā-yı cünün- āsā
Ḥayāl-i 'aks-i rūḥ-ı yār ile 'üryānlığım vardır
- 4 İçüb bezm-i şerīfinden şürāḥ-ı leb-be-leb ser-mest
Olub cām-ı muşaffādan bugün mestānlığım vardır
- 5 Ne deñlü cevriñi çekeñlige kâbil-i nā-murād isem
Teraḥḥum kılmağa kim lāyık-ı iḥsānlığım vardır
- 6 Döküb göz yaşını Ceyhūn-veş u Seyḥūn kaṭre kaṭ
Meh-i 'aşkıñda her dem ḥāk ile yeksānlığım vardır
- 7 Dem-ā-dem bezm-ger ülfet-keş olmak mümkün olmazsa
O serv-i 'ālī-ḳadre Tā'ibā mihmānlığım vardır.

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün

- 1 Mülk-i Ḥürrem ḳaşrını vīrān ider silker döker
Ḳahr-ı dünyā reşkimi rīzān ider silker döker

- 2 Tūşe-i rāh-ı ḥaḳīḳāt birle sebük-bār iken
Gözlerim ḵan ağladub giryān ider silker döker
- 3 ʿĀks-i ruḥsārın görüb mesrūr-ı ḥandān olmadım
Ḳorḵarım ḥasret çeker biryān ider silker döker
- 4 Baña nisbet kākül-i çevgānını baḡrım ezüb
Āh kim çīn-i zūlfını pinhān ider silker döker
- 5 Dāne dāne cism-i endām-ı naḥīfin Tāʿ ibāñ
Bir gün ol yār cümle üstüḥʿān ider silker döker

129

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- 1 Ġālibā emr-i Ḥüdā dost baḡını silker döker
Bu vücūdum mülkiniñ yapraḡını silker döker

23a

- 2 Kün fe-kān⁷ın mazḥarı eşyāya sārīdir belī
Şerḥa şerḥa tan eviniñ baḡını silker döker
- 3 Firḳat eyyāmı gelürse eyler ervāḥü 'l-vedāʿ
Merdümān-ı çeşmler bu laḡmını silker döker
- 4 Nice ser-keş-i müddeʿi maḡrūr-ı enfās olmasun
Zālim-i bī-dād olan yapraḡını silker döker

⁷ O evreni ve yeryüzünü yoktan yaratandır. O bir işin olmasına karar verirse “*ol*” der; o da hemen oluverir. Bakara, 2 /117

- 5 Tâ'ibîñ hüzni-i elem gitmez dilinden bir nefes
Katre katre hün-ı çeşm ırmağını silker döker

130

Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün

- 1 Mürğ-i dil ser-deftere hüsn-i meh-i tâbân yazar
Mişli yok kim çarhda şad âfet-i devrân yazar
- 2 Hâtıra almaz sipihriñ nice bî-hemtâların
Çeşmim cāzū-yı hezārân leşker-i hūbân yazar
- 3 Şaf şaf eyler kamu maḥbūb-ı müsteşnâları
Güyâ zerrîn-sîm bir taht üzre bî-pâyân yazar
- 4 Yazmadı kaḍı-yı keşşâf muḥaddişler velî
Şerḥ-i ruḥsâr-ı dil-i âgâhlar pinhân yazar
- 5 Bağladı zünnâra bil Tâ'ibî her meyḥānede
Küfr-i zülf-i yâr ile her dem-be-dem îmân yazar

131

Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün

- 1 Hükûm iden sulṭân-ı dil dünyâyı bî-esfâ yazar
Çün degil bâḳî fenâ ser-deftere efnâ yazar
- 2 Kendi hüsn-i mihrini 'uṣṣâka taḳsîm eyleyüb
Nice biñ rind-i ḳalender 'âşık-ı şeydâ yazar

- 3 Meyl-i maḥbûb-ı dil-ârâ ğonce-femdir maḥşadı
Anıñ için zâtına mir‘ât-ı bî-hemtâ yazar
- 4 Sürḥ-ı lâ‘inden ḳanan bulur ḥayât-ı câvidân
Mest-i ser-gerdân-ı ḥayrâna ḥayât-ı mâ yazar
- 5 Bir güzîn vaşl-ı zülâl-i leblerin emsem dirim
Ol nigârım bende nâ-maḥremim ammâ yazar
- 6 Gâh olur pâ-y-i ğubâr-ı ḥâkini bûs muḥâl
Ba‘zı şûr-engiz dil-i âġâhlara ibdâ (yazar)
- 7 Söyledimse Tâ‘ibî ser-leşker-i ‘uşşâkâ yaz
Ol kerem-kânı efendim câ-be-câ ednâ yazar

132

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1 Ol peri-peyker ruḥ-ı zîbâyı cânım pek sever
Ḳadd-i ‘ar‘ar ḳamet-i bâlâyı cânım pek sever
- 2 Hiç sevmez mürġ-i dil ârâyış-i dünyâ-yı dūn
‘Aks-i Ken‘ânı zihî ‘anḳâyı cânım pek sever

23b

- 3 Şîve-gerlikde per-i perverde olmuş puḥteler
Ḳadrđan her nâz u bî-hemtâyı cânım pek sever

4 Nice kılmam ser-fürü anıñ kudüm-ı hâkine
Nuṭkā gelmiş gün şeh-i Dārâyı cānım pek sever

5 Ben aña söylemişdim cān seniñ
Dimedi hiç Tā'ib-i ednâyı cānım pek sever.

133

Müstef' ilün / Fā' ilün / Müstef' ilün / Fā' ilün

1 Şaf şaf oldu sütün 'ārşa hezār āhlar
Çünkü hebā' i menşūr heb çekilen vahlar

2 'Aşk odı yâğdı beni koymadı benlikde ben
Yağmaya virdi bütün şol çeşmim siyahlar

3 Nakş-ı ruh-ı yâr ol fikr-i tezekkürle biñ
Kılmadı bu nefsi-ı har zirā çok günahlar

4 Rind-i kalender olan bunlara hâzır mı olur
Hizmeti maqbûl olan onlar seher-gâhlar

5 Rızq-ı riyâ-yı nefsin egnine ber-düş iden
Sa' yende takşîr ider bu teh-i kem-râhlar

6 Hakk'a 'ubūdiyyeti eyler ol kâmil kim
Böyle bir huzūr olan pür dil-i āgâhlar

7 Tā'ibā hor u haķîr lutf uma senden hemān
Bende-i bî-behreye zulm eylemez şahlar

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Yâ Râb nedir ol âfet-i devrânımı göster
Bir mişli bulunmaz gözi mestânımı göster
- 2 Hâsretde koma 'ıyd-ı vişâliñ kerem eyle
Ya' kûb-şıfat Yûsuf-ı Ken'ânımı göster

24a

- 3 Ol müşg-i haţın dâne'î gîsûların bir bir
Her târ birer zûlf-i perişânımı göster
- 4 Göz görmedi hiç yâr-ı nigârıñ hayâlinden
Kaldı bu gönül ol meh-i tâbânımı göster
- 5 Tâ'ib nice bir hâsret odıyla yanadursun
Luţf eyle kerem cânıma cânânımı göster

Fâ'îlâtûn / Fâ'îlâtûn / Fâ'îlâtûn / Fâ'îlûn

- 1 Ey peri naķş-ı raķıñ döndükce bir an gösterir
Gün-be-gün devr ile gûyâ mâh-ı raķşân gösterir
- 2 Nâ-ḥalef görmez revîş-i 'aks-i ruḥsârıñdaki
Nev-be-nev artar ziyâ şaḥnında tâbân gösterir

- 3 ‘Āşık-ı şūrīdeler pā-bestedür şūr-ı dil
Şāh-ı İskender gibi ‘āşıkñ Nerīmān gösterir
- 4 Çün durur gören ruḥ-ı al üzre ol ḥicr-i sevād
Beyt-i ma‘ mūr ‘āşıkñ cānını kurbān gösterir
- 5 Tā‘ibā ger vaşlını ta‘bīr iderse ḥasret āh
Ḥaşra dek olmaz dil āzād dīde-i giryān gösterir

136

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Reşk-i çeşmin ol peri eyler kan benden bilür
Ḥasret odıyla yaḳar cismin cinān benden bilür
- 2 ‘Aks-i ḫālī‘ çün murād üzre dönme müdām
Nār-ı hicre yandığın şāhib-zamān benden bilür
- 3 Ben neyim şūretde bir zār-ı zebūnum öyle kim
Lā iken ismim yanında he zamān benden bilür
- 4 Ta‘b-ı nāzikterine her ne muvāffıḳ gelse hoş
Gelme kec-rev felek ḳaşı kemān benden bilür
- 5 Toḳunursa pāyına seng-i sitem meh-pāreniñ
Tā‘ibā kim dem-be-dem şirīn zebān benden bilür

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Baña ey āfet-i cān eyledigiñ al yeter
Saña her demde zeh-i dil-i meyyāl yeter
- 2 Muẓtarib oldığı mihr rûz şebān āh enīn
Eyleyüb ḥāl-i derūn muẓtaribü 'l-ḥal yeter
- 3 Görmez zār ile mihr-i māh seni cān egler
Bir günü derd-güzār ile şad şal yeter
- 4 Nazarıñ kesme saķın 'āşık-ı ğam-ḥ'ārelere
Revā kim görmese ola hele pāy-māl yeter
- 5 Zümre-i ehl-i dilān kemḥā ü dībā ne bilür

24b

Tā 'ibā 'ārif olan kimseye bir şal yeter

(Muhammes)

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Nāle-i feryād eyleyen dü-çeşm-i terim ağıdır
Kim sirişkim dökülen gūyā gönül yaprağıdır
Nār-ı hicriñden eriyen bu yüregim yāğıdır
Sīnem üzre şaf olān heb tīr-i müjgān dağıdır
Raḥm kıl devletlü sulṭānım mürüvvet çağıdır

- 2 İntizārîndâ kalub hâk ile yeksân oldığım
Dām-ı ‘ aşkıña düşüb derdinle sūzân oldığım
Hasret-i Yā‘ kûb veş çün vâlih ü hayrân oldığım
Vaşl-ı ‘ ıydıñda şehîd-i zâr-ı giryân oldığım
Raḥm kıl devletlü sulṭānım mürüvvet çağıdır
- 3 Seyl-i eşkim her zamân gördükde imdād itmediñ
Genc-i ğamdan ber-güzîn sulṭanım āzād itmediñ
Yoḥsa mirās-ı peder mi raḥm-ı mu‘ tād itmediñ
Cevr-i ḥāl itdiñ vefā resmin bir yād itmediñ
Raḥm kıl devletlü sulṭānım mürüvvet çağıdır
- 4 Merḥamet eyle ser-i kūyînda yandım el-amân
Görmedim bir sen gibi şūḥ-ı dilāver ḳahramân
Ḳadd-i ‘ ar‘ ar ḳāmet-i serv şanevber nev-fidân
Ġamze ucıyla ḳan idüb bu Tā‘ ibiñ ‘ āḳlın alan
Raḥm kıl devletlü sulṭānım mürüvvet çağıdır

139

Mefā‘îlün / Mefā‘îlün / Mefā‘îlün / Mefā‘îlün

- 1 Enîs-i yâr-ı ğâr-ı nergis-i mestānem yokdur
Cihân-ārā feraḥ-baḥş u leb-i ḥāndānımız yokdur
- 2 Ne kim ṭālî‘ -i ḳuvvet bulmamış burc-ı sa‘ âdetde
Meger sertân-ı menḥûs rûşenā cevlnamız yokdur
- 3 Felek ḳahr-ı sitemden özge ḳılmaz gönlümüz ḥürrem
Sipeh-salâr-ı ğam bizde dil-i şādānımız yokdur

- 4 ‘ Aceb bî-hûde sevdâ-yı ciger-i dil mürğ-i zâr ile
Ne çâre ‘ âşıkız bir dem şafâ gülşânımız (yokdur)
- 5 Gel ey zâr-ı firāvân eyleyen dü-çeşm-i hûn Tâ‘ib
Ümîdîñ kat‘ kıl kim bir meh-i tâbânımız yokdur.

140

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

- 1 Zülâl-i şevk-i yârı nûş ile sekrânlığım vardır
Leb-i sükkârına kândıkça hoş mestânlığım vardır
- 2 Elim yetmez gözüm gördükce kılmaz rahatım yokdur
Hayâliyle geçirdim ‘ ömrümi nâ-dânlığım vardır

25a

- 3 Esîr-i çîn-i zülfi şol nigârîñ oldum ey dil ben
Beni âzâde kılmaz hüsnine hayrânlığım vardır
- 4 Kõmaz bu bendesi âzâde olsun bir nefes hiç kim
Dem-â-dem âsitân-ı hâk ile yeksânlığım vardır
- 5 Düşeliden ‘ aşkına bî-hûde ser-mest çün gezer gönlüm
Tefehhüm eylemez cevır u cefâ giryânlığım vardır
- 6 Nice her rûz şeb hasret odıyla bağrım ol yaqsun
Ümîd-vâr mı ki rûy-ı çâhına mihmânlığım vardır

- 7 Bu cism-i nā-tüvānı Tā'ibā kim rūz-ı ezḥāda
Tefāhürle anıñ rāhına çün ḳurbānlığı́m vardır

141

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Şiken çīn-i zūlfüñ açıldıkca ḥayli miḥnetim artar
Şükür Mevlāya kim 'ömrüm uzanur ḥürmetim artar
- 2 Reh-i 'aşḳında şevḳ-i zevḳim eksilmez benim cānım
Şerāb-ı la'lini nūş eyledikce 'işretim artar
- 3 Bükülür ḳadd-i mevzūnum ḥayāl-i yār ile her dem
Bi-hamdillāh o fīkr-i nāzeninle şohbetim artar
- 4 Elim degmez ki 'aşḳıyla yaḳam yırtam ḳılam zārī
Anıñ zārı firāvān ile ḳadr u ḳıymetim artar
- 5 Mühr ursam zebān-ı dile hergiz çıkmasun şavtı
Diyü şad āh ile nāle vü zārī şohbetim artar
- 6 Ne deñlü cevri-i ḳahrın çekdim ise dilberin cānā
O deñlü pür-vefā yārīñ yanında 'izzetim artar
- 7 Tezāyü' olmadan ḥavf eyleme Tā'ib çün āhın kim
Muḳābilinde her āhın hezārān ḳurbetim artar

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Nigara 'izz-i cāhıñ saırını 'ünvāna yazmışlar
Benim bu dud-ı āhım şerhını dīvāna yazmışlar
- 2 Devāt-ı hāmeler ta' ciz olub şahn-ı kitābetde
Dil-i derdi yazarken āşınālar yana yazmışlar
- 3 Humār-ālūde-i nergis-i mest-i fitne-engiziñ
Nigāh-ı bī-hümālī çeşme-i mestāna yazmışlar
- 4 Siyeh tuğrālarıñ avize kılmış gül yañak üzre
Haıı-ı müşginiñ ol serviñ şaf-ı gerdāna (yazmışlar)
- 5 Der-i meyhānede hāk ister iken Tā'ib-i şeydā
Bi-hamdillah gürūh-ı hāk-pā rindāna yazmıřlar

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

- 1 Gāh olur mürğ-i gönül kendin baña řehbāzeler
Per āçüb gāh-ı 'ademden bu dil-i yelpāzeler

25b

- 2 Gāh pür emvāc-ı deryā mevc urub mişl-i fu'ād
Çün geçen 'ömrüm ser-ā-ser muttaşıl řirāzeler

- 3 Gel naẓar-gāh eyle dil taḥtındaki sulṭānı sen
Kim niṣān-gāh itmeye elbet yolından azalar
- 4 Bir mu‘ arifden zihī maḥbūb-ı müstesnâdır ol
Yūsuf-āsā kerre biñ gülmez yüzi mümtâzeler
- 5 Böyle ‘ālī Zü’l-minen vaṣṣāflar taḥsīr ider
Kadir olmaz kâtibân ḥusn-in kitâbın yazalar
- 6 Dîdebânı ma‘ den-i kân-ı müddet ḥayf kim
Nefs-i şūm-ı ‘âşık-ı ğam-ḥâre-ye ğammâzeler
- 7 Bu ecilden Tâ’ibâ cevrine yâriñ incinme
Yâr cevri ‘âşık-ı ancak mürüvvet tazeler

144

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

- 1 Gözlerim ḥāk-i kudūmın didim ey yâr buyur
Kıl kerem taḥt-ı dile bir gece dildâr buyur
- 2 Şād ile gönlümüzü guşsa vü ğamdan âzād it
Bir teselli eyle cān evine her bār buyur
- 3 Cür‘ asın lā‘l-i lebiñ ağızı bize şun bir dem
Mest-i ser-gerdān idüb tūṭī-i güftâr buyur
- 4 Yalvarıb pâyine düşsem baña Ta’ib mi olur
Eylesem seyl-i sirişkim şeh-i ḥünkâr buyur

- 5 Tākātī kalmadı giryānlığa çeşmim Tā'ib
Luṭf ile bünyād kıl eyleme bizār buyur

145

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Āh ider mürğ-i göñül cānānı bu can arzular
Nüş idüb la' l-i lebin olduḡda sekrān arzular
- 2 Eyle bī-ḡod eylemiş fark itmez olmuş 'ālemi
Derd-nāk eyler güzār ser-mest-i ḡayrān arzular
- 3 Kānadır ol māh-peyker cā-be-cā diyüb
Ḥāne-i dil taḡtına teşrif-i sulṡān arzular
- 4 'Aşş derdine devādırlar vişāli ma' şukı
Yār vaşlın 'āşıkān derdine dermān arzular
- 5 'Iyd-ı ekberdir zihī Tā'ibe in'ām-ı vişāl
Olmaḡa çün ol mehiñ ḡākine ḡurbān arzular

EZ KÂFİYE-İ DER-HARFÜ 'Z-ZÂ'

146

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

26a

- 1 Şabā ol ğonce-leb ħurşīd-i raḥşāndan ḥaber virmez
Açılmaz tıfl-ı dil-i cana cānāndan ḥaber virmez
- 2 Düşüb bir dām-ı girdāba ne raḥat ḵaldı cismimde
Ol serd-i ter nihāl-endāz-ı gülşenden ḥaber (virmez)
- 3 Bu bāğın 'andelībi andan özge olmasa müşkil
Niçün ḵāsd-i peyamla yāre yārāndan ḥaber virmez
- 4 Benim çün mürde baḥtım saḵlamış nā-kāmlığı bunda
Muradı bī-murād olsun dīvāndan ḥaber (virmez)
- 5 Çün anı kimse teşḥīs etmedi zīrā degil Tā'ib
O bir sırr-ı ḥaḵīḵat 'ārifān andan ḥaber virmez

147

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

- 1 Nice demdir o gül-i ruḥsārdan hergiz ḥaber gelmez
Dili irsāl iderdim ḵorḵarım ol da gider gelmez
- 2 Peyām-ı nāme-i ḵāsd müyesser olmadı bir gün
Ḥayāl-i şevḵ-i mihr-i nūriden hiçbir eṣer gelmez

- 3 Anıñ hüsn-i ziyâsı pertev-i hurşîd'den efzûn
Bilür gevher-şinâsân şemme yanında kamer gelmez
- 4 Giden yâre vişâl-i 'ıyd olur buldukça tenhâda
Zülâl-i gönçe-ter leffeyn rûz şeb emir gelmez
- 5 Gelür ümîdiyle hûn-ı bağırm eyledi ib' âş
Giderse ol civâra Tâ'ib-âsâ ser-te-ser gelmez

148

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

- 1 ' Aceb hûn-ı cigerde âh-ı sūzân artar eksilmez
Niçün her laḫza laḫza dâğ-ı hicrân artar eksilmez
- 2 Ṭabîbâ nâ-tüvân cismimde yokdur raḫatım aṣlâ
Ten-i zârımda seylân eyleyen kan artar eksilmez
- 3 Benim feryâd u nâle ḫufte ḫufte çekdigim her şeb
Muşarraḫ zâr u girye âh u nâlân artar eksilmez
- 4 Sirişk-i çeşm-i dil evrâḫına yazmak degil mümkün
Dem-â-dem ḫatre ḫatre eşk-i bârân artar eksilmez
- 5 Bu firḫat odı ḫasret bağırmı hûn eyledi Tâ'ib
Müretteb fehmi kıldım ' aşḫ-ı sūzân artar eksilmez

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Bir sencileyin nergis-i mestân ele girmez
Bir bencileyin bülbül-i nâlân ele girmez
- 2 Bir sencileyin mâh-ı münevver bulunursa
Bir bencileyin 'âşık-ı hûbân ele girmez
- 3 Bir sencileyin menbâ'-ı lûtf-ı kerem olsa
Bir bencileyin şâdık-ı yârân ele girmez

26b

- 4 Bir sencileyin maḥzen-i
Bir bencileyin ṭuṭî-i gūyân ele girmez
- 5 Bir sencileyin dilber-i ḡarrâ-yı ser-efrâz
Bir bencileyin ḥâk ile yeksân ele girmez
- 6 Bir sencileyin yâr-ı muvâfık olur anda
Bir bencileyin ṭâlib-i cânân ele girmez
- 7 Bir sencileyin 'ahdine ikrârına Tâ'ib
Bir bencileyin mâ'il-i ihsân ele girmez

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Cihānıñ guşşasından hem ciger kan eylemek olmaz
Gönül seng-i sitemden çeşm-i giryān eylemek olmaz
- 2 Revādır fakra fahr itmek bu 'ālem tekkegāhından
Serīr-i saltanatda nefis-i sultān eylemek (olmaz)
- 3 Düşüb çāh-ı belā ka' rına çün mişl-i denī olmağ
Ne lāzım dil virüb dünyāya nālān eylemek olmaz
- 4 Gehi feryād gehi girye gehi kim dest-i ā' dādan
Murādım olmadı eyvāh efgān eylemek olmaz
- 5 Belā-yı dehr geçürdün ne bulduñ ser-te-ser bilmem
Döküb gözyaşını seylān-ı bārān eylemek olmaz
- 6 Hārābatı gezenler buldı zevk-i bī-merām ancak
Ki ma' mūr-hāne-i zevki de virān eylemek olmaz
- 7 Tecerrüd təcini aldanma ki Tā'ib ser-efrāz ol
Zihī nā-ma' kuli kendiñe yārān eylemek olmaz

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Dilā ol rahları gül bağırmıñ kan oldığın bilmez
Cigerde şad-hezārān dāğ-ı hicrān oldığın bilmez

- 2 Şanur āzāde göñlüm yāresi ḥadden füzūn olmuş
Tenim sīḥ içre her şeb zār-ı nālān olduğın bilmez
- 3 Döküb gözyaşını Seyḥun Ceyḥun eyledi devrān
Ser-ā-ser cismim zārım hıcre biryān olduğın bilmez
- 4 Müjem pergālesinde şebnem-āsā düzülü şaf şaf
Bu yanan merdüm-i çeşmimde müjgān olduğın bilmez
- 5 Sitem taşı melāmet hançerine sīne-i şafım
Dem-ā-dem leşker-i a‘ dāya kalķan olduğın bilmez
- 6 Ḥayāl-i şevķ ‘ aşķ-ı zevķ-i yār ile yanar odım
Derūn-ı micmer-i ‘ aşķ ile sūzān olduğın bilmez
- 7 Bilür Tā’ib ta‘ aķķul eylemez taķdīr-i Sübhānı
Muķadder zerre her taķdīr-i Yezdān olduğın bilmez

152

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

27a

- 1 Cām-ı la‘ liñ nūş idenler āb-ı ḥayvān istemez
Pertev-i hüsnūñ gören seyr-i gülistān istemez
- 2 Mest u medhūş vişāl-i ‘ ayn-ı zat olur göñül
Andan özge dil-rübā serv-i ḥurāmān istemez

- 3 Şemme-i vechiñ temâşâ eyleyen üftâdeler
Eşigiñde kul olur dehrinde sultân istemez
- 4 Mübtelâdır sen şeh-i mehpâreye dil neylesün
Tal' at-ı hürşid-i zerrîn mäh-ı tâbân istemez
- 5 Çün giriftârı olan 'aşkıñ nedir can u teni
Hân mânı terk ider mülk-i Süleymân istemez
- 6 Husrev-i Dârâ-yı İskender nedir 'uşşâka câh
Câm-ı Cemşid heft-i kişver-i Nerimân istemez
- 7 Bağladı zünnâra bel kesdi ümidin Tâ'ibî
Küfr-i zülfünden cüdâ bağ-ı behiştân istemez

153

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Çün dilâ kadr-i 'alâ bir çeşm-i fettân isteriz
Pür cilâ pertev-fezâ serv-i hırâmân isteriz
- 2 Nâzenîn ruhsâr-ı nesrîn nev-şüküfte meh-cebîn
Mâh-likâ şahib-vefâ mihr-i dıraşşân isteriz
- 3 La' l-i leb nâzik edeb kılsam taleb etmez ta' ab
Hem cefâ kılmaz hemâ şad berge handân isteriz

- 4 Ah biñ rāhına biñ vah eylesem gelmez ‘aceb
Ol şehā cānım fedā eyler zihī cān isteriz
- 5 Gülzār-ı naķş-ı nigār olsun sitemkār olmasun
Tā’ibā olmaķ revā yolına ķurbān isteriz

154

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Şad gül-i ĥamrā yüzünde yāriñ açılmış henüz
Vird-i zībā ol meh-i ruķsārıñ açılmış henüz
- 2 Nev-be-nev çāk-i giribān eyleyüb minkārdan
Nā-şükufte ģoncesi dildārıñ açılmış henüz
- 3 Kim resīd olmuş rebī‘ gelmiş ‘izār-ı yāre bu
Taze reyĥānı rūy-ı envārıñ açılmış henüz
- 4 Gül şakāyık ‘ārız-ı naķşından almış nice reng
Alı bī-ĥad nergis-i bīmārıñ açılmış henüz
- 5 Tā’ibī dil ĥaste kākül-i şiken çīn bend iken
Yāsemen zülf-i ‘abīr-i tārıñ açılmış henüz

155

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Cāme-i faĥr ile zāhid kişi insan olamaz
Ġonce-leb tūtī ģüyā-yı Bedaĥşān olamaz

27b

- 2 Kīse dībā-yı ḥarīr-i Kils-i kemḥāne olamaz
Ṭab‘-ı külḥāni olan serv-i ḥirāman olamaz
- 3 Ṭıynet-i ḥalāş olan şaḥşa palās faḥr-i libās
Post-u rūbāh giyüb Yūsuf-ı Ken‘ ān olamaz
- 4 Düşmeden dağdağa-i dehre zebūn oldı gönül
Bir dem āzāde olub mihr-i firāvān olamaz
- 5 Mürg-i dil ‘ aksine taḥşīl-i kemāl it Tā’ib
Kuş dili bilmeyen ādem de Süleymān olamaz

156

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Açılır şubḥ u mesā her ḡonce-i ḥandānımız
Berg-i gül ārāstedir şolmaz gül-i gülşānımız
- 2 Güyā şebnemle müzeyyen eylemiş Rabbü'l-enām
Yek nazarla fetḥ olur bu külbe-i aḥzānımız
- 3 Meyve-i ḥüsn-i cemāline gönül baḡlu müdām
Bāḡı teklif eylese n’ola bizim baḡvānımız
- 4 Dāḡil olmaz kimse āsān-ı baḡçe-i meh-rūya bil
Cümle varı terkle hem-rāhına çün cānımız

- 5 Dil hayāl-i yāre müştāk-ı ezeldir nitekim
Hāl ü haṭṭıyla vişāli dem-be-dem mihmānımız
- 6 Hiç gitmez nergis-i mest-i derūna nakş olub
Muntazır didārına dü dīde-i giryānımız
- 7 Secdegāh-ı ‘āşıkānīn Tā’ibā kavseyndir
Tāk-ı mihrāb-ı ḥaḳīkī dīnımız imānımız

157

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Çār ‘unşur Kudret-i Yezdān ile bünyādımız
Bir mürekkkeb şahş-ı mazhār oldu ādem adımız
- 2 ‘Alleme’l-esmāyı ta‘līm eyledi çün ādeme
Lübbü’l-esmā-yı müsem mā zikrimiz evrādımız
- 3 Hāme vü cūyān-ı kitābān ‘ācizdir veli
İsm-i pākı vaşf-ı zātı rüz şeb mu‘tādımız
- 4 Çıkmışız bāzār-ı ‘aşka ‘aşk-ı bāzī-ger biziz
Pençe-i şayyāda düşmüş şayd-veş feryādımız
- 5 Fikr-i yār ile bu Tā’ib çok binā kıldı ḥarāb
Hāne-i virāneler ancak olur ābādımız

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Ah itdigimi künbed-i ħadrâ bile tıymaz
Zârımı benim kubbe-i mînâ bile tıymaz
- 2 Ey 'âşık-ı cân râzımı nâ-mahreme virmem
Pinhân iderim 'arş-ı mu' allâ bile tıymaz

28a

- 3 Zann itme bilür ħâlimi perişânımı her bâr
İzhâr idemem zülf-i semen-sâ bile tıymaz
- 4 İfşâ kılam 'âşık-ı şurîdeligim bil
Üftâdeligim mürğ-i şeb-âsâ bile tıymaz
- 5 Tâ'ib şaķın ol yâre sırrıñ keşf ider olma
Bu bendeñe zâr-ı şeh-i Dârâ bile tıymaz

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Bu mürğ-i gönül râzını dünyâya tıyurmaz
Ķalbinde olan sırrını sevdâya tıyurmaz
- 2 'Âşık olanıñ ħâline vâķıf olamaz kim
Üftâdeleriñ derdini ovaya tıyurmaz

- 3 Rindāne gezen mest ü müdām rūz-ı leyālī
Bālāya degil maḳdem-i ārāya tıyurmaz
- 4 Ȑan aȓlar gözüm tıymasun aȓyār ile bed-nām
‘Aşķında muḳīm̄ler nem-i a‘ dāya tıyurmaz
- 5 Tā’ib yana gör kūy-ı dil-ārāya vişāl ol
Vahdette olan mihriṇi ‘ankāya tıyurmaz

160

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Nice müstesnā güzel şāḥib-i dil-ārā görmüşüz
Etme istiġnā bize senden de a‘ lā görmüşüz
- 2 Sen misin ‘ālemde ey ḥūri-liḳā nāzik edā
‘Ālem-ārā zīnet-i nūr-ı tecellā görmüşüz
- 3 Göz ḳamaşur lehce-i gül-rengine ḳılsañ naȓar
Öyle biñ ‘ālī-cenāb ḥüsn-i dil-ārā görmüşüz
- 4 Dest-i ḳudret, ḳudret-i cınbız ile düzmüş anı
Ebruvānı kākül-i zūlf-i muṭarrā görmüşüz
- 5 Tā’ibā faḥr eyleme ḥübān-ı dünyāya şaḳın
Dökmemiş dest-i ḥaḳāyık dürr-i yektā görmüşüz

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 ‘Ārifān dehr-i denī dünyāyı ıat‘ā aılamaz
Çün mülemmā cife-i seg-āb aılamaz
- 2 Kim kerāhetle nazar eyler muıabbetden degil
Bir pula eyler fūrūht-ārā-yı zībā anlamaz
- 3 Puta kılmaz secdegāh etmez anı bī-riyā
‘Āııķān bu künbed-i devvār-ı binā aılamaz
- 4 Hākden özge bulunmaz ser-i bālin seniñ
Cāme-i ħ‘āb itmege hem kemĥā u dībā aılamaz
- 5 Ta’ibā ref‘ it melāli aıla ŗar‘ı ‘ārif ol

28b

Böyledir erkān-ı ‘ārif zir ü bālā aılamaz

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Sāz-ı ‘āıķı gūı iden çengi rebābı diñlemez
Kim gören ālā-yı ‘anķā-yı zübābı diñlemez
- 2 Seyr iden ķālū belānıñ na‘rā-yı gül-bangını
Per aıub pervāne-veı ŗīt-ı ĥabābı diñlemez

- 3 Bülbul-ü bağ-ı haḳīḳāt işiden üftādegān
Nā-muṭahhir bağçe-i şavt-ı ‘azābı dinlemez
- 4 ‘Irḳ-ı nā-mā‘kūl-i bedbaḥtı olan nā-tāmlar
Biñ naşihat eyleseñ hayrı sevābı dinlemez
- 5 Tā’ibā zinhār zinhār dil virüb andan āmīn
Olma anlar bī-ḥaber şāfī cevābı dinlemez

163

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Tīre-baḥtız bir nefes olmaz teh-i pür-cāmımız
Sāḳī-i gül-beççe destinden olur in‘āmımız
- 2 Nūş idüb medhūş-ı bī-ḥod oluruz dīvāne-veş
Öyle maḥmūr-ı cihān tā şubḥ olunca şānımız
- 3 ‘Iyd u vaşlıñ cūr‘ası ser-mest ü ser-gerdān ider
Kim şebīnedir lezāyiz bāde-i gülfāmımız
- 4 Çün tefāḥür etmeyüz ‘ālemde olsaḳ nā-murād
Manşüb-ı a‘lā bize bu söylenen bed-nāmımız
- 5 Kem diyenlerden Ḥudā ḥoşnūd ola Tā’ib nedir
Ber-murād olsun olur yoḳdur bizim düşmānımız

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Bu bezme çemen-zâde o meh-rû yine gelmez
O la' l-i şeker-bâr u ham-ebrû yine gelmez
- 2 Her gece buyur hâne-i dervişe kerem kıl
Dürdâne sıfat dişleri incû yine gelmez
- 3 Yağmaya viren nağd-i gönül mülkini cânâna
Kim hâl-i siyeh fülful-i hindû yine gelmez
- 4 Basam ayağım bister-i zer-bâbına virmiş
Cürmüm ne ola gamze-i cādû yine gelmez
- 5 Ağyârın evin kaşd ile rüşen ider ol yâr
Tâ'ib saña çün gözleri âhû yine gelmez

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Bir sencileyin gözleri sehğhare bulunmaz
Bir bencileyin tâlî' bed-kara bulunmaz
- 2 Bir sencileyin gamzesi cādû bulunursa
Bir bencileyin derd ile hun-hâra bulunmaz

29a

- 3 Bir sencileyin āfet-i devrān ele girmez
Bir bencileyin lāyık-ı ber-dāra bulunmaz
- 4 Bir sencileyin nāz u girişme ile mevşūf
Bir bencileyin rāzını ızhāre bulunmaz
- 5 Bir sencileyin çeşmini kıan eyleyen Tā'ib
Bir bencileyin 'āşık-ı bīçāre bulunmaz

EZ KÂFİYE-İ DER HARFÜ'S-SİN

166

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bilse idim bir gözi mestāna eylerdim heves
Çeşm-i āhū dişleri dürdāne eylerdim heves
- 2 Bilmez idim lehce-i dildār kenz-i 'āşkdır
Yohsa meh-veş āfet-i devrāna eylerdim heves
- 3 Olmadım mücrim zihī rāhına durdum cāna dek
Ġonce-leb şad-berge gül-i ħandāna eylerdim heves
- 4 Lezzet-i ruḥsārdan almış olaydım bir nefes
Kim sivāyı terk ile 'irfāna eylerdim heves
- 5 Çün vişāl-i 'ıyd olur Tā'ib derdiñe 'ilāc
Bilmediñ mi kim didiñ dermāna eylerdim heves

167

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Mürg-i dil ol ġamze-i ġaddāre neylersin heves
Raḥm yok inşāf yok mekkāre neylersin (heves)
- 2 Mihribān olmaz reh-i 'aşkında olañ ḥāk-i pāy
Kān döker dü-çeşme-i ḥūn-ḥāra neylersin heves

- 3 Sīne-i mecrūḥa dağ-ı zaḥm-ı pür-ḥūn eyleyen
Çün ‘adū-yı bed-liḳā aḡyāra neylersin heves
- 4 Saña nisbet ‘azm iden bezm-i raḳīb her zaman
Bī-vefā ehl-i cefā bimāra neylersin heves
- 5 Terkīn ur ol mehveşiñ Tā’ib saña ben kim didim
Ḳadriñi bilmez denī bī-āra neylersin heves

168

(Muhammes)

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Rütbe-i ḳadri ‘alā bil ḳadr-i miḳdārı meges
Zıkr-i fikrin ḳoma elden ey gül-i ter bir nefes
Kim murād-ı maḳşadı iḥsān ide feryād-res
Ġayra dil virme dilā āḡāh ol sen sözi kes
Dem-be-dem fikr eylerim Allah bes bāḳī heves

29b

- 2 Bezm-ger olma gönül ehl-i fenādan çek eliñ
Meyl-i menşüb eyleme şāhib-livādan çek eliñ
Her mu‘aṭṭā kāküli rūy-ı zībādan çek eliñ
Ġayra dil virme dilā āḡāh ol sen sözi kes
Dem-be-dem fikr eyledim Allah bes bāḳī heves

3 Bir degül düşdüklerin cāh-ı belāya ey gönül
Bunca bed-ḥāl bed-fa‘āl kār-ı cefāya ey gönül
Vāşıl etmez çün felek yār-ı şafāya ey gönül
Ġayra dil virme dilā āgāh ol sen sözi kes
Dem-be-dem fikr eyledim Allah bes bākī heves

4 Kışver-i ‘ilmi ledünnī mazhar-ı dürdāne ol
Menbā‘-ı mihr-i vefādan sâkin-i meyḥāne ol
Hiç kim fehmi itmesün Tā‘ib gel dīvāne ol
Ġayra dil virme dilā āgāh ol sen sözi kes
Dem-be-dem fikr eyledim Allah bes bākī heves

169

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1 Çarḥ-ı gerdūnuñ dilā ālām pür-ifsād bes
Nice ḥurremle zihī nā-şād ile dilşād bes

2 Kim ne deñlü mesrūr-ı ḥandān olmağı
Dimedi bu mazlūmuñ her ah ile feryād bes

3 Yüz şuyun seylāb-ı cūyān eyleyüb ḥālim ḥarāb
Etmedi aḳrān içinde oldığı bir bād bes

4 Alma āhım raḥm kıl dām-ı cefādan gel ḥazer
Eyle ey şāh-ı melāhat cevri çün mū‘tād (bes)

5 Ey gül-i endām-ı ser-efrāzı cihānıñ Tā‘ibī
Ser-be-ser Mecnūn-veş ḥüzn-i belā müzdād bes

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Nefret alurdu fenādan ey göñül eşfāsı bes
Kim nedāmet gösterir her veçh ile a' dāsı bes
- 2 Bağladı mı bir zamān kec-rev felege ben miyān
Şimdi ikrāh eyledim bu bendeye da' vāsı bes
- 3 Nā-murād olsun diyü hurremlenür mesrūr olur
' Āşıkāne ittigi cevır ü cefā gavğası bes
- 4 Dāğ-ı hicrān bārını çekmege tākāt kalmadı
Çekdiğim derd ü elem başımdaki sevdāsı bes
- 5 Tā'ibā netseñ gerek dehr-i fenā ekdārına
Hāşılım rāhına şarf itdim ' aceb yağması bes

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

30a

- 1 Niceden nā-kūs-ı feryād ile nālāndır ceres
Na' ra-zen her gām gām dü çeşm-i giryāndır ceres
- 2 Sarbānından cüdā oldığı gelmiş hātıra
Kāf ile-salar-ı vahdet zār-ı biryāndır ceres

- 3 Dil virmedi meyl idüb ārāyış-i dünyāya hiç
Bir şadā şadrında kaldı şāf-ı ‘üryāndır ceres
- 4 İnlemeden açmadı göz olmadı āzād-ı ğam
Kim şütür hāmīl olunca kār-ı efgāndır ceres
- 5 Mest-i medhūş-ı ezeldir ‘ārız-ı ‘aşkı degil
Şağ u şolum bilmeyüb hayrān-ı sekrāndır ceres
- 6 Göz yumar her naķş-ı dil-cūdan ümidin kat‘ ile
Kārbān-ı rāh-ı tecrīd ile rindāndır ceres
- 7 Tā’ibā dest-i teh-i zann itme bīdūde şadā
Bunca müddetden beru taleb-i Yezdāndır ceres

172

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Ey gülendām-ı cihān mahbūb-ı ğarrādır nefes
Vey çerāğ-ı mescid-i mihrāb-ı kübrādır nefes
- 2 Kim hayāt-ı ins ü cin vahşī tıyuran bādeyi
Hān-ı hāķān bir mücevher dürr-i yektādır nefes
- 3 Māye-i çār-‘ anāşır kudret-i haķķ-ı ilāh
Zārf-ı ma‘ cun-ı cesed mazrūf-i kimyādır nefes
- 4 Ma‘ den-i fıkır ü telāş ‘ aql-ı ferāset melceyi
Menba‘ ı ‘ ilm-i haķāyık kenz-i me‘ vādır nefes
- 5 Leb-i ma‘ ni Tā’ibā dirseñ ne ğamdır bī-riyā
Zübde-i kevn ü mekān hadden müberrādır nefes

EZ KÂFİYE-İ DER HARFÜ'Ş-ŞİN

173

Mef'ülü / Mefā'îlü / Mefā'îlü / Fe'ülün

- 1 Cānā baña ol ruhleri gül niye küsmüş
Cürmüm ne ola lebleri sükkār niye küsmüş
- 2 ' Aksine bakub eylemedim rüyına bir āh
Bilmem ol meh-i tāb gül-i envār niye küsmüş
- 3 ' Āşıkda liyāqāt mı kalur kılsa cefālar
Kalmaz hele bu kāmēt-i ' ar' ar niye küsmüş
- 4 Her bār dilemişdim serimi rāhıña ihdā
Kıldım ne peẓīr eyledi dilber niye küsmüş
- 5 Raḥm eylemeyübTā'ib müstağfir olubdur

30b

Luṭf eylemez ol sīnesi mermer niye küsmüş

174

Mef'ülü / Mefā'îlü / Mefā'îlü / Fe'ülün

- 1 O la' l-i şeker-bār ḥuṣ-elḥānım unutmuş
Bu bendesini ğonce-i ḥandānım unutmuş

- 2 Efsâne sâzımda olub ‘aşk ile âhır
Şormaz bile bu hâl-i perişânım unutmuş
- 3 İkrâr kanı eylediği ‘ahde vefâlar
Hayfâ ki yazık sünbül ü reyhânım unutmuş
- 4 Luţf ile hele dūr eylemezem dirdi o cânım
Senden ne ‘aceb derdime dermânım unutmuş
- 5 Tâ’ibime ğam hicr-i firâvan bize yârdır
İmkân-ı ‘adem dimesi yârânım unutmuş

175

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1 Hüsni baĝın ol daĝı mehpâre hağrâ eylemiş
Nağş-ı rûyun gül gülistân-ı mücellâ eylemiş
- 2 Zînet-i reng-i bahâristân hûş-büy-ı ‘izâr
Câ-be-câ ruhsâr-ı envârın mu‘allâ eylemiş
- 3 Ser çeküb reftâr ile genç-ger-i şemme-i cihân
Kâmetin serv-i şanevber mişl-i Tûbâ eylemiş
- 4 Gerdan-ı kâfûrını kılmış müzeyyen şaf şaf
Kim muşaffâ çerde-i zülfin muţarrâ eylemiş

- 5 Tā'ibā çün 'āciz olmuş 'ālimān-ı dehr-i dūn
Kimse bilmez resm-i zātın hem mu'ammā eylemiş

176

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 'İşvesin yār-ı kadīm zībā içinde gizlemiş
Kim nigāhı dīde-i şehlā içinde gizlemiş
- 2 'Ārız-ı devrinde 'aşkıñ neş'esin pinhān idüb
Tiğ-i cevriñ gamze-i minā içinde gizlemiş
- 3 Şāni' iñ maşnū'ına 'ibret nazarla kıl nazar
Gerdişi ol künbed-i ḥaḍrā içinde gizlemiş
- 4 Cevher-i kimyā-yı kadr-i maḥzeni 'ilm-i ezel
Çün ḥaḳīḳat gevherin deryā içinde gizlemiş
- 5 İsm-i a'zām Tā'ibā mu'ciz-edādur şöyle bil
Ol mübārek zātını ma'nā içinde gizlemiş

177

Mefā'īlūn / Mefā'īlūn / Mefā'īlūn / Mefā'īlūn

- 1 Tedelli kâbe kavseyn⁸ içre kim esrār gizlenmiş
Nigārñ nergis-i mestinde pür-envār gizlenmiş

⁸ O (Hz. Muhammed), Rabb'ine *iki mızrak boyu* yakın oldu. Necm, 53/9.

- 2 Ĥam-1 ġisūları çün kılmamış rūy-1 muşaffāsın
Şu‘ā‘-y1 mihre bād-1 pertev-i ruḥsār gizlenmiş

31a

- 3 Şıfat-1 mecma‘ü’l-eşyā şehādetde ne kim vardır
Velī mizmārdır izhār ide dīdār gizlenmiş
- 4 Ĥaḳīḳat şerbetin nūş eyleyenler mestdir her dem
Bilinmez ‘āşıkın ḥayranlığı ḥumār gizlenmiş
- 5 O şūh-1 şāf-nābīn Ta’ibā dildir ḳarargāhı
O ber-cā-y1 ferāḥ-baḥşayda dildār gizlenmiş

178

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Yār ḥaṭṭ-1 ‘ārızın bezm-i gülistān eylemiş
Naḳş-1 rūyın güllerin çāk-1 giribān eylemiş
- 2 Bir zamān nergis-i benefşe nā-bedīd ezmān idi
Nev-bahār eyyāmda çün ġonce-i ḥandān eylemiş
- 3 Gösterüb ebrūların ġisūların meh-pāreyān
‘Āşıkın ḳatli içün zülfün perīşān eylemiş
- 4 Nice biñ üftāde ser-geşte-i bī-ḥod-1 cihān
Cām-1 ‘aşḳı nūş idüb maḥmūr-1 ḥayrān eylemiş

- 5 Pāy-māl-i mihr olan kemter dilāver erleri
Hāk-pāy-ı dehr-i dūn ‘ālemde sekrān eylemiş
- 6 Kānķı Daḥḥāk u Nerīmān-ı ser-efrāz-ı cihān
Kānķı bir ‘ālī himem ḥāk ile yeksān eylemiş
- 7 Tā’ibā ḡam-h‘urdelik āzāde olmaḡdan ḡadīm
Ḥayf añā kim ṣādliḡı neṣsine iḥsān eylemiş

179

Fe‘ilātūn / Fe‘ilātūn / Fe‘ilātūn / Fe‘ilūn

- 1 Yūri ey būlbūl-i bāḡ-ı irem ābāda yetiş
Şoyunub mār-ı şaffet dil-i āzāda yetiş
- 2 Ayaḡ altında ḡalan ‘āşıḡa raḡm eyle hemān
Nice üftādelere luṭf ile imdāda yetiş
- 3 Miḡen-i derd-i elem çekmede sen māhir ol
Ḡuşşa-keş derd ü belā kāmil-i üstāda yetiş
- 4 Sitem-i seng-i Şirīn ile ma‘nāda olan
Yoluna baş viren zāy-ı Ferḡāda yetiş
- 5 Ḳoyma ḡün Tā’ibi mahzūn ola dehrinde seniñ
Dil-i virānesini keşf ile irşāda yetiş

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Ne hikmet Kudret-i Yezdān bütün dünyāyı söyletmiş
Degil sûretde sîretde kamu eşyâyı söyletmiş
- 2 Kemālinden beri zāhir ü bahir nev' -i ādemdir
Biri ma' şüm Yūsuf devlet-i Dārâyı söyletmiş
- 3 Resûl-ı Hāzret-i Bîçün kim Mūsā kelimullah
Mübārek dest-i pâkinde zeh-i 'aşâyı söyletmiş

31b

- 4 Taḳaddes mâ-taḳaddümden humāyün nuṭk-ı vaḥy ile
Muḳaddes enver-i zāt-ı rûh-ı 'İsâ'yı söyletmiş
- 5 Zebân-ı ḥal ile Tâ'ib olan mevcûd-ı kudretle
Dem-â-dem şeş cihet-i 'unşur-ı deryâyı söyletmiş

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Görün kim 'âşık-ı şeydâ dil-i sevdâyı diñletmiş
Şikāyet bahtını ağyâr ile ğavgayı diñletmiş
- 2 Denî ebter 'adû-yı bed-liḳâlar mecma' olduḳda
Hużûr-ı şāh-ı 'âlem maḥzar-ı da' vāyı diñletmiş

- 3 Girībān çāk-i ser bezminde açık yalın ayak hem
Reh-i ‘aşkında hāk-ālūd olub merdāyı diñletmiş
- 4 Münāsib meclis-ārā қа‘r-ı derdiñ rāzını bir bir
Teқа‘ūd eyleyüb cānān ile imzāyı diñletmiş
- 5 Bu Tā’ib şorduğı dem resm-i ‘aşkı müfti-i ‘aşқа
Miyān-ı hākim-i muṭlaқаda çün fetvāyı diñletmiş

182

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Beni ol yār-i cānım bir vefāsız yāre beñzetmiş
Ėalat etmiş meger ehl-i riyā ġaddāra beñzetmiş
- 2 Tevāzu‘ ehli bir mūr-ı şıfatken dehr-i dūn içre
Sefīl-i ‘āşıkı kim merdüm-ı mekkāra beñzetmiş
- 3 Şadāķat eylemez me’mūl-i imlā ķahr-ı zūlm eyler
Şıyānet eyledikce dīde-i hūn-h‘āra beñzetmiş
- 4 Düşüb pāyine çün yalvardığımca artırır ķin
Belī bu ṭıfl-ı dil şol deni-i aġyāra beñzetmiş
- 5 Nidem Tā’ib-ī zārı ṭālī‘-i menḥūsesi ol yār
Ne çare mün‘akis baḥt-ı siyeh seyyāra beñzetmiş

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 O şūh-ı nāzeniniñ sözini efsāne kim yazmış
Benim hāl-i perīşānım ' aceb hūbāna kim yazmış
- 2 İçüb bezm-i şarāb oldıkca lezzet bulmadım aşla
Ser-ā-ser mey-h'arān üftāde-i mestāna kim yazmış
- 3 Şehen-şāh cihān-ārā tedbīr eyleyen yerken
Bu zişt-i zībayı ser-defter-i fermāna kim yazmış
- 4 Kadd-i mevzūnı bī-behre diyü ehl-i cefāyı görse
Bu hışn-ı perde-dārı rütbe-i şeytāna kim yazmış
- 5 Dem-ā-dem mest-i hayrān-ı ser-gerdān ser-be-şahrā-yı cünün-āsā
Harābatı gezenlerden zihī rindāne kim yazmış
- 6 Sezādır ' aşık-ı dil-rīşlere bī-pāk-ı dehr olmak
Kalendar-meşrebiñ yeri degil meyhāne kim yazmış

32a

- 7 Derūnum hālını izhāra kudret yok ' aceb Tā'ib
Dīvāna sığmaz iken derdiñi dīvāne kim yazmış

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Baña güft ü gūlar bu gözi mestāneden gelmiş
Sezā-vār olmayan dü ğamzesi fettāneden gelmiş
- 2 Ümīdim bendesine hulk-ı hüsne luṭf düzer şettā
Velīkin nuṭk-ı nāçiz āfet-i devrāneden gelmiş
- 3 O çeşm-i hūn-feşānım hüsni-zānn itmez 'aceb bilmem
Kuşurum bilmedim āña bu söz ayā neden gelmiş
- 4 Muşaddak mahremim yār-ı kadīmim zānn ider gönüm
Meger ol bī-vefā hercāi teg bī-gāneden gelmiş
- 5 Yemez ğam Tā'ib şūh-ı nigārın herze-güyından
Dīvāne sözlere fahr ide kim dīvāneden gelmiş

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Gümān etsin miyānım kaşları tuğrā ayak başmış
Beni öldürmek için ol ruḥ-ı zibā ayak başmış
- 2 Ne cürmün şahibi olduğımı bilmem benim canım
Aman virmez baña bu yurd-ı müsteşnā ayak başmış
- 3 Ne deñlü bekler isem āsitānın zār-ı ser-gerdān
Sürün gitsün kapudan nergis-i şehlā ayak başmış

- 4 Benim haqqım haq eyle diyüb yalvarmış ağıyāra
Bulunmaz böyle ‘āmel qalmasıñ da‘ vā ayak başmış
- 5 Kırılson cām Tā’ib mey dökülsün nā-murād olsun
Ferah kesb itmesün dünyāda bī-pervā ayak başmış

186

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

- 1 İşıtdim nāzenīnim yār-ı ğarrā benden incinmiş
Ne taqsīr eyledim dü çeşm-i bina benden incinmiş
- 2 Günāhım bu mıdur çün yüzine karşı bir āh itdim
Haṭā kıldım bilin gül-berg-i zibā benden incinmiş
- 3 Nigāh etmemek içün rüyıma kasd eylemiş cana
Şikeste hātır olmuş āşıkāra benden incinmiş
- 4 Ne yüzden cem‘ -i dil itsem gidüb pâyına ol serviñ
Haber üstād-ı kāmīl virse şaha benden incinmiş
- 5 Gel ey Tā’ib yüzün beş eyle hāk-i aqdam-ı yāre
Dime her nā-sezā bed hūya hayfā benden incinmiş

187

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Dilberā dehr-i fenāda çeşm-i ‘ibret qalmamış
Birbirine her küseñ zerre-i muḥabbet qalmamış

32b

- 2 Resm-i insāniyeti umma şağın bu çarğdan
 Zāl-i dünyādan yine şefkatle hürmet kalmamış
- 3 Zār-ı ser-gerdān olub künc-i belāda egleseñ
 Hāl-i şānıñ şormağa şāhib-mürüvvet kalmamış
- 4 Dūd-i āhın ‘arş-ı ‘alāya sūtün olsa hemān
 Hātırıñ merd-i meveddet kalmamış
- 5 Tā’ibā gam-hāneyi mesken idinseñ nice dem
 Derdine merhem kılar hiç ehl-i hizmet kalmamış

EZ KÂFİYE-İ DER HARFÜ'Ş-ŞÂD

188

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Kān itme kadeḥ-i çeşmini ol ḥāna ayak baş
Ayağa düşüb cürmüni sulṭāna ayak baş
- 2 'Afvın dile bu kemter-i bî-çāre-i zārīn
İtlāk-ı dilārā ile fermāna ayak baş
- 3 Da'im gözedir teşrif-i iḳdāmını dil kim
Rıfḳ eyle begim ṭāk ile eyvāna ayak baş
- 4 Taşrada gezenler olamaz vāşıl-ı cānān
Cehd ile girüb menba'-ı vicdāna ayak baş
- 5 Mecnūn-şıfat oldığıña bu ise şāhid
Ser-defter olub Tā'ibī dīvāna ayak baş

189

Fā'îlātün / Fā'îlātün / Fā'îlātün / Fā'îlün

- 1 Eylediñ 'ömriñ tebāh ey nev-'arūsü'l-elḥāşşı'l-ḥāş
Kim sitem sengin dil-i mecrūḥuña çün baş baş
- 2 Gülmedi bu dehr-i dūn 'ālemde bir dem rüyña
Nev-nihāl-i ḳadd-i mevzūnuñ çekermiş yaş yaş

- 3 Zülf-i sevdâsıyla yâriñ cigeriñ kan ağlayu
Bağlamış göñlüñ evi her gecelerde paş paş
- 4 Râkşıñ gösterme her ehl-i riyâdan kıl hazer
Rişte-i nengi dırâz itme şaķın hem kaş kaş
- 5 Ey ħarâbı mey olan ser-mest Tâ'ib sen velî
Ġâlibâ nûş eyledin ' aşķıñ şarâbın taş taş

190

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Ey kerîmî çirk-i serġin felekden kıl ħalâş
Dest-i ķahrı müdde'î seng-i sitemden kıl ħalâş
- 2 Baġr-ı kanım seyl-i bârân olmasun yâ Rab meded
Luţfuña muĥtâc-ı ednâyız ħüzünden kıl ħalâş
- 3 Düşmüş dâm-ı belâya kim ' aceb ħayretdeyüz
Âh-ı ateş ķarımız çekmek ta' abdan kıl ħalâş
- 4 Başım üzre bitse ot Mecnûn mişâli hiç ne ġam
Lâşe-ĥ'âr-ı kerkesî gibi etme diremden kıl ħalâş

33a

- 5 Tâ'ibi zâr-ı ķapuñdan dūr idüb kılma cüdâ
' Andelîb-i ħoş-nevâ tûl-i emelden kıl ħalâş

EZ KÂFİYE-İ DER HARFÜ'D-DÂD

191

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Ceyş-i ğām salarını kıldım şeh-i hūbāna 'arz
Bir mu' attar turre-i zūlf-i semen-sā-hāna 'arz
- 2 Fıkr-i sāmānım nihāyet buldı dāğ-ı hicrden
Eyledim vaşl-ı dil-ārā olmağı cānāna 'arz
- 3 Girye-i feryād ile her şeb kan döküb dü çeşmden
Reşk-i hūn-ālūde mey itdim ne ğam sulţāna 'arz
- 4 Nāle-zen perhiz-i dīdār-ı hezārı bī-ķarar
Ġālib efgānımı ızhār-ı gül-i handāna 'arz
- 5 Tā'ibā renc-i derūn-ı şaklama kim yārdan
Herçi-bād-ābād eyle seriñi merdāna 'arz

192

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Naķş-ı rūyun güllerin gūlzāra 'arz
Eyledim taķķīķ 'aceb dildāra 'arz
- 2 Hāl-i pūr-hūnım hikāyet saña yār
Ceste ceste sen meh-i ruhsāra 'arz

- 3 Geceler ‘ aẓmim girih-i zülfiñe
 Hall-i āsān ile sitemkāra ‘ arz
- 4 Perde-dār-ı ‘ ārız olmuşdur hemān
 ‘ Āşıkā in‘ ām ruḥ-ı mehpāra ‘ arz
- 5 Tā’ibā iḥsān-ı ‘ uzmādır yüzüñ
 Kıl kerem üftāde-i bī-çāre ‘ arz

193

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Nev-resā dirseñ nedir her ḥüsn-i zībādan ğaraż
 Kākül-i anber-feşān zülf-i muṭarrādan ğaraż
- 2 Şun‘-ı Hakkı seyr idüb işbāt vācibdir bize
 Kudret-i Yezdān bilmekdir temāşādan ğaraż
- 3 Çeşm-i ‘ ibretle nazar itmek gerek ‘ uşşāklar
 Kim ne imiş şerḥ-i ruḥsār-ı dil-ārādan ğaraż
- 4 Dil ḥayāl-i reng-i rūy ile düşer üftādeler
 Bilmez ol ‘ işve-ger inan yār-ı ğarrādan ğaraż
- 5 ‘ Ārifān idrāk ile ḥaṭṭ-ı ‘ izār-ı mehveşiñ
 Tā’ib anı fark ider ism-i müsemmādan ğaraż

33b

- 1 Derviş olmakdan maḵsad terk-i zībādır ġaraż
Terk-i uḫrā terk-i esbāb-ı tevellādır ġaraż
- 2 Çār terk ile olan mevşūf-ı dervīṣān olur
Kılmayan terk-i sivāyı ḫubb-ı eşyādır ġaraż
- 3 Meyl iden ifnāya olmaz 'aşıḳ-ı şūrīde hem
Varlığı ehl-i diliñ ġarāt-ı yaġmādır ġarāż
- 4 Göz görür ister gönül bezm-i vişāl-i yār olub
Böyle 'ālī ḳadre dü-çār olma ıṣfādır ġaraż
- 5 'Ayb ḳılmañ Tā'ib-i maḥbūb-ı merġūb sūdġīn
'Aşıḳıñ maḵsūd-ı maṭlūb-ı dil-ārādır ġaraż

- 1 Mülk-i dil naḳdin ol şirin-āra virmiş 'ivāż
Kākülün her tārına çeşm-i humā virmiş 'ivāż
- 2 Sūde vey meşrebdır ārām eylemez mürġ-i gönül
Çīn-i zūlf-i 'anberin dārın virmiş 'ivāż

- 3 Hāk-i pāy-ı dehr olub vaḳf eylemiş ‘uṣṣāḳlar
Özlerin nīm ḥazīne ehl-i vefā virmiş ‘ivāz
- 4 Cān u başın ol peri ruḥsāra teslim eyleyüb
Ḥānımānın ‘izz ü cāhın hāliyā virmiş ‘ivāz
- 5 Tā’ibā ḥüsn-i melek-sīret cefā-cū mehveşe
Al rengine bütün dünyā ṣehā virmiş ‘ivāz

EZ KĀFĪYE-İ DER HĀRFÜ'Ṭ-ṬĀ

196

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ben hāķiriñ hufte-i serv-i revān etmiş ğalaṭ
Güft ü gūlar bī-kıyās kaşı kemān etmiş ğalaṭ
- 2 Çün dimişken rāhıñ cān u teni bezl eyledim
Çākerine herze-gū iftā zamān etmiş ğalaṭ
- 3 Dün işitdim hāl-i maḥzūnuma kılmış kem kelām
Görmedim bir dem revā ṭūṭī-zebān etmiş ğalaṭ
- 4 Rū-be-rū pehlū-be-pehlū bilmezem ben n'eyledim
O baña dürlü-be-dürlü rāygān etmiş ğalaṭ
- 5 Rāzıyam bāri Hudā hoşnūd ola andan hemīn
Nā-münāsib Tā'ibe kıldıysa hān etmiş ğalaṭ

EZ KÂFIYE-İ DER HARFÜ'Z-ZÂ

197

Mefā'îlün / Mefā'îlün / Mefā'îlün / Mefā'îlün

34a

- 1 Beni k̇oṙkutma ḋuzaḥdan beri ey ser-te-ser vā' iz
Cehennemden henüz gelmiş gibi virdiñ ḥaber vā' iz
- 2 Ne ṭāmūdan zarar çekdiñ ne zevk-i cennete irdiñ
Ne ḥod gördüñ bulardan dem-be-dem hiç bir eṣer vā' iz
- 3 Mübeṣṣirden degilsün cāh-ı ḡayyādan rehā bulmuş
Ne yüzden k̇oṙkusuz ṣerh eylediñ nār-ı saḡar vā' iz
- 4 Daḡı enfüs-i ebdānıña kim olmadıñ mālīk
Ḥamākatla cihānı geṣt idersin der-be-der vā' iz
- 5 İṣit bu Tā'ibi ona ḥaḡiriñ nuṭḡ-ı ilhāmı
Seniñ ṭul-ı kelāmıñ ṣadre virmez ḥun ṣemer vā' iz

EZ KÂFİYE-İ DER HARFÜ'L-‘ AYN

198

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Ey fūrūğ-ı mäh-ı nev çün hubb-ı dünyâdır tama‘
Düşmeysin olma ġāfil cāh-ı ġayyâdır tama‘
- 2 Āb-ı rūyuñ dökme her nâ-dāna şöyle kânî‘ ol
Kıl kanā‘ at cāme-i kahr-ı süveydâdır tama‘
- 3 Arzu-yı fıkır-i endîş ü telâş-ı dehr-i dūn
Nefs-i şūmuñ h‘āhişi bu kesb-i ifnâdır tama‘
- 4 Meyl idüb ārāyiş-i dehr-i fenâdan ictināb
Eyleme bed-kār-i mekrden gizli ma‘ nâdır tama‘
- 5 Tâ‘ibâ yeler yügürdür halk-ı ‘ âlem bunca dem
Kimse bilmez zârını hiçbir mu‘ ammâdır tama‘

199

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Zāhidân bilmez nedir bir sırr-ı pinhândır tama‘
Naqd-i süfliyân-ı ‘ âlem kār-ı tuğyândır tama‘
- 2 Yol azār-ı zulmât-ı hayretde olur kânî‘ degil
Bādî-i hāsret durur hâ‘ib-i hüsrândır tama‘

- 3 Mānī[‘] -i tevfiḳ olur vaşla yetiştirmez seni
‘ Ārifāne pür-ḥalel her şeyde nokşāndır tama[‘]
- 4 Meyl ider işḡāl-i ifnāyā tegāfüller müdām
Anları bu rāha ḳandırmaḡa ḡayrāndır ṭama[‘]
- 5 Tā’ibā ṭā mīm⁹ ‘ayn⁹ olma ṭālibsens hemān
Çün yaraşmaz eylemek āteş-i sūzāndır ṭama[‘]

200

Fā[‘]ilātün / Fā[‘]ilātün / Fā[‘]ilātün / Fā[‘]ilün

- 1 Pür-ziyā pertev-fezā kim bezme raḡşāndır şemi[‘]
Meclis-ārā şeb-be-şeb şāfī dıraḡşāndır şemi[‘]
- 2 Āh-ı āteşnā giden āzāde ḳılmaz bir nefes
Ḳatre-i şebnem döker zār ile giryāndır şemi[‘]

34b

- 3 Vaşldan olmuş cüdā ḡayretde ḳalmış ney için
Çeşmim ḡūn ālūde senden seyl-i bārāndır şemi[‘]
- 4 Hiç teskīn eylemez yandıkca sūz-ı ‘aşḳla
Tā serinden ḳa[‘] rına şevḳle sūzāndır şemi[‘]
- 5 Hicr-i dildārı olalıdan kūnbed-i devvārda
Tā’ibā şubḡ u mesā her bār nālāndır şemi[‘]

⁹ “Ṭama[‘]” kelimesinin harfleridir.

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Rüşen eyler hāne-i ğamgīni dīvāne şemi'
Kim çıkar her şeb otağından bu seyrāne şemi'
- 2 Zülmet-i leyl-i bezer ārāste ref' eyler ğamdan
Döndürür maḥzūn dil-i mecnūn gülistāne şemi'
- 3 Ārzū-mendī ḥayāliyle olur ser-mest ḥāl
Pür yaqar canın virir lü'lüne pervāne şemi'
- 4 Çeşmim ḥūn-ālūdesi tolar boşalır geceler
Besleyüb efgāna ider zār ile giryāndır şemi'
- 5 Gözlerinden besleyüb naḥdın göñül Tā'ib gibi
Beñzemez mi ḥāliyā rīzān al ḫana şemi'

EZ ẸĀFİYE-İ DER ẸARFÜ'L-ĠAYN

202

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ẹara baħtım ' aksine devr eyledi yürekde yağ
 Ẹoymadı ey şāh-ı kişver sīnem üzre şaf dağ
- 2 Ẹatre Ẹatre akıdub seyl-āb-ı eşk-i ' ālemi
 Şerha şerha eyledi tutmaz vücūdum hiç bağ
- 3 Ẹaste diller bī-hūde zānū-yı dildār istemez
 Eylemez sengin bālin kim olubdur başı şağ
- 4 Varamam kūy-ı dil-ārāya gönül eyler hāzer
 Ġālibā Ẹurmuş o zālīm rāhım üzre çün duzağ
- 5 Tā'ibā renc-i şem ehl-i fenādan incinüb
 Anıñ için nice biñ vīrāneler kıldım otağ

203

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Eylemiş bezm-i ezelden mest-i ser-gerdān nifāğ
 Nüş idüb mey-fām-ı gülgūnı haqīkātten çerağ
- 2 Yağdı rūşen eyledi dil taħtını tezyīnle
 Şāh-ı Çemşīd-i Nerīmān oldu çün servet otağ

- 3 Hāk-i pāy-i devlet-i Hurrem nişārından müdām
Āsitānında Hudā bir laḥẓa kılmāsın uzağ
- 4 Tāk-ı eyvānıñ müyesser olmasın yā Rab āña
Ol ‘adū-yı bed-liḳā ser-leşkeri olsun ırağ

35a

- 5 Nā-ḥalef ṭab‘a muvāfiḳ gelmeyen bī-hūde sūz
Tā’ibiñ bağrına her şeb urmasın biñ taze dağ

204

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

- 1 Teşneyiz ḳandır bizi şāhib-nifāğ
Ḥāne-i dilde yaḳalım bir çerağ
- 2 Yol azar ḳulmāt-ı ḥayretde ḳalan
Dest-gīr lāzım āña olma sürağ
- 3 Semt-i yāre varamam nitsem gerek
Rāhım üzre ol peri ḳurmuş duzağ
- 4 İstemez mi ‘āşık-ı dil-rişleri
Ol ‘adū-yı bed-liḳā olsun ırağ
- 5 Şerhā şerhā eyledi her rūz-şeb
Tā’ibiñ gönlüne urdı taze dağ

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Buldı 'izzet t̄ālī' i kuvvet olan t̄ālib-i şūğ
Āsitān zār u zebūn olur cihānda āmerūğ
- 2 Āsitāna sür yüzüñ hāk ile yeksān it özüñ
Kim kibār-ı 'ārifānAn istemezler çün amūğ
- 3 Bağladı göñlüm evi hāşāk-ı hasla bil bakın
Çarḥ-ı 'ālem olmadan kalbim hezārān azūğ
- 4 Hālīmī kılmaz pesendide bu dil-i mir'āt hiç
Dilde var kalbimde yok her söylenen cümle dürūğ
- 5 Tā'ibā meyyāl-i 'ālem olma tenzīh kıl özüñ
Terk-i ihvā eyleyen olur hemān şāḥib-ṭūğ

EZ ẸĀFİYE-İ DER ẸARFÜ'L-FĀ

206

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Yuf çarḥ-ı felek âfet-i devrânına hem yuf
Yuf sebze çemen-i gonce-i ḥandânına hem yuf
- 2 Yuf bâğ-ı bahârına gönüm virme ol ebsem
Yuf nergis-i şeb-bûy ile reyḥânına hem yuf
- 3 Yuf sünbül-i ḥûş lâle-i ḥamrâsına bir bir
Yuf bülbülüne bağçe-i gülşânına hem yuf
- 4 Yuf kıadd-i sehî kıamet-i şimşâdına her bâr
Yuf ' işve ile serv-i ḥırâmânına hem yuf
- 5 Yuf eylediği Tâ'ibâ ma'yûb degildir
Yuf dehr-i fenânın zihî iḥsânına hem yuf

207

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

35b

- 1 Yuf bezm-i cihânın ruḥ-ı zîbâsına hem yuf
Yuf ḥüsn-i melek turre-i ğarrâsına hem yuf
- 2 Yuf ehl-i vefâ-şâḥib-i iz'ânına gün gün
Yuf ' ârız-ı gül naḳş-ı dil-ârâsına hem yuf

- 3 Yuf kıadd-i nihāl kıāmet-i ‘ar‘ārlara her dem
Yuf zūlf-i semen dīde-i ŧehlāsına hem yuf
- 4 Yuf dehr-i denīniñ rŭy-ı envārına ey yār
Yuf hāl-i siyeh tŭṭī-i ğŭyāsına hem yuf
- 5 Yuf Tā’ib nŭŧ eylediĝi hāmır-ı fenāya
Yuf mest-i cihān bāde-i hāmırāsına hem yuf

208

Fā‘ilātŭn / Fā‘ilātŭn / Fā‘ilātŭn / Fā‘ilŭn

- 1 Bir ıaraf kıahr-ı belā renc-i mezellet bir ıaraf
Bir ıaraf ekdār-ı ‘ālem derd-i miĝnet bir ıaraf
- 2 Bir ıaraf ālām-ı ĝirye her ıarafdan zār zār
Bir ıaraf hicrān-ı dildār ile ĝaflet bir ıaraf
- 3 Bir ıaraf āh ile ĝavĝā-yı ‘adŭ-yı nefis ile
Bir ıaraf ‘ādā-yı dīn ile meŧakķat bir ıaraf
- 4 Bir ıaraf cevır-i cefālar ‘āŧık-ı ĝam-hŭāreye
Bir ıaraf ĝöstermedi virmedi fırsat bir ıaraf
- 5 Bir ıaraf seng-i melāmet kim rezālet Tā’ibā
Bir ıaraf ıeŧm-i haķāretle melāmet bir ıaraf

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 Bağa gir nergis gül-i şad-berg-i zibā bir taraf
Nā-şükufte açılır her derd-i hamrā bir taraf
- 2 Bir taraf reyhān şakāyık bir taraf sebze çemen
Bir taraf 'āşık-ı ma' şūq-ı dil-ārā bir taraf
- 3 Bir taraf hūbāna dildār-ı enīs-i yār olub
Bir taraf mey bāde-i gülgūn ser-ā-pā bir taraf
- 4 Bir taraf bezm-i zerāfet 'ārif-i 'uşşāklar
Bir taraf ehl-i nezāket zevk-i şahbā bir taraf
- 5 Bir taraf maḥzūn-ı şer-mende olur Tā'ib görüb
Bir taraf sāzende-i bülbül-i şeydā bir taraf

Mefā'īlūn / Mefā'īlūn / Mefā'īlūn / Mefā'īlūn

- 1 Benim bağrımı hoş kan eyleyen mestāneler şaf şaf
Düzelmüş sīne-i sūzānıma bī-gāneler şaf şaf
- 2 Çekilür āsumāna āh u nāle-zārlar bir bir
Çıkar 'ārş-ı mu' allā tarafına efgāneler şaf şaf
- 3 Baña nisbet olurmuş serv-i naza bir nigār ülfet
İder rağmın gürūh-ı 'āşıkā bī-gāneler şaf şaf

36a

- 4 Sürâhî leb-be-leb bir olmuş iken bezm-gâh ide
Dem-â-dem nûş ideñ fermân ider peymâneler (şaf şaf)
- 5 Hezârân Tâ'ib-âsâ destini bend eylemiş yâre
Nice üftâde-i ser-bî-nevâ divâneler şaf şaf

211

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

- 1 Bu çeşm-i merdum-ı pergâle-i müjgânımız şaf şaf
Döker her şeb olur baħr-ı nihân-ı giryânımız şaf (şaf)
- 2 Sütûn-ı leşkeri zâr-ı firâvân eyler 'âşıkân
'Urûc eyler semâya dem-be-dem nâlânımız şaf şaf
- 3 Çıkar devr-i süvâr-ı gönlümüz âzâde olmaz hiç
Kara baħtım 'umud-ı 'arş olur efgânımız şaf şaf
- 4 Ciger kıanım gözimden ağıdub seylân ider her an
Misâfir-ḥânesi didim durur mihmânımız şaf şaf
- 5 Gider dil-i zevrâk-ı semt-i vefâya Tâ'ibâ bir bir
Gelür ğam askeri birden olur hicrânımız şaf şaf

- 1 Olmadım dehr-i denīde sīne-sāf
Kılmadım meh yüzini bir dem tavāf
- 2 'Aşıkā in'ām nedir hak olan
Etmeye va' dinde ol yār ihtilāf
- 3 Hem-dem-i ehl-i dil olanda müdām
Urmayalar bezm-i şerifinde laf
- 4 Bakma yüzüm karasına ey nigār
Eyle kerem *Yā Hafīyye 'l-Eltāf*¹⁰
- 5 Düş kılma korkduğına Tā'ibiñ
Çünkü sensin *necinnā mimmā neḥāf*¹¹

- 1 Nice yıllardır gönül eyler gül-i gülzāra of
Bir 'adālet şahibi servi-sehi reftāra of
- 2 Öyle bil hālim perişān oldığı demden berü
Derd-i efkārım budur ol gözleri sehḥāra of

¹⁰ *Ey lütufları gizli olan Allahéim.*

¹¹ *Korktuğumuz şeylerden bizi koru.*

- 3 Mürġ-i dil bulmaz rehā ahr-ı mezelletden hümā
Vay yüz biñ vay kim ıldım meh-i ruhsāra of
- 4 Şad-hezār āşufteler Mecnūn-ı ser-gerdāndır
Bī-riyā āh ile feryādı eker ħünkāra of
- 5 Tā'ibā yandır zamīr-i naş-ı rūyın kim görüb
Ġam degil 'ömrüñ günāh itseñ fuzūlī yara of

DER ẸĀFİYE-İ ẸARFÜ'L-ẸĀF

214

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

36b

- 1 Saña gün günden efzün dem-be-dem her 'āşıkān 'āşık
Nice benden beter bir kemter-i üftādegān 'āşık
- 2 Öldür ey Ẹurşid-i müsteşnā 'ālem-i derd-mendiñ kim
Degil dünya belī uḫrā olubdur rāygān 'āşık
- 3 Seniñ mihr-i nüḫūşuñ rengin alan istemez aşla
Bu bāğ-ı lāle-i 'ömründe bi-şek cāvidān 'āşık
- 4 Elim tut ayağım alma teraḫḫum birle ābād it
Muḫabbetdir murādım şanma bizi bed-gümān 'āşık
- 5 Degil mi ḫāl-i şanı Tā'ibiñ ma'lūm sen şāhıñ
Ẹapuñdan eyleme dūr eyle ey yār el-amān 'āşık

215

Müstef'īlün / Fā'īlün / Müstef'īlün / Fā'īlün

- 1 Ey meh-i nūr-ı liḫāsında cemāl ancak
Ruḫları pertev-fezā genc-i kemāl ancāk
- 2 Bedr-i münīrdir disem 'arız-ı gül-i rengine
Taḫsīr iderdim şehā toğmuş hilāl ancak

- 3 Böyle tecelli ki Hâk eylemiş ârâste
Gün yüziñe beñzemez yokdur mişâl ancak
- 4 İdrâke ‘ aql eylemez zâtına irmez gönül
Kaldı tayr içinde bende hayâl ancak
- 5 Tâ’ibiñ derdi dili zâhir ü bâhir beyân
Varlığı virmiş saña rûz u leyâl ancak

216

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1 Teşne dillerdir dem-â-dem mâ’il-i sevdâ-yı ‘ aşk
Bilmeyen bilmez nedir kim çekmeyen da‘ va-yı ‘ aşk
- 2 Âşiyân-ı tûṭî-i ṭab‘ ım nihânı söyledir
Böyle pinhân oldığın esrâr için fehvâ-yı (‘ aşk)
- 3 Şandırır namus-ı nengi eyleyüb ref-i‘ niķâb
Neş’e-yâb-ı ‘ aşk olan âḥir karar pervâ-yı ‘ aşk
- 4 ‘ Aql idrâk eylemez virmez ḥaber nâşih cevâb
Müftî-i şâḥib-zemân virdi baña fetvâ-yı ‘ aşk
- 5 Tâ’ibâ dil-ḥaste-i maḥmûruñ ser-gerdânsiñ
Kim te’essüf eyleme sende hemân kimyâ-yı ‘ aşk

1 'Aşığa şâyestedir bu dem sürmek devrân-ı 'aşk
Olsa 'ayb olmaz hele dehr içre ser-gerdân-ı 'aşk

2 'Aşkdır 'âşıqları bî-dâr-ı ğaflet eyleyen
Kim teğâfûl çeşmini mekşûf ider sulţân-ı 'aşk

37a

3 Kâse-i ser-şârdan nûşam maḥmûrdur belî
Olmadı bed-mestlerden kırmayan peymân-ı 'aşk

4 Maṭbah-ı mihr-i muḥabbet pûṭe-i şevk ile hem
Yanmayan da'vâ-yı puḥte kalmasun sūzân-ı 'aşk

5 Rûşen eylerdi mübârek maḥdem-i teşrifle
Bu dil-i ğam-ḥâreya olsa şeb-i mihmân-ı 'aşk

6 Ser-fürû kılmak degil bî-hûde cānân rāhına
Bulsa gönlüm lâ-cerem eyler hemân imkân-ı 'aşk

7 Canını virmez kıyâs etme şaḡın ol mâha sen
Zâhir u bâhir olur çün Tâ'ibî kurbân-ı 'aşk

- 1 Bilmedi ‘aql-ı ma‘aş ehli olan hâlet-i ‘aşk
Fehm-i idrâke kaçır pejmürde-i dil servet-i ‘aşk
- 2 Hâl-i dünya nihâyetsiz ider fikr-i şenî‘
Nâ-sezâlar idemez hâl ile keyfiyyet-i ‘aşk
- 3 Mihr-i bî-mâye dil hâzret-i mihri ne bilür
Rind-i hoşyâr bilür merhale-i şıhhat-ı ‘aşk
- 4 Bir ‘aceb cevher ma‘lûm degildir câna
Ma‘nevî kimseye zâhir bilemez lezzet-i ‘aşk
- 5 Tâ‘ibâ kendi bilinmedi hem eğlenmedi râz
Yine kemiyyet ü mahiyyet ü haqîkat-i ‘aşk

- 1 Taht-ı dilde dil-rübâ bir mâhitâb enver mi yok
Derd döker la‘l-i şeker ruhsâr gönül gül-ter mi yok
- 2 Hiç açılmaz ğonce-i bahtın ne hikmetdir müdâm
Tab‘-ı rûşen kıлмаğa şâhib zaman-ı dilber mi yok
- 3 ‘Âşıkın bî-şabr-ı samânın yıkılmış gönlüne
Kim neşât-âver dil-i mecrûha sühanver mi yok

- 4 Zülf-ü zincirine bend olmağa lâyıķ çün fu‘ âd
Kākül-i ‘ anber vefâ ehli hûner sever mi yok
- 5 Tâ ‘ibâ rāz-ı derûnuñ etmege izhâr-ı dost
Puhte mağzân-ı cünûn teg şādık-ı perver mi yok

220

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1 Bağa gir serb-i şanevber lâle-rûh güller de çok
Şâh bir goncede hoş-elhân-ı bülbüller de çok
- 2 Nâ-şükufte nergis-i reyhân benefşe şaf şaf
Reng-i şeb-buy-ı şakâyık bûy-ı sünbüller de çok
- 3 Sen ki zann itme ruh-ı dildâr beñden haldir
‘ Ârız-ı devrinde yârîñ hâl-i fülfüller de çok

37b

- 4 Mest ider ‘ aşık-ları sebze çemen-zâr ide ol
Nağme-i nâzikter ile cām-ı gulguller de çok
- 5 ‘ Andelîb-i hoş-nevâyı zâr-ı giryân eyleyen
Yok mı şandıñ Tâ ‘ib-i tûtî-şîfat diller de çok

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Şun'-ı Hakkı görmek istersen rūḥ-ı cānāna bak
Kim tecelli eylemiş āyine-i Raḥmāna bak
- 2 Bakma çeşm-i dūn ile enşāf idüb şāfī nazar
Gör ne yazmış dest-i kudret hikmet-i Yezdāna (bak)
- 3 Göz kamaşur çerde-i sīmāsına kılsañ nigāh
Āfitāb-ı tal' atı zerrīn gören Sübhāna bak
- 4 Ḥayme-i kübrāyı inşā eyleyüb zātı için
Mesned-ārā-yı nişin servetle ol Sulṭāna bak
- 5 Ğarḳ ider kevn ü mekānı raḥmet-i bārān-ı Hakk
Mağfıret deryāsını Tā'ib görüb Ğufrāna bak

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Seyre çık eyle mumāşāt güle gülzāra bak
Ref' idüb jengi dil-i ārāste ruḥsāra bak
- 2 Şalınub servi ḥırāmānī ḥırāmānī giden
'Āşıkın bağrın ezüb kanın döken reftāra bak
- 3 Her biri nāzik-edā eyler kemāl-i ḥüsn ile
Biñ nüvāzişle zihī 'uşşākta güftāra bak

- 4 Maṭla‘ -ı nūr-ı Ḥudā hem melce-i dil-rişleriñ
Şaf şaf ğam-leşkerin tārāc ider envāra (bak)
- 5 Bakma Tā‘ib dīde-i pejmürde ile yāre hiç
Çün bakarsañ ‘āyn-ı şıfatla yer-i dīdāra bak

223

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 ‘Āşık oldum sen mehe kim korçarım
Ah mine‘l-ḥubb-ı ḥabibi iftirāk
- 2 Gece gündüz ḥasret-i ‘aşkıñ beni
Ḥāre kalbi min hicrike‘l-iştıyāk
- 3 Almadı āsāyış-i candan ḥaber
Leyte fī ḥüznike ḥālī bel ‘uşşāk
- 4 Kim şeh-i mümtāze çün olmaz ḥalīl
Küntü li‘l-‘ālemīn ente müştāk
- 5 Ben seniñ mecbūr kadīmīñ durdum
Ṭala‘ at li min ḳable‘l-iştirāk
- 6 Derd-i elem canıma kār eyledi
Met ‘ani‘l-hevāke min ihtirāk

38a

- 7 Vāşıl-ı cānān olaydım ölmeden
Yā leyte vaşlū 'l-ḥabibi'l-firāk
- 8 Tā 'ibā raḥm eyle kerem-kānsiñ
Rabbelā tec' el-nī 'an ehli'l-nifāk

DER KĀFİYE-İ HARFÜ'L-KĀF

224

Mef'ülü / Mefā'īlū / Mefā'īlū / Fe'ülün

- 1 Ey hüsn-i melek sen beni hayrān niçün itdiñ
Yār olmaz idiñ dīdemi cūyān niçün itdiñ
- 2 Nisbetle gidüb hıtar-ı ağıār-ı keremle
Luṭf itdiñ aña bendeñi giryān niçün itdiñ
- 3 Zülfüñ gibi ahvāl-i perişānıma vākıf
Oldıñ ne 'aceb çeşmimi al kan niçün itdiñ
- 4 Haqqında seniñ cürmümi 'isyānımı bildir
Hayfā ki yazık eşkimi bārān niçün itdiñ
- 5 Tārāc-ı sebeb idi kāşāne-i bahtım
Bir taş hiç koymadıñ vīrān niçün itdiñ
- 6 Ġārāt kılub reşk ile hem kāle-i naḳdim
'Ömrümi kutāh eyleyüb nālān niçün itdiñ
- 7 Kaşdına düşüb Tā'ibiñ hūn-ābını seylān
Raḥm eylemediñ bağrımı sūzān niçün itdiñ

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Öyle ra' nâdır açılmış gül-i ruhsârîñ seniñ
Der döker la' l lebiñ tûṭî-i güftârîñ seniñ
- 2 ' Ārızîñ devrinde şebnemler düzülmüş şâf şâf
Pür ziyâ pertev-fezâ zülâl-i envârîñ seniñ
- 3 Nağz-i ârâyiş ile ' azm-i teferrüc-gâhda
Dal-ı kıddin ' âşıkîñ dü-çeşmi-i bîmârîñ seniñ
- 4 Kâmet-i şimşâdını çevgân kıldı kemteriñ
' Aqlını ġârât iden nâz ile reftârîñ seniñ
- 5 Yalîñız Tâ'ib degil arzu-mendin dilberâ
Leşker-i ' uşşâklar tâlîb-i dîdârîñ seniñ

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bâğ-ı hüsnîñ ey peri seyr-i gülistân eylediñ
Nâz u reftârîñ ni' am serv-i hırâmân eylediñ
- 2 Gün yüziñden ref' idüb ġisû-yı müşg-efşânîñı
Dağidub bād-ı şabâ zülfüñ perişân eylediñ
- 3 Güyâ ebr içre mâhîñ enver-nişâr oldığı çün
Āfitâb-āsâ ṭulu' -ı dehr-i rûşân eylediñ

38b

- 4 Götürüb de aşlarıñ mişl-i kemānı tırde
Bağrımı surāḥ surāḥ arḥ-ı müjgān eylediñ
- 5 add-i mevzūnuma sen urduñ ger hey nāz ile
āmetim serv-i sehī dirlerdi evgān eylediñ
- 6 Mihr-i ‘aşkıñā düşüb küfr itmedim cana seniñ
Fāş-ı rüsvālıķla arḥ-ı dūna destāne eylediñ
- 7 Tā’ibā dīdār-ı yāre vaşl-ı ‘ıyd olmak içün
Bu dil-i mecruḥ ile dü-eşmiñ al an eylediñ

227

Fā’ılātün / Fā’ılātün / Fā’ılün

- 1 Varını rāhıñā viren ‘āşıkıñ
Can ile başın yoluñā şādıkıñ
- 2 Niceleri var ki ḥadden bī-ıyās
Zevk-i şevķ ile çün olmuş ṭālibiñ
- 3 Sen ki maḥremi değılsin kemteriñ
Nerde alsun ḥod-fürūşān cāhiliñ
- 4 Beni benden eylediñ āhir nefes
Al yeşil her kim olur ātiliñ

- 5 Bağrını hūn eylediñ rūz u şebān
Haste-i pejmürde dili Tā'ibiñ

228

Mefā'īlūn / Mefā'īlūn / Mefā'īlūn / Mefā'īlūn

- 1 Nesīmā rahş-i rūy-ı güz' izārīden haber virdiñ
Enīs-i meh-cebīnim yār-ı gārīden haber virdiñ
- 2 Dil-i maḥzūn dest-āviz ile mesrūr kıлмаğla
Getürdüñ zūlf-i şeb-būy nar-ı yārden haber virdiñ
- 3 Göñül semti civāre sür' atle 'azmini bir bir
O şūḥ-ı nāzike gīsū-yı mārīden haber virdiñ
- 4 Bu 'aşk-ı nā-tamāmıñ çekdiğin dildārdan şorduñ
Anıñ teg şabrı yok bir bī-қarāriden haber virdiñ
- 5 'Acebdir Tā'ibiñ gārāt eylemek her dem
Şafā-yı turre-i müşgīn nigārīden haber virdiñ

229

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 Tālib-i dīdār-ı yār terk-i fenā itmek gerek
Terk-i ülfet külfeti terk-i sivā itmek gerek
- 2 Döndürüb yüz mäh-rūdan mescid ü miḥrāb riyā
Bağlanub zünnāra bil meyl-i ğinā itmek gerek

3 ‘Āşık-ı ma‘ şūka vaşlın ḥamūş-ı dil-mürde-gān
İltifāt-ı hicr idüb ḥubb-ı cüdā itmek gerek

4 Hicr-i vaşlı birleyüb tevḥīde irmekden murād
Baḥş-i vaḥdāniyeti şābit-bekā itmek gerek

39a

5 Ta’ibā ḳaṭ‘ it ümīdiñ zīr-i bālāsın ṭama‘
İtme dehrīñ külli eşyāsın fenā itmek gerek

230

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Devr-i aksine ider bu ihtiyārı baḥtımın
Olmadı şāhib-vefā çün dil-figārı baḥtımın
- 2 Gel baña raḥm eyle ey can-ı vefākārım el-amān
Kim seni yakar firāk-ı intizārı baḥtımın
- 3 Nice ḡamnāk olmasun böyle dil-i vīrāneler
Hiç açılmaz nāz-ı naḥl-i gül‘ izārı baḥtımın
- 4 Geçdi ‘ömr-i nāzenīnim olmadı ḡamdan ḥalāş
Gitdi bir silinmedi ḥāk-i ḡubārı baḥtımın
- 5 Göz açub ālāyiş-i dünyāyı terk itmedi gönül
Tā’ibā ref‘ olmadı çeşm-i ḥumārı baḥtımın

- 1 Gitdi çün açılmadı ğonce fidanı bahtımıñ
Virmedi bir yüzden üç rāz-ı nihānı bahtımıñ
- 2 Ser çeker heft-i semāya dūd-ı bağrım geceler
Rūz şeb artar zeh-i āh u figānı bahtımıñ
- 3 Hiç mümkin olmadı ta' mīr-i göñlüm yāresi
Kalmadı ebnā-yı seng-i āşiyānı bahtımıñ
- 4 Tālī' i menhūsedir idbāra iqbāl eyledi
Dönmedi ma' kūsdan rūz-ı zamānı bahtımıñ
- 5 Arzū-yı hūsn ravzasında dil mekşūf olub
Ötmedi bağında ol tūṭī zebānı bahtımıñ
- 6 Gül şakāyık cā-be-cā nergis benefşe açılub
Gelmedi reyḥān sūnbül-i nişānı bahtımıñ
- 7 Ḥasret odı sīne-i Tā'ib yakdı niçün
Gülmedi bir yüzine şūḥ-ı cenānı bahtımıñ

- 1 Kan döker leyl ü nehār ḥāşıl nihānı çeşmimiñ
Ḥūn ile ālūdedir dü merdümānı çeşmimiñ

- 2 Gūyā şebnemler nişār itmege kaçd itmiş müdām
Reşk-i müjgān kaçre-i zerrīn nişānı çeşmimiñ
- 3 Giryē-i zār ile hoş hālīm olur ğamdan benim
Seyl-veş akdıkça kim āb-ı revānı çeşmimiñ
- 4 Tırma göñlüm cā-be-cā rûz-ı firāk irdi yine
Ağlamağla şādlığı geldi zamanı çeşmimiñ
- 5 Tā'ibā dökmez şeb-i hicrinde yārīñ bunca dem

39b

Sakin olmaz ol sebebdē eşk-i kanı çeşmimiñ

233

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 Zahm-ı pūr-ḥūnı oñulmaz mürğ-i zār-ı göñlümün
Gitdi çün hiç kalmadı şabr u qarārı göñlümün
- 2 Hānımānı tār-mār itdi vücudum mülkini
Göz göre oldu hebā ḥışn-ı ḥışarı göñlümün
- 3 Ey felek dest-i sitemden cigerim kan eylediñ
Bir açılmaz nitekim gitmez ḥumārı göñlümün
- 4 Kahr-ı sengin sīne-i mecrūhumu eyler nişan
Kim yıkıldı hicr ile bağ-ı divarı göñlümün

- 5 Tā'ibā mahzūn-ı ser-gerdān-ı 'ālemsiñ hemān
Üstivār olmadı bir dem burc-ı bārı gön̄lümün̄

234

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey peri-peyker cefā-cū meh-liķāsı sen misiñ
Naz-ı bī-pervā iden āfet-humāsı sen misiñ
- 2 'Āşıķın ķaddin būker ķanın doker seyl eyleyüb
Öyle bir ğaddāreler 'ibret-nümāsı sen misiñ
- 3 Emr ider sultān-ı hūbān-veş cev̄r etmege
Zālimi bī-dādlık şāhib-livāsı sen misiñ
- 4 Toħm celladı naẓar kılan zirā' at-i zamān
Kemter-i bī-çāreler 'ömr-i fenāsı sen misiñ
- 5 'Ālemin ālām-ı ekdārına bend olmuş gön̄ül
Tā'ibā kim derd-keş geni-i belāsı sen misiñ

235

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Dehr-i dūnuñ bī-bedel āfet zamānı sen misiñ
'İşve-ger reftār ile serv-i revānı sen misiñ
- 2 ẖamet-i şimşād u 'ar' ar-ı şanevber nūrsān
Şāh-ı mülk dāver-i hāķān hānı sen misiñ

- 3 Eylemez ednāya meyl eyler meh-i ruḥsāreye
‘Āşık-ı yektākārın pür-‘ārifānı sen misiñ
- 4 Fitne-sāz-ı meh-veşān ālūde-i cev̄r-endām olan
Nev-nihāl-i yāsemen tūṭī zebānı sen misiñ
- 5 Kışver-i gön̄lün̄ sipeh-salār ceyş-i mülketin
Ḥāliyā çün dāver-i sulṭān nihānı sen misiñ
- 6 Şad gül-i berg-i bahārīde açılmış gunceler
Yoḥsa ol bağ-ı dırahtıñ bāğbānı sen misiñ
- 7 Tā’ibā niçün kılarıñ zār-ı feryādı füzün
Ṭālib-i dīdār-ı yārīñ ‘āşıkānı sen misiñ

236

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

40a

- 1 Ey peri-peyker misiñ peykerlenenlerden misiñ
Ruḥları enver misiñ enverlenenlerden misiñ
- 2 Ḳadd-i mevzūnunuñ yanında ḥem-ḳadd olur serviler
Ḳāmet-i ‘ar‘ar mısıñ ‘ar‘arlananlardan mısıñ
- 3 Çün mezāk-ı l‘al-i güftārīñ ḥayat-ı cāvidān
Lebleri sükker misiñ sükkerlenenlerden misiñ

- 4 Nev-nihāl-i yasemin zülf-ü muṭarrā kākülün
‘ Ārız-ı ‘ anber misiñ ‘ anberlenenlerden misiñ
- 5 Nüş iden mest-i müdām olur nağam üftādeler
Gülfem-i kevşer misiñ kevşerlenenlerden misiñ
- 6 ‘ Ālemi sūz-ı firākıñ yakmağa mecbūr mudur
Şemme teg aḥker misiñ aḥkerlenenlerden misiñ
- 7 Āsitānında esir olduḡ ‘ aceb kim sen mehiñ
Tā’ibā çāker misiñ çākerlenenlerden misiñ

237

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Ey dilā devr-i ruḥ-ı dildār-zibā bilmediñ
Nā-şükufte ‘ ārız-ı rengin ra‘ nā bilmediñ
- 2 Nāz-ı reftārı şanevber kām̄et-i şimşādını
Çok seh-i kaddler görüb kaddin Tūbā bilmediñ
- 3 Bağ-ı ḥüsnin seyr idüb ‘ ālemi pesend itdiler
Lā‘ik-i taḥsīn sezā-vār-ı mu‘ allā bilmediñ
- 4 Öyle ḥod-bīn-i cihān sen gibi yokdur dehrde
Nefsiñi taḥkīr idüb ervāḥ-ı kübrā bilmediñ
- 5 Tā’ibā taḥşīr-i efzūn eyleyüb çend-in-bār
Sendeki mahiyyet-i kimyā-yı ‘ uzma bilmediñ

- 1 Āsitān-ı dergehi mülk-i Süleymān bilmediñ
Hayme-i kübrā-yı dildār-ı behiştān bilmediñ
- 2 Kılmadıñ im' ān ile hüsni dilārāya nazar
Cām-ı Cem mir'atını dehr-i Nerīmān bilmediñ
- 3 Menba' -ı luṭf u 'atā ol dilber-i ğarrāları
'İşve-i maḥbūb-ı mestesnāyı iḥsān bilmedin
- 4 Nergis-i mestānlar bezmiñde şīve-endāzlıĝ
Eyler iken rū-be-rū serv-i ḥırāmān bilmediñ
- 5 Perdedār-ı bāb-ı 'aşkıñ çāker-i 'utbāların
Oldıĝı zāhir iken 'uşşāḳ-ı nālān bilmediñ
- 6 Tā'ibā mih-rū sañā in' ām-ı ḥadden bī-kıyās
Küfr-i ni' met eylediñ hem şükr-i cānān bilmediñ

40b

- 1 Göster ey meh ṭal'at-ı hurşīd-i müstesnā yüziñ
Çün şehāb içinde mizmār māh-tāb-ārā yüziñ

- 2 Şad-hezārān perde-i kudretle mazrūf-ı nihān
Kıl teraḥḥum rūy-ı zerdime gül-i rāna yüziñ
- 3 Hāṭır-ı nā-şādımı ḥurrem-i şādān eyleyüb
‘Āşıka raḥm eyle gel gösterme istiğnā yüziñ
- 4 Ah odundan ihtirāz itmez misiñ cana ‘aceb
Kahr-ı destiñ vālih idersiñ setr-i bī-hemtā yüziñ
- 5 Tā’ibiñ bağıryanık hicr-i firākıñdan seniñ
Kāşkī bir dem göreydi devlet-i Dārā yüziñ

240

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 İmtihān eyler mi ṭal‘ātda rūy-ı ‘ārızıñ
Güyā şebnem kaṭre-i rīzān ḥuy-ı ‘ārızıñ
- 2 Dāne-i zerrīn-i gevherler nişārı dem-be-dem
Mest ider nūş eyledikce vaşl-ı mūy-ı ‘ārızıñ
- 3 Reng-i nirengi leṭāfet baḥş ider ‘uşşākına
Kim teşemmüm eylese şevk ile būy-ı ‘ārızıñ
- 4 Kākül-i ‘anber-feşānıñ çün süveydā-yı kādīm
Kaşd ider şalb itmege ‘uşşāka mūy-ı ‘ārızıñ
- 5 Pür-neşāt-āver nazar-gāhı ḥaķır-i Tā’ibe
‘İyd-ı eḍhādır vişāl-i baña sūy-ı ‘ārızıñ

Mefā'îlün / Mefā'îlün / Mefā'îlün / Mefā'îlün

- 1 Yağan nâr-ı firâka dilber-i dil-cûyı neylersin
Seni hier odına her gün-be-gün meh-rûyı neylersin
- 2 Nevâzişle gelüb güftâre şormaz hâl-i pür-hûnuñ
Nezâket bilmeyen dü ğamze-i cādûyı neylersin
- 3 Zerâfet bahş eylemezdi lutf ile câhil-i nâ-dân
O ğaddâr-ı cefâ-pîşe kemân-ebrûyı neylersin
- 4 'Înâyet bâbını hiç keşf kılmaz bî-rahm bilmem
Nigâh-âlûde-i tîr-i hunıñ âhûyı neylersin
- 5 Be-Tâ'ib yâr ile zânû-be-zânû rû-be-rû her dem
Muķâbil nice bir olduķca kim pehlûyı neylersin

DER ẸĀFİYE-İ ĤARFÜ'L-LAM

242

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ey meh-i nūr-beste sen ruḥsāreden ben çekdim el
Ẹamet-i ṭübā zihī ġaddāreden ben çekdim el
- 2 Ben anı canımdan özge sevmişken her zamān
Ẹadrini bilmez bir denī āvāreden ben çekdim el
- 3 Gece gündüz Ẹan döküb hem rāhını gözler idim
Şimdi geçdim gözleri hun-ḥāreden ben çekdim el

41a

- 4 Nice bir yeldüm yügürtdüm vaşlına irsem diyü
Hem-dem-i aġyār olur mekkāreden ben çekdim el
- 5 Can seniñ Tā'ib demişdim dā'im eyler ictināb
Neyleyim şimden gerü 'ayyāreden ben çekdim el

243

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bir müzeyyen ruḥleri ġonce gül-āb ister göñül
Şafdır kendi gibi hem şaf-nāb ister göñül

- 2 Pāk tıynet gevher āguş şadef-i lü' lü' mişāl
Çeşm düşman görmemiş zîr-i niķāb ister gönül
- 3 Degmemiş dest-i sitem bāzū-yı sim-endāmına
Pür-vefā sāhib-himem ehl-i hicāb ister gönül
- 4 Her denî zeşt-i süveydā-meşrebe kılmaz nazar
Ṭal' at-ı hurşīd-i zerrīn āfitāb ister gönül
- 5 Hüsni hulk olmağla mevşūf ser-güzīde dilberān
Envār-ı māh-ı münevver māh-tāb ister gönül
- 6 'Ālem-i āfākı ve enfüsi tezyīn eyleyen
Böyle ķadr-i nāzenīn hāzır-cevāb ister gönül
- 7 İstemez Tā'ib hele ser-keş dil-ārā ĥod-pesend
İ' tirāfı cürm olan 'ālī-cenāb ister gönül

244

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Bir münevver 'arız-ı şāh-ı cihān ister gönül
Gelmemiş kevne hemān ṭuṭī-zebān ister gönül
- 2 Kāmetim ĥem eyledi hicr-i firāk-ı yār ile
Kim müselsel kākül-i 'anber-feşān ister gönül
- 3 Cüst ü cūy eyler devam kişver-i mülk-i beşer
Kimse hiç dil virmemiş āfet-zamān ister gönül

- 4 Çün düşübdür varṭa-i efsāneye dil zevraḳı
Ḳaʿ r-ı imḳān-ı ʿ ademden ḥānmān ister göñül
- 5 Tāʾibā dil-cūyı meh-rūy-ı Bedahşān-ı ʿ Irāḳ
Geşt idüb ʿ ālemleri yektā-civān ister göñül

245

Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilātün / Fāʿ ilün

- 1 Yol azarsın zulmet-i ḥayretde canım gitme gel
Dökme kanım ḥışm ile āb-ı revānım gitme gel
- 2 Sen giderseñ başıma odlar yaḳarsıñ nice biñ
Eyleme seyl-i sirişk-āsā cānānım gitme gel
- 3 Ah ile ʿ ömrüm geçer ḳalmaz ḳararım bir nefes
Eyleme bed-ḥāl olur ḳaşı kemanım gitme gel
- 4 Kim seniñ ʿ aşḳın benim mihrimle teʾvemdir belī
İnfikāk olmaḳ muḥāl şāh-ı cihānım gitme gel

41b

- 5 Başıma taş yaḡdırub rüsvāy ḳılma ʿ āleme
Tāʾibā hiç olmasun rāz-ı nihānım gitme gel

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 Çün dilā egleme gitdiñ bari canım tezce gel
Menzile var luṭf ile rūḥ-ı revānım tezce gel
- 2 Koyma göñlüm tahtına ālām-ı ekdārlar katı
Dāğ-ber-dāğ üzre ey tūṭī-i zebānım tezce gel
- 3 Yele virme dağıdub zūlf-i perīṣānıñ düşür
Āsumāna çıkmasun āh u fiğānım tezce gel
- 4 Maḥzen-i 'ilm-i nezāket sendedir şāḥib-likā
Yıkma bu kāṣāne-i ḳalb-i virānım tezce gel
- 5 'Āşık-ı rindāneye raḥm eylemezem dilberān
Olmadan ḥālīm ḥarāb dü-merdümānım tezce gel
- 6 Sen hümā-yı evc-i 'izzet kim resā-yı iftirāḳ
Olalı bil kalmadı tāb u tüvānım tezce gel
- 7 Ḥāne-yi virāneyi Tā'ibī ḳıldı tār u mār
Ḥāşılı mi' mār-ı dil şūḥ-ı cihānım tezce gel

Mefā'īlūn / Mefā'īlūn / Mefā'īlūn / Mefā'īlūn

- 1 Baḥar eyyāmı geldi ḥoş-nevāya başladı bülbul
Nağme-ḥ'ān oldı güldükce serāya başladı bülbul

- 2 ‘ Acebdir h n-ı dilde d kmesi Őebnemleri her Şeb
Fiĝ n artırub rengin ed ya başladı b lb l
- 3 İderken t t -veş  heste  heste hez r-elh n
B lend- v z ile ‘ aŐ -ı n m y  başladı b lb l
- 4 Dem- -dem h fte h fte  h-ı pinh n eyler iken   n
TeŐevv kle gid b Şavt-ı ‘ al ya başladı b lb l
- 5 D Ő b ol pen e-i g l-bergine Şor T   ib- s  kim
Gece g nd z b t n z r-ı heb ya başladı b lb l

248

F   il t n / F   il t n / F   il t n / F   il n

- 1 Devr-i ruŐs rında y ri  ĝonce-i h nd nı g l
N -Ő k fte kim a ılmıŐ h kka-veş deh nı g l
- 2 G y  Şad-berg-i r y-ı nesrinde n m y ndır hen z
RuŐları olmuş mu  anber k f r-ı gerd nı g l
- 3 T rre-i Şeb-reng   z r  l de- r -yı ‘ ır  
Eylemiş misk-i mu  at ar z lf-i periŐ nı g l
- 4 Ber ıy  hergiz bakılmaz r y-ı Ő m-end mına
G l g l olmuş n zen ni  Şeb- er ĝ ebd nı g l
- 5 G rmedim hi  olmadık a  z -yı env rında g l
G l g le g yet yaraŐıklı gel r cism nı g l

42a

- 6 Der döker la‘l-i lebinden gelse güftâre o şuh
Mişl-i gevherler şaçar pırlanţadır zebânı gül
- 7 Tâ‘ibâ yer it o dildârıñ vücûd-ı pâkini
Bî-kuşur halk eylemiş bâr-ı Hudâ her yanı gül

249

Mef‘ûlü / Mefâ‘îlü / Mefâ‘îlü / Fe‘ûlün

- 1 Üftâdeleri vuşlat-ı gülzârına sünbül
Göstermek için ‘âşık-ı ğamh‘ârına sünbül
- 2 Da‘vetler idüb hâlini ‘arz itmeye bir bir
Pejmurde-şifat nergis-i bîmârına sünbül
- 3 Şükûfeleriñ şâh-ı nedîmânı bu iken
Boynun eger ol nâz ile dildârına sünbül
- 4 Reyhân-ı şakâyık gelemmez pâyine âniñ
Ser virmez o dem la‘l-i şeker-bârına sünbül
- 5 Maĥbûs-ı cihândır nitekim vaĥt-i rebî‘a
İrdikde murâda zihî baharına sünbül
- 6 Gel nerde bulunursa aña lazım olur bu
Bu yine nazar dîde-i mekkârına sünbül

- 7 Hândanlığı kesb eyler o gülse bu Tâ'ib
Âzâde-i ğam olsa güler yârine sünbül

250

Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün

- 1 Dilberâ luṭf eyle şefḳatle gül-i gülşâna gel
Kim hırâmâni hırâmâni salın seyrâna gel
- 2 Gezme ey murg-ı göñül ğâfil tefâfüller gibi
Bezm-i 'uşşâka gelürsen merd ol merdâna gel
- 3 Yanmayınca 'aşḳ meydanına olmaz kâmurân
Ger dilerseñ ber-murâd olam yûri sûzâna gel
- 4 Sûz-nâk olmakda mâhirdir semendir şeb-çerâğ
Sende var yâk pür vebâliñ meclise pervâne gel
- 5 Bâde-i gülgünü bî-pervâ içüb mest-i müdâm
Nûş idüb 'aşḳıñ şarâbın öyle kim rindâne gel
- 6 Giy libâsı faḥr-i bî-hoş hırḳa-i peşmîneyi
'Âlemi tecrîd ile sûz dîde-i mestâna gel
- 7 Hâliñi 'arz itmeye sür ḥâk-i aḳdâmına yüz
'Arz-ı hâliñ ağlayu ḳan Tâ'ib-i dîvâna gel

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Ey şehenşāh-ı cihān sendedir hüsn-i cemāl
Vey ruḥ-ı nev-res cihān ebruvānıñdır hilāl

2 'Ālemi raḥş-ı rüyıñ eyledi ḥadden füzün
Mest-i 'araḳ-ı 'ārızıñ şebnem-i şaf-ı le'āl

42b

3 Maḥzen-i elṭāfdır her suḥan-ı gülfemiñ
Virmemiş bu dehrde bir kimseye böyle ḥışāl

4 Dürr-i meknūndur seniñ şöyle faşīḥ kim sözüñ
Bir kıllı kırk yarmada eylemiş şāḥib-kemāl

5 Ḥasret odından yanub yüregim ḥün-āb olub
Cigerim itlerine eylerim olsa vişāl

6 Gece gündüz ağlayu bağıma taş basarım
Benligi benden alub kılmadım ḥaṭṭın ḥayāl

7 Nice zamandır şehim dergehiñe yüz sürer
Tā'ibī rūy-ı siyeh bunca müddet māh-ı sāl

- 1 Dilberā dil virdigiñ bu zülf-i semen-sā degil
Nev-nihāl-i bŷy-ı ' anber amet-i bālā degil
- 2 Her nigeħde ūret-i zībā g r n r eūmiñe
Yoħsa r y-ı m hit b- s  g l-i ra' n  degil
- 3 R hına bezl eylediñ nad-i g ñ l kim varını
' Iūve-gerlikde ūaın ol maħzen-i kimy  degil
- 4 albe r h niyetini baħū eylemez m f him miz c
B yle ma' k s zinet-i d ny  ve m -fih  degil
- 5 T  'ib  meyliñ o ğadd ra ne y zden akıdub
ıldığıñ '  mr-i k t h s ret melek-sim  degil

- 1 Saña ey r y-ı mel hat ħ lim a' y n mı degil
Yoksa hem mihr-i ğamıñla d de-giry n mı degil
- 2 Geceler t  ūbh  dek ah ile z r eyley ben
ekdigim derd-i bel  hicr-i fir v n mı degil
- 3 M lket-i baħra y ri d d-ı der num hele s d
 riū b b d-ı fir k dil-i n l n mı degil

- 4 Gūşe-i künc-i der-i mey-kedeyi rûz şebân
Düşünüb hâk-i ser-â-pâ cism-i ‘üryân mı degil
- 5 Mağdem-i zâfî ‘ibârîña ne müddet Tâ’ib
‘Iyd vaşlıñda hemân saña kurbân mı degil

254

(Muhammes)

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

- 1 Ne ‘aceb dağdağa-i dehr ile hicrâna gönül
Nice bir düşdün o mehden yine bî-gâne gönül
Yeri var bâğ-ı Behişt-i gül-i gülşâna gönül
Hele bir hoş dil ol ey dil-i dîvâne gönül
Ġam-ı dünyaya gider hüzn ile vîrâne gönül

43a

- 2 Kerem-i lutf-ı Hudâ bahş idecek saña ezel
Harem-i tahtıña kıldı nağame itme cedel
Seni âyine-şifat bile şanem-i rehî tûl-i emel
Hele bir hoş dil ol ey dil-i dîvâne gönül
Ġam-ı dünyaya gider hüzn ile vîrâne gönül
- 3 Geçer eyyâmını âzâde olub leyl ü nehâr
Geh ola ehl-i şafâ yâr-ı vefâ eyleme zâr
Ayağı tozına sür yüziñi kim çok yalvar
Hele bir hoş dil ol ey dil-i dîvâne gönül
Ġam-ı dünyaya gider hüzn ile vîrâne gönül

- 4 Görüb her bî-edebi bezmine zinhâr gitme
Mihen-i kahr-ı denî süfliye hoş meyl itme
Sitem-i dest-i ‘adûv ile berâber bitme
Hele bir hoş dil ol ey dil-i dîvâne gönül
Ġam-ı dünyaya gider hüzn ile vîrâne gönül
- 5 Cigeriñ sūz-ı firāka yıķma gel rûz u şebân
Elem-i derd-i firāvāna düşüb yanma hemân
Saña ‘arṣ etmedi mi Tâ’ibi kim rûz-ı nihân
Hele bir hoş dil ol ey dil-i dîvâne gönül
Ġam-ı dünyaya gider hüzn ile vîrâne gönül

DER ĀFĪYE-İ ARFÜ'L-MĪM

255

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Āķibet ser-leşker-i uġyān ider şoyġālġım
Lā-cerem uı iken aġras olur ġüyālġım
- 2 İġtirāz eyle ġöñül biġūde efgān eyleme
Bir ġün ola başıma ġüller eyler şeydālġım
- 3 Yetişemez mi saña ah ile feryādım benim
Yoġsa bī-zār-ı cihān oldum yeter rüsvālġım
- 4 Aynıma gelmez sipihriñ gerdiş-i dil-rüşeni
Beni benden aldı ālemd e bī-pervālġım
- 5 Sīnemi top eylerim bu reşkim al an eyleyüb
Tīr ü müjgānıña karşı faġr ider sevdālġım
- 6 Reng ü rūyuñ artırur ġöñlüm ġubārın bi'l-yaķın
ġumret-i vechim gider bāķī alır şuġrālġım
- 7 Tā'ibā aşķ-ı muġabbet eyledi ġālīm ġarāb
Koymadı uvvet tab-ı zārımda eşķiyālġım

43b

- 1 Canıma kār eyledi dehriñde bu giryānlığım
Rāygān oldu cihān rūz-şeb nālānlığım
- 2 Çıkdı āfāka dil-i dūd-ı sūtün-āsā hemān
‘Ālem-i zārım tutar leyl ü neḥār ḥayrānlığım
- 3 Kānd-ı la‘ liñ nūş ideliden mest ü maḥmūrum hele
Gözlerimden gitmedi humār-ı ser-gerdānlığım
- 4 Eyledi bī-hūş u bī-tāb nigāh-ı çeşmiñ
Senden öğrenmişdir ey dilber perī mestānlığım
- 5 Ḥāk-i dergāhıña yüz sürmege ğam çekmez gönül
Tā ezelden zāhir u bāhir saña yeksānlığım
- 6 Ateşin reng-i ruḥum gülfām-veş oldu müdam
Her nazarda rūyıña kābil midir sūzānlığım
- 7 Kim misāfirḥāne-i dil tahtına kurmuş fū’ād
Tā’ibā vardır ser-i kūyında çün mihmānlığım

- 1 ' Ālī rütbe maḳdem-i ḥākiñle yeksān oldıgım
Baña ey mehveş esir-i dağ-ı hicrān oldıgım
- 2 Sen kıyās etme şaḳın faḥr etmezem zülfiñ görüb
Güyā her zülfiñ gibi ḥāl-i perişān oldıgım
- 3 Kim girişme öğredir çeşmiñe hem mestānelik
Olmasun müjgān oku nişān-ı peykān oldıgım
- 4 Ğamze-i cādū-yı tā' līm eyleyen kimdir ' aceb
' Arz ider ruḥsārına ṭālib-i cānān oldıgım
- 5 Ṭāḳ-i mihrābıñ ḥızāsında çevirmem yüzimi
Rāygān ' ālem bilür ben saña ḥayrān oldıgım
- 6 Hırḳa-i peşmīne-i rehnī şarāb itsem nola
Bilse zāhid-i ' uşşāk ile melbūs-i imān oldıgım
- 7 Eşiğinde yaslanub bālīni sengini siyeh
İstemez mi Tā'ibā ḳurbān-ı yārān oldıgım

- 1 Ey nihāl-i yāsemīn bāğ-ı ' irem gülşanıñım
Lāle-veş her dem açılmış ğonce-i ḥandānıñım

- 2 Mā' il-i ḥaṭṭ-ı rūḥuñ ḥāline bend olmuş göñül
Tālib-i zūlf-i perişānıña müşg-efşānıñım
- 3 Göz ider ğamze-i tīr ḥadeng etmeye bağırim kebāb
Sīnesi ṭolāb-veş seyḥ içre kim büryānıñım
- 4 Pāre pāre cigerim kılsıñ señi dergāhına pāy
Faḥr ile ḥurremlenür dil nā' il-i iḥsānıñım
- 5 Ot atub cismim nihāyetsiz belī kıldıñ sürāḥ
Nice demlerdir ḥarāb-ı ḥaste-i müjgānıñım

44a

- 6 Kıl teraḥḥum başıñ çün it beni ğamdan ḥalāş
Yazılur ser-defter-i dīvāna ser-gerdānlıgım
- 7 Dökme ey ṭopı felek-i seng-i dīvār naḥtımıñ
Merḥamet eyle der-i luṭfuñda çün miḥmānıñım
- 8 Āsitān-ı dergeh-i ḥāk-i ğubār ālūdeyim
Ḥ'āh-ı 'ākıl ḥ'āh Mecnūn-şıfat yeksānıñım
- 9 Tā'ibā nār-ı firāqıñ yaqasın 'ālemi
Ġālibā şem' i rūḥuñ pür-maḥzen-i sūzānıñım

- 1 Dest-i cevriñden felek dildârdan ayrılmışım
Nev-resîde ğonce-i ruhsârdan ayrılmışım
Serv teg nâzik-edâ reftârdan ayrılmışım
Öyle kim şirîn şeker güftâreden ayrılmışım
Bir kıadd-i mevzûn leb-i gül-nârdan ayrılmışım
- 2 Firqat odı bağıma kâr itdi cânı neylerim
Yas u mâtemle ‘ömr-i cihânı neylerim
Gizli zârım âşikâr oldı nihânı neylerim
Kısr-i tâkı kişver-i dehr-i zamânı neylerim
Bir kıadd-i mevzûn leb-i gülnârdan ayrılmışım
- 3 Hercâî dilber imiş terk itdi beni gitdi yâr
Şânına düşmezdi ağıyâr ğâlibâ kıldı şikâr
Naķd-i ‘ömrüm cümle vârim râhına itdim nişâr
El-amân yandı vücûdum kıalmadı şabra kıarâr
Bir kıadd-i mevzûn leb-i gülnârdan ayrılmışım
- 4 Böyle me’yûs-ı cihânım almadım dehrinde kâm
Şöyle bir rûşen-dil bulub etmedim hâşıl merâm
Zümre-i bî-kes olan ‘âşıqlara oldum imâm
Vaşl-ı ‘ıydın ol peri bu Tâ’ib kıldı hâram
Bir kıadd-i mevzûn leb-i gülnârdan ayrılmışım

260

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1 Salınub nâz ile şahrâlarda serv-i semenim
Gider ah ile nezâketle azar zâ‘ if u benim

- 2 ẖadd-i bālāsına bakdıkca aḳar dīdede nem
Dökülür rīzeleri ḳal‘ a-i burc-ı bedenim
- 3 Tīr-i müjgānını bağıma ḥavāle iderek
Boyanır ḳana ser-ā-ser cāme ü pirāhenim
- 4 Nigeh itmeye taḥammül mi ḳalur bende meger
Neyledi görseñ o cānım baña ḥulḳ-ı ḥasenim

44b

- 5 Beni Maṣṣūr-şıfat zülf-i perişānına yār
Ḳılsa ber-dār-ı elemle ḳekerim ah resenim
- 6 ‘Aks-i rüyın görüben ḳün başdım mevte ḳadem
Çeşm-i ḥün-āb-ı gül-āb-āsā buḥurluḳ kefenim
- 7 Aḳılur mı ‘aceb maṭla‘ ı gülşān-ı feraḥ
Ta’ibā rūşen olur mı nola beytü’l-ḥazenim

261

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Mā’il-i nev-resleriñ oldum günahkār olmadım
‘Āşık-ı ḥüb-rūlar oldum ben sitemkār olmadım
- 2 Gel su‘āl it müftī-i şāḥib-zamān ‘uşşāḳına
Bağladımsa zülfüne dil terk-i zünnār olmadım

- 3 Ta‘n u teşnī‘ hem vesāvisden çevirmem yüzimi
Zann-ı fāsidiñ olan şey’e dil-efkār olmadım
- 4 Ben bilürim ne imiş haṭṭ-ı ruḥunda yazılan
Kābe kavseyñ¹² içre ol nā-dān-ı esrār olmadım
- 5 Tā’ibā naḳd-i göñül vārın itlāf eyledim
Hāşıl-ı kimyā idüb bezminde aḡyār olmadım

262

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Nā’il oldum sen şeh-i sulṭāna ḥaddim bilmedim
Ḳan ider dü-ḡamze-i fettāna ḥaddim bilmedim
- 2 Ḳā’ilim cevır ü cefāsın çekmeye rûz u şebān
Nāz ider dü-dīde-i mestāna ḥaddim bilmedim
- 3 Başıma odlar yaḳar gördükce rûy-ı ālını
‘İşve-ger ol āfet-i devrāna ḥaddim bilmedim
- 4 Kim dimişken ḥāşıl-ı cānım senin rāhıña ben
Eyledim vārım tebah efsāne ḥaddim bilmedim
- 5 Her ne deñlü ‘aşkıña düşdümse çekdim ah-ı zār
Tā’ibā ‘āşık olub cānāne ḥaddim bilmedim

¹² O (Hz. Muhammed), Rabb’ine *iki mızrak boyu* yakın oldu. Necm, 53/9.

Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün

- 1 Nice bir varṭa-i dünyā ile berbād olalum
Yüri ey zāhid-i ḥod-bīn biraz ābād olalum
- 2 Döşenüb ḥāne-i virānede ḡāmnāk-ı cihān
Girih-i ḡāmze dil-i keşf ile āzād olalum
- 3 İçelim bāde-i surāḥı yanalım mest-i müdām
Der-i meyhānede nev-reslere üstād olalum
- 4 Çekelüm cām-ı şabūhı kılalum def‘-i ḡubār
Kim anı münkir olursa añā cellād olalum
- 5 Gece gündüz muhan-ı hicre telāş etme nedir
Sitem-i cevre siper mā‘il-i ferhād olalum

45a

- 6 Göñül ol māha ‘imāret eylemiş sa‘y-ı dırāz
Ser-i kūyında ānıñ dem-be-dem ırḡad olalum
- 7 Ne didi görsen o şūfī Tā‘ibe zişt-i zebān
Gidelüm bezm-i yāre şāḥib-i irşād olalum

- 1 Ol peri mehpāre-i ruhsāre yokdur minnetim
Fitne-zen āhir zamān ğaddāra yokdur minnetim
- 2 Çekdim el virmem gönül şimden gerü kıan ağlayu
Hasret odıyla yanub dildāra yokdur minnetim
- 3 Ben ki bu dem zīnet-i dünyāda dest-i 'ācizim
Pādişāh-ı 'ālemin hünkāra yokdur minnetim
- 4 Ceyb-i hırkâyı ser-i peşmine-i püş eyledim
Köhne şalım bes baña şalvāra yokdur minnetim
- 5 Yüz çevirdim Tā'ibā kıām-ı şafāya irmedim
Faķra faķrım künbed-i devvāra yokdur minnetim

- 1 'Ahdım olsun bu deni dünyāya raġbet itmeyem
Göz yumub her zīnet-i efnāya raġbet itmeyem
- 2 Kime virdimse gönül çekdim nihāyetsiz zarar
Cem' -i haķar eyleyem zībāya raġbet itmeyem
- 3 Āşiyān-ı hüdhüdü mesken tutayım her zaman
Nev 'arus bi-ķarār-ı ebnaya raġbet itmeyem

- 4 Çün idim ceyb-i ser-i hırka-yı berdüş-ı müdām
Hem-dem-i rindān olam ‘anķāya raġbet itmeyem
- 5 Tā’ibī dehriñ ser-encāmı hederdir virme dil
Niyetim şimden gerü ā’lāya raġbet itmeyem

266

Fā’ilātūn / Fā’ilātūn / Fā’ilātūn / Fā’ilūn

- 1 Nev-resā tıfl-ı denī ‘ayyāş imişsiñ añladım
Şayd-ı diller māhir-i қalleş imişsiñ anladım
- 2 Bī-vefā bir laḫzā mesrūr itmediñ çün sevdigim
Raḫme gelmez қatı baġrı taş imişsin añladım
- 3 Baña mestüreligi izhār idersin niçün
Nice biñ süflilere yoldāş imişsiñ añladım
- 4 Söyledikce ‘ārif-i ‘āşıqlar ile hem-dem ol
Қadriñi bilmezlere oynaş imişsiñ añladım
- 5 Tā’ibe cevır ü cefā қılmaġla şöhret-yābsın
Fehm yok dü-merdüm-i ḫuffāş imişsiñ añladım

267

Mefā’ilūn / Mefā’ilūn / Mefā’ilūn / Mefā’ilūn

45b

- 1 Elimden gitdi çift ḫamamlar şehbāz-ı maḫzūnum
Uçurdum āşiyān-ı ḫatarımdan gūyā maġbūnum

- 2 Firāk-ı leyla çekmege kı̇abil Dehrī de kimdir
Ben ancak derd-keşle ser-firāzı hayli Mecnūnum
- 3 Mükedderlik benimle māder-i vāḥidde tevvāmlar
Dil-i zār u elemle ser-be-ser pūr-ğamla meşḥūnum
- 4 Kararı kalmadı cūyān ider bu eşk-i tesrīrim
Görenler zann ider seyl-āb-veş kim çeşmim Ceyhūnum
- 5 Teşekkür-i bī-nihāye eylerim her şeb nihān Tā'ib
Bi-ḥamdillāh murād-ı vaşla irdüm şimdi memnūnım

268

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Gitdi çün māh-ı münevver tende canım ağlarım
Çıkdı āfāka dil-i zār-ı nihānım ağlarım
- 2 Yalvarub dāmenine düşdüm sinem çāk eyledim
Etmedi nuşḥum kı̇bul arttı fiğānım ağlarım
- 3 Görmeseydim rüyını 'aqlım kı̇lardım tār-mār
Ḥasret odı bağırmı yakdı cānānım ağlarım
- 4 Bir gün olur mı vişale ireyim Ya' kı̇b-veş
Ḥaṭıra geldikçe bu Yūsuf-zamānım ağlarım
- 5 Ey şabā hoş yāre var benden selāmı tizce vir
Çünkü Tā'ibā kalmadı şabra sāmānım ağlarım

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 Nice demlerdir reh-i dildār gözler gözlerim
Dürr-i nā-süfte leb-i sükkār gözler gözlerim
- 2 Reh-güzārına ğubār-ı pākini görsem diyü
Nā-reşīd 'endāz ile reftār gözler gözlerim
- 3 Pāy-māl oldum yolunda hās u hār idüb özüm
Kān döküb şevk ile ol hünkār gözler gözlerim
- 4 Server-i hūbān-ı 'ālem maḳdem-i teşrīfīni
Bunca müddet nergis-i bīmār gözler gözlerim
- 5 Tā 'ibā görmek diler gönlüm ruḥ-ı zībāsını
Ānınçün tūṭī-veş güftār gözler gözlerim

(Muhammes)

Mefā'īlūn / Mefā'īlūn / Mefā'īlūn / Mefā'īlūn

- 1 Yüzüm hūn-āb ile ālūdedir raḥm eyle cānānım
Seni arzū kılar her vech ile bu dil-i vīrānım
Diler ḳalsun ḳapuña ḳıkmasun āfāḳa nālānım
Teraḥḥum ile naẓar kıl bendeñe serv-i hūrāmānım
Benim yār-ı ḳadīmim ser-bülendim şāh-ı sulṭānım

46a

- 2 Kerem bâbın güşâd-ı servetiyle çâkeriñ şâd it
Sürüb ğam leşkerin bir bir dil-i maḥzûnum âbâd it
Ḳoma künc-i melâmetde ‘inâyet birle imdâd it
Ser-i kuyıñda kaldım bî-nevâ firḳatden âzâd it
Benim yâr-ı ḳadîmim ser-bülendim şâh-ı sulṭânım
- 3 Bizi pâ-mâl-i yağma eyleme şâhib-zamânım gel
Düşürme rütbe-i ‘uşşâḳdan ğonce-dehânım gel
Seniñdir her ne deñlü kemteriñ rûḥ-ı revânım gel
Nümâyân olmasun göñlümdeki râz-ı nihânım gel
Benim yâr-ı ḳadîmim ser-bülendim şâh-ı sulṭânım
- 4 Niçün terkim urursıñ ağladırısın ben günahkârı
Seniñçün ḳâralar giydim çarşu bazârı
Baña nisbet gönderdiñ gidüb güldürdüñ ağıyarı
Ne var luṭf eyleseñ küfr eylemez ‘âşıḳın her bârı
Benim yâr-ı ḳadîmim ser-bülendim şâh-ı sulṭânım
- 5 Efendim nâzenînim ḥûn-ı dîdem çün revân itme
Beni ferdâya şalma hicr-i girdâba koyub gitme
Tutubdur dâmeniñ Tâ’ib anı sen daḥı terk itme
Ümîdim dergeh-i ḥâkiñde kaldı hiç redd itme
Benim yâr-ı ḳadîmim ser-bülendim şâh-ı sulṭânım

DER ĀFİYE-İ ARFÜ'L-NŪN

271

Mef' ūlŭ / Mefā' ūlŭ / Mefā' ūlŭ / Fe' ūlŭn

- 1 Yar rularını eyledi andān iki yŭzden
Gīsŭlarını boynuma evgān iki yŭzden
- 2 Bir yŭzde degil 'āııñ gŭnlŭn ılan āk
Gŭldŭkce olur amze-i fettān iki yŭzden
- 3 Pŭıden iken māh-ı sehāb ire o mehrŭ
ıkđıkca gŭrinŭr meh-i tābān iki yŭzden
- 4 Mir 'āt-ı mŭcellā-yı ıfat gŭrseñ o nev-res
emimde nigāh etmede seyrān iki yŭzden
- 5 Bir yŭzine baktıkca o yŭz eyler ūmālar
Ūftādeleri olmada ayrān iki yŭzden
- 6 Her kim ki nazār eylese ol yār-ı vefāya
ev ile ider ekini yārān iki yŭzden
- 7 Tā'ib tŭt elim vala tevessŭl eylese keremler
Zāhirde degil bātını hicrān iki yŭzden

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Hatt oldu ruḥ-ı yâre nümâyân iki yüzden
Dökdüm göricek kaṭre-i bārân iki yüzden

46b

- 2 Oldıysa 'izâr üzre bu dem câme-i Ka'be
Eyvâh yürüdi dâne-i pinhân iki yüzden
- 3 Gül şerme gelür gelse o mihr ü hicâbından
Sünbül ḥâm olur ḡonce-i ḥandân iki yüzden
- 4 Vaşlîñ dileyüb düşdi göñül 'aşkıña yâ Hû
Üftâdeleriñ 'aşık-ı nālân iki yüzden
- 5 Öpdürmez o meh ḥâk-i ḡubârın saña Tâ'ib
Aḡyâra ider bûseler iḥsân iki yüzden

Mefâ'îlûn / Mefâ'îlûn / Mefâ'îlûn / Mefâ'îlûn

- 1 Cevâhir kıymetin dürdânedен şor şorma sen benden
Tecâhül lezzetin bî-gânedен şor şorma sen benden
- 2 Şorarsañ ehl-i ḥâlîñ derdini şor bendeñe luṭf et
Anı kendi gibi fettânedен şor şorma sen benden

- 3 Zülâl-i cām-ı gülgûnı ne bilsün merdüm-i a‘dâ
İçüb şubh-ı mesâ mestāneden şor şorma sen benden
- 4 Der-i meyḥāneniñ ‘işret ü zevkın itmeyen bilmez
Ḥarābatı gezen rindāneden şor şorma sen benden
- 5 O bir dārü ’ş-şifādır kim gören Mecnūn olur kāmın
Anıñ miqdārını dīvāneden şor şorma sen benden
- 6 Ḥaḳāyıkdan su‘āle iktizā etmez benim canım
Ḥākīkat baḥşını ‘irfāneden şor şorma sen benden
- 7 Gelüb bu Tā’ib-i baḥtı karaya keşf-i rāz itme
Gidüb sen tek leb-i peymāneden şor şorma sen benden

274

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 O cellad-ı nihād-ı bī-nevādan şorma şor benden
Sitemkār-ı cihānıñ ḥod nümādan şorma şor benden
- 2 Ne ḥilekār ‘ālemdir bilür ‘ayne’l-yakīn ṭab‘ım
Bu fende olmayan perver-şinādan şorma şor benden
- 3 Beni rindāne şeklinde görüp ṭa‘n itme ey zāhid
Ki rindler ḥālını ehl-i fenādan şorma şor benden
- 4 Muḥabbetden mirā-yı şofular çün bī-ḥaberlerdir
Ta‘aşşuk zevkını şāḥib-i riyādan şorma şor benden

- 5 Hārāb-ı cām-ı mey-i gülfemden kām almıyanlar hiç
Ver‘ale puhteler ‘ayn-ı ‘amādan şorma şor benden
- 6 Başıret çeşmini şevk ile mekşūf etmeyenlerden
Eliñ yu böyle bed-ḥū reh-nümādan şorma şor benden
- 7 Be-Tā’ib pūte-i ‘āşk içre ālūd olmayan kesden
Ne bilsün mihr-i şevk-i nā-sezādan şorma şor benden

275

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

47a

- 1 Kim revāk-ı çeşm-i mestānında seyrān eyleyen
Kimdir ey meh bunca şahrāyı gülistān eyleyen
- 2 Bilmedi ‘aql-ı ma‘āş bu hikmeti dünyā-yı dūn
Sen misiñ ‘ālemleri ‘āşkıñla ḥayrān eyleyen
- 3 Gah siyeh pūş-ı cihāngāh-ı ziyā-yı pertev-fezā
Gah zulmet gāh ḥūrşīd ile raḥşān eyleyen
- 4 Raḥş-ı tāriñ şıçradıp ol Kūle-i Kāfdan hemān
Esib naziñla şehā kim ‘azm-i cevlān eyleyen
- 5 Dökdürüb ḥasret yaşın ah ile bağrım ḥūn idüb
Gün-be-gün firkat odıyla çeşmim al ḳan eyleyen

- 6 Dağ-ber-dağ üzre ey tûṭî-zebân sinemde yer
Kalmadı derdime bir vech ile dermân eyleyen
- 7 Mürğ-i dil-ârâm yok bir yerde etmez bir karar
Bu gönüldür dem-be-dem dünyâyı devrân eyleyen
- 8 Zâhidiñ tağıla döndürdüm yönüm mihrâbdan
Ecir bulmaz şad-hezâr kâfir Müslümân eyleyen
- 9 Tâ'ibâ her külbe-i hicrân oṭağında seniñ
Var mıdır sencileyin her gece nâlân eyleyen

276

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Ey meh-i tâbında gül-i ruhsâr-ı ızhâr eyleyen
Vey gönüller uğrısı seyyâd-ı şehhâr eyleyen
- 2 Ateş-i Nemrûd maḥbûb-ı Ḥalîlullah kim
Mihr-i şevk ile anıñ yerin gülzâr eyleyen
- 3 Turre-i şeb-rengini gösterdiği dem 'âşıka
Manşûr-âsâ zülf-i zencirine ber-dâr eyleyen
- 4 Ser çeküb esb-i nevâzişle 'inân-ı şahsuvâr
Şağa şola at kurb-ı nâz ile devvâr eyleyen
- 5 Sen misiñ bağrım ezüb ol ḥâne-i dil tahtına
Tâ'ibe nisbet idüb teklif-i ağıyâr eyleyen

- 1 Ah kim göstermedi şāh-ı cihān-ārā yüzün
..... pāk u bī-hemtā yüzün
- 2 Rām-ı çin zülf-i hayāliyle geçirdim 'ömrümi
Vah ne zālīm kılmadı ızhār-ı müstesnā yüzün
- 3 Rūy-ı zerdem lāle-ruḥsārın cem' itmiş iken
Bende-i ḥāk-i nihān itdi gül-i ra' nā yüzün
- 4 Nā-şükūfte ḡonceler ahıma ser-gerdān olur
Berg ü bārın cümle pejmürde kıllur şahrā yüzün
- 5 Çeşmimiñ yaşı biḥār-ı 'āşq imdād ider
Kim tutar ḡun-āb gözlerim yedi deryā yüzün

47b

- 6 Baña nisbet rû-be-rû aḡyāra luṭfuñ bûseler
Çāker-i ednāya gösterdin çü istignā yüzün
- 7 Gūyā nā-maḥrem yanında 'āşık-ı bī-çāreye
Bir mu' ammā eyledi Tā'ib melek-sīmā yüzün

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Maḥzen-i 'ilm ḥaḳāyık kenz-i ma' nādır ḥasen
Menba' ı ser-i ḥaḳāyık leb-i eşyādır ḥasen
- 2 Nūr-ı āyine-i Ḥabībullah zāt-ı *kün fe-kān*¹³
'Arş-ı a' zām mengūş-ı leāl-i kübrādır ḥasen
- 3 'Älleme'l-esmāy ta' līm Ādeme kıldı Ḥudā
Faḥr-i 'ālem eyledi kim dürr-i yektādır ḥasen
- 4 Meḥar-i cins ile ins olsa melā'ikler ne' am
Öyle bir 'āli ḳadr 'ırk-ı muşaffādır ḥasen
- 5 Ehl-i beytiñ Tā'ibā olsak düşvārdır saña
Eylemek mümkün değil ism-i müsemmādır ḥasen

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Nūr-ı 'ayneyn-i Ḥabīb-i Muştafāsıñ yā Ḥüseyn
Hem enīs-i şāh-ı kevneyn müctebāsıñ yā Ḥüseyn
- 2 Bunca mevcudāta raḥmet-i nāz ile mürsel olan
Mahrem-i zī-ḳadır maḥbūb-ı Ḥudāsıñ yā Ḥüseyn

¹³ O evreni ve yeryüzünü yoktan yaratandır. O bir işin olmasına karar verirse yalnızca “ol” der, o da *hemen olur*.

- 3 Nice biñ üftāde-i hāk-i der-i ‘uṣṣāk̄lara
Şevk ile rif‘ et-nümā-yı rehnümāsıñ yā Hüseyn
- 4 Hiç şek etmem ser-i mūyıña her kim dil vire
Eyle çün bī-keslere şāhib-vefāsıñ yā Hüseyn
- 5 Senden öğrenmiştir ol mevc-i baḥar-ı dehrde
Ma‘ rifet deryāsına ‘ibret-nümāsıñ yā Hüseyn
- 6 Hūr-ı hāşāk ile ma‘ mūr eylemezsin ‘āşıkı
Herkesiñ kadrince hūrşid-i ziyāsıñ yā Hüseyn
- 7 Tā ‘ibī imān-ı ikrār eylemiştir bī-riyā
Zübde-i şāh-ı şehidān-ı Kerbelāsıñ yā Hüseyn

280

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Getür şāķī mey-i gülgūnı ki nūş eylesün cānān
Kurulsun bezm-ger ülfetler olsun şaf-be-şaf mestān
- 2 Sunulsun hem pey-ā-pey la‘ l rengīn cām-ı mīnālar
Urulsun na‘ me-i gülbāng ‘āşıklar olub sekrān
- 3 Açılsun esb-i tāze cā-be-cā vüs‘ at bulub cündi
O şāhiñ karşıusunda gūy ile kaldı saña çevgān
- 4 Başıñ top eyle çeşmiñ yum şal atın herçi bād-ābād
Münāsib kat‘ ine her dem bulunmaz böyle çün meydān

48a

- 5 Seniñ rāh-ı kudūmūñ şevķine Tā'ib düşmüşdür
Özüñ itlāf idüb der-rāhıña cānın kılar ķurbān

281

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- 1 Rehā bulmaz göñül bir ān dam-ā-dem rūz-ı hicrāndan
Gözüm yaşı geçit virmez ne hikmet reşk-i bārāndan
- 2 Ayağın çek der-i meyḥāneden der zāhid-i gāfil
Baña her dem o nāşih pend ider geç can u cānāndan
- 3 Didim ben yūri ey ḥod-bīn mezāk-ı şevķi bilmezsiñ
Saña şāfī cevābdır kim geçilmez böyle ḥüsnāndan
- 4 Beni yağma kılar sa pāy-māl-i ser-nigūn etse
Şikāyet eylemem zinhār çün zūlf-i perīşāndan
- 5 Yolam saçım dökem yaşım kılām zār-ı tefāḥḥurla
Velekin Tā'ibī degmez elim çāk-ı girībāndan

282

Mef'ūlū / Mefā'īlū / Mefā'īlū / Fe'ūlūn

- 1 Yar ruḥlarını eyledi çevgān iki yüzden
Dü-ğamzeleri nāz ile fettān iki yüzden

- 2 Şormağa liyākat mi kalur ‘āşıkā ayā
Kılmış lebīni la‘l-i Bedaḥṣān iki yüzden
- 3 Gīsūlarını zir u gül-āb üzre çıkardub
Her tār birer ḥalkā-i çevgān iki yüzden
- 4 Bir yüzde bulunmaz dil-i ‘uṣṣākda ḥālet
Her bār ider ‘āşq ile seyrān iki yüzden
- 5 Öpdürmez o meh ḥāk-i ğubārın saña Tā’ib
Ağyāra ider būseler iḥsān iki yüzden

283

Mef‘ūlü / Mefā‘īlü / Mefā‘īlü / Fe‘ūlün

- 1 Haṭṭı oldu ruḥ-ı yāre nümāyān iki yüzden
Gör beyt-i mükerrerrem gibi her an iki yüzden
- 2 Güyā ki bezenmiş siyehe Ka‘be-i mü’mīn
Kılmış ne ‘aceb nazını pinhān iki yüzden
- 3 Üftādeleri ḥāl digər güne bıraḫdı
Gördükçe zihī zülf-i perişān iki yüzden
- 4 Bir dāme düşürdi ḥemi gīsūsı nigeḥle
Bī-çāreleri eyledi ḥayrān iki yüzden
- 5 Tā’ib kuliñi raḥm ile in‘āmıñ olursa
İḥsānıñ umar olmaya nokṣān iki yüzden

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

- 1 Cûş itdi yine 'aşk-ı firāvān içeriden
Dünyâyı bütün qabladı efgān içeriden

48b

- 2 Gelme yanıma bendesine söyledi cānān
Artırdı ğam-ı âteş-i hicrān içeriden
- 3 Loğmana ahızım ne revā eyleye edvā
Gülfām-ı lebiñ eylese dermān içeriden
- 4 Kıldı cigerim pārelerin itlerine pay
Rāzıyım aña eylese ihsān içeriden
- 5 Tā'ib saña bel bağlayalı hayli zamāndır
'Ahdine vefā eyledi ĩmān içeriden

Mefâ'îlûn / Mefâ'îlûn / Mefâ'îlûn / Mefâ'îlûn

- 1 Şabā lutf it getür şāfî peyām-ı dil-rübālardan
Meserretle terahhūm kıl haber vir mehlikālardan
- 2 Taḥayyürde koyub dil mürġini zār-ı zebūn etme
Elim tut ayağım alma unutma hem du'ālardan

- 3 Gece gündüz ānıñ havfindan olmaz göñlümüz hürrem
Bizi āzāde ‘abd-ı memlūk eyle o belālardan
- 4 Ne var hūzn-i fu‘ad-ı leşkeri bīrūn dal itseñ
Giriftār-ı mihen-gencīne-muğrağ mübtelālardan
- 5 Meşeldir dem uran meyl-i muḥabbetden güzer etmez
Velī bu kemter-i ‘āciziñ incitir cefālardan
- 6 Cefāyı kendüye mülk itmedi eyle ki ma‘şūmdur
Şagārıñ cürmini ‘afv eylemek lāzım ‘alālardan
- 7 Amān eyler dem-ā-dem el-amān dir Tā’ib-i ednā
Kuluñdur dergehiñe yüz süre geldi gedālardan

286

Mef‘ūlū / Mefā‘īlū / Mefā‘īlū / Fe‘ūlūn

- 1 Yandı o yārıñ şem‘ine pervāneliginden
Tutuşdı göñül ateş-i sūzāneliginden
- 2 Mestāne-şıfat geşt ü güzār eyler o mehveş
Çeşmin sürer naz ile mestāneliginden
- 3 Hem nūş-ı kadeḥ olmaması meclise ḥazır
Hayfā ki yazık gelmedi bīgāneliginden
- 4 Her bezme revān olmadığı dehrde çünkim
Asılub diger māhir-i dürdāneliginden

- 5 Kayġu-yı şıfat eylememiş zātına aşıla
Āzāde-i ġam olması rindāneliginden
- 6 Erbāb kulūb olduġı ‘uşıāka nazarla
Merġūb-ı cihān sāķī-i peymāneliginden
- 7 Tā’ib ne ‘aceb bunca fem-i ġonce dererken
Biriz yine dil vire o dīvāneliginden

287

Fā’ ilātūn / Fā’ ilātūn / Fā’ ilātūn / Fā’ ilūn

49a

- 1 Rāhıña serden geġen cānān ararsañ işte ben
Ķan ider dü-ġamze-i fettān ararsañ işte ben
- 2 ‘Āşıķ iseñ dehr-i dūn içre mişālim yokdurur
‘Ārız-ı gül ġonce-i ħandān ararsañ işte ben
- 3 Nāz-ı pūr-‘ işve ile mevşūf-ı cihāne nāzenīn
Mişli yok bir āfet-i devrān ararsañ işte ben
- 4 Zūlfümüñ her tārına bend eylemişim ‘ālemi
Öyle bir şāhib-zamān sultān ararsan (işte ben)
- 5 Yarsız kaldım diyü Tā’ib te‘essūf eyleme
Şaġsen ben şaġ olam yārān ararsañ işte ben

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Görmedim dünyāda gördüm yar-ı cānān işte sen
‘Ahline şādık zeh-i maḥbū-yı yārān işte sen
- 2 Niceden yeldim yügürdüm bulmadım sen gibi şāh
‘Āleme dād eyleyen mergüb-ı sultān işte sen
- 3 Nice yıl geşt ü güzār etmede taḫsīr etmedim
Olmadım hem-dem belī mülk-i Süleymān işte sen
- 4 El yudum ḡayrı ṭabībāndan ‘ilācım istemem
Bu göñül rencine hem derdime dermān işte sen
- 5 Tā’ib ağlar dād ider vir gel ‘ilācımdan ḡaber
Özgeden olmaz devā bendeñe Loḡmān işte sen

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Ne demdir nice müddet ayrılalı şeh-levendimden
Ḥayālī gitmeyen şāh-ı ḡadīmın ser-bülendinden
- 2 Dilimde ezberim ḡavseyn içinde bir şanem gördüm
Şu‘ ā‘ -ı pertev-i ḡüsn-i nişāne virdin efendimden
- 3 ‘İzār-ı gül-rūḡın seyr eyledikce ḡayrete gitdim
Çizildi şad girīh-i nāzenīni sīne bendimden

- 4 Cüdā düşmek şanurdım mümkün olmaz yardan ašlā
Felek bir hū çeker bir dem ayırır la‘l-i kıandimden
- 5 Nedir ḥālī diyü sormazsıñ ey dil Tā‘ibiñ cānā
Dimezsıñ bir ḥaber şāfī getürdiñ derd-mendimden

290

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Ne çāre ‘aks-i ṭālī‘ le meh-i ruḥsāra düşdüm ben
Bihamdillah o nergis-i mu‘aṭṭar ḥünkāra düşdüm ben
- 2 Oña lāyık değilken ṭab‘-ı nāçizim revā kıldı
Benim serv-i sehi kıaddim zihī refṭāra düşdüm ben
- 3 Nigāh-ı ḥün-feşān çeşmine kılsıñ bir güzīn cānā
Gidüb ‘aql ile idrākiñ ‘aceb bir yara düşdüm (ben)

49b

- 4 Seni senden alur yağma kılar cisminde cānıñ hem
Mişl-i mümkünātdan olmıyan dildāra düşdüm ben
- 5 Anıñ ka‘rına irmekde nice ‘ālem olur ‘āciz
Ḥaḳīḳat ‘uğruna vaşl olmadım efkāra düşdüm (ben)
- 6 Bu seri zabṭa kıādir olmadı gönlüm ne hikmetdir
Tereddüdle geh-i iḥfā eyle izḥāra düşdüm ben

7 Dil-i zārîñ sonumuz âteş-i hicrân ey Tâ'ib
Bilinmez hem bulunmaz vaşl çün düşvâra düşdüm ben

DER ẸĀFİYE-İ ĤARFÜ'L-VĀV

291

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Göz açub murğ-ı gönül ruhsârîñ eyler arzū
Ẹadd-i şimşâdîñ ile reftârîñ eyler arzū
- 2 Ėayra meyl etmez ne Ėam dil olsa maĥbûb-ı zamân
Can ondan lehce-i dîdârîñ eyler arzū
- 3 Nāme irsâliyle hiç āzāde olmaz ĥâtırım
Ṭūṭî ṭab' ım gör güftârîñ eyler arzū
- 4 Lāle-ter çün 'arızîñ devrine açılmış ne ĥoş
BāĖ-ı ĥüsniñde şikāf ezhârîñ eyler arzū
- 5 Tā'ibî her felekde ĥişşe ümidin ṭaleb
Eylemez ol pertev-i envârîñ eyler arzū

292

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Ebruvânın bu gönül cânânın eyler arzū
Ĥüsñ ānın çün gül-i ĥandânîñ eyler arzū
- 2 Çāk idüb 'aqlın o sermet-i müdām
İstemez ĥuld-ı berîn iĥsânîñ eyler ārzū

- 3 Bir adem uramaz girü hak ile yeksan olmadan
Nim-nigahla dide-i mestann eyler arz
- 4 Dehre vefk etmi zn terk eylemez h-dil
lib olmak diler urbnn eyler arz
- 5 Rz eb fikr-i hayli T'ibn sensin nedir
'lem-i na-1 ruh-1 sultnn eyler arz

293

Mef'ln / Mef'ln / Mef'ln / Mef'ln

- 1 Benim 'klm k iden cihn bir hal-i Hind
Beni benden alub giden once-reyhn keman-ebr
- 2 Grnmez emime dny saa dil vireli dilber
Baım aub yaam yırtan irn-zebn gzel huylu

50a

- 3 Asl u neslin sorma hi o bir ' nesebdir kim
Feritahdandır myesi hb-zamn melek oylu
- 4 Meh yze kılm avze-i eb-reng turreler bir bir
Gelr nesm otından ne-ver ham-1 gs
- 5 ab yeli seher vati daıdd af bah
O mehpre 'zrından 'raq n af af inc

- 6 Dökülür sîm-i gerdāna şa‘ şa‘ asından
Sanırsıñ ağızına düzmüş hezārān cevher-i lü’lû
- 7 Tâ’ib ne ğam gönül virdiñ o serv-i nâz pervere
‘ Aceb degil ki ruĥları ĥurşîd-veş çeşm-i âhû

294

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

- 1 Şaĥın terk-i edebden dost otağı enbiyâdır bu
Ser ü şân secdegâh-ı meşhedi çün müctebâdır bu
- 2 Vücûd-ı enver-i zâtından oldu ‘ âlemin peydâ
Ĥabîb-i Şânî‘ -i Yezdân-ı kenz-i aşfiyâdır bu
- 3 Felek kesb-i ‘ âlâ rütbe aña fahra düşüb mazhar
Çerâğ-ı nûr-ı pâk ervaha rehber-i etkîyâdır bu
- 4 Cemâdât ehl-i îmân eylemişdir ĥâl ile bî-şek
Penâgâh-ı bu arzıñ ravza-i şâhib-vefâdır bu
- 5 Tavâf-ı mihr ile ma‘ nîden eyle Tâ’ib her an
Maţâf-ı rûhiyânı kıblegâh-ı evliyâdır bu

295

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün

- 1 Gel ey zâhid özüñ tabşurma kim fânî cihândır bu
‘ Ademdir evveli hem âĥiri zâhir âyândır bu

- 2 Nice sencileyin perverde-i ehl-i riyā geldi
Riyā-zenler riyāsı cümle kıvli yalāndır bu
- 3 Mürāyilikle behre-yāb olmaz dehr-i kecrevde
Bağarsın t̄ā‘ atı hāşāk ile çün bī-gümāndır bu
- 4 Hebādır kāle-i dil varlığına ittikā etme
Hüveydā hāşıl-ı ‘ömrüñ bilā-şek rāygāndır bu
- 5 Getür hışşe-i ümidin Tā’ibī her nā-sezālardan
Vefā olmaz edeb her dem-be-dem āhır zamāndır bu

296

Müstef’ ilātün / Müstef’ ilātün / Müstef’ ilātün / Müstef’ ilātün

- 1 Görünce aldı beni benden bu varlığım cümle ol kemān ebrū
Gösterdi bir nūr nāz ile ol yar ferdāya saldı dü çeşm-i āhū
- 2 Zülf ucından bir şemme virdi gerdāna ser-ā-pā kılmış gīsū
Gönce dehānıñ kılta nümāyān rindān-ı şāfi olmuştır lū’lū’
- 3 Bāğ-ı cinānıñ ben mākiyān-ı lūtf-ı hābibi çağırdı cū cū
Gülse yüzime Tā’ib ne hürrem kendim seniñdir dise o meh-rū¹⁴

¹⁴ Nā-tamām gazeldir.

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

50b

- 1 Benim 'aklım çāk iden degildir lākin illā Hū
Özüm cürmini pāk iden degildir lākin illā Hū
- 2 Tenim 'aşk odına yakan hevā-yı şevk ile her dem
Vücūdum cümle çāk iden degildir lākin illā Hū
- 3 'Aceb mi rāhına olsam ölüb rāhında kurbān
Bu gönül derd-nāk iden degildir lākin illā Hū
- 4 Peyğamber hasım-ı Eyyüb kılan kısmet nice demler
Yiyüb kurd zaḥm-nāk iden degildir lākin illā Hū
- 5 Düşüb endişede kalma ki Tā'ib 'āşık olduñsa
Seni hem behre-nāk iden degildir lākin illā Hū

Mef'ülü / Mefā'īlū / Mefā'īlū / Fe'ülün

- 1 Sākī getür ol bāde 'i efsāneyi boş қо
Eyleme bizi yār ile destāneyi boş қо
- 2 Biz bendesiyüz eylemeyüz terkini aşıla
Bezminde anıñ nağme-i mestāneyi boş қо

- 3 Germiyyet idüb meclis-i ‘irfânına hâtar
Olma edeb it gitme o rindâneyi boş kıo
- 4 Sen hâlî değilsin girih-i yâre tolaşma
Kendiñe nizâm eyleme tek şâneyi boş kıo
- 5 Tâ’ibe niyâz eyledi ki hayli zamândır
Teşrif idecek bu gece o hâneyi boş kıo

299

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1 Göñül hiç mi dimez miydim teh-i da‘vâyı kıo
Her zamâne uyma ‘adû ile kıuru ğavgâyı kıo
- 2 Çekme ‘özü-i câh içün ‘âlemde sen rindâne ol
Virme dil ârâyış-i dünyâya kim sevdâyı kıo
- 3 Cîfe-i dünyâya kerkesler gibi etme heves
Lâle-ğâr nefis-i beliyyât olma gel ehvâyı kıo
- 4 Sür çıkar ğayrı zamirinden telâş-ı vesvese
Er gibi meydâna at şal şîr-veş pervâyı kıo
- 5 Tâ’ibâ kıat‘ -ı ümîd it behre umma çarğıdan
Bâde vir maşsûl-i gül-i kıalbiñe Mevlâyı kıo

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

- 1 'Āşık ol bir gülruḥa her ḳamet-i bālāyı ḳo
Virme hercāya gönül Mecnūn-şıfat Leylā'yı ḳo
- 2 Çek nedāmetden ḳadem 'ibret-nümādır dehr-i dūn
Ḥāşılñ bey' eyle bāde-nūş kıl pervāyı ḳo
- 3 Çok serāsime geziş 'ayb olmaz itmiş 'āşıḳa
Ḥırḳa-i peşmīne-i ber-dūş ile rüsvāyı ḳo

51a

- 4 Ḥātem-i sırr-ı zerafet birle memhūrla ānı
Ehl-i diller zümresinden ol zihī imzāyı ḳo
- 5 Ser-güzide leşker-i 'āşıklar ile cā-be-cā
Zīr-i defter-i rıfḳ ile bu Tā'ib-i ednāyı ḳo

DER KÂFİYE-İ HARFÜ'L-HÂ

301

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Çün ğarīb koyub beni ol gül' izārım gitdi ah
Bezemiş gülruḥların nakş-ı nigārım gitdi ah
- 2 Şağa şola dağıdub her 'anberin ğisūları
Gülfemin açdıkca pür-lü'lü' nişarım gitdi ah
- 3 Söyledikce servetin şalınuben gel yanıma
Olmadı bir gece mihmān elde vārım gitdi ah
- 4 Gitme canım ben senin canım senin 'ömrüm senin
Kalmadı şabra mecālīm ihtiyārım gitdi ah
- 5 Gece gündüz Tā'ib aḡlar dād ider amān saña
Degmedi bir ḥabbeye şāḥib-vaḡarım gitdi ah

302

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Cebhe-i nāzikter-i turrālar siyah
Kim hümāyūn çerde-i pākinde tuḡrālar siyah
- 2 Zülf çīn gerdan-ı kāfūr üzre mār-veş
Güyā ḥaṭṭ çekmiş o Kā'be üzre dībālar siyah

- 3 Ğālibā tīr-i müje renginden almış geceler
Anıñçün seng-i Beytullah hāreler siyah
- 4 K̄ara giydi leyl-i şāhib-zamānıñ ‘aşkına
Bekledi Mecnūn anı pūşide şahrālar siyah
- 5 Tā’ibā gelse ne ğam ol dilber-i ğarrā içün
Başña heft-i eḳalim olsa dünyālar siyah

303

Fā’ ilātūn / Fā’ ilātūn / Fā’ ilātūn / Fā’ ilūn

- 1 Yine her naḳd-i gönül aldı cānānım bu gece
K̄almadı zerre ḳadar tāb-ı tūvānım bu gece
- 2 Dil hicriyle elem kenzini mekşūf ḳılub
Menba’ ı cevri-i sitem bābını cānım bu gece
- 3 H̄ayliden eyledi bu bağıma ilkā-yı hier
Yāḳdı evrāḳ-ı ciger tūḫī zebānım bu gece
- 4 Eşk-i bārānım her kim görecek raḥme gelür
Virdi Bağdādı sele āb-ı revānım bu gece

51b

- 5 Ne cefālar ile feraḥ-yāb kılar Tā’ibi yār
Reng ū reng şive ile ğonce dehānım bu gece

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Cebhe-i dildârı gör ki rāy-ı ebrûlar siyah
Tîr-i müjgân ile ol dü çeşm-i âhûlar siyah
- 2 'Âşıkın 'aqlın başından çāk idüb ceyş-i 'Arab
'Ârızı devrinde yâriñ hâl-i Hindûlar siyah
- 3 Şâne urmuş daramış 'anberlemiş zeyn eylemiş
Gerdanı kâfurı üzre mâr-ı gîsûlar siyah
- 4 Turre-i şeb-rengini düzmüş 'arağ-ı çîn altına
Görünür her 'âşıka biñ târ-ı şîveler siyah
- 5 Kâra hıtt çekmiş 'izâr-ı yâre Tâ'ib çün Hudâ
Beyt-i ma' mûrı süveydâ hıtt-ı gül-bûlar siyah

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

- 1 Şafâlar baḥş ider bād-ı nesîm esdikce rû-gâze
Toḳundıkca şabâ ihdâ kılar biñ zevk mümtâze
- 2 Alub simîñ kalem barmaqlar ile 'arz-ı mesnetde
Hümâ-yı evc-i 'izzet mişl konmuş deste yelpâze
- 3 Şitâ mevsimi avîze-i naẓar-gâh olmağa lâyıḳ
Kulübüñ kâsvetin izâle eyler yakışur yâze

- 4 Münakkeş ber müzeyyen bir maşanna‘ bâ‘ de-zândır kim
Oğur her ehl-i dil çün bârekallâh bu şive-endâze
- 5 Şehenşâh-ı cihân-ârâ uyurken sebze-zar ide
Münâsib hizmetinde rûy-ı müstesnâ-yı ser-tâze
- 6 Sükûn-ı rûzgârıñ vār iken cebren ider peydâ
‘ Aceb bilmem ne sihr eyler bu cāzû bād-ı ğammāze
- 7 Mübârek vech-i pâkin hiç degil göstermemek Tâ’ib
O serv-i nâzeninler kim dutar destinde yelpāze

306

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- 1 ‘ Aşık olan mehveşe vārın eyler tebâh
Râhına her nağdini ‘ ömrüni cânın kutâh
- 2 Yüz çevirmez çün belâdan tenin açar yürür
Cevr-i sitem şad hezâr eylese ol pâdişâh
- 3 Rind-i ħarâbâtlar dostını kılar tavâf
Her demi gitmez tehi̇ olsa ħabîb-i ilâh
- 4 Ħâk-i kudûmın çeker çeşmine tütîyâ diyü
Mihr ile Yâķûb ânı etmese bir kez nigâh
- 5 Câm-ı ‘ aşkın nûş idüb bir nefes eylemeyüz
Gitse eger bilmeziz eyleme ser-tâc-ı külâh

52a

- 6 Çekmedeyüz dem-be-dem derd-i elem rûz şeb
Hem yüzümüz yerdedir kim ideriz ah vah
- 7 Tâ'ibî ânen-fe-ân hâk-i rehiñden taleb
İsteyü geldi saña kılma ânı rû- siyah

307

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

- 1 Dilâ kim vârlığıyla tesbiḥ-i zünnâr el urma
Mürâyî-i şûfân-âsâ gidüb mescide çok durma
- 2 Giderseñ 'arz-ı hâl ile yüziñ sür pâyine yalvar
Riyâ-zenlerden olma uykuyı sen gözden uçurma
- 3 Muşaffâ eylemekle yüziñi imzâladırısıñ bil
Velekin başıñ aşağı idüb câmi' de hiç turma
- 4 Eger tâ'at begendirmek d ilerseñ bî-riyâ ol çün
Şular ehl-i riyâdır hem olarla turma oturma
- 5 Nedir rindânelik hem kâhramânlığ Tâ'ibî bunda
Özüñ gör cümleden ednâ iliñ eksikligin şorma

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 'Āşık olur kim gören sencileyin şāhlara
Canını eyler fedā gözleri siyahlara
- 2 Kim sever hūbānları maḥzen-i ĩmān olur
Çün müyesser kılmadı Allah o güm-rāhlara
- 3 'Āşık olan rind olur rind-i ḥarābāt olur
Ḥabbeye gelmez cihān meyl eylemez cāhlara
- 4 Yar kılsa eger kendine ol bī-zevāl
Gūşe-i çeşmiyle hiç bakmaz her günāhlara
- 5 'Arşa sūtūn olubdur dūd-ı ciger geceler
Luṭf ile eyle nazar göge çıkan ahlara
- 6 Kılsañ teraḥḥum nola dergehiñ itlerine
Şevķiñle ḥ'āb görmez vaķt-i seher-gāhlara
- 7 Mu' teri-i cürm olan biri budur dehrde
Tā'ibī muḥtācdır sencileyin şāhlara

Mefā'īlūn / Mefā'īlūn / Mefā'īlūn / Mefā'īlūn

- 1 Teşemmüm eyledikce āfiyet baḥş ider ebdāna
Neşāt-āver dil-i ḡamnākdir nezd-i muḥibbāna

- 2 Sezā-vārı degilse redd kılma levh-i dilden hem
Nedir mūr-ı zā' ifiñ armağanı kim Süleymāna
- 3 Der-i dergāha yüz sürsün ğubārı-ı pāy-māl iden
Olub ehl-i nezāket hāş u 'āmı cümle yārāna
- 4 Muḥabbet neş'esi müzdād olur işmām-gāhīde
Vesīle mihr-i zevk-ālūd-gāne pūr-zarīfāna

52b

- 5 Ne deñlü ḥāk-pāye nā-sezā ihdā ise Tā'ib
Mürüvvetle anı red eyleme çün bakma nokşāna

310

(Müseddes)

Mef'ūlū / Mefā'īlū / Mefā'īlū / Fe'ūlūn

- 1 Şāf eyle özün 'aşk ile şevk ile nazar-gāh
Dergāh-ı Ḥudā'ya tutagör yüzüñi her gāh
Ey mihr-i muḥabbete gezen ol hemān āgāh
Bu demde niyāz-ı gönül 'āşık iseñ ah
Ġāfil ne yatarsıñ uyan vaqt-i seher-gāh
Vāktinde olan ḥāceti maqbūl ider Allāh
- 2 Olam dirseñ hicr-i ğam-ı dünyāda āzād
Tevhīd ile yu ḳalbiñi pāk eyle ol ābād
Allāh riyāsız kıla gör cān ile mu' tād
Bil vaqt-i seherlerde ider 'āşıkı irşād

Ġāfil Seher-gāh
Vaqtinde Allah

- 3 Maḥbūb-ı Hudā koma dilden yūri ‘āşık
Zātına şalāt eyleme ‘uşşākına lāyık
Her demde hezārān selām etmeli şādık
Kan yaş akıdır çün seheri kim olana lāyık

Ġāfil Uyan Seher-gāh
Vaqtinde Hāceti Allah

- 4 İste var luṭfā Hudā'dan dil-i şeydā
Ol māh-ı receb içre açılur der-i na‘mā
‘Āşā-yı şalā eyler o dem ḥālīk-ı yektā
Mağfūr kılar kim ki ider geceler iḥyā

Ġāfil Uyan Seher-gāh
Vaqtinde Hāceti Allah

- 5 Hayfā ki seni eyledi Haqq şūret-i insān
Ġafletle geçirme seheri sīret-i ḥayvān
Çün yatmağla böyle bulunmaz tehī cānān
Ḥallāk-ı cihān kıldı receb āyını sulṭān
Ġāfil ne yatarsıñ uyan vaqt-i seher-gāh

53a

Vaqtinde olan ḥāceti maqbūl ider Allah

6 Tâ'ib seni ol fâtır-ı 'âlem niye peydâ
İtdi ne güzel Kudret-i Şun'ını hüveydâ
Ėafletden uyan tâ ki mu'âvin ola Mevlâ
Lâyık mı saña şehr-i receb seheri ifnâ
Ėâfil ne yatarsıñ uyan vakt-i seher-gâh
Vaktinde olan hâceti maqbûl ider Allah

DER KÂFİYE-İ HARFÜ'L-YÂ

311

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Neyledi görseñ 'aceb zülf-i muṭarrâlar beni
Fıtne-i devr-i felek reng-i dilârâlar beni
- 2 Asumân-ı çarḥ-ı gerdün siyâh pûş eyledüb
Başıma odlar yağan her verd-i ḥamrâlar beni
- 3 'Ömrümi kütâh ile çâk-i girîbân eyleyen
'Âkıbet serden bu Allâh rûy-ı ra' nâlar beni
- 4 Çeşmime almaz idim oldum esîr-i tıfl-i dil
Korḳarım eyler helâk maḥbûb-ı ğarrâlar beni
- 5 Tâ'ibâ o zülf-i pîç endâm-ı nâzik dilberân
Görmediñ mi cevır ile çürütđi zîbâlar beni

312

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Meclisinde ol peri mehpâre lâl eyler beni
Şûretin gördükde kim sîret-i ḥayâl eyler beni
- 2 Virmemişdim kimseye dil ğâfilin bend eyledi
Bir nefesde tâlib-i ḥüsn-i cemâl eyler beni

- 3 Hâtırımdan bir nefes gitmez nişân-ı zülf-i yar
Dâme düşmüş çün esîr-i hâtı u hâl eyler beni
- 4 Gâhi hurrem ‘ aşk ile gâhi nedâmet gösterüb
Nâz ile ol kâmet-i serv-i nihâl eyler beni
- 5 Tâ’ibâ taḥşîl-i mihr ile fazîletdir baña
Rûtbe-i kâdr-i ‘ âlâ şâhib-kemâl eyler beni

313

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1 Ey nihâl-i yâsemin maḥbûb-ı müsteṣnâ seni
Çâr ‘ anaşırdan yaratdı Hâzret-i Mevlâ seni
- 2 Kudret-i Yezdân gör mir’ât-ı zaṭâ kıl nazar
Sûretâ bir kaṭreden ma‘nide çün deryâ seni

53b

- 3 Cümle eşyâdan güzide fıtratıñ kıldı beyân
Bunca in‘âm ile insanı cihân-ârâ seni
- 4 Eşref oldığıñ dile gelmez ki tavşîf eyleyim
Şeb-çerâğı hikmet eylemiş o bî-pervâ seni
- 5 Sen özüñden bî-ḥabersîñ bir sebâk al ḥâceden
Dersîni öğren toğurmaz her şeb-i yeldâ seni

6 Nice demler ‘ademde meskenet tutmuş idiñ
Mazhar-ı nūr eyledi her vech ile a‘lā seni

7 Dergehinde eylemez mehcūr Sultān-ı Cihān
Ġālibā ser-levhā yazdı Tā’ib-i ednā seni

314

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1 Oldıgım bilmez mi ol dilber ‘aceb vīrānesi
Hem içüb la‘l-i lebinden dem-be-dem mestānesi

2 Hâtırım her laḥḫa laḥḫa yıkmada māhir belī
Olmadı ta‘mīr zihī bu göñlümün kâşānesi

3 Başına serden geçüb destim revâdır geceler
Cevrine kâ’il olub oldum anıñ pervānesi

4 ‘Āşıkım dir ol maha ḥadden füzūn üftādeler
Var mıdır dehr-i felekde ben gibi dīvānesi

5 Böyle ḥasretle geçer mi yaş ile hicrān-ı yār
Kim tutulmuş açılır mı dil muḥabbet-ḥānesi

6 Kim nazar olsun ider mi ben ğubār-ı ḥākine
Ser-ferāz-ı ‘ālemiñ ol ḥūblarıñ şāhānesi

7 Tā’ibiñ çün kara bağı nice demlerdir yanar
Nüş iderdim yar eli şunsa ecel peymānesi

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 'Āşıkız biz t̄alib-i cānān olan añlar bizi
Kim kalendar-meşrebiz rindān olan añlar bizi
- 2 Ĥod-fürüş ehl-i riyā dünyā perīşān anlamaz
Can ondan maşsūd-ı yezdān olan añlar bizi
- 3 Zāhidī zāhir-perestdir ne bilür eţvār-ı 'aşk
Cām-ı gülgūnı içüb sekrān olan añlar bizi
- 4 Pūte-i zerrīn kadehde olmayan perverde hāl
Kāl ile bitmez bu yol hayrān olan añlar bizi
- 5 Vārılığınan geçmeyen Tā'ib seni fehmi eylemez
Vaşl-ı 'ıydında anıñ kurbān olan añlar bizi

Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlātūn / Fā'īlūn

- 1 Ey peri-peyker seniñ teg yar olan añlar bizi
Kim güzide 'āleme dildār olan añlar bizi
- 2 Cāh-perest dünyā-perest 'uqbā-peresti anlamaz
'Ārifāne rind-i meşreb-dār olan añlar bizi

54a

- 3 Od-ı micmerle derûn-ı sîne şafın yandırub
Maḥzen-i mihre hemân dü-çâr olan añlar bizi
- 4 Secde-i zâhirde ma' şûm hem bî-baklar
Kim kıyâm ile ku' üdı zâr olan añlar bizi
- 5 Zâhidânıñ Tâ'ibâ kârı degildir râzımız
Biz gedâyız şâhib-i esrâr olan añlar bizi

317

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Tâze açılmış gül-i mehpâreniñ meh-rûcığı
' Âşıkıñ katli içün ḥaṇçer-şıfat ebrûcığı
- 2 Gûya biñ peykân müheyyâ eylemiş ol serv-ḳadd
Sînemi nişân idüb dü dîde-i âhucığı
- 3 Tıfl-ı nev-restedir fehmi eylemez ṭavr-ı cefâ
Hiç sihr itmegi bilmez ğamze-i cādûcığı
- 4 Şânelenmiş şırma kâküli perişân sînede
Bâd ese hem dağıda gerdânına ğisûcığı
- 5 Ḥ'âb görmez Tâ'ibiñ dü çeşm-i ğam-nâkı ' aceb
Ġâlibâ ḥasretle bî-zâr olmuş uyḳucığı

- 1 Ben ki maḥbūbım ol serv-i revān añlar beni
Gör ne ḥikmet leyl-i şāhib-i zamān añlar beni
- 2 Tarfet-ül-‘ayn¹⁵ mekṣ-i istiqrārımız ma‘ düm iken
Derd-i bağıın gösterüb tūṭī-zebān añlar beni
- 3 Öyle bil ki kalmadı şabr u kararım geceler
Çün meh-i envār-liḳā ḡonce-dehān añlar beni
- 4 Yoksa ben şahrā-niṣṣīn olmağa ḡam yemem hele
Ah kim bu sīm belīñ zerrīn-niṣṣān añlar beni
- 5 Kılmasam derdim yeñilmez nāle-i feryād şubḥ u şām
Gözlerimden dökdüğüm her demde ḳan añlar beni
- 6 Terkini ursam sezā-vār-ı cihānīñ dostlar
Nideyim biñ nāzla şāh-ı ḥūbān añlar beni
- 7 Herze kūyin kim çeker Tā’ib-i a‘ dānīñ velī
Ol hü mā-yı evc-i ‘izzet-i ḥānımān añlar beni

¹⁵ Ölüm meleşı mü’min kulun ruhunu aldığıında melekler onu göz açıp kapayacak kadar ölüm meleşının elinde bırakmazlar.

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Mehveşā minnet-i Hudā'ya 'eşkiyâlardan beni
Bârekallah 'andelîb-i hoş-nevâlardan beni
- 2 Mâl u mülküm yoğısa devlet baña üftâdelik
Eyledi çün fakra fahr iden gedâlardan beni
- 3 Saḡlarım gönlümde her cevır ü cefâyı ḡal idüb
..... kâl it mehlikâlardan beni

54b

- 4 Kim nihân-ı fitne-gû ehlinden olur âşikâr
Hâfaẓa'l-lah ḡıfẓ ide bu iftirâlardan beni
- 5 Gerçi 'âşık Tâ'ibâ rûyın çevirmez ṡa' neden
Kılsa 'âlem devr-i mehcûr âşinâlardan beni

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

- 1 Nideyim çarḡ-ı felek dîdelerim kan itdi
Od-ı ḡasretle yakub cigerim büryân itdi
- 2 'İyd-ı vaşlın ḡarâm bendesine çün her dem
Gözi mekkâre 'aceb sînemi 'üryân itdi

- 3 Rağm idüb ‘āşık-ı bîçâresine gitdi o yar
Raķīb-i rū-siyehiñ derdine dermān itdi
- 4 Gösterüb gāh-ı mūrā‘ āt ile mesrūr-ı ‘adū
Göz göre seyl-i sirişkim bārān itdi
- 5 Tā’ibā rūy-ı dil-ārāya nazar eyleme kim
Saña qahrıñ cāmını mühr-i Süleymān itdi

321

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Vaşl-ı ‘ıydın ol peri mehpāre hicrān eyledi
Gözlerimden eşk-i bārānımı al qan eyledi
- 2 Pāre pāre tîğ-i cevr ile vücūdum mülkini
Raḡne raḡne cismim zārım şad-hezārān eyledi
- 3 Virmedi bir su içem la‘l-i lebinden qanmağa
Baña nisbet rū-be-rū aḡyār-ı mihmān eyledi
- 4 Luţf idüb güldürmedi ālūde-i ğam göñlümi
Qaşd ile ‘āşıqlara a‘dāyı ḡandān eyledi
- 5 Ben didim ki bir nefes hemdem olalum olmadı
Gitdi düşmān qahren her gece mihmān eyledi
- 6 Gösterüb dürlü nevāziş cāme-i ḡāb içre kim
Çāker-i ednālarıñ qalbini sūzān eyledi

- 7 Tâ'ibâ fitne-i devrân gör neler kıldı baña
Göz göre bağrım yakub zâr ile nâlân eyledi

322

Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün

- 1 Yâr gelüb şevk ile kılsa gönlüm rûşen ay
Eylese gül-ruhların bendesine bedr ay
- 2 'Âşık-ı dil-mürde-gân vaşlına irsem diyü
Âteş-i hicrândan eylemiş kıddini yây
- 3 Bâde virüb 'ömrünü eyleyüb vârin tebâh
İstese canın kıatı râhına virmek kolây
- 4 Olmayacak bir sürağ-ı menz ile gitmez ayağ
Fıkr-i hayâl-i dildâr olmasa çün rehnümây

55a

- 5 'Âşıka devlet budur mülkine şâhib ola
Kurdı koyunla bile gezdire lûtfın güşây
- 6 Eyleye âzâde-i gam leşker-i üftâdeyi
Servet-i mesned-nişîn 'âleme olmasun hümây
- 7 Tâ'ibâ virme şakın külbe-i kâşaneyi
Hâne-i hüzn-i elem saña çün devlet sarây

- 1 Sen mişilli dilbere dil virmeyeydim kâşķī
Cevre mā 'il pür cefā-cū bulmıyaydım kâşķī
- 2 Gūya meyl itdim hāşıl eyledim gördüm vefā
Derd-keş Eyyūb olaydım görmeyeydim kâşķī
- 3 Bir cemāl ' arz eyledik hüsñüñ bağından ' ibreten
Gül şaķāyık nergisinden dermeyeydim kâşķī
- 4 Sorduğum çün saña ' ayb itdim yanıñda bunca kim
Lebleriñ ey gül-i ter şormayaydım kâşķī
- 5 Ateş-i hicrāna ğarķ itdiñ ' aceb Tā 'ibi sen
Böyle bir derde giriftār olmayaydım kâşķī

- 1 Nice demlerdir çeküb bī-zār oldum miñneti
Dehre vakf itdim zihī zevk-i şafā vü ' işreti
- 2 El yuyub şimden gerü dünyāya rağbet itmeyem
İhtiyārī göz yumub terk-i sivā-yı serveti
- 3 Şimdi buldum raķatı kām almağa yokdur heves
Cem ' -i cāmī ' eyledim keşretde buldum vahdeti

- 4 Herkese hâlim şudur ger söylesiñ etmez ‘ilâc
Anıñ içün ağzımız mehmûrlı kesdik şöhet
- 5 Per açub etsün ‘urûc heft-i semâya pür-neşât
Señ raķibi rû-siyeh nâ-dân buldı fırşatı
- 6 Biz ferâmuş-ı cihânız kimseye ser egmeyüz
Mürğ-i ‘anķanıñ yanında kılca dehrin devleti
- 7 Ekşeri puştı mîzâc-ı hûbların ser-gerdesi
Ehl-i diller Tâ’ibâ kimlerle itsün ülfeti

325

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- 1 Her gören bihûde zann itdi dil-i nâlânımı
Dökülen biñ kaṭre kaṭre dide-i giryânımı
- 2 Vuşlatında ol mehin hicrân bağrım hûn idüb
Hişşe etmez cigerim yâreleri hicrânımı

55b

- 3 Ger zamân ehl-i fiğânımdan ki bî-zâr oldılar
Saña te’sîr etmedi hiç işidüb efgânımı
- 4 Seng-i hârâ dönmedür kalbin şinâs etmez ‘aceb
Ah-ı feryâdım semâ-yı debredir sūzânımı

5 Virmeyecek hāşılım vuşlat ne mümkindir baña
Tā'ibā ıabşurdım her varım aldım canımı

DER EBYĀT-I MURABBA‘ MA‘A MÜFREDĀT

1

Murabba‘

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Nigārın āteşin ruhsâr üzre lâleler peydâ
Olur ehl-i nazar gördükce her gün şad gül-i hamrâ
- 2 Ne bağıñ bağbânı beslemiş ayâ ki nev-restedir
Tulû‘ -ı dehre maḥzâ ‘ âfiyet çün ḥalk idüb Mevlâ

Müfred

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

Devât-ı ḥalk-ı ‘ âlem şerḥini yazmağa ‘ âcizdir
Kemâl-i kudreti izhâr idübdür Şâni‘ -i Yektâ

2

Murabba‘

Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün / Mefā‘īlün

- 1 Beni mesrūr-ı ḥandân eyle fazlıñla derim yâ Rab
Yerim dūzaḥ-nişin etme çü luṭfuñla derim yâ Rab
- 2 Elim tut dergehiñe yüz sürüb gelmişdir yalvara
Yüzim qaralığın urma kim hükmüñle derim yâ Rab

Ferd

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

Saňa nā-dānılg ile hāk-i pāye düşdi bu 'āciz
'Ubudiyyetde çok taqşır ile maqbūl istiṣhāb

3

Murabba'

Mef'ūlū / Mefā'īlū / Mefā'īlū / Fe'ūlün

- 1 Kār etdi ğamıñ cānıma aġyāra ne minnet
Göndermedi hiç rüyımı dildāra ne minnet
- 2 Āsīb kılub cev-r-i firāvān hezārān
Öldürdi beni gözleri hūn-h'āra ne minnet

Ferd

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Fe'ūlün

56a

Ne hācet vaşl-ı dildāra kıyāmet
Kopar andan biz oluruz selāmet

4

Murabba'

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

- 1 Kūşe-i çeşmiñle nazārü'l-ġıyāş
Eyle 'adūdan çü güzārü'l-ġıyāş

- 2 Bed-raķĩbiñ sözini gũş eyleme
Kalmadı hiç elde hezārũ 'l-ġıyās

Ferd

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Fe'ūlün

Gelür olsa iderdim dil-i ib'ās
Giden gelmez ne ħācet etme ib'ās

5

Murabba'

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün

- 1 Sāķĩ tıldur nazla fer-i cām iç
Neş'e virsün bāde-i gūlfām iç
- 2 Leşker-i ālām derūnında kıomaz
Eyle şāfĩ şerbet-i bāyrām iç

Ferd

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün

Kim cemāliñ gösterüb hem yara aç
Yara açarsañ eger bir yara aç

Murabbaʿ

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Feʿūlün

- 1 Āteynā bābıke yā Rabbe iftaḥ
Bi-Ḥaqq-ı ʿ izzetüke Rabbe iftaḥ
- 2 Sevād u vechinā unzur ileyha
Teraḥḥum kıl daḥiliñ Rabbe iftaḥ

Ferd

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Baňa pend-i naşihat etme nāşıḥ
Benim derdim baňa nāşıḥ ana nāşıḥ

Murabbaʿ

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Feʿūlün

- 1 Beni seng-i sitemle urma güstāḥ
Dime git karşımızda ṭurma güstāḥ
- 2 Cihāniñ varlığına *kāf-ı nūndur*¹⁶
Anıñ aşlını ferʿ in sorma güstāḥ

¹⁶ "Kün" (Ol) kelimesinin ünsüz harfleridir.

Ferd¹⁷

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ulün

56b

‘Aks-i ruhsārın ʔulu‘ itdiği dem

Gelür ‘uṣṣāka rūy-ı pākiñ efraḥ

8

Murabba‘

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

1 Dün gece ṣordı baña o la‘ l-i ʔand

Ḥalimi gördi didi ey derd-mend

2 Zülf-i zencirimi ber-dār eylerim

Kākül-i çevgānımı ʔilub kemend

Ferd

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Çün buyurdi faḥr-i ‘ālem bir ḥadīs

Her belādan ʔurtulur ehl-i Şamed

¹⁷ Beytin her mısrası ayrı bir vezinle yazılmıştır.

Murabbaʿ

Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

- 1 ʿĀrızıñ devr-i gülistāndan lezīz
Baña gelür bağ-ı bostāndan lezīz
- 2 Görmedim dehr-i felekde bu gibi
Ġonce-i bağ-ı behiştāndan lezīz

Ferd

Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

ʿĀlemiñ gördüm kamū niʿ metlerin
Niʿ met oldu olmadı andan lezīz

Murabbaʿ

Fāʿilātūn / Fāʿilūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

- 1 Ol yüzi hurşid-i zerrin naķş-ı dıraķşān olur
Māh-ı nevdır şimdilik bir gün meh-i tābāndan lezīz
- 2 Ġam yeme yetmez elim gözüm görür n'etsem gerek
Bir pula degmez bahası Yūsuf-ı Kenʿān olur

Ferd

Fā' ilātün / Fā' ilün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Eylese nīmīn naẓar ḥālīk-ı kevn ü mekân
Ḥabbeye muḥtâc iken dehre Süleymân olur

11

Murabba'

Fā' ilātün / Fā' ilün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Faḥr-i ' âlem menba' -ı cûd-ı seḥâ giryānıyuz
' Andelîb-i ḥûş-nevâ-yı ' âşıq-ı nâlânıyuz
- 2 Yüz sürüb ḥâkine ṭabşurmuş olduk özümüz
Ol ' Aliyye'l-Murtaẓânıñ bende-i fermānıyuz

Ferd

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Nûr-ı ' aynı Ḥabîbullah zât-ı zû ' l- ' aṭâ
Şeh Ḥüseynle Ḥasan bizler ânıñ kurbānıyız

12

Murabba'

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

57a

- 1 Kim olurdur ' âşıka feryād-res

Ber-murād olur kim eylerse heves

- 2 Gūşvār-ı ‘arş-ı a‘zamdır olur
Dest-gīre çün olur imdād-res

Ferd

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

Kimse dād etmez saña ey bu ‘l-heves

Vahdet ile ğayrinden ümīdīñ kes

13

Murabba‘

Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün

- 1 Gidüb ol yār ‘adūya bizi bī-gāne dimiş
Bilemez kadr-i ḥabībi deli dīvāne dimiş
- 2 Ne kadar kendi maḳādirine miḳdār ise de
Nice biñ cevriñe lāyık yeri meyhāne dimiş

Ferd

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Fe‘ulün

Göñül senden ne me ‘mül-i dirīğa

Bu gözler mişli yok dildār görmüş

Murabba‘

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Gel ayağın er gibi meydâne baş
Cild-i a‘ dāyı şoyub qarşuña aş
- 2 Buña hayf oldu diyü çekme elem
Qalbiñe aqlā getürme tuza baş

Ferd

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

‘Āşık olan rind-i rüsvālīg sever
Nūş ider ‘aşkıñ şarābın taş taş

Murabba‘

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- 1 Ben de hālīm eyledim dildāre ‘arz
Naz ile reftār iden mehpāre ‘arz
- 2 Yalvarub pāyine geldim geceler
Sırr-ı mekşūfum idüb gūlzāra ‘arz

Ferd

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Fe'ūlün

Düşüb çāh-ı zenaḥdānında ölmek

Vişāl-i ittişāl olmaḡdan ġaraḡ

16

Murabba'

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1 'Āşık 'āşık 'āşık 'āşık bir ribāṭ
İki _____ arasında¹⁸

2 Bu mu'ammāyı bilen 'ārif olur
Bir üç iki

Ferd

Mef'ülü / Mefā'īlü / Mefā'īlü / Fe'ūlün

Ġusl etmekle ṭāhir-i ebdān olamaz

Olsaydı meger pāk olur māhī ile baṭ

¹⁸ Bu beyitte şair, ikinci mısrayı bilerek boş bırakmıştır.

Murabbaʿ

Mefāʿilün / Mefāʿilün / Feʿülün

57b

- 1 Biḥamdillāh benim Mecnūn-ı ḥāfız
Ḥudā-yı Ḥazreti bi-ḥūn-ı ḥāfız
- 2 İlāhī ism-i zātūñ ḥürmet için
Kapuñda seg olur maḥzūn-ı ḥāfız

Ferd

Mefāʿilün / Mefāʿilün / Feʿülün

Elim boş kaldım āvāre ki senden
Yüzüm kıra günahkārım yā ḥāfız

Murabbaʿ

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

- 1 Basdı kadem ʿarşa idince tūlūʿ
Māh-ı münevver aña itdikce rükūʿ
- 2 Secdeye vardı kamū ʿālem katı
Gözlerinden münkaṭıʿ olmaz dumūʿ

Ferd

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Bunca mevcūdāt-ı azyā dilberiñ
Pertev-i nūrundan almışdır şemi'

19

Murabba'

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Olmayınca yola gidilmez sürāğ
Bezmimizde yakmayınca bir çerāğ
- 2 Z̤ulmet-i hayret beni kıldı helāk
Hiç kesilmez nesīm üzre tāze dağ

Ferd

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Nūş idelüm cürā'-i cāmı hele
Sākī getir bendeye çekme ayağ

20

Murabba'

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Kim sezādır kūy-ı yār itmek tavaf
Hem olunmaz olmayacak sīne şaf

- 2 Çün rehā bulunamayız geceler
Şübhesiz cürm-i günāhım kūh-ı kaf

Ferd

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Āşiyān-ı dehre ne hācet dīdim
Gel vişāle olalım hem sīne şaf

21

Murabba'

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ulün

- 1 Görünmez çeşmim dünyāsın ancağ
Görinürsün mu' ayyen baña ancağ
- 2 Nazar etmez gönül çün ğayra senden
Bu ednā sözleri cümle muḥaḳḳak

Ferd

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ulün

Olur her gün saña binlerle ' aşık
Olur kim olalar kılında şadık

Murabbaʿ

Mefʿūlū / Mefāʿīlū / Mefāʿīlū / Feʿūlūn

58a

- 1 Ey mürğ-i scher bağla bostāna mı geldiñ
Yoḥsa o leb-i laʿl-i Bedaḥşāna mı geldiñ
- 2 Bir gehe suʿāl eylemediñ ḥālını yariñ
Zār itdigini işidüb seyrāne mi geldiñ

Ferd

Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

Nüş iden laʿlīñ şarābıñ mest-i ḥayrāndır belī
ʿĀşıkā her curʿasın laʿl-i Bedaḥşāna mı geldiñ

Murabbaʿ

Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

- 1 Sevdigim bir kâmet-i bālā bir serv-i nihāl
Māh-ı nev gibi devā perūsı hilāl
- 2 Yaradılmışsa nazarı gelmemiş
Böyle bir kudreti çok şâhib-kemāl

Ferd

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

‘Äleminñ kaddin iden bir demde dal

Gör ne zî-ķudret zihî ‘āli hıṣāl

24

Murabba‘

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Vaşfını ben ķudretimce söyledim
Medħinde çok taķṣirāt eyledim
- 2 Biñde birin dimedim ey nūr-ı ‘ayn
Ėarķ olub ben ‘aşķ deryāsın boyladım

Ferd

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Ol nigārımdır beni benden iden

Olmayacak ben beni ben neyleyem

25

Murabba‘

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ulün

- 1 Yanar her dem derūnım cümle sūzān
Tüketmez ne tütündür bār-ı hicrān

- 2 Elim değmez yaşam yırtam ne çāre
Baña cevvin kılar zūlf-i perīṣān

Ferd

Mefā‘īlūn / Mefā‘īlūn / Fe‘ūlūn

Ne yüzden ‘arz-ı hāl itsem o yāre
Beni pā-māl ider aḡyāre ḡahrın

26

Murabba‘

Mefā‘īlūn / Mefā‘īlūn / Fe‘ūlūn

- 1 Disem rindānene ol ṣāf incū
Düzülmüş gerdānına ḡāl-i Hindū
- 2 ‘Araḡ-çīn altına pinhān umulur
Şarılımış tili şarmaya o ḡīsū

Ferd

Mefā‘īlūn / Mefā‘īlūn / Fe‘ūlūn

Görüb naḡşın ḡālın şerḡ aldım
Geçirdim ḡalbime bir keman-ebrū

Murabba'

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ulün

58b

- 1 Düşündükce yazar bir demde biñ ah
Ola kim vaşlın sehl ider Allah
- 2 Degil āsān qatı müşkīl ' acībdir
Göñül vaşlına irmezse ider vah

Ferd

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ulün

Ne mümkün kıya mahrūm dergehinden
Seg-i derbān olurum inşā' Allah

Murabba'

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- 1 Vaşl-ı ' ıydıñda ırāğ itme beni
Nice demdir canım arzūlar seni
- 2 *Mūtū qable en-temūtū*¹⁹ ya mazhar
Eyleye ki tebşīrle vaşlınla beni

¹⁹ Ölmeden önce ölünüz.

Ferd

Fāʿilātūn / Fāʿilātūn / Fāʿilūn

ʿAşî mücrim Tâʾibî bendeñ seniñ

Ĥürmet-i âzân ʿafv eyle beni

ḤİTÂM-I EBYÂT-I TÂRİḤ-İ DİVÂN TÂRİḤ-İ DİVÂNÇE

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

- 1 Biḥamdillâh resîd-i kâṃ açıldı tab' -ı reyḥânı
Gönül ḥurrem bahâr eyyâm teg gülberg-i ḥahdânı
- 2 Sipâs u Ḥazret-i Bî-çûna olsun bî-kıyâs her dem
Müyesser eyledi nuṭṭ-ı zihî ebkâr-ı vicdânı
- 3 Mu' anber kâkülün seyrine çıkmış sebze-zâr eyler
Bezetmiş nev-^ç arûs-âsâ ne reng-âmîz-i gülşânı
- 4 Kulûbuñ ḡonce-i ḡamḡının açdı şubḡ-ḡâhide
Nesîmâ vaḡt-i nev-rûz eyledi çün dil zemistânı
- 5 Ḳarîḡamdan mücerred itmedim tertîb-i gün-â-gün
Ṭulû-ı^ç nefis-i nâ-dânım degildir feyz-i Yezdânı

59a

- 6 O baḡıñ lâle-i gülfâmı ḡoş-bûy-ı zarâfetle
Nezâket baḡş ider ḡalmaz dil-i ' aşıkda eḡḡânı
- 7 Düşürdüm mu' ceminden noḡṭa bir itmâm-ı tariḡde
Raḡîḡ ile du' â ḡılsun tamam Tâ'ib dîvânı

Ḳad-vaḳʿa el-ferāḡu min tesvīd-i hezihid-dīvānçe liʿl faẓliʿl-ʿālimiʿl-ʿāmil Es-seyyīd El-Hāc İbrāhīm Tāʿib el-mevsūm bi Ḳazāḳ-zāde ʿalā yedi ed ʿafiʿl-ibād ve aḥvecihim Es-seyyīd Muhammed bin Mahmūd eṣ-ṣehr bi Kātib-zāde.

Ġafferallāhü lehuma ve aḥsene ileyhimā. Āmīn yā Muʿīn. Sene Ḥamsūn ve miʿteyyn ve elf mineʿl-hicreti. Men lehüʿl-ʿizzü ve şeref.

Ġarīḳ-i raḥmet-i yezdān kesī bād

Ki kātib rā be-fātiḥā ḳuned yād.

SON

SONUÇ

Çalışmamız neticesinde şu bulgulara ulaşılmıştır:

1. Yapılan araştırmalar neticesinde, Tâ'ib Kazakzâde İbrâhim Malatyavî tarafından kaleme alınan divanın Milli Kütüphanedeki nüshasından başka herhangi bir nüshasına rastlanılmamıştır.
2. Şair hakkında, tezkireler ve ilgili eserlerde yapılan araştırmalar neticesinde herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Bu yüzden şair ve hayatı hakkında elde edilen bilgiler genellikle eserin dibacesinden elde edilmiş bilgilerdir. Eserden çıkarılan bilgiler vasıtasıyla, Malatyalı olduğu ve Malatya'dan yirmi senelik bir süre ayrı kaldığı, “Kazakzâdeler” ismiyle anılan bir aileye mensup olduğu, eserini h.1250 senesinde tamamlayıp Sultan II. Mahmud'a sunduğu tespit edilmiştir. Divanın h. 1250 senesinde tamamlandığı bilgisine de eserin sonundaki tarih manzumesinden ulaşılmıştır.
3. Divanda bir adet mensur dibace, 312 gazel, 6 müstezad, 7 musammat, 28 nazım, 28 müfred ve bir de tarih manzumesi bulunmaktadır.
4. Şairin, manzumeleri kaleme alış şekli, kullandığı kelimeler, vezin, kafiye, redif örgüsü ve diğer ünlü şairlerin divanlarında yapılan taramalar neticesinde, başta Fuzûlî olmak üzere, Rûhî-i Bağdâdî, Hâfız-ı Şîrâzî ve Niyâzi-i Mısırî gibi Klasik Edebiyatımızın önemli isimlerinin etkisiyle divanını kaleme aldığı söylenebilir. Bu etkinin neticesinde XVIII. asrın ikinci yarısıyla XIX. asırda yaşadığını tahmin ettiğimiz ve 1833-34 yıllarında divanını tamamlamış olan şairin, XVI. ve XVII. asır şairlerini okuyup, kendi asrından önceki asırların edebî zevki, üslûbu, din ve tasavvuf algısını eserlerine yansıtmaya çalıştığı kanısına varılmıştır.
5. Eserin geneline ve İslâmî konuların işlenişine bakıldığında, şairin Sünnî olduğu ve tasavvuf konusunda belirli bir bilgi birikimine sahip olduğu görülmektedir.
6. Aldığı eğitim hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadığımız şairin, divanında geçen manzumelerinden yola çıkarak Arapça ve Farsçayı, bu dillerde gazeller yazabilmek düzeyinde bildiği görülmüştür. Buradan da, iyi bir eğitim aldığı düşünülmektedir.

7. Tâ'ib Kazakzâde'nin gazelleri incelendiğinde her klasik edebiyat şairi gibi onun da edebî açıdan zengin bir üslûba, ağıdalı bir d ile ve kapalı, derin manalı manzumeler yazab ilecek kapasiteye sahip olduğu görülmektedir.
8. Şair, divanındaki dört adet gazeli hece; haricindeki bütün manzumelerini aruz ölçüsüyle kaleme almıştır. Ancak şairin kullandığı vezinlerde bazı aruz kusurları göze çarpmaktadır. Şair en çok aruzun “*Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün*” kalıbını kullanmıştır.
9. Şairin şiirlerinde kafiye den ziyade redife önem verdiği görülmektedir. Özellikle ek ve kelimelerle yapılan rediflerin yoğun bir şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir.
10. Manzumelerde geçen İslâmî konular, tasavvufî terimler, ayetler ve hadisler, peygamber kıssaları ve evliyâ menkıbeleri, şairin dinî-tasavvufî konularda, ne denli bir bilgi birikimine sahip olduğunu göstermektedir.
11. Yine manzumelerde geçen, dinî, tarihi ve efsanevî kişiler, ülkeler, şehirler, kavimler ve yer adları incelendiğinde şairin dinî ve tasavvufî bilgi birikiminin yanında fen ve sosyal ilimlere de ne denli hâkim olduğu görülmektedir.
12. Ayrıca eserde göze çarpan ve şairin yoğun bir şekilde işlediği konulardan biri de “Rint ve Zâhit” çatışmalarıdır. Şairin bu çatışmaları, bozulmakta olan İslâmî yaşayış ve düşünce sistemini d ile getirmek amacıyla manzumelerinde sıklıkla işlediği kanısına varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aclûnî, İsmâil b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlû'l-İlbâs Amme'stehera Mine'l-Ehâdis alê Elsineti'n-Nês*, Mektebetü'l-Kutsiyye, Kahire, h.1351.
- Aça, Mehmet, "Halk Şiirinde Tür ve Şekil", *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Editör: M. Öcal Oğuz, Grafiker Yay., Ankara, 2004.
- Ağarı, Murat, *İslam Coğrafyacılarında Yedi İklim Anlayışı*, AÜİFD 47, S. 2, Ankara, 2006.
- Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyas-ı Enbiya ve Tevârih-i Hulefâ*, Çelik Yay., İstanbul, 2011.
- Ak, Coşkun, *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*, Uludağ Üni. Yay., Bursa, 2001.
- Akkuş, Yasemin, *Benderli Cesârî'nin Divanı ve Divançesi (İnceleme-Tenkitli Metin)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üni., Türkiyat Araştırmaları Ens., Türk Dili ve Edebiyatı ABD., İstanbul, 2010.
- Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 (Atasözleri Sözlüğü)*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995.
- Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 (Deyimler Sözlüğü)*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1993.
- Akün, Ömer Faruk, "Divan Edebiyatı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 1994, c. 9.
- _____, *Divan Edebiyatı*, İsam Yay., İstanbul, 2014.
- Apak, Âdem, *Anahatlarıyla İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü*, Ensar Yay., İstanbul, 2012.
- Atsız, Hüseyin Nihal, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Yay., İstanbul, 2014.
- Ayvazoğlu, Beşir, *Aşk Estetiği*, Kapı Yay., İstanbul, 2013.
- Banarlı, Nihad Sâmi, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I-II*, MEB Yay., İstanbul, 1998, c. 1.
- Baş, Mehmet Şamil, *Aydınlı Bir Uşşâkî Şeyhi Ömer Hulûsî ve Dîvânı*, Okur Akademi Yay., İstanbul, 2014.
- Beyceoğlu, Ömer Faruk, "Halk Kitaplarında Hz. Ali" (Basılmamış Lisans Tezi), Ankara Üni., DTCF, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı ABD, Ankara, 1986.
- Bilkan, Ali Fuat, "Sebk-i Hindî" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2009, c. 36.

_____, *Nâbî Dîvânı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1997, c. 2.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm İbni'l-Muğîre el-Cu'fî, *el-Câmiu's-Sahih*, Rikak, 38, I-IX, thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır en-Nâsır, Dâru Tavkîn-Necât, Medîne, h.1311.

Canım, Rıdvan, “Sâkînâme” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2009, c. 36.

Ceylan, Ömür, *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, Kapı Yay., İstanbul, 2007.

Coşkun, Menderes, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, Dergâh Yay., İstanbul, 2007.

Çelebioğlu, Amil, *Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler*, Ankara, 1983.

Dalkılıç Gültekin, Emine, *Âşık Edebiyatında Peygamber Kıssaları*, Fakülte Kitabevi Yay., Isparta, 2010.

Darıkaya, Meliha, “*Türk-İslam Edebiyatında Hz. Ali*”, (Basılmamış Doktora Tezi) Marmara Üni., SBE, İstanbul, 2002.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2007.

Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yay., Ankara, 2005.

Dinç, Reyhan, *XVIII. yy. Divan Şairi Mehmed Sıdkî Esîf ve Divanı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üni., Sosyal Bilimler Ens., Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Ankara, 2010.

Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an-ı Kerim Meali*, Ankara, 2009.

Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *Sünen*, Edep, 111, 2. Baskı, thk. Ebû Ubeyde Hasan Âl Selmân, Riyâd: Mektebetü'l-Meârif, ts.

Eliot, T. S., *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Çev.: Sevim Kantarcıoğlu, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Erdoğan, Kenan, *Niyâzî-i Mısırî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1998.

Ertaylan, İsmail Hikmet, *Türk Edebiyatı Tarihi I-IV*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2011.

Erverdi, Ezel, Kutlu, Mustafa, Kara, İsmail, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler-İsimler-Eserler-Terimler) 1-8*, Dergah Yay., İstanbul, 1980.

Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Marifetnâme*, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2003, c. 2.

Firdevsî, *Şehnâme*, Çev.: Necati Lugal, MEB Yay., İstanbul, 1994.

- Gibb, E. J. Wilkinson, *Osmanlı Şiir Tarihi I-V*, çev.: Ali Çavuşoğlu, Akçağ Yay., Ankara, 1998.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, *Fuzûlî Divanı*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1961.
- _____, *Yûnus Emre Dîvanı*, Altın Kitaplar Yay., İstanbul, 1979.
- Gültekin, Menekşe, *Divan-ı Şekûrî (İnceleme-Metin-Dizin)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üni., SBE, Türk Dili ve Edebiyatı ABD., İstanbul, 2009.
- Güngör, Erol, *İslam Tasavvufunun Meseleleri*, Ötüken Yay., İstanbul, 1982-87
- İbn Manzur, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî, *Lisânü'l-Arab*, Dâru Sadır, Beyrut, t.y., c. II.
- İmam Hâfız İbn Kesir, *Târihü'l-Enbiyâ (Peygamberler Tarihi)*, çev.: Mahmud Varhan, Polen Yay., İstanbul, 2011.
- İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yay., İstanbul, 2006.
- İsen, Mustafa vd., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara, 2014.
- İz, Fahir, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, Akçağ Yay., Ankara, 2012.
- Kabaklı, Ahmet, *Divan Edebiyatı*, TEV Yay., İstanbul, 2011.
- _____, *Tasavvuf Tarikat Edebiyatı*, TEV Yay., İstanbul, 2008.
- _____, *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul, 2008, c. II.
- Kanar, Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük*, Birim Yay., İstanbul, 1998.
- _____, *Hafız Divanı I-II*, Ayrıntı Yay., İstanbul, 2011, c. I.
- Kara, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatler Tarihi*, Dergah Yay., İstanbul, 2006.
- Karahan, Abdükladir, “Kırk Hadis”, *DİA*, Ankara, 2002, c. XXV, S. 470-473.
- _____, *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 1991.
- Karaman, Hayreddin vd., *Kur'an Yolu – Türkçe Meal ve Tefsir*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2007.
- Kavruk, Hasan – Özer, Metin, *Geçmişten Günümüze Malatya Şairleri*, Malatya Belediyesi Kültür Yayınları, Malatya, 2006.
- Kayhan, Abdülkadir, *Divan-ı Fanî İncelemesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üni., Sosyal Bilimler Ens., Türk Dili ve Edebiyatı ABD., İstanbul, 2005.
- Kemikli, Bilal, “Din-Edebiyat İlişkisi”, *Türk İslam Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara, 2012.

- _____, *Sûfî Şairin İzinde Şiir ve İrfan*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2011.
- Kılıç, Mahmud Erol, *Sûfî ve Şiir-Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, İnsan Yay., İstanbul, 2012.
- Kırca, Celal, “Âd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2006, c. 1.
- Kiraz, Seydi, “*Türk İslam Edebiyatında Hz. İsâ*”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üni. SBE, Sivas, 2013
- Koçin, Abdülhakim, “Divan Şiirinde Hz. İsâ”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sakarya, 2009, S. 19.
- Köprülü, Mehmet Fuad, *İslam Medeniyeti Tarihi*, Alfa Yay., İstanbul, 2014, Külliyat 2.
- _____, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Alfa Yay., İstanbul, 2014, Külliyat 4.
- Kübra, Necmüddin, *Tasavvufî Hayat*, Çev: Mustafa Kara, Dergâh Yay., İstanbul, 1996.
- Levend, Ağâh Sırrı, *Divan Edebiyatı (Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar)*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1984.
- _____, Akyüz, Kenan, vd., *Türk Ansiklopedisi 1-33*, MEB Yay., İstanbul, c. 23.
- Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara, 2008.
- Mum, Cafer, “Sebk-i Hindî”, *Türk Edebiyatı Tarihi 1-4*, Editör: Talat Sait Salman vd., Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2006, c. 2.
- Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yay., İstanbul.
- Müslim, İbnu’l-Haccâc en-Nîsâburî, *Câmiu’s-Sahîh*, Kitabu’l-İman, 84, 2. Baskı, thk. Halîl b. Me’mûn Şeyhâ, Dâru’l-Marife, Beyrût, 2007.
- Onay, Ahmet Talât, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü (Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı)*, Haz.: Cemal Kurnaz, Berikan Yay., Ankara, 2013.
- Ögke, Ahmet, *Vâhib-i Ümmî’den Niyâzî-i Mısırî’ye Türk Tasavvuf Düşüncesinde Metaforik Anlatım*, Ahenk Yay., Van, 2005.
- _____, vd., *Tasavvuf El Kitabı*, Editör: Kadir Özköse, Grafiker Yay., Ankara, 2014.
- Özgül, M. Kayahan vd., vd., *XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yay., Yayın No: 1430, Eskişehir, 2012.
- Özçelik, Mehmet, *Âşık Deli Hâzım*, Türkiye Sağlık İşç ileri Sendikası Yay., Isparta, 1999.
- Özkırımlı, Atilla, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İnkılâp Yay., Ankara, 2004, c. I.
- Pala, İskender – Kılıç, Filiz, “Musammat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2006, c. 31.

- _____, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yay., İstanbul, 2013.
- _____, *Aşina Güzeller*, Ötüken Neşriyat, Ankara, 1999.
- _____, *Aşka Dair*, Kapı Yay., İstanbul, 2012.
- _____, *Divan Edebiyatı*, Kapı Yay., İstanbul, 2013.
- Parlatır, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yay., Ankara, 2009.
- Sâmi, Şemseddin, *Kamûs-ı Türkî*, Kapı Yay., İstanbul, 2004.
- Saraç, M. A. Yekta, *Klâsik Edebiyat Bilgisi – Biçim, Ölçü, Kafiye*, Gökkuşbu Yay., İstanbul, 2013.
- Sevinç, Fırat, *Edhemî Divanı ve Tahlili*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üni., Sosyal Bilimler Ens., Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Van, 2001.
- Siraceddin Önlüler, *Ehl-i Beyt İmamları*, Semerkand Yay., İstanbul, 2011.
- Şener, H. İbrahim, Yıldız, Âlim, , *Türk İslam Edebiyatı*, Rağbet Yay., İstanbul, 2014.
- Şentürk, Ahmet - Gülseren, Mehmet, *Malatya'lı Şairler Antolojisi*, Dünya Matbaası, Malatya, 1990.
- Şentürk, Ahmet Atilla, *Klasik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Sûfî yahut Zâhit Hakkında*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1996.
- Taberî, Câmî 'u'l-Beyân (Nşr.: Mahmud Muhammed Şâkir - Ahmed Muhammed Şâkir), Kahire, 1960-70, c. VIII, Beyrut, ts., c. XXVI.
- Tâib Kazâk-zâde İbrâhîm Mâlâtıyavî, *Divan-ı Tâib*, Milli Kütüphane, 06. Mil. Yz. A 6900, Ankara.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Yunus Emre Divânı*, Kapı Yay., İstanbul, 2012.
- Tökel, Dursun Ali, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar Şahıslar Mitolojisi*, Akçağ Yay., Ankara, 2000.
- Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yay., İstanbul, 2012.
- Uralçin, Sema, *Sa'dî Divanı (İnceleme-Metin-İndeks)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üni., Sosyal Bilimler Ens., Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Ankara, 2009.
- Ünal, Mehmet, *Ali Geylânî'nin "Kitâb-ı Lü'lü'ül-Meknûn ve Leylî vü Mecnûn" Adlı Eserinin Tahlili ve Tercümesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), SDÜ, SBE, Isparta, 2014.
- Üstüner, Kaplan, *Divan Şiirinde Tasavvuf*, Birleşik Yay., Ankara, 2007.
- Yeniterzi, Emine, "Klasik Türk Şiirinde Ülke ve Şehirlerin Meşhur Özellikleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 15, ts.
- _____, *Türk Edebiyatında Na'tlar*, TDVY, Ankara, 1993.

Yıldız, Osman, *Yûsuf u Zelihâ (Destân-ıYûsuf) Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler*, Akçağ Yay., Ankara, 2008.

Yılmaz, Ali vd., *Türk-İslam Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara, 2014.

Yılmaz, Hasan Kamil, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatler*, Ensar Yay., İstanbul, 2010.

Yılmaz, Oğuz, “*Hamdî Efendi’nin “Manzum Münâcât ve Arz-ı Hâcât – Manzum Esmâ-i Hüsnâ Şerhi”*”, (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), Isparta, 2014.

Zemahşerî, *El-Keşşaf*, Kahire, 1387/1968, c. IV.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : İbrahim AKÇA
Doğum Yeri : Nazilli
Doğum Yılı : 1989
Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu:

Lise : Bucak Anadolu Lisesi (2003-2007)
Lisans : SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi (2007-2011)
Yüksek Lisans : SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (2013-2015)

Yabancı Dil ve Düzeyi:

1. İngilizce: İyi (IELTS: 6 (78) – YDS: 66.25)

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar:

1. Sabuhi Ahmed Dede, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Farsça Şiirlerindeki Örfî-i Şîrâzî Etkisi, 9. Encümen-i Tervîc-i Zeban ve Edeb-i Farsî Sempozyumu(Bojnourd – İRAN)

İletişim:

E-mail: ibrahimakca@sdu.edu.tr